

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

На правах рукопису

ВІРКОВСЬКА АНАСТАСІЯ АНДРІЇВНА

УДК 339.54(4)

**АСИМЕТРІЇ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ КРАЇН
ЄВРОПИ**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні
відносини

**Дисертація на здобуття
наукового ступеня кандидата економічних наук**

Науковий керівник:
доктор економічних наук, професор
Іващук Ірина Олегівна

Тернопіль – 2016

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ КРАЇН У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ.....	12
1.1. Зовнішньоторговельні інтереси як складова сучасної парадигми національних інтересів.....	12
1.2. Асиметрії зовнішньоторговельних інтересів країн у процесі міжнародного співробітництва.....	33
1.3. Європейський вектор реалізації зовнішньоторговельних інтересів країн у міжнародному співробітництві.....	49
Висновки до першого розділу.....	66
РОЗДІЛ 2. ДЕТЕРМІНАНТИ АСИМЕТРІЙ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ КРАЇН ЄВРОПИ.....	67
2.1. Методичні підходи та інструментарій оцінки зовнішньоторговельних інтересів країн та їхніх асиметрій	67
2.2. Аналіз зовнішньоторговельних інтересів країн Європи.....	78
2.3. Оцінка асиметрій зовнішньоторговельних інтересів країн Європи.....	93
2.4. Асиметрії зовнішньоторговельних інтересів України з країнами Європи.....	109
Висновки до другого розділу.....	129
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ПОДОЛАННЯ АСИМЕТРІЙ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ КРАЇН ЄВРОПИ.....	131
3.1. Трансформація європейської моделі реалізації зовнішньоторговельних інтересів країн.....	131

3.2. Пріоритети реалізації зовнішньоторговельних інтересів України з країнами Європи.....	145
3.3. Стратегічні вектори зовнішньоторговельних відносин України в подоланні асиметрій інтересів країн.....	158
Висновки до третього розділу.....	171
ВИСНОВКИ.....	173
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	177
ДОДАТКИ.....	202

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Глобалізація світового господарства супроводжується істотними суперечностями соціально-економічного розвитку країн, які поглиблюють відмінності у розвитку національних економік, деформують міжнародні економічні відносини, змінюючи світовий економічний порядок. Міжнародна торгівля – найбільш динамічна форма таких відносин, тому вона перша реагує на глобальні зміни.

У ХХІ ст. глобальні трансформації, спрямовані на лібералізацію торговельних відносин, набувають нового виміру, адже підтверджують складність узгодження геоекономічних пріоритетів країн, які, дотримуючись уніфікованих міжнародними інституціями правил міжнародної торгівлі, змушені захищати свої національні інтереси. Пріоритетом інтеграції країн у глобальне економічне середовище залишається забезпечення їхніх зовнішньоторговельних інтересів відповідно до власного потенціалу та обґрунтованих потреб, що й визначає використання ними різних моделей економічної поведінки. Найбільш ефективні умови для обміну досвідом і передовими практиками зовнішньої торгівлі сформовані у країнах Європи, де інтеграційні процеси вважалися надійною основою європейської моделі формування та реалізації зовнішньоторговельних інтересів. Разом з тим, в останні роки дестабілізуючими чинниками для країн стали нові локальні кризи та порушення діалогу між країнами-членами ЄС та іншими країнами Європи.

Фундаментальні основи реалізації національних інтересів у геополітичній та геоекономічній парадигмах світового розвитку розкрили такі вчені: Р. Арон, І. Бентам, І. Берлін, М. Вебер, Ф. фон Гайєк, Ч. і С. Гофман, Р. Даренфорд, Дж. Кеннан, Г. Кіссінджер, Г. Кларк, Б. Констан, Ф. Ліст, С. де Мадарьяга, Дж. Маршалл, Дж. Мілль, Дж. Моравчик, Г. Моргентау, К. Полан'ї, К. Поппер, Ю. Росту, Р. Страус-Хюп, К. Томпсон, К. Уолтц, А. Уолферс, Ф. Фукуяма, Л. Халде, Р. Шуман. Теоретичні та прикладні засади виникнення асиметрій розвитку глобальної економіки і формування зовнішньоторговельних інтересів країн, у тому числі європейських, відображені у працях вітчизняних та зарубіжних вчених: Дж. Акерлофа, С. Беренди, Н. Божидарніка, І. Гладій,

В. Дергачової, І. Іващук, Н. Кравчук, В. Новицького, Т. Мельник, А. Мокія, Г. Моргенту, Т. Орехової, Н. Резнікової, Є. Савельєва, В. Сіденка, М. Спенса, Дж. Стігліца, О. Уільямсона, В. Чужикова, А. Філіпенка, О. Шниркова, С. Юрія та ін.

Проте, незважаючи на значний науковий доробок з визначеної проблематики, новітні тенденції у торговельних відносинах зумовлюють глобальні виклики, насамперед для країн Європи, створюючи загрози для їхніх зовнішньоторговельних інтересів. Відповідно недостатньо дослідженими залишаються процеси виникнення та усунення асиметричності зовнішньоторговельних інтересів, а також виявлення домінант впливу на стратегічні пріоритети зовнішньоторговельних відносин України, особливо після набуття чинності Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Окреслене коло питань об'єктивно зумовило вибір теми дисертаційної роботи, дало змогу визначити мету і структуру дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Тернопільського національного економічного університету. Наукові результати та висновки дисертаційної роботи були використані у науково-дослідних роботах кафедри міжнародних фінансів та глобальної економіки ім. С. І. Юрія Тернопільського національного економічного університету: «Міжнародні фінанси в XXI столітті: глобальна парадигма та домінанти розвитку» (державний реєстраційний номер 0109U000043), «Розвиток міжнародних партнерських відносин та просування інтересів України» (державний реєстраційний номер 0110U008606), в межах яких здійснено аналітико-прогнозні розрахунки динаміки зовнішньоторговельних відносин для виявлення зовнішньоторговельних дисбалансів між країнами Європи та Україною. Дисертація є складовою наукових досліджень кафедри міжнародної економіки, зокрема теми «Бенчмаркінг процесів регіонального розвитку Польщі, Словаччини, Болгарії та України» (державний реєстраційний номер 0115U002336), де автором проведено аналіз зовнішньоторговельних інтересів України в умовах сучасних глобальних викликів.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розвиток теоретико-методичних засад формування зовнішньоторговельних інтересів країн Європи та виявлення їхніх асиметрій, а також обґрунтування прикладних рекомендацій щодо реалізації зовнішньоторговельних інтересів України на сучасному етапі євроінтеграції. Для досягнення мети визначено та вирішено такі завдання:

- з'ясувати роль національних інтересів при формуванні нового економічного порядку для обґрунтування і визначення місця зовнішньоторговельних інтересів у парадигмі національних інтересів;
- окреслити сутність зовнішньоторговельних інтересів для ідентифікації основних видів і рівнів реалізації в національній економіці та обґрунтувати, що асиметрії зовнішньоторговельних інтересів генеруються асиметріями структури зовнішньої торгівлі;
- виявити тенденції розвитку міжнародної торгівлі у глобальній економіці та домінантні характеристики країн Європи у вирішенні проблем, пов'язаних з торговельними асиметріями;
- охарактеризувати системні передумови виникнення асиметрії зовнішньоторговельних інтересів країн Європи для обґрунтування особливостей розвитку торговельних відносин у цьому регіоні та оцінки його впливу на економічний, інвестиційний та людський розвиток країн;
- здійснити ідентифікацію асиметрій зовнішньоторговельних інтересів країн Європи для виявлення їхніх основних форм;
- обґрунтувати пріоритетні напрями трансформації європейської моделі зовнішньоторговельних інтересів для гармонізації інтересів країн;
- проаналізувати зовнішньоторговельні відносини України з країнами Європи на сучасному етапі для виявлення домінант асиметричності їхніх інтересів;
- виявити чинники та фактори впливу асиметрій зовнішньоторговельних інтересів країн Європи на пріоритети міжнародних відносин України та здійснити оцінку їхнього значення для національної економіки;

- окреслити стратегічні пріоритети реалізації зовнішньоторговельних інтересів України та аргументувати напрями і систему заходів щодо розвитку дво- та багатосторонніх зовнішньоторговельних відносин.

Об'єктом дослідження є процеси формування та забезпечення зовнішньоторговельних інтересів країн Європи.

Предметом дослідження є теоретико-методичні засади ідентифікації асиметрій зовнішньоторговельних інтересів країн Європи і обґрунтування стратегічних напрямів їхнього подолання на сучасному етапі євроінтеграції України.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є системний підхід, теоретичні напрацювання та фундаментальні положення теорій міжнародної економіки. Основні наукові результати дисертаційної роботи отримані на основі використання загальнонаукових та спеціальних методів дослідження: методу наукової абстракції – для обґрунтування категоріально-понятійного апарату; абстрактно-логічного методу – для формування висновків дослідження; методів аналізу, узагальнення та синтезу – для дослідження асиметричності зовнішньоторговельних інтересів країн Європи; економетричних методів, у тому числі багатовимірною статистичного та регресійного аналізу – для встановлення числового зв'язку між окремими макроекономічними показниками національних економік і виявлення асиметрій зовнішньоторговельних інтересів; графічного – для візуалізації тенденцій зовнішньоторговельних відносин та асиметрій зовнішньоторговельних інтересів країн.

Інформаційну базу дослідження становлять офіційні дані Світового банку, Міжнародного валютного фонду, Світової організації торгівлі, ЮНКТАД, Європейської комісії, Євростату, Державної служби статистики України, міжнародні та вітчизняні нормативно-правові акти країн з питань регулювання міжнародної торгівлі, праці вітчизняних і зарубіжних вчених, фахові періодичні видання України та інших країн.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у теоретичному узагальненні та концептуальному формулюванні теоретико-методичних засад

дослідження зовнішньоторговельних інтересів країн Європи у контексті подолання їхніх асиметрій та розробки стратегічних пріоритетів забезпечення зовнішньоторговельних інтересів на сучасному етапі євроінтеграції України. Основні положення, що відображають наукову новизну дослідження, полягають у такому:

вперше:

- сформульовано та емпірично підтверджено гіпотезу щодо об'єктивних передумов формування асиметрій зовнішньоторговельних інтересів країн Європи, що генеруються асиметріями структури міжнародної торгівлі як основи для визначення їхніх домінантних форм (просторової, часової, структурної), характеристики та обґрунтування відмінностей у позиціонуванні країн у координатах зовнішньої торгівлі, виявлення конфліктних зон із забезпечення зовнішньоторговельних інтересів країн та формування новітньої моделі гармонізації цих інтересів на принципах системності, цілісності, гнучкості, *contra preferentum*, контекстуальності, послідовності та емерджентності. Використання такого підходу дало можливість сформулювати стратегічні пріоритети вирівнювання асиметрій зовнішньоторговельних інтересів країн Європи;

удосконалено:

- трактування поняття «зовнішньоторговельний інтерес країни» як способу втілення потреби щодо реалізації абсолютних, відносних і конкурентних переваг у процесі проведення зовнішньоторговельної політики, враховуючи потреби та можливості протидії глобальним загрозам національній економіці. Запропоноване визначення, на відміну від застосованих, дає підстави розглядати зовнішньоторговельні інтереси як невід'ємну складову національних інтересів на сучасному етапі розвитку глобальної економіки та зовнішньоторговельної політики. Кількісним виміром зовнішньоторговельних інтересів запропоновано використовувати фізичні обсяги зовнішньоторговельних потоків країни, а якісним – її структуру та динаміку, ступінь впливу на основні макроекономічні показники;

- структурно-логічну побудову процесу формування зовнішньоторговельних інтересів країн, що, на відміну від усталених підходів, створює передумови для розробки теоретико-методичного базису формування та оцінювання зовнішньоторговельних інтересів країн, виокремлення домінантних чинників їхньої асиметрії, їхнього розгляду у взаємодії та суперечності потреб і можливостей країн при здійсненні зовнішньоторговельної політики та протидії загрозам її реалізації;

- теоретико-методичні підходи до оцінювання впливу зовнішньої торгівлі на макроекономічний показник розвитку країни (ВВП у розрахунку на одну особу), людський капітал та інвестиційну привабливість України та інших країн Європи, що дало змогу ідентифікувати країни за обраними параметрами та визначити країни із найбільшим потенціалом впливу з урахуванням визначених особливостей залежності в кризовий та післякризовий періоди;

набули подальшого розвитку:

- типологізація зовнішньоторговельних інтересів країн в аспекті доповнення критеріальними ознаками: територіальним розширенням (глобальні, регіональні та субрегіональні); ступенем усвідомлення (правильні та хибні); ступенем впливу на соціально-економічні процеси (конструктивні й деструктивні); періодом виконання (довгострокові, середньострокові та короткострокові); рівнем ієрархії суб'єктів торговельних відносин (мега-, макро-, мезо- і мікрорівні); вагомістю (головні та другорядні); характером відносин (спільні, паралельні й конфронтаційні); ступенем стійкості (стратегічні, тактичні), на основі чого сформульовано цілі забезпечення зовнішньоторговельних інтересів країн при реалізації зовнішньоторговельної політики;

- концептуальні положення стратегічних пріоритетів реалізації системи та засобів зовнішньоторговельної політики України, а саме пріоритетності забезпечення зовнішньоторговельних інтересів та напрямів активізації зовнішньоторговельних відносин України з країнами Європи та з іншими країнами світу зі значним потенціалом їхнього забезпечення для окреслення

географічного вектора торговельних відносин з найбільшим впливом на економічне зростання в Україні.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні результати дисертаційної роботи, зокрема теоретичні положення, висновки і практичні рекомендації та пропозиції, можуть бути використані при обґрунтуванні стратегічних напрямів зовнішньоторговельної політики України з врахуванням існуючих зовнішньоторговельних асиметрій з партнерами країн Європи.

Викладені у дисертації висновки та рекомендації використані Міністерством економічного розвитку і торгівлі України при підготовці проекту Програми з імплементації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом та його державами-членами (довідка № 4312-06/11630 від 18.06.2015 р.). Пропозиції щодо активізації зовнішньоторговельних відносин Тернопільської області використані Управлінням зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної та інвестиційної діяльності Тернопільської обласної державної адміністрації при розробці стратегії міжрегіонального та зовнішньоекономічного співробітництва (довідка № 55-1/01-10-1 від 04.02.2014 р.). Науковий доробок щодо вдосконалення зовнішньоторговельних операцій підприємств прийнято до використання у діяльності ТДВ «Булат» (довідка № 147 від 15.05.2015 р.). Теоретичні положення та методичні підходи дисертаційної роботи впроваджено у навчальний процес Тернопільського національного економічного університету (довідка № 126-06/ 3616 від 24.12.2014 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Наукові результати, положення, розробки, висновки і рекомендації, що виносяться на захист, одержані автором особисто. Внесок автора у наукових працях, опублікованих у співавторстві, вказано у списку публікацій.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і наукові результати дослідження були оприлюднені та отримали схвальну оцінку на таких міжнародних та всеукраїнських наукових і науково-практичних

конференціях: «Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації» (м. Тернопіль, 2011 р.); «Ефективні інструменти сучасних наук» (м. Прага, 2011 р.); «Актуальні проблеми міжнародних економічних відносин: фінансові стратегії та інституційні системи міжнародного співробітництва» (м. Тернопіль, 2011 р.); «Наука України. Перспективи та потенціал» (м. Запоріжжя, 2012 р.); «Економіка: сучасні проблеми та перспективи розвитку» (м. Львів, 2012 р.); «Світова економіка, фінанси та інвестиції: сучасний погляд на актуальні проблеми» (м. Донецьк, 2012 р.); «Актуальні питання розвитку економіки країни та регіонів» (м. Одеса, 2013 р.); «Актуальні проблеми міжнародних економічних відносин: фінансові стратегії та інституційні системи міжнародного співробітництва» (м. Тернопіль, 2014 р.); «Актуальні проблеми економіки і фінансів» (м. Київ – Санкт-Петербург – Відень, 2015 р.).

Публікації. Основні наукові положення, висновки і результати дисертаційної роботи опубліковано у 18 наукових працях загальним обсягом 5,28 д. а. (з яких особисто автору належать 5,08 д. а.), у тому числі: 7 публікацій – у наукових фахових виданнях України (з яких 2 статті – у виданнях, включених до реєстру міжнародних наукометричних баз), 1 стаття – у періодичному науковому виданні іншої держави (Німеччина), 1 публікація – в іншому виданні, 9 тез доповідей за матеріалами міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 270 найменувань та 16 додатків, розміщених на 107 сторінках. Основний обсяг дисертації становить 176 сторінок і вміщує 25 таблиць та 31 рисунок. Повний обсяг дисертації становить 308 сторінок.

РОЗДІЛ 1

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ КРАЇН У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

1.1. Зовнішньоторговельні інтереси як складова сучасної парадигми національних інтересів

З кінця ХХ ст. науковці обґрунтували ідею про остаточний перехід міжнародних відносин від геополітичної до гео економічної парадигми світового розвитку. Такі дослідники, як І. Гладій [35], В. Дергачов [40], В. Чужиков [163] і О. Шнирков [168] вважають, що сьогоднішній світ живе за новими гео економічними, а не геополітичними переконаннями. Основні концептуальні розбіжності між цими двома парадигмами у тому, що геополітична парадигма ґрунтується на захисті національних інтересів, які полягають у недопущенні іноземного втручання у внутрішні справи, безпеці політичних і економічних кордонів, а також на відстоюванні певних ідеологічних поглядів.

Зважаючи на те, що основою національних інтересів є досягнення високих темпів економічного зростання через інтернаціоналізацію господарських зв'язків та усунення бар'єрів для вільного руху робочої сили, товарів, капіталів та технологій, важливим є те, що реалізація геополітичної парадигми здійснюється на державному рівні, тоді як гео економічної – засобами не лише держави, й приватного сектору. Хоча економічні процеси відіграють роль провідного фактора, на позиції країн у міжнародних відносинах впливають й інші чинники як природно-історичного, так і суспільно-історичного характеру. Таким чином, гео економічна парадигма сучасного світового ринку фактично відображає особливості асиметрії як її розвитку, так і економічних інтересів країн світу [35, с. 37].

Поглиблення та загострення процесу розширення геоекономічної парадигми як вищої форми інтернаціоналізації господарського життя дедалі більше набуває глобального характеру, адже ефективне функціонування національних економік за умови оптимальної інтеграції у глобальний світогосподарський простір займає важливе місце в системі міжнародного поділу праці та формуванні відповідних організаційно інституціональних механізмів адаптування внутрішньоекономічної моделі розвитку країни до нових геоекономічних явищ. Світове господарство XXI ст. перебуває в стані динамічної нерівноваги, де домінують три основні центри сучасної світової економіки – США, Західна Європа і Японія, що володіють високорозвиненою економікою, яка базується на масштабних ресурсах основного капіталу, кваліфікованих трудових ресурсах, передових виробничих та інформаційних технологіях, які є «центром» світового господарства при збереженні керівної ролі країн «великої сімки», де зароджуються основні напрямки НТП, зосереджений величезний фінансовий капітал, знаходяться світові центри прийняття рішень.

Проте світова перевага США відрізняється стрімкістю свого становлення, глобальними масштабами і способами їхнього здійснення, адже лише за одне століття США пережила зміни динамічного розвитку та за розмахом інтересів і впливу трансформувалася в державу світового масштабу. Водночас багатонаціональний склад американського суспільства дав можливість США побудувати систему управління, щоб влада не була сприятливою винятково для однієї нації. Наприклад, Китай, ставлячи за мету досягти першості в світі, буде розглядатися іншими країнами як ініціатор, що нав'язує гегемонію однієї нації. Отже, будь-хто може стати американцем, а китайцем може бути тільки китаєць, що є суттєвим бар'єром до світового панування лише однієї нації. Навіть коли роль США почне применшуватися, малоімовірно, що будь-яка держава зможе досягнути такої ж світової переваги та могутності, якими на даний час володіють США.

Як зазначав американський соціолог І. Валерстайн, «... нинішня світ-система з її глобальними економічними і політичними процесами перебуває в найглибшій кризі, на порозі змін, які можуть привести до виникнення зовсім нового світопорядку, який необхідний для вирішення глобальних проблем. Основою його ефективності та надійності є взаємне врахування інтересів. Світопорядок повинен ґрунтуватися на механізмах колективного вирішення ключових проблем, пріоритеті права і широкої демократизації міжнародних відносин. Із посиленням ролі міжнародних інститутів та механізмів у світовій економіці виникають завдання, які повинні вирішуватися в умовах нового світового порядку, серед яких центральне місце займають ті, які тісно пов'язані з глобалізацією. Необхідно, щоб саме вона стала позитивною силою для усіх країн світу. Адже глобалізація відкриває для них великі можливості» [9, с. 135].

Вирішити відповідні проблеми можна шляхом наполегливих зусиль, які допоможуть створити таке майбутнє, яке буде основою єдності людства при всій його різноманітності, а саме політика, яка відповідатиме потребам країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою. У цьому й полягає справедливість і демократичність світового порядку.

Основні цінності, які є значимими для міжнародних відносин у ХХІ ст., покладені в основу світового порядку, зокрема це:

- рівність: жодна людина і країна не мають бути позбавлені можливості користуватися будь-якими благами;
- свобода: забезпечення прав людини, а саме воля народу;
- солідарність: проблеми глобального характеру мають вирішуватися при справедливому розподілі витрат відповідно до фундаментальних принципів соціальної справедливості та рівності;
- мир: невійськова зовнішня політика між державами, при якій враховуються національні інтереси кожної із сторін;
- безпека: захист життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за яким забезпечується сталий розвиток суспільства,

своєчасне виявлення та запобігання реальним і потенційним загрозам національним інтересам;

– суверенітет: особливості державної влади самостійно встановлювати загальнообов'язкові для суспільства правила поведінки, визначаючи і забезпечуючи єдиний правопорядок, права і обов'язки громадян, посадових осіб, державних, партійних, громадських організацій і органів;

– цілісність: внутрішня єдність країни;

– відкритість: використання не лише національних можливостей країни, а й переваг міжнародного поділу праці та інших факторів виробництва.

У ХХІ ст. зусиллями міжнародної спільноти вдалось визначити основи відповідного світового порядку, який має реалізувати ідею єдності людства, базуючись на високорозвиненій системі співробітництва усіх держав на основі єдиних принципів і цілей при повній їхній взаємоповазі. Цей порядок буде справедливим та демократичним, якщо він забезпечить високий рівень законності й управління, а також створить умови для вирішення таких проблем, як забезпечення миру і безпеки, стійкий розвиток усіх країн, світової економіки, науки та культури.

До середини ХХ ст. у науковій думці сформувалися два класичних підходи до аналізу національного інтересу. Перший представлений школою «політичного реалізму», прибічниками якої є Г. Моргентау, Дж. Кеннан, К. Томпсон, Дж. Маршалл, Л. Халде, Ф. Шуман, М. Вебер, К. Уолтц, Г. Кіссінджер, А. Уолферс, Р. Страус-Хюп, Ч. і Ю. Ростоу та інші. А другий – школою «політичного лібералізму», представниками якої є С. Гофман, Г. Кларк, Дж. Моравчик, Ф. Фукуяма, І. Бентам, Б. Констан, Дж. Мілль, Р. Арон, К. Поппер, С. де Мадарьяга, Р. Даренфорд, І. Берлін, Ф. фон Гайек та інші. Тракткування реалістами сутності національного інтересу відрізняється від поглядів лібералів. По-перше, для реалістів національний інтерес, до якого прагне держава, є вищим від власних інтересів і визначається зовнішнім середовищем, а не внутрішніми соціальними потребами держави. По-друге, для реалістів основними положеннями в трактуванні національних інтересів є

геополітичні пріоритети, тоді як у лібералів перше місце серед імперативів посідає забезпечення економічного добробуту громадян. На думку американського вченого Ф. Фукуяма, «... міць держави в основному визначалася територією, ресурсами і населенням. Було природним для того часу, щоб боротьба в світі йшла за володіння саме цими речами. ... Проте в умовах сучасної постіндустріальної глобальної економіки основне джерело доданої вартості полягає в технологічних нововведеннях і людських ресурсах. ... Природні ресурси, чисельність населення та розміри території відіграють вкрай незначну роль для здатності сучасної економіки виробляти величезні обсяги матеріальних благ. ... Сьогодні основний «національний інтерес» будь-якої країни полягає в підтримці рівня зростання продуктивності праці і доходу на одну особу. Фізична безпека і відкрита економічна система світу є необхідними передумовами досягнення цього, однак такого роду завдання в дійсності перешкоджатимуть продовженню класичного накопичення сил у формі озброєнь чи територій» [156, с. 15]. Окрім того, в реалістів національний інтерес є унітарним, тому реалістичне розуміння національних інтересів держави виключає визнання національних інтересів інших держав, на відміну від лібералів.

Щодо факторів формування національних інтересів, то представники школи «політичного реалізму» вважають, що вони мають об'єктивний характер і не залежать від інтересів груп людей, які перебувають при владі, або окремих осіб. Російський вчений Е. Поздняков дотримується думки, що «... національні інтереси мають об'єктивно зумовлену природу, не залежну від волі і прагнень різних політичних партій. Адже природа національно-державних інтересів абсолютно несумісна з вузькою партійною монополією щодо їх тлумачення та реалізації». Ті, хто заперечує об'єктивний характер національних інтересів, зводить їхнє формування до філософських і політичних поглядів правлячої еліти. «Національні інтереси суб'єктивні за характером, ... національний інтерес – це те, що нація, це є той, хто приймає рішення» [110, с. 85].

Визначення суб'єкта національного інтересу – це головне питання, яке є основою сучасних дискусій з цієї проблематики. Пріоритетне право визначати і формулювати інтереси нації має належати громадянському суспільству. До такої точки зору схиляється Е. Поздняков, який визнає державу головним суб'єктом та носієм національних інтересів [110, с. 23].

При аналізі глобалістичного підходу до поняття «національний інтерес» ставиться під сумнів правомірність використання цієї категорії. Представники даного напрямку (М. Комлева, В. Князев, І. Крістол, І. Кучурадї, М. Пірен, Д. Узнадзе, Дж. Фейблманта та інші) вважають, що виникнення «транснаціональних» і «наднаціональних» учасників міжнародних відносин та взаємозалежність держав зменшує роль нації-держави і заміну національних інтересів. Це підтверджує американський політолог З. Бжезінський: «Небезпека порушення глобальної стабільності ймовірно далі підсилюватиметься перспективою загальної деградації умов проживання людства. Передусім у бідніших країнах світу демографічний вибух та одночасна урбанізація населення швидко утворюють великі скупчення не тільки бідноти, а й сотень мільйонів безробітної та більш неспокійної молоді, чиє розчарування та зневіра наростають у геометричній прогресії. Сучасні засоби масової інформації посилюють невдоволення цих елементів традиційною владою і водночас примушують їх дедалі більше усвідомлювати та відкидати глобальну нерівність, тому ці люди починають прислухатися до закликів екстремістів. З одного боку, глобальні міграції населення, що вже нараховує десятки мільйонів людей, можуть відіграти роль тимчасового запобіжного клапана, але з іншого – вони можуть стати засобом трансконтинентального перенесення етнічних та соціальних конфліктів» [4, с. 132].

Беручи до уваги точку зору прибічників конструктивізму, таких як А. Вендт, К. Уолц, Т. Данн, М. Уайт, Х. Булл, Дж. Раггі, Дж. Чекел, Т. Хопф, Е. Адлер, Г. Нау, Дж. Уолкер, Д. Кемпбелл, М. Розумний, І. Алексеєнко, Т. Стародуб, можна сказати, що національні інтереси створюють реальність, яка є довільними діями владних структур. Якщо конструктивісти цікавляться

тим, яким чином будуються національні інтереси, то інструменталісти – які функції вони виконують щодо суспільства. І. Прохоренко – російський політолог виокремлює три основні функції національного інтересу, а саме: політичну (прийняття державою внутрішньо- та зовнішньополітичних рішень), комунікативну (взаємозв'язок населення з державою) та ідеологічну (виправдання зовнішньополітичних відносин) [119, с. 139].

Відповідно поняття «національний інтерес» не має єдиної позиції науковців щодо його теоретичної обґрунтованості та практичної корисності, що пояснюється методологічним плюралізмом і полярною науковою орієнтацією дослідників. У цьому контексті представляє інтерес подана відомим американським істориком та соціологом А. Шлезінгером аргументація критиків концепції «національних інтересів» з боку представників двох відомих шкіл зовнішньополітичної думки США – реалістів та ідеалістів. Погляди критиків – представників першої школи – він узагальнює так: «Зрозумілим є те, що національний інтерес не вигадка. Проте... він одночасно не є чимось очевидним» [166, с. 230]. На практиці можна сперечатися щодо суті національних інтересів у конкретних ситуаціях. Як зазначав Г. Моргентау, основною є проблема, яка пов'язана з дослідженням інтересів держав, оскільки це поняття пов'язує між собою думку вченого та явища міжнародної політики. Він вважає, що можна пояснити та передбачити дії учасника міжнародних відносин у майбутньому, але лише крізь призму інтересів, якими він керується.

Надзвичайно важливим є проблемне розуміння поняття «інтерес», що пояснюється його сприйняттям як основи, на якій будується логіка дій учасників міжнародних відносин. Так, німецький вчений М. Вебер відрізняв діяльність людей від особливостей їхніх матеріальних або духовних інтересів. Якщо людина чи певна спільнота діють раціонально, то їхня поведінка «... орієнтується тільки на засоби, які визнаються адекватними для однозначно зрозумілої мети» [12, с. 140].

На основі власних досліджень німецький філософ Г. Гегель стверджував, що «... дії людей впливають з їхніх потреб, їхніх пристрастей, їхніх характерів

та здібностей, спонукальними мотивами у цій драмі є лише ці потреби, пристрасті, інтереси і лише вони відіграють головну роль» [33, с. 10].

Доволі часто у теорії міжнародних відносин порівнюється діяльність людини з організованими людськими спільнотами, що дає змогу стверджувати, що вони так само керуються певними інтересами, які змушують їх вступати в різноманітні відносини у міжнародному середовищі. В сучасній теорії міжнародних відносин немає чіткого та однозначного визначення цього поняття та сприйняття інтересу.

Ідея американського вченого К. Райта полягала в тому, що дії в міжнародних відносинах відбуваються одночасно у двох різних полях – географічному та аналітичному, цілі та інтереси їхніх учасників можна представити як рефлексії, що впливають з реального географічного поля, а в аналітичному їх розрізняють лише за масштабністю. Якщо інтереси є бажаною ситуацією, то цілі – бажаним станом її окремих параметрів [193, с. 189].

Незалежно від рівня діяльності та специфіки інтересів кожний учасник міжнародних відносин намагається реалізувати їх у поєднанні з трьома важливими цілями:

- домінаційною, що пов'язана із спробами учасника міжнародних відносин отримати максимальну кількість переваг;
- еволюційною як спрямованість на забезпечення внутрішніх і зовнішніх умов для особистого розвитку та процвітання;
- екзистенційною як підтримку його життєдіяльності, застосувавши комплекс заходів щодо забезпечення мінімально необхідного рівня існування.

Цілі діяльності впливають одна з одної, оскільки забезпечення власного існування зумовлює розвиток, який приводить до прагнення визначати ті явища та процеси, які впливають на учасника міжнародних відносин.

Усі ідеї та концепції, пов'язані з дослідженням інтересу, можна поділити на три основні напрями: психологічний (суб'єктивістський), об'єктивістський та інтеграційний.

1. Психологічний підхід поєднує погляди науковців, для яких інтерес – це суб'єктивне явище, яке пов'язане зі свідомістю людей і спрямоване до зовнішніх об'єктів. Вони звертають увагу лише на ту частину інформації, яка відповідає їхнім стереотипам, релігійним, етичним чи ідеологічним переконанням.

Суспільні групи є суб'єктами національних інтересів, що беруть участь у формуванні зовнішніх зносин держави та свідомо впливають на діяльність своїх урядів. Політичні партії, громадські рухи, організації та ТНК здійснюють тиск на владні інституції, сприймаючи потреби держави з власного погляду, щоб їхня діяльність була у тому напрямі, який вони вважають найприйнятнішим для себе. Їхні ідеї стають національним міфом, який панує у думках людей і помилковість якого довести надзвичайно важко.

Прибічники цього напрямку вважають загальноприйнятним, що інтерес будь-якого учасника міжнародних відносин – це не реальні потреби, якими він керується, а лише певне його уявлення про них. Можна зробити висновок щодо цього напрямку, погодившись із твердженням американського вченого Дж. Розенау про те, що «... визначення національного інтересу ніколи не може бути нічим іншим, як тільки системою міркувань, що впливають з аналітичної та ціннісної основи політики» [240, с. 37].

2. Об'єктивістський підхід визначає інтерес як реальну потребу і надає цим двом поняттям об'єктивного характеру. Це похідна від потреби, яку розуміють як нестачу чогось, що необхідне для існування та розвитку того чи іншого учасника міжнародних відносин. Інтерес як об'єктивна категорія може бути усвідомленим або залишатися поза межами свідомості людей. Об'єктивістський підхід можна дослідити у працях німецьких вчених К. Маркса та Ф. Енгельса, які визначали інтерес із реального прикладу (наприклад, з економічного становища) та розуміли його як необхідність. Вони розрізняли усвідомлені та неусвідомлені інтереси, тобто населення, суспільні групи та держави керуються низкою потреб, що існують самостійно і незалежно від їхньої волі та свідомості. До якого б типу не належав учасник

міжнародних відносин, його спонукає до дії та чи інша об'єктивна причина (потреба чогось), яка може бути окреслена як мотивація. Звідси зробимо висновок, що логічний шлях формулювання мотивації визначається потребою, а вона є як реальною необхідністю.

Поняття «національний інтерес» у сучасній теорії міжнародних відносин викликає численні дискусії. Відомий американський вчений Р. Нібур вважає, що «... національний інтерес має подвійну природу: з одного боку, він впливає з особливостей політичної ситуації, а з іншого – зі сутності людини. Потреби та прагнення людських спільнот завжди співвідносились із особливостями середовища. Коли воно було сприятливе, їхні потреби матеріалізувались у формально виражених інтересах, і навпаки, інтереси не могли бути сформульовані у несприятливому оточенні» [198, с. 23].

3. Інтеграційний. У працях американського політолога Г. Моргентау зазначено, що теорія національного інтересу є основною у міжнародних відносинах, адже зовнішня політика держави має базуватись на національних інтересах. Разом з тим, «... зовнішня політика, що спрямовується універсальними моральними принципами і відкидає національний інтерес на задній план, є в умовах сучасної політики та військової справи політикою національного самогубства – справжнього чи потенційного» [232, с. 30]. За Г. Моргентау, основою національного інтересу завжди є політичний інтерес, побудований на прагненні володіти певним рівнем сили, що дає змогу реалізувати будь-які власні інтереси, досягти престижу та здійснювати вплив у міжнародних відносинах. Інтеграції держав завжди пов'язані з прагненням кожної з них бути могутнішою за інші, бо лише найсильніша може розраховувати на повне задоволення власних потреб. Звідси випливає, що «... прагнення сили є елементом, що відрізняє міжнародну політику від політики взагалі, міжнародна політика є силовою» [232, с. 32]. Національний інтерес, на думку дослідника, поєднує два елементи – центральний (сталий) та другорядний (змінний). Якщо останній змінюється під впливом обставин, то перший є фундаментальним і визначається такими чинниками: природою

інтересу, політичним оточенням, в якому інтерес реалізується, та раціональною потребою його реалізації [232, с. 36]. Схожого трактування національного інтересу дотримувалися у своїх працях Дж. Кенан, К. Волтц, Дж. Розенау, У. Ферніс та інші американські вчені.

Разом з тим, французький соціолог Р. Арон аргументував неоднозначність визначення національного інтересу з огляду на «... розмаїття конкретних цілей-завдань і кінцевих цілей-завдань, що не дало нам змоги сформулювати раціональне визначення «національного інтересу», якби він не включав в себе неоднозначність, яку можна ототожнити з неоднозначністю колективного інтересу в економічній науці». Інтерес є поняттям загальним, яке відіграє швидше ідеологічну роль у суспільстві. Отже, діяльність держав у глобальному середовищі пов'язана з не чіткими інтересами, а з цілями, які Р. Арон зводить до вираженої у загальній формі тріади «безпека – могутність – слава», а пріоритетом для держав є намагання розширити кордони, збільшити кількість підвладних їм людей, поширити цінності, які для них визначальні та близькі за ідеологією. Політичні особи, здійснюючи зовнішні зносини держави, керуються цими цілями, але у певних конкретних діях важливе значення мають їхні особисті прагнення, які традиційно виправдовуються національними інтересами [2, с. 107]. Теорії Р. Арона щодо поняття національного інтересу не заперечують вчення представників інших наукових шкіл. Наприклад, російський соціолог П. Циганков вважає, що «... його твердження про так звані вічні цілі будь-якої держави практично збігаються з традиційним розумінням національного інтересу, характерним для школи американського політичного реалізму» [158, с. 11].

Пояснення інтересу щодо необхідності його забезпечення у глобальному середовищі є прийнятним та очевидним, адже діяльність учасників міжнародних відносин можна досліджувати як специфічну ланку тих чи інших інтересів, якими вони керуються. Класифікація інтересів учасників міжнародних відносин відповідно є однією з найважливіших проблем теорії міжнародних відносин, яка полягає в їхньому групуванні за критеріями і дає

змогу зрозуміти природу та спрямування інтересу як основи активної діяльності учасників міжнародних відносин.

Американський вчений А. Уолферс визначив три групи цілей зовнішньої політики держави: 1) національної експансії (self-extendion), що полягають у прагненні до зміни її statusquo у міжнародному середовищі; 2) національної безпеки (self-preservation) для збереження існуючого statusquo; 3) національного самозречення (self-abnegation) як відмову від реалізації національних інтересів на користь універсальних інтересів міжнародного співтовариства.

Канадський дослідник К. Я. Холсті класифікує цілі зовнішньої політики таким чином: принципіві (пов'язані з самозбереженням), експансивні та універсальні. Польський вчений Ю. Кукулка, ґрунтуючись на власних дослідженнях, пропонує таку класифікацію цілей зовнішньої політики [79, с. 233]:

1) екзистенційні (прагнення гарантувати собі територіальну цілісність, безпеку, ідентичність, умови для сталого розвитку, адаптацію до процесів та явищ міжнародного середовища);

2) коекзистенційні (передбачають взаємодію з іншими державами, співіснування та співробітництво, взаємність позики та користі, нормативізацію їхніх відносин);

3) функціональні (прагнення до ефективності та гнучкості, здатності до змін та інноваційності в діях).

Національний інтерес не завжди стабільний і наповнюється реальним змістом залежно від стану міжнародної системи чи конкретної ситуації тощо. Наприклад, Г. Морґентау зазначав, що «... ідея інтересу впливає із сутності політики, яка природно визначається умовами часу і місця...» [231, с. 16]. Мінливість політичних, економічних та культурних реалій приводить до зміни змісту інтересів учасників міжнародних відносин.

Як зазначив український вчений Ю. Стефанович, інтереси у міжнародних відносинах можуть мати декларативний і реальний характер. Декларативні інтереси визначені у найважливіших політичних та юридичних документах

(конституціях, деклараціях, статутах міжнародних організацій тощо), а інші можуть мати латентний характер і бути прихованими, невизначеними і невіголошеними публічно. Таким чином, учасники міжнародних економічних відносин керуються власне реальними інтересами, які для них є об'єктивними, тому саме вони й визначають способи та методи їхньої конкретної діяльності.

Французький вчений Ж. Дюрозель щодо цього зауважив: «Було б, звичайно, добре, якби існувала можливість об'єктивно визначити національний інтерес. Тоді можна було б досить легко досліджувати міжнародні відносини через порівняння змісту національного інтересу, що його пропонують лідери з об'єктивним національним інтересом». У сучасній теорії міжнародних відносин проблема дослідження змісту інтересів її учасників залишається однією з найскладніших, адже її вивчення досі більше ґрунтується на інтуїтивних міркуваннях науковців, ніж на безперечних та доказових аргументах» [45, с. 77].

У 1960-ті рр. представники реалістичної теорії Г. Моргентау, Дж. Кеннан, Р. Нібур і У. Липман засудили американську участь у в'єтнамській війні як невідповідність національним інтересам. Однак 36-й американський президент Л. Джонсон прийняв рішення «американізувати» цю війну, пояснюючи це таким чином: «Ми вирішили, що цього вимагають наші національні інтереси». Загалом ці критики доходять висновку, що «... ідея національного інтересу загрозливо розширена», що вона не забезпечує чітких відповідей на кожне складне питання в міжнародній практиці і що цей критерій – «національні інтереси» – виявився суб'єктивним і легким до зловживання» [202, с. 43].

Аргументи ж ідеалістів-моралістів проти концепції «національних інтересів» американський вчений А. Шлезінгер зводить до наступного: «Вони вважають, що використання національного інтересу як основи національної політики – хибна ідея. На їхню думку, це розвиває у нації її найгірші риси, відкриває шлях для міжнародних непорозумінь. Переслідування винятково національних цілей неминуче веде до агресії, імперіалістичної політики та війни. Заради національних інтересів зроблено стільки ж помилок, скільки й для доказів національної праведності. Тобто посилення на національний інтерес

дає право на аморальність у відносинах між націями» [166, с. 62]. А. Шлезінгер зазначає, що «... практика часто підтверджує критику концепції «національного інтересу» як з боку чільних представників реалістів, так і з боку ідеалістів». І все ж вчений відстоює цю концепцію, обмежуючись єдиним аргументом, який він може протиставити своїм критикам, що саме «... з принципової точки зору національний інтерес відображає свою власну моральність». Він вважає, що національний інтерес «при ретельному аналізі» проявляється як «стримуючий мотив поведінки», а ідея національного інтересу, «якщо тільки вона не трансформована привнесенням у неї духу моральної переваги», не здатна стати джерелом «... ідеологічних хрестових походів» для досягнення «глобальних цілей» [166, с. 71].

Міркування А. Шлезінгера, як і його критиків, свідчать, що в умовах панування капіталізму-імперіалізму концепція «національного інтересу» переживала найглибшу кризу. Захищаючи інтереси правлячих кіл імперіалістичних держав, така концепція в силу самої природи імперіалізму просто не може «нав'язувати» кому-небудь «свою власну моральність» і бути «стримуючим чинником». Для концепції «національного інтересу» в умовах капіталізму-імперіалізму залишена лише одна роль – бути «ширмою», що прикриває нестримну експансію імперіалізму [166, с. 45].

Отже, поняття «національний інтерес» у міжнародній економіці на сьогодні залишається абстрактною і суб'єктивною категорією, оскільки його параметри визначаються світовими тенденціями і ціннісною системою, яка ідентифікує країни. Національні інтереси формуються відповідно до геополітичних параметрів, ресурсного потенціалу, рівня економічного розвитку країни, національно-культурних традицій, місця країни у світовій спільноті. Побудова національних інтересів є довготривалим історичним процесом, який здійснюється в складному вимірі економічних, соціальних, національно-психологічних та інших чинників, сукупно визначальним вмістом і характером національно-історичного досвіду країни. Національні інтереси не можуть

існувати незалежно від свідомості їхніх носіїв, адже вони тісно взаємопов'язані з ідентичністю конкретної нації.

Країни, реалізуючи свої національні інтереси, діють неоднозначно у глобальному просторі. Якщо взяти до уваги політичних лідерів, то вони використовували їх як виправдання обраної ними політики. У політиці кожної країни національні інтереси є важливою рушійною силою, на основі якої має будуватися як внутрішня, так і зовнішня політика. Адже саме вони необхідні для збереження нації як єдиного цілого. Національний інтерес можна визначити як необхідність країни у забезпеченні національної безпеки, підвищення міжнародного престижу, зростання загального потенціалу держави тощо.

Невизнані національні інтереси сприймаються іншими країнами як замах на їхні національні інтереси, як вираження агресивності та нестабільності в політиці. Кожна держава на міжнародній арені має свій національний інтерес, який полягає в забезпеченні державної безпеки, внутрішньої стабільності, економічного зростання, в створенні позитивного міжнародного іміджу, сприятливої зовнішньоекономічної політики, але при зіткненні цих інтересів виникають конфлікти як на національному рівні, так і на міжнародному. Водночас непорозуміння на міжнародній арені можуть бути викликані помилково сформульованими національними інтересами. Визначення національного інтересу дає змогу зрозуміти, що спонукає країни до тих чи інших дій у міжнародному середовищі, а також спрогнозувати розвиток відносин між країнами.

Важливою складовою національних інтересів є економічні. Вони інтерпретуються як суспільні потреби різних соціальних груп, суб'єктів господарювання у суспільному продукті та є вигодою, яка досягається в процесі реалізації економічних відносин, а відповідно й стимулом соціальних цілеспрямованих дій економічних суб'єктів з метою отримання певних результатів для задоволення різноманітних потреб. Економічні інтереси виявляються у визначених діях та цілях, спрямованих на задоволення потреб. Потреби і засоби їхнього задоволення обґрунтовують причини та форми прояву

економічних інтересів. Основою в структурі соціально-економічних відносин є потреби-інтереси, що відображають відносини між підприємцями і виробниками, між виробниками і споживачами, державою та недержавним сектором економіки (бізнесом), партнерами тощо.

У процесі взаємодії та взаємореалізації можна досягти єдності інтересів. Існують такі шляхи поєднання економічних інтересів: 1) субординоване підпорядкування одних економічних інтересів іншим; 2) координоване узгодження різнобічних інтересів усіх економічних суб'єктів. Проблема співвідношення та пріоритетності інтересів економічних суб'єктів залишається дискусійною, адже економічні інтереси є складовою національних, тому розкривають їхнє функціональне призначення, але водночас вони динамічні у просторі та часі. Зважаючи на те, що зовнішньоторговельна складова є невід'ємною умовою забезпечення національної та економічної безпеки країни, основу економічних інтересів становлять торговельні, які відображають інтереси суспільства в процесі проведення зовнішньоторговельної політики. Зовнішньоторговельна політика – це діяльність держави, яка забезпечує реалізацію зовнішньоторговельних інтересів країни в процесі економічних відносин з іншими країнами, тобто вона опосередковує зовнішньоторговельні інтереси країни і дає можливість їй реалізувати власні конкурентні переваги на зовнішніх ринках.

В науковій літературі недостатньо досліджене поняття зовнішньоторговельних інтересів, і у найбільш загальному розумінні їх трактують через компіляцію потреб та вигоди суб'єктів зовнішньої торгівлі. Дослідження зовнішньоторговельних інтересів як складової національних у рамках економічної науки передбачає вирішення питань, які охоплюють не лише їхнє трактування, а й їхню типологію. Для формулювання авторської позиції щодо сутності поняття «зовнішньоторговельний інтерес» пропонуємо для його класифікації використати такі критерії: ступінь вагомості та стійкості, вплив на соціально-економічні процеси, характер взаємодії та інші (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Критерії класифікації зовнішньоторговельних інтересів

**Примітка:* побудовано автором самостійно

Залежно від ступеня вагомості в системі зовнішньоторговельних інтересів можна виділити життєво важливі (головні) (це ті фундаментальні інтереси, котрі забезпечують базові принципи розвитку суспільства) та інтереси розвитку. Життєво важливі інтереси – це такі інтереси, які в процесі проведення зовнішньоторговельної політики мають першочергове значення для життєдіяльності будь-якої країни і відмова від яких може поставити під сумнів питання саме існування держави. Отже, ці інтереси не можуть бути предметом торгу, поступок, компромісів, їх захищають будь-якою ціною. Як зазначає Е. Поздняков, «... основою всіх видів національних інтересів є виживання, або самозбереження, з тієї причини, що саме від національного виживання залежить досягнення всіх інших інтересів і заснованих на них цілей... Загалом таке розуміння проблеми притаманне всім школам і напрямкам політичної думки». Другорядні (периферійні) інтереси – це вид інтересів, відсутність повної реалізації або лише часткова реалізація яких не чинитиме будь-якого

істотного впливу на національну безпеку країни та вектор її зовнішньоторговельної політики [110, с. 32]. Так, торгівля в частині постачання продуктів харчування та товарів першої необхідності відображає життєво важливі інтереси, бо стосується питань національної, в тому числі й продовольчої, безпеки. Периферійні ж інтереси реалізуються при торгівлі товарами, експорт-імпорт яких не загрожує стану національної безпеки, а впливає на структуру торгівлі країни, поєднуючи зовнішньоторговельні інтереси з споживчими та фінансовими.

Класифікація зовнішньоторговельних інтересів залежно від ступеня їхньої стійкості дає змогу виокремити постійні (фіксовані, стратегічні) і тимчасові (мінливі, змінні, кон'юнктурні, тактичні) інтереси. Постійні інтереси – це ті, які не змінюються при зміні керівництва державою, адже вони є об'єктивними та визначаються стратегічними орієнтирами розвитку країни, геополітичним становищем, місцем і роллю цієї країни у системі міжнародних економічних відносин та іншими. Основними факторами, що дають змогу зарахувати ці інтереси до постійних, є їхнє спрямування на забезпечення державного суверенітету, незалежність, територіальну цілісність, тобто ці інтереси актуальні незважаючи на зміну державно-політичного устрою. Тимчасові зовнішньоторговельні інтереси – це такі інтереси, зміст яких формується під впливом певних чинників, визначається обставинами і залежить від місця та часу. Е. Позняков у своїй праці цитує німецького історика Г. Белова, який зазначив, що «... національні інтереси мобільні. Під впливом змін у середині країни та у міжнародному середовищі поняття національного інтересу може змінюватися» [110, с. 21], і відповідно зовнішньоторговельні інтереси як складова національних також можуть бути змінними.

За своїм інтеграційним характером та територіальним розширенням зовнішньоторговельні інтереси можуть бути глобальними, регіональними і субрегіональними. Найважливіші торговельні інтереси будь-якої держави на глобальному рівні можуть полягати в її активній і повноправній участі у

побудові такої системи міжнародних відносин, в якій їй відводилось би місце і, що найбільшою мірою відповідає її зовнішньоекономічним можливостям і потребам (наприклад, у межах Світової організації торгівлі); на регіональному і субрегіональному рівнях – у забезпеченні стабільного і безпечного міжнародного середовища, а також у просуванні й закріпленні її економічних позицій у світовому господарстві на основі використання механізмів регіональної співпраці.

Залежно від характеру відносин зовнішньоторговельні інтереси можуть бути спільними, паралельними і конфронтаційними. Спільні інтереси – це інтереси, які мають відображати максимальний ступінь співробітництва країн у досягненні спільних цілей. Для них характерний високий рівень ідентичності уявлень двох і більше країн про цілі та методи їхнього досягнення. Паралельні інтереси – це ті, за яких припускається, що сторони реалізують близькі інтереси, але при цьому кожна сторона намагається їх реалізувати самостійно без координації своїх дій з іншою стороною. Конфронтаційні інтереси – це протилежні, взаємовиключні інтереси, які є джерелом конфліктів і суперечностей у процесі здійснення зовнішньої торгівлі.

Залежно від періоду виконання, зовнішньоторговельні інтереси є довгостроковими, середньостроковими і короткостроковими. Розрахунковий термін реалізації довгострокових інтересів становить 15–20 років, середньострокових – до 10 років, короткострокових – до 3 років.

За ступенем впливу на соціально-економічні процеси в країні пропонуємо виокремити конструктивні та деструктивні зовнішньоторговельні інтереси. Конструктивні інтереси мають на меті використання зовнішньої торгівлі для забезпечення економічного зростання в країні, фінансової стабілізації, підвищення рівня життя населення. Такі інтереси є передумовою для економічного розвитку країни та забезпечення добробуту населення, досягнення певних позицій у світовому господарстві. Конструктивні інтереси визначаються потребами і можливостями суспільства та мінімально залежать

від інтересів олігархічних кланів. Саме ці інтереси є рушійною силою для прийняття ефективних стратегічних рішень у сфері зовнішньої торгівлі та прийнятні як для населення, так і для країни.

Деструктивні зовнішньоторговельні інтереси негативно впливають як на структуру торгівлі, так і на економічний розвиток країни. Враховуючи, що основними суб'єктами зовнішньоторговельних інтересів є держава, підприємницький сектор і населення, то інтереси останніх в такому аспекті ніякої участі не беруть. Деструктивні зовнішньоторговельні інтереси опосередковують пріоритети великих компаній, які зацікавлені у зміні зовнішньоторговельних потоків країни з метою фінансового збагачення, тоді як держава, особливо в умовах корупції та бюрократизації зовнішньоторговельних операцій, через виконавчу та законодавчу гілки влади створює сприятливе середовище для цих процесів.

Разом з тим, цілями забезпечення зовнішньоторговельних інтересів країни при реалізації зовнішньоторговельної політики є: 1) на макрорівні (суспільні (державні)) – фінансові (збільшення фінансових ресурсів держави, фінансова підтримка економічного зростання); структурні (збалансування структури зовнішньої торгівлі, нарощення власного виробництва); зміцнення позиціонування у геоekonomічному просторі, забезпечення національної безпеки; 2) на мікрорівні (корпоративні інтереси) – завоювання нових ринків, розширення виробничих можливостей, підвищення конкурентоспроможності продукції, отримання прибутку та оптимізація витрат; 3) на рівні населення (особистісні інтереси) – споживчі та матеріальні (у першому випадку основні зовнішньоторговельні інтереси виявляються як товари і послуги та їхні вартісні характеристики, а у другому – в зайнятості на підприємствах, що здійснюють зовнішню торгівлю, та в оплаті праці). Сукупно зовнішньоторговельні інтереси мають бути спрямовані на реалізацію потреб країни загалом.

Таким чином, пропонуємо розглядати зовнішньоторговельні інтереси країни як спосіб втілення потреби щодо реалізації абсолютних, відносних і

конкурентних переваг у процесі проведення зовнішньоторговельної політики, враховуючи потреби та можливості протидії глобальним загрозам національній економіці. Запропоноване визначення, на відміну від застосованих, дає підстави розглядати зовнішньоторговельні інтереси як невід'ємну складову національних інтересів на сучасному етапі розвитку глобальної економіки та зовнішньоторговельної політики.

Зовнішньоторговельний інтерес є визначальним при виборі моделі економічної поведінки країни. Реалізація державою її функціонального призначення при забезпеченні зовнішньоторговельних інтересів залежить від низки чинників. Так, зовнішньоторговельні інтереси країн пов'язані із підтриманням національної єдності та згоди, забезпеченням громадянського миру, непорушністю історично сформованих кордонів політичного, економічного і духовного простору будь-якого інтеграційного об'єднання цих країн. Однак у просторово-географічному просторі сфера формування зовнішньоторговельних інтересів не обмежується межами національної території. Процеси, які відбуваються в різних регіонах, безпосередньо впливають на безпеку нації, можливості та перспективи її розвитку, а отже, на розуміння та визначення пріоритетів зовнішньоторговельних інтересів. Таким чином, зовнішньоторговельні інтереси держави у геополітичному вимірі можуть, наприклад, пов'язуватися із зміцненням позицій країни як великої держави, тобто одного з впливових центрів багатопольярного світу, без участі якого неможливе вирішення глобальних і регіональних проблем; розвитком рівноправних і взаємовигідних відносин з усіма країнами та інтеграційними об'єднаннями. Країна є суб'єктом міжнародних економічних відносин, тому її роль та позиції у структурі визначають такі моделі економічної поведінки для забезпечення зовнішньоторговельних інтересів: раціональна (продиктована об'єктивними чинниками, продуманою стратегією та має логічне пояснення) та ірраціональна (форма зовнішньоторговельної практики, зорієнтована на досягнення та реалізацію зовнішньоторговельних інтересів без належного

моніторингу існуючої ситуації та оцінки ймовірних варіантів розвитку ситуації; обумовлюється станом невизначеності для проведення якісного аналізу економічної ситуації); конфронтаційна (небажання проведення діалогу та порушення правил поведінки у зовнішньоторговельних відносинах, встановлених для країн міжнародними інституціями) і партнерська (варіативність поведінки детермінується пріоритетом вибору партнерів у реалізації зовнішньоторговельної політики, їхнім впливом на забезпечення зовнішньоторговельних інтересів країни в умовах змінності зовнішнього середовища та поглиблення існуючих й появи нових загроз національним економікам); індивідуальна (обирається за пріоритетом національних інтересів без врахування інтересів інших учасників зовнішньоторговельних відносин) і колективна (обґрунтовується векторами глобальної та регіональної інтеграції країни); жорстка експансія (наступальна модель поведінки для просторового розширення напрямів реалізації зовнішньоторговельної політики та реструктуризації присутності на зовнішніх ринках) та утримання існуючих позицій на ринках.

Таким чином, зовнішньоторговельні інтереси країн стосуються не лише сфери міжнародної торгівлі, а й інших структурних ланок національної та глобальної економік. Отже, питання забезпечення зовнішньоторговельних інтересів країн виходять за межі національних кордонів та підпадають під юрисдикцію як наднаціональних, так і міжнародних норм регулювання.

1.2. Асиметрії зовнішньоторговельних інтересів країн у процесі міжнародного співробітництва

Процес інтернаціоналізації господарського життя та поглиблення глобальних трансформацій змінили не лише світовий економічний порядок, вплинули на структуру міжнародних економічних відносин, а й модернізували

формат міжнародного торговельного співробітництва країн, яке набуло якісно нових ознак, створивши чергові виклики для національних інтересів, водночас розширило діапазон їхньої реалізації. Так, міжнародне економічне співробітництво на сучасному етапі виступає як фронтальна економічна інтеграція, яка стала принциповим фактором розвитку окремих економік.

За сутнісною характеристикою співробітництво визначається як процес взаємодії двох або декількох учасників, у якому виключається будь-яке застосування збройного насильства, а переваги надаються спільному пошуку механізмів реалізації інтересів кожного учасника на умовах недискримінації, поваги національного суверенітету, а також виконання взаємних зобов'язань та відповідальності за їхнє порушення. Принцип міжнародного співробітництва є основоположним при інтеграції країн у структурно-функціональну систему світового економічного порядку.

Країни за умови поглиблення міжнародного поділу праці та активізації зовнішньоекономічної активності, культурної та соціальної взаємодії, розширення сфер проникнення на зовнішні ринки потребують активного обміну не лише товарами, послугами та фінансовим капіталом, а й технологіями, знаннями, вміннями та навичками. Разом з тим, двостороння та багатостороння дипломатія, що традиційно є механізмом побудови відносин співробітництва, укладання різноманітних угод, спрямована на взаємну координацію економічних й політичних інтересів: забезпечення спільної безпеки та врегулювання конфліктів чи розв'язання будь-яких питань, що стонують спільний інтерес для всіх учасників, які безпосередньо беруть у цьому участь. Міжнародне співробітництво – це один із форматів поєднання національних інтересів країн, адже складний комплекс глобальних проблем ускладнює процес їхньої ідентифікації в глобальному економічному просторі та є інструментом вирішення суперечливих і конфліктних ситуацій.

Враховуючи важливість міжнародного співробітництва для розвинених країн, їхню результативність та ціну результату усіх учасників процесу,

зазначимо, що для країн, що розвиваються, та найменш розвинених країн, така співпраця має першочергове значення. Так, для вказаних країн багатостороннє співробітництво дає змогу розширити торговельні відносини з іншими учасниками міжнародних економічних відносин, забезпечити постачання на внутрішній ринок товарів, для яких відсутнє імпортозаміщення, вирішити, хоча б частково, питання продовольчої безпеки, отримати доступ до новітніх технологій, нарощувати виробництво через залучення іноземних інвесторів, просувати свої товари та послуги на зовнішні ринки збуту тощо. Головна причина активізації міжнародного співробітництва перебуває в економічній площині. Водночас метою міжнародного співробітництва є не лише здійснення міжнародних економічних, фінансово-кредитних та правових відносин, а й досягнення певного визначеного соціально-економічного результату.

Глобалізація створює необхідність впорядкованості щодо співробітництва країн на світових ринках товарів і послуг, технологічному, інвестиційному, фінансовому, робочої сили. Розгортання процесу глобалізації здійснюється у певних формах, які проявляються через: диверсифікацію структури міжнародної торгівлі та збільшення її обсягів; міжнародні прямі та портфельні інвестиції; переміщення робочої сили; використання знань, технологій, менеджменту, маркетингу, що створюються в більш розвинених країнах та залучаються в економічні системи.

Історично першою формою міжнародного співробітництва вважається міжнародна торгівля товарами й послугами у вигляді їхнього експорту та імпорту. Вона може здійснюватися за участі як приватних суб'єктів господарювання, так і держави. З огляду на це можна виокремити дві взаємопов'язані моделі міжнародної економічної діяльності, які є підсистемами єдиного механізму участі країн у міжнародному співробітництві. Перша модель ґрунтується на інтересах недержавних суб'єктів господарювання, що об'єктивно є важливою характеристикою та ознакою ринкової системи. Інтереси приватних підприємницьких структур спрямовані на досягнення

фінансового результату та лібералізацію експортно-імпортних напрямів зовнішньоторговельної політики країни, адже адміністративні та економічні важелі регулювання є вагомим впливом держави на поведінку суб'єктів ЗЕД. Другою моделлю є співробітництво за участі державних інститутів, яка отримала використання у тих сферах економічної діяльності, де з об'єктивних причин державні органи влади здійснюють відповідні комерційні повноваження. У світовій практиці є випадки, коли в умовах директивної економіки встановлювалася державна монополія на зовнішньоекономічні відносини [14, с. 41]. Зокрема, така політика зовнішньої торгівлі проводилася в СРСР з 1917 р., змінюючи лише організаційні форми.

Глобалізація світового господарства та розгортання інтеграційних процесів (передусім на європейському континенті) поглиблює асиметрії між країнами як за макроекономічними показниками й позиціями у глобальних координатах розвитку, так й за зовнішньоторговельними інтересами. Асиметрія інтересів країн спричинює асиметрію зовнішньоторговельних потоків, яка може виявлятися у територіальному (просторовому і часовому) вимірі. Термін «асиметрія» набув поширення у наукових дослідженнях після отримання у 2001 р. американськими економістами Дж. Стігліцом, Дж. Акерлофом та М. Спенсом [58, с. 144] Нобелівської премії за розробку теорії та аналіз ринків з асиметричною інформацією, відповідно до якої асиметрична інформація створює проблеми несприятливого вибору рішень та поглиблює ризики. Наявність асиметрії у процесах та явищах сукупно впливає на поведінку учасників ринку як товарів і послуг, так і фінансового. Асиметрія може виявлятися на глобальному, національному і регіональному рівнях. У науковій літературі регіональну асиметрію вчені, зокрема Н. Божидарнік, визначають як процес диференціації локальних і глобальних територіальних таксономічних одиниць, який відбувається під впливом посилення нерівномірного руху факторів виробництва, конкуренції та реалізації компліментарної різнорівневої (локальної, регіональної, національної,

наднаціональної) політики зниження диспропорційності соціально-економічного розвитку та забезпечення його сталості [7, с. 12]. Погоджуємося із позицією І. Сторонянської, яка вважає, що асиметрія регіонального розвитку є мірою міжрегіональних розбіжностей у рівнях економічного розвитку (економічної активності) і життя населення (якості) [137, с. 101]. Дослідники І. Вахович та І. Лакатош поняття асиметрії регіонального розвитку розглядають як процес порушення гармонії та збалансованості соціально-економічного розвитку регіонів, посилення їхньої контрастності, поляризації та нарощення міжрегіональних відмінностей [11, с. 35]. Регіональна асиметрія (вона стосується як територій країни, так і країн у межах регіону) є ознакою будь-якої економіки, адже завжди існує нерівномірність розміщення продуктивних сил, проте просторовий розвиток передбачає контрольованість інтеграційних процесів та отримання соціально-економічних ефектів від зовнішньої торгівлі. Регіональна асиметрія розглядається не лише щодо регіонів як територіальних утворень країни, а й у географічно-просторовому вимірі, тобто відповідно до інтересів країн певного континенту – Європи, Азії, Африки та ін. [7, с. 10], в межах інтеграційних об'єднань та формувань на зразок БРІКС. Так, у структурі інтересів останнього кожна країна має власні інтереси, а об'єднання їхніх ресурсів лише посилює позиції країн у глобальній економіці, адже вони мають переваги за: Бразилія – виробництвом сільськогосподарської продукції, Росія – експортом мінеральних ресурсів, Індія – дешевими інтелектуальними ресурсами, Китай – дешевими трудовими ресурсами, Південно-Африканська Республіка – природними ресурсами. Країни БРІКС стають своєрідним викликом сформованим країнам-лідерам світової торгівлі, створивши не лише економічний союз, а й напрацювавши спільні політичні реформи. Разом з тим, створення БРІКС було викликом для гегемонії США та ЄС у міжнародній торгівлі, способом вирівнювання асиметрій зовнішньоторговельних потоків у світі.

На основі вищевикладеного пропонуємо визначити асиметрію зовнішньоторговельних інтересів як неоднорідність глобального економічного простору, що виявляється у різновекторності інтересів країн у сфері зовнішньої торгівлі та позначається на відмінностях їхнього економічного та людського розвитку. Асиметричність зовнішньоторговельних інтересів є об'єктивною ознакою світової економіки, адже, маючи однакові можливості доступу до ринків, країни по-різному будують свої стратегії та обирають вектори співробітництва з іншими учасниками міжнародних економічних відносин. Асиметрія зовнішньоторговельних інтересів країн виявляється в їхній зовнішньоторговельній політиці, яка реалізується або як ліберальна, або протекціоністська. Асиметрія зовнішньоторговельних інтересів країн детермінується виникненням таких проблем: поглибленням дисбалансів у міжнародній торгівлі; ризиками недотриманих досягнутих домовленостей країнами та прийнятих зобов'язань у переговорному процесі; порушенням цілісності глобальної інституційної структури у сфері міжнародної торгівлі; торговельною експансією окремих країн, порушенням принципів стратегічного партнерства країн та ін.

Світова економіка як система ринків формується під впливом пріоритетів реалізації зовнішньоторговельних інтересів кожної з країн. Для країн, що входять в інтеграційні об'єднання, наприклад, Європейського Союзу, це завдання дещо спрощене з огляду на спільну зовнішньоторговельну політику країни, водночас участь кожної з країн, наприклад, у спільній політиці ЄС, дає змогу лобіювати інтереси країн-членів у міжнародних організаціях та міжнародному співробітництві. Разом з тим, зовнішньоторговельні інтереси країн Європи є різновекторними, кожна з них має або намагається реалізувати конкретні переваги на певних ринках, відповідно використовує інструменти (відповідно до вимог СОТ) регулювання зовнішньої торгівлі з метою: забезпечення конкурентоспроможного розвитку експортного потенціалу, створення умов для залучення іноземних інвестицій, ефективного використання

виробничого потенціалу країни, підтримки тісного співробітництва з економічно розвиненими країнами, розвитку транскордонного співробітництва, вдосконалення інфраструктури та реалізації інноваційної стратегії розвитку.

Країни світу різною мірою інтегровані у глобальний торговельний простір. Так, за індексом глобалізації (за методикою KOF Swiss Economic Institute), який охоплює економічні (ділова активність, обсяги міжнародної торгівлі, інвестиції, тарифна політика, обмеження та податки на міжнародну торгівлю та ін.), соціальні й політичні аспекти, спостерігаються відмінності у позиціях країн. Так, за рівнем економічної глобалізації лідерами залишаються економічно розвинені країни (дод. А).

Як складова міжнародних економічних відносин міжнародна торгівля в останні десятиліття характеризувалася високими темпами зростання порівняно із темпами зростання обсягів світового виробництва. Зважаючи на сповільнені темпи економічного зростання у світі через наслідки останньої світової фінансово-економічної кризи ця тенденція може виявлятися й надалі, але за умови зростання міжнародної конкурентоспроможності країн та посилення гнучкості ринків. Ситуація поглиблюється деструктивними змінами у світовій економіці та несприятливою ситуацією у фінансовій сфері, зокрема зниженням темпів приросту світового виробництва (дод. Б, табл. Б.1). У післякризові роки вдалося призупинити спад виробництва у світовій економіці, відбувалося сповільнене зростання, яке, проте, було порушене у 2014 р. через вплив геополітичних чинників. Разом з тим, наступна криза може стати вирішальною у зміні світового економічного порядку, епіцентром її можуть бути як США, так і Китай, який вже на сьогодні своєю зовнішньоторговельною та фінансовою стратегіями пропагує нову модель переділу сфер впливу (слід враховувати й те, що рейтинг провідних компаній світу очолюють корпорації Китаю). Прогнозується, що зростання світової економіки буде залежати від пожвавлення економічної та зовнішньоторговельної активності в країнах Європи, у тому числі й ЄС.

Довготермінова стагнація вплинула також на темпи зростання світової торгівлі. Так, за останні два роки спостерігався приріст світової торгівлі на рівні 2–2,5%, тоді як у докризовий період він становив 7,2%, а у післякризові роки світова економіка ще мала потенціал для відновлення, зокрема у 2010 р. зростання світового експорту товарів досягло 13,9% та імпорту – 13,8% (дод. Б, табл. Б.2). У перспективі країни мають потенціал до підвищення обсягів торгівлі, причину чого фахівці вбачають у зниженні цін на сировинні ресурси та ймовірному підвищенні інвестиційної активності цих країн. Разом з тим, ліберальна фінансова політика створила загрози для економічного розвитку країн через надмірні обсяги іноземних інвестицій, зростання зовнішньої заборгованості, проблеми банківської ліквідності, які не могли не позначитися на тенденціях розвитку світової торгівлі. Водночас на новому порядку денному міжнародних організацій, зокрема СОТ, ЮНКТАД, стоїть питання про суперечності у реалізації країнами положень дво- та багатосторонніх угод, адже при підписанні останніх вони отримали ліберальні умови доступу до ринків, тоді як практика нових преференційних угод (включені питання не лише торгівлі, а й інвестицій, стандартів, охорони прав інтелектуальної власності тощо) вказує на обмеженість країн у прийнятті рішень щодо стратегічних пріоритетів розвитку (це стосується, як правило, країн, що розвиваються, які змушені бути учасниками найнижчих стадій глобальних ланцюгів створення доданої вартості).

Уніфіковані правила міжнародної торгівлі, зокрема через угоди ГАТТ/СОТ, вирівнюють умови участі країн у торгівлі товарами та послугами, проте не враховуються особливості залучення країни до міжнародних економічних відносин, мотиви, які спонукають її до прийняття умов інших учасників, та національні інтереси, котрі є рушійною силою зовнішньоторговельної активності країн. У п'ятірку провідних експортерів товарів у 2014 р. входили Китай (12,3% від світового експорту), США (8,5%),

Німеччина (7,9%), Японія (3,6%), Нідерланди (3,5%) (дод. Б, табл. Б.3–Б.4). Ці країни (без Нідерландів) залишаються лідерами за імпортом товарів.

Оцінюючи експортно-імпортні потоки товарів провідних країн світу за період 1948–2014 рр., зазначимо, що країни ЄС загалом отримали вигоду від лібералізації умов торгівлі. Так, за цей період суттєво зросла частка у світовому експорті Німеччини – з 1,4% у 1948 р. до 8,2% у 2014 р., Італії – відповідно з 1,8% до 2,9%, Нідерландів – з 2,0% до 3,6%, а Франції зменшилася з 3,4% до 3,2%. Разом з тим, до 1973 р. Німеччина, Нідерланди, Франція демонстрували нарощення свого потенціалу як країни-експортери, проте подальші роки вказують на значне коливання, причому після останньої світової економічної кризи погіршилися показники усіх країн (рис. 1.2). Щодо зміни географічної структури імпорту товарів, зазначимо, що найбільшими темпами відбулося зростання імпорту товарів у Китай (з 0,5% у 1948 р. до 10,5% у 2014 р.) завдяки градуалістичній політиці, спрямованій на активне входження у глобальний економічний простір при збереженні протекціоністських заходів у важливих секторах економіки.

Міжнародна торгівля послугами стала важливим каталізатором розвитку світової економіки в останні десятиліття, адже її динаміка є більш стабільною, ніж торгівля товарами. У 2013 р. експорт послуг становив 20% від загального обсягу експорту товарів та послуг і зріс на 5% порівняно із 2012 р., у 2014 р. – на 4%. Зростання відбулося у всіх регіонах світу за винятком країн СНД. У імпорті послуг спостерігаються аналогічні тенденції. Найбільш динамічно за період 2008–2013 рр. розвиваються комп'ютерні та інформаційні послуги (середньорічне зростання становить 9,1%), далі персональні, культурні та рекреаційні – 8,9%, ділові та професійні – 6,8%. Разом з тим, географічна структура світової торгівлі послугами диверсифікована, а лідерами за комерційними послугами залишаються країни-члени ЄС, для яких послуги є невід'ємною складовою їхнього економічного та соціального життя. Так, провідними експортерами у 2014 р. були: Франція (267 млрд. дол. США),

Німеччина (266 млрд. дол. США), Нідерланди (187 млрд. дол. США) та інші. До найбільших імпортерів належать: Німеччина (326 млрд. дол. США), Франція (248 млрд. дол. США), Великобританія (197 млрд. дол. США) та інші (дод. Б, табл. Б.5).

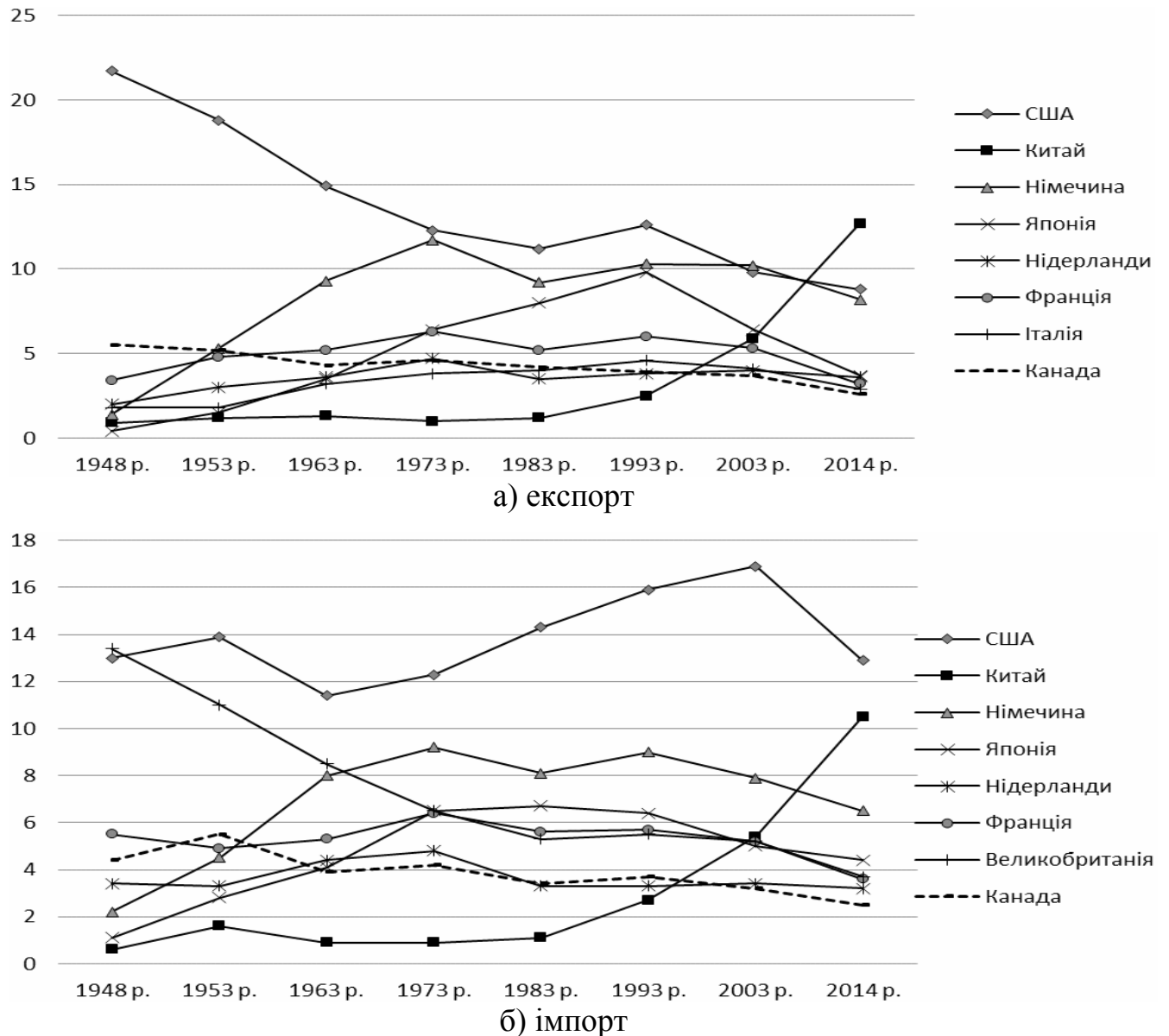

Рис. 1.2. Динаміка участі країн у світовій торгівлі товарами

*Примітка: побудовано за даними «International Trade Statistics 2015. World Trade Organization» [264].

Майбутній розвиток сфери послуг в Європі має вирішальне значення для забезпечення життєдіяльності здорового та щасливого суспільства, а також для ефективного функціонування економіки загалом, адже у сучасних умовах активно розвиваються нові технології, змінюються та вдосконалюються самі

послуги, тому країни на ці трансформації мають реагувати в режимі реального часу. А країни Європи залишаються прикладом соціально-орієнтованої економіки, де сформоване суспільство з якісними робочими місцями, конкурентоспроможною економікою та якісними послугами. Саме це, на нашу думку, має стати пріоритетом для країн, що розвиваються, та з перехідною економікою, у тому числі й України.

Особливістю сфери міжнародної торгівлі є те, що інтереси в ній взаємопов'язані з іншими складовими міжнародних економічних відносин, а асиметрія зовнішньоторговельних інтересів перебуває у взаємозв'язку із асиметрією економічного, екологічного, соціального та людського розвитку, асиметрією інвестиційного та інформаційного розвитку, детермінується асиметріями міжнародної торгівлі. Водночас однією із найбільш загрозливих є асиметрія стратегічного партнерства, коли країни свідомо погоджуються на нерівні умови торговельного співробітництва та формуються країни–сировинні донори та країни–експортери готової продукції. Так, досвід країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою показує, що сприятливий інвестиційний клімат є основою для іноземних інвестицій у низькотехнологічній галузі, які орієнтовані на експорт. За країною-адаптером залишається позиція місця з дешевою робочою силою чи сировинного додатка. Основними ж тенденціями участі економічно розвинених країн у міжнародній торгівлі є: по-перше, зменшення необхідності в багатьох традиційних видах сировини; по-друге, збільшення кількості підприємств, що працюють за «швидким» циклом, коли етапи проектування, розробки та випуску продукції стають єдиним процесом, у цей час необхідність у запасах сировини, матеріалів, комплектуючих та устаткуванні зменшується; по-третє, зростання інвестицій в науку; по-четверте, підсилення ефективності управлінських операцій та зменшення часу для прийняття рішень і проходження їх через економічні механізми.

Отже, абсолютно подолати асиметрії зовнішньоторговельних інтересів країн неможливо, адже присутній асиметричний розподіл торговельних потоків

між країнами світу та регіонами. Вирівнювання асиметрій зовнішньоторговельних інтересів полягає у рівномірному розподілі результатів зовнішньої торгівлі, що впливає на соціально-економічний розвиток країни, забезпечення економічного зростання, підвищення рівня людського розвитку.

В процесі міжнародного співробітництва країни обирають стратегії поведінки при реалізації зовнішньоторговельних інтересів. У цьому контексті актуальним є застосування теорії ігор за Нешем, де рівновага у грі з двома чи більше країнами називається сукупністю стратегій, згідно з якими країни реалізують оптимальну стратегію, передбачаючи дії партнерів-суперників. Така модель відносин, наприклад, у СОТ: у комплексі формується такий набір стратегій та виграшів, при якому жодна з країн не може збільшити виграш, змінивши вибір стратегії в односторонньому порядку, коли інші країни не змінюють свій вибір. Аналогічні міркування важливі і при аналізі стратегічної взаємодії кількох країн у визначенні зовнішньоторговельних інтересів, а саме для передбачення того, що буде у випадку, коли кілька країн приймають рішення одночасно, проте результат залежить не тільки від рішення однієї з них, а й від рішень інших. Таким чином, не можна передбачити інтереси декількох країн, аналізуючи їх ізольовано одна від одної, саме тому потрібно враховувати інтереси та ймовірні рішення інших країн. Рівновагу Неша можна використати для аналізу асиметрії зовнішньоторговельних інтересів країн, а також дослідження напрямів зменшення конфліктних ситуацій через повторні взаємодії і здатності країни ризикувати для отримання спільного результату.

Найчастіше суперечності виникають через жорстке підпорядкування національних механізмів регулювання зовнішньої торгівлі міжнародним вимогам і стандартам, що об'єктивно зумовлене залученням національних економік у глобальний торговельний простір. Саме це обґрунтовує пошук оптимальних механізмів взаємовідносин національних економік та глобального середовища через балансування між вимогами лібералізації зовнішньої торгівлі та завданнями збереження конкурентних позицій вітчизняних підприємств і галузей [106, с. 92]. Багатоваріантність ідеологій учасників переговорного

процесу, що вирізняє розвиток світогосподарських зв'язків, є основою їхнього прагматичного бажання захисту національних економічних інтересів. На сьогодні помітне суттєве зменшення впливу ідеологічних факторів на формування позицій країн щодо основних аспектів міжнародної торговельної політики.

Формування наднаціональних механізмів регулювання зовнішньоторговельних відносин не передбачає усунення країни від обов'язків щодо створення сприятливих умов торгівлі для національних експортерів та імпортерів, вирішення багатьох технічних завдань. Саме забезпечення інформаційної підтримки національних виробників є важливим засобом стимулювання експорту з боку держави. Держава має уповноважені органи, які здійснюють нагляд за дотриманням правил добросовісної конкуренції, попереджають демпінг і у разі необхідності вдаються до антидемпінгових та інших захисних процедур. Зростання зовнішньоторговельної відкритості національних економік висуває нові завдання для країн: посилення регулюючих функцій, запровадження превентивних заходів та відхід від політики жорсткого контролю з боку держави. Насамперед, це стосується стимулювання експортного виробництва, проведення структурної перебудови національних економік, які сприятимуть раціоналізації імпорту. Актуальною відповідно є роль держави в забезпеченні передумов глобальної інтеграції.

Розглядаючи пріоритети інтеграції національних економік у глобальний економічний простір, необхідно виокремити їхню спрямованість на вирішення багатьох завдань щодо збереження конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, а також розвитку експортного потенціалу країн та підвищення його конкурентоспроможності. Це передбачає зростання частки країни в світовому експорті, досягнення високих темпів його збільшення, розширення здатності національних підприємств бути конкурентоспроможними на міжнародних ринках та отримувати від цього високі доходи. Важливою є конкурентоспроможність експорту як засобу досягнення цілей країни, а особливо для країн з перехідною економікою та країн, що розвиваються. Саме

ці учасники глобальної торгівлі часто потрапляють під вплив руйнівного для внутрішньої динаміки експортоорієнтованого розвитку. В умовах глобалізаційних перетворень важливого значення набувають національні стратегії економічного розвитку, які є підсиленням конкурентоздатності експорту. Важливими також є заходи країн, які забезпечують високий розвиток галузей, вилучених із зовнішньоторговельного обігу. Переваги країни, які вона отримує від швидкого розвитку та реалізації експортного потенціалу, мають поширюватися на економіку загалом. Так, якщо оцінювати зовнішньоторговельні інтереси країни з позицій міжнародного науково-технічного співробітництва, то важливим для неї є збільшення обсягів виробництва, раціоналізація експорту, зростання надходження передових технологій, ноу-хау, забезпечення повної зайнятості та підвищення доходів висококваліфікованих фахівців.

Підсумки міжнародної торгівлі можуть бути не лише позитивними, що сприяють підвищенню результатів економічної діяльності. Адже розглядаємо відкриту економіку, що є основою системи зворотних зв'язків та суперечливих інтересів її учасників. Саме цей факт може призвести не лише до ускладнення господарської діяльності суб'єктів ЗЕД, а й до поглиблення макроекономічних дисбалансів. Для країн важливо визначати ті орієнтири економічного розвитку, які б змогли забезпечити ефективну глобальну спеціалізацію та знаходження перспективних галузей на глобальних ринках товарів і послуг. Стратегічно слід орієнтуватися на сегменти інституційної мережі підприємств у країнах, що будуть сприяти кількісному збільшенню фінансових ресурсів для їхнього економічного розвитку і водночас, забезпечуватимуть відповідну якість.

Розвиток глобальних комунікаційних та інформаційних технологій зумовив формування нового глобального електронного середовища в економічній діяльності, що виявилось у мережевій економіці, яка означає легкий контакт будь-яких компаній чи індивідів, що перебувають у різних точках економічної системи, які функціонують із незначними витратами, з будь-якими іншими компаніями чи індивідами для спільної роботи чи торгівлі,

для обміну ідеями і ноу-хау чи просто для задоволення. Поряд із зростанням ролі економічної інтеграції між державами посилюється значення транснаціональних корпорацій (ТНК) як учасників зовнішньоторговельних операцій. Розширення меж міжнародного поділу праці привело до економічної доцільності посилення міжнародної кооперації, при якій різні структурні підрозділи економічно єдиного світу розташовуються в різних країнах, кількість яких може обчислюватися десятками. Оскільки інвестиційна та інша комерційна діяльність великих компаній набуває глобального характеру, такий процес сприяє концентрації та інтернаціоналізації капіталу. У наш час ТНК володіють такою економічною потужністю, яка перевершує економічний потенціал багатьох держав. Разом з тим, діяльність ТНК у приймаючих країнах може мати як позитивний вплив, так і негативний. До позитивного впливу відносимо: інвестиційні стратегії ТНК; за допомогою використання новітніх технологій ТНК у приймаючих країнах створюються високотехнологічні виробництва, що сприяє науково-технічному прогресу цих держав. Їх діяльність у більшості випадків забезпечує створення нових робочих місць, зростання податкових надходжень і загальний розвиток економік тих країн, в яких вони функціонують. До негативних наслідків впливу ТНК на економіку приймаючої країни можна зарахувати такі: можливість потрапляння цілих держав в економічну, політичну, соціальну та культурну залежність від окремих ТНК; ТНК створюють асиметрії зовнішньоторговельних інтересів через свій вплив на інтереси приймаючих країн; монополізація ринків і витіснення з них національних компаній, застосовуючи методи недобросовісної конкуренції; порушення платіжного балансу зазначених держав; відхід від податків з використанням своєї транснаціональної структури; використання екологічно шкідливих виробництв, що негативно впливають на навколишнє середовище, а також інші проблеми.

Об'єктивні потреби в багатосторонньому співробітництві сприяли розширенню сфер зростання взаємозалежності світу, виникнення і загострення глобальних проблем. Відповідно міжнародне співробітництво між країнами й

іншими учасниками міжнародних відносин сформувало систему міждержавних і недержавних організацій глобального і регіонального значення у сфері торгівлі.

Формування стратегії розвитку країн загалом та їхньої зовнішньоекономічної складової пов'язано із політикою лібералізації в регулюванні світової торгівлі, яка є результатом багатосторонніх домовленостей у рамках Уругвайського раунду переговорів ГАТТ та домовленостей у рамках створеної Світової організації торгівлі (СОТ). Вищезазначені процеси відкрили не лише можливості для більш ефективного зростання, а й нових загроз глобального рівня, які здатні зменшити потенціал національного розвитку будь-якої країни. Це є свідченням зростаючої опозиції теперішньої парадигми глобалізації з боку різних міжнародних урядових та неурядових організацій, громадських рухів антиглобального характеру [199, с. 280]. У рамках СОТ діє орган для вирішення суперечок, функцію якого виконує Генеральна рада СОТ, що має особливі повноваження створювати третейські групи. Метою механізму врегулювання суперечок у рамках СОТ є забезпечення позитивного вирішення суперечок, тобто заохочується прагнення сторін до пошуку взаємоприйнятого рішення щодо тих проблем, що виникають у відносинах між країнами-членами. Врегулювання суперечок досягається в процесі двосторонніх консультацій між зацікавленими сторонами.

На сьогодні політика країн має бути спрямована на лібералізацію експорту й імпорту, зменшення тарифів та усунення нетарифних заходів, що стримують міжнародний обмін між ними. На практиці зберігається високий рівень захисту деяких «чутливих» галузей і сфер внутрішнього ринку через митно-тарифні та нетарифні обмеження, які доповнюються спеціальною галузевою конкурентною політикою. Відкриття «чутливих» ринків відбувається поступово, яке для окремих секторів країн синхронізоване із змінами в конкурентній політиці, що дає можливість виробникам із інших країн адаптуватися до умов та високої конкуренції з боку «третіх» країн.

Таким чином, особливістю участі країни в міжнародній торгівлі є потреба в об'єктивній оцінці багатьох геополітичних, цивілізаційних факторів, інституційних умов експортно-імпортової діяльності, тобто традиційних міжнародних каналів збуту, які й обслуговують товарообмін однієї країни з іншими. Активізація міжнародного співробітництва країн, зважаючи на відмінності в їхньому розвитку, має суперечливі наслідки, що спричинює просторові та часові асиметрії реалізації зовнішньоторговельних інтересів, вплинути на які країни можуть через обрання тієї зовнішньоторговельної політики, яка максимально буде сприяти розвитку національної економіки. Негативною тенденцією у міжнародній торгівлі також залишається асиметрія її географічно-регіональної структури (найменш розвинені країни займають близько 1% у торгівлі практично зі всіма економічно розвиненими країнами, лише експорт країн Азії до них становить 2–3% і Африки – 5–6%). Відповідно можемо говорити про непропорційну структуру світової торгівлі, яка має регіональне спрямування. В цьому контексті приклад європейської інтеграції демонструє поєднання національних та наднаціональних торговельних інтересів і розробленого інституційного механізму (в межах ЄС та ЄАВТ) їхньої реалізації.

1.3. Європейський вектор реалізації зовнішньоторговельних інтересів країн у міжнародному співробітництві

Формування національних, у тому числі й зовнішньоторговельних інтересів країн відбувається під впливом чинників, які можуть бути спільними або для групи країн, або специфічними лише для окремих з них. Інтереси країн визначаються не тільки сучасними тенденціями, а й історично сформованою практикою міжнародних відносин. Світова практика реалізації зовнішньоторговельних інтересів країни дала змогу визначити такі основні напрями: глобальний (через такі інститути, як СОТ), регіональний (через

створення інтеграційних об'єднань), національний. У сучасній Європі інтеграційні процеси можна описати в трьох площинах: спочатку «завтрашньої Європи», далі – Європи «післязавтрашньої» і в подальшому – «Європи майбутнього». Європейське майбутнє – це передусім об'єднана Європа, і причинами такого об'єднання є глобальна трансформація усієї політичної структури та переформатування економічної карти світу, що потребує координації зусиль у галузі безпеки та економічного й політичного партнерства. Зважаючи на існування різних підходів міжнародних організацій до типологізації країн Європи, у дисертаційній роботі використано класифікацію ООН, проте окремі території при проведенні емпіричних досліджень (розділ 2) не будуть враховані через відсутність достатньої аналітично-статистичної бази для повноти аналізу та оцінки зовнішньоторговельних інтересів. Так, Західна Європа складається з 9 країн, які є індустріально розвиненими державами світу. Європейський Союз та НАТО набули створення за ініціативою країн Західної Європи. Ця група країн складається з: Австрії, Бельгії, Ліхтенштейну, Люксембургу, Монако, Нідерландів, Німеччини, Франції, Швейцарії. До Південної Європи входить 15 держав, зокрема Албанія, Андорра, Боснія і Герцеговина, Ватикан, Греція, Іспанія, Італія, Македонія, Мальта, Португалія, Сан-Марино, Сербія, Словенія, Хорватія, Чорногорія. До Північної Європи входить 10 держав. Це саме Скандинавські країни та країни Балтії (зокрема, Великобританія та Ірландія, Данія, Естонія, Ісландія, Латвія, Литва, Норвегія, Фінляндія, Швеція). У Східну Європу входять 10 країн. До цієї групи країн відносяться: Білорусь, Болгарія, Молдова, Польща, Румунія, Словаччина, Угорщина, Україна, Чехія (дод. В).

Інтеграція країн у процесі міжнародного співробітництва та передача частини національного суверенітету для реалізації зовнішньоторговельних інтересів здійснюється за двома теоретичними напрямками – федералізм та функціоналізм. Федеративний підхід до об'єднання на договірній основі, який розглядався у 1920-30-х рр. європейської інтеграції, був покладений в основу Меморандуму організації режиму Європейської Федеративної держави [43, с.

10]. Він був доволі реалістичним та жорстким, адже передбачав, що держави змінять у певний період розвитку існуючу форму державного управління на наднаціональну федеративну, що у підсумку трансформує світовий економічний порядок. Представник теорії неофункціоналізму Ернст Б. Хаас у 1958 р. своє бачення процесів європейської інтеграції виклав у праці «Об'єднання Європи: політичні, соціальні і економічні сили» [204, с. 1950]. «Функціоналізм» є не просто розширенням міждержавного співробітництва в окремих сферах, а має більш технічний характер. Він вказує на досягнення політичної цілі – інтеграції держав в об'єднання через послідовне відчуження від їхніх суверенітетів.

За такого підходу держава є вузькою з погляду можливостей для вирішення нових економічних, соціальних і технічних проблем, що можуть бути подолані на рівні міжнародного співробітництва. Отже, міждержавні відносини мають бути створені так, щоб «вертикальна» територіальна закритість була змінена на створені діючі «горизонтальні» структури, керівництво яких координувало б міждержавне співробітництво в конкретних сферах [153, с. 5]. Це дасть змогу зменшити економічні і соціальні причини конфліктів, а також подолати стримуючі бар'єри національного суверенітету країн, зробить тіснішою їхню співпрацю, а отже, підвищить взаємозалежність, що унеможливить збройні конфлікти між ними, й досягне стану необоротності [153, с. 112].

Міжнародна інтеграція в економічній площині є більш високою формою співробітництва, адже це створення єдиного економічного об'єднання на основі союзу двох або більше економічних одиниць. «Інтеграція, як зазначають П.-Ф. Гонідек і Р. Шарвен, – це одночасно процес і стан, що мають тенденцію замінити роздрібнені міжнародні відносини, що складаються з незалежних одиниць, новими більш-менш широкими об'єднаннями, наділеними мінімальними повноваженнями рішень або в одній або декількох визначених сферах, або у всіх сферах, що входять у компетенцію базових одиниць. На рівні індивідуальної свідомості інтеграція покликана сприяти лояльності та

прихильності до нового об'єднання, а на структурному рівні – розширення участі в його підтримці й розвитку» [84, с. 16].

Європа є особливим ареалом, де країни об'єднані релігійною, культурною спадщиною та ціннісними орієнтирами розвитку суспільств. Разом з тим, країни Європи не обмежуються лише Європейським Союзом, вони відмінні як за макроекономічними показниками інтеграції у торговельний простір, так і за територією, володінням природним багатством, значенням у міжнародному поділі праці, що сукупно не тільки формує їхні зовнішньоторговельні інтереси, а й спричинює їхню асиметрію. Таким чином, швидке зростання світової економіки відкриває нові можливості для європейських експортерів і забезпечує конкурентний доступ до необхідного імпорту, тому необхідно використовувати всі інструменти зовнішньої економічної політики для стимулювання зростання в Європі шляхом участі на світових ринках за принципами добросовісної конкуренції та справедливого доступу до них. Це стосується також і зовнішніх аспектів різних напрямів внутрішньої політики (наприклад, енергетики, транспорту, сільського господарства, науково-дослідної діяльності), але в переважно фокусується на координації діяльності у торговельній та економічній політиці.

Питання безпекової політики – це саме той пріоритет, який був і залишається інституційним базисом створення та функціонування Європейського Союзу, адже суперечності політики мирного сусідства та військових конфліктів досягли своєї кульмінації під час Другої світової війни. На початку 50-х рр. XX ст. Європейське об'єднання вугілля і сталі розпочало економічно й політично об'єднувати європейські країни з метою забезпечення безпеки і миру, а основними засновниками стали Бельгія, Франція, Німеччина, Італія, Люксембург та Нідерланди. Загострення ідеологічного протистояння, що стало початком «холодної війни», у 50-х рр. XX ст. привело, завдяки укладенню Римського договору (1957 р.) до створення Європейського економічного співтовариства (ЄЕС).

У 60-ті рр. ХХ ст. переваги європейської інтеграції стають очевидними, попри появу «молодіжної культури» як поштовху до культурної революції і розширення розривів між поколіннями. Для економічної сфери це був період змін та лібералізації торговельних відносин (країни-члени припинили застосовувати мито в торгівлі між собою); було досягнуто домовленостей щодо спільного контролю над виробництвом харчових продуктів (такий підхід дав змогу наповнити внутрішній ринок продуктами харчування) тощо. Данія, Ірландія та Великобританія розширили Європейське економічне співтовариство у січні 1973 р. до «Європи дев'яти». Таким чином, новими викликами для європейської інтеграції стали енергетична криза та низка економічних проблем. Водночас спільна регіональна політика ЄЕС призвела до розширення фінансування створення робочих місць та інфраструктури у бідніших регіонах. Така інституція, як Європейський парламент, підсилила свій вплив у вирішенні справ функціонування ЄЕС і в 1979 р. громадяни змогли безпосередньо обирати своїх членів.

Початок 90-х рр. ХХ ст. характеризується змінами у системі економічних інтересів країни інтеграційного об'єднання, що було пов'язане із крахом комуністичного режиму в Центральній і Східній Європі. У 1993 р. Єдиний ринок завершився формуванням «чотирьох свобод»: пересування товарів, послуг, людей і капіталу. Саме у цей період також було укладено два важливих для європейської інтеграції договори: Маастрихтський договір про Європейський Союз (1993 р.) та Амстердамський договір (1999 р.). Новими членами ЄС у 1995 р. стали Австрія, Фінляндія, Швеція. Введення спільної валюти євро стало ще одним кроком для укріплення позицій європейського інтеграційного об'єднання, а чергове розширення у 2004 р. нівелювало політичні розбіжності, які існували до того часу між країнами ЄС та Східної Європи.

Активна інтеграція національних економік у глобальну торговельну систему спонукала Європейський Союз до уніфікації правил зовнішньої торгівлі та вироблення єдиної стратегії для розширення можливостей

застосування протекціоністських заходів, реалізуючи пріоритетність власних інтересів. Основною передумовою створення та проведення спільної зовнішньоторговельної політики ЄС вважаємо необхідність захисту торговельних інтересів країн-членів, саме тому інтеграційне об'єднання пройшло поетапний шлях інтеграції від митного союзу до економічного і валютного, відійшовши від секторальної політики захисту інтересів (як це відбувалося на першому етапі інтеграції) до вироблення уніфікованих правил торгівлі. Оцінюючи становлення зовнішньої політики країн-членів ЄС з країнами світу, можна констатувати, що їхні зовнішньоторговельні інтереси збігаються з обраним спільним вектором співробітництва ЄС. Фірми-експортери стають політично активними через взаємну лібералізацію торгівлі, яка веде до покращення доступу до ринків інших країн. Разом з тим, спростивши тарифні правила переміщення товарів для «третьох» країн та відмінивши для країн-членів, ЄС у зовнішньоторговельній практиці активно використовує нетарифні інструменти регулювання, що дало змогу забезпечити стандарти якості європейської продукції та створити бар'єри для проникнення низькоякісної продукції на внутрішній ринок.

Спільна зовнішньоторговельна політика ЄС є певною мірою автономна та ізольована від тиску інших країн, за винятком прийнятих відповідно до міжнародних договорів зобов'язань, тому дає змогу країнам-членам реалізовувати свої потреби і можливості відповідно до їхніх економічних переконань або інших переваг. Аргументом на користь передачі повноважень щодо зовнішньоторговельної політики з національного на європейський рівень є отримані переваги для кожної країни, а саме: по-перше, внутрішні інтереси особливо вразливі до існуючої багаторівневої системи торговельної політики, тому країнам одноосібно важко адаптуватися до модернізації інституційної структури; по-друге, тоді як країни прийняли умови багатосторонньої системи торговельної політики, ЄС у даний час бере участь у новому раунді глобальних торговельних переговорів у рамках СОТ, а практика недобросовісного виконання зобов'язань окремими суб'єктами створює загрози для інших, проте

не для інтеграційних об'єднань. Відповідно саме зовнішньоторговельні інтереси визначають торговельну політику ЄС та є впливовими інструментами у вирішенні питань міжнародного співробітництва. У даному контексті ЄС поєднує інтереси суспільства як споживачів товарів і послуг та вітчизняних виробників, інтереси окремих країн-членів, які мають пріоритетність у вирішенні питань спільної торговельної політики. Однак такий підхід відображає нерівність інтересів між країнами-членами і, таким чином, призводить до поглиблення асиметрії зовнішньоторговельних інтересів навіть у ЄС.

У практиці ЄС трапляються випадки лобіювання зовнішньоторговельних інтересів окремих суб'єктів ЗЕД не з огляду на їхній пріоритет, а відповідно до міжнародних конкурентних позицій інтеграційного угруповання, коли завданням ставиться не просування нових товарів і послуг на ринок, а втримання існуючих позицій. За таких умов компанії або приймають умови торгівлі, або ж розробляють альтернативні стратегії виходу на зовнішні ринки. Заохочення реалізації зовнішньоторговельних інтересів суб'єктів ЗЕД може відбуватися й з використанням фінансових механізмів, коли уповноважені на це органи надають фінансову підтримку окремим виробникам, товари яких мають суттєву частку в експорті ЄС, що й відповідає зовнішньоторговельним інтересам ЄС загалом.

Римська угода передбачала розробку єдиної економічної політики країн ЄС як спосіб наближення до створення спільного ринку, тому однією з важливих складових єдиної економічної політики було визнано застосування ефективної торговельної політики, спрямованої на лібералізацію торгівлі як всередині інтеграційного об'єднання, так із зовнішнім світом. Водночас в ЄС політика нетарифного регулювання створювала перешкоди до ефективного економічному розвитку, заснованого на вільному переміщенні товарів, послуг, капіталу і робочої сили. Розвиток спільного ринку вплинув на зовнішню торгівлю, привів до полегшення нетарифних бар'єрів і до вільного руху факторів виробництва, проте на практиці нетарифний захист в ЄС зберігається

на високому рівні. Тривалий час торговельна політика ЄС, на відміну від інших країн, які створили торговельні союзи для формування єдиного економічного простору, відрізнялася послідовністю визначених цілей і вписувалася у загальну стратегію економічного розвитку Європейського Союзу.

Разом з тим, економічна криза стала поштовхом для ЄС щодо внесення змін в її зовнішньоторговельну політику, спрямованих на створення робочих місць, передумов для зростання європейських компаній і на збільшення можливостей торгівлі з іншими країнами світу загалом, розвиток інвестиційних можливостей тощо. Водночас наслідки світової кризи стали сповільнено деструктивними через поглиблення й внутрішніх загроз розвитку. У період кризи основною метою торговельної політики ЄС було визначено полегшення доступу на нові ринки для європейських експортерів через торговельні угоди про зниження тарифів та інших видів торговельних бар'єрів. Окрім того, ЄС докладає зусилля для застосування специфічних бар'єрів для інвесторів з Євросоюзу і зменшення обсягів контрафактної продукції з країн «третього» світу. Підтримка експортної діяльності малого і середнього бізнесу залишається однією з важливих ознак зовнішньоторговельної політики Європейського Союзу: нині одне з семи європейських малих або середніх підприємств здійснює діяльність за межами ЄС.

ЄС активно проводить політику спрощення доступу до зовнішніх ринків для великих, середніх і малих європейських компаній через укладання торговельних угод, а відповідно мінімізації торговельних бар'єрів (як тарифних, так і нетарифних). У межах ЄС діють жорсткі нетарифні бар'єри, особливо санітарні та фітосанітарні, що створює проблеми для виходу європейських компаній на експортні ринки через підвищення витрат виробництва, тому актуальною залишається політика гармонізації нетарифного регулювання.

Здійснюючи експансійну зовнішньоторговельну політику, ЄС прагне підтримати європейські компанії, які працюють в інших країнах, тому останнім часом у міжнародних переговорах на різному рівні дедалі частіше розглядаються питання економічної політики, спрямовані на захист конкуренції.

Так, ЄС вносить пропозиції заборонити заходи, спрямовані на закриття ринків через зовнішню конкуренцію, й обмежити підтримку місцевих компаній з боку держави. Це зумовлено тим, що в багатьох секторах європейські компанії мають конкурентні переваги порівняно із місцевими підприємствами. На практиці ЄС часто використовує методи недобросовісного субсидування експорту, які, посилюючи дискримінацію, завдають шкоди зовнішньоторговельним інтересам інших країн. Субсидування перешкоджає експорту схожих товарів з однієї країни на ринки іншої, призводить до заниження ціни на певний товар і нереалізованості некраїною-членом продукції взагалі. Таким чином, від політики субсидування експорту виграють лише експортери, а економіка країн зазнає великих втрат, бо без об'єктивних передумов забезпечуються ті зовнішньоторговельні інтереси, які не є пріоритетними з позицій розвитку. З таких причин виникають суперечності у реалізації зовнішньоторговельних інтересів ЄС та окремих виробників, адже політика, коли з'являються невмотивовані випадки підтримки суб'єктів ЗЕД, ставить під загрозу економічну ефективність і підвищення конкурентоспроможності європейської економіки, стає деструктивним чинником зовнішньоторговельної стратегії ЄС. Цей аргумент, однак, не слід переносити на торгівлю чутливих до імпорту секторів економіки, де захисні заходи ЄС є вмотивованими. Так, наприкінці ХХ ст. розвиток чутливих секторів економіки був набагато активнішим, проте нині ЄС, як і раніше, лобіює інтереси постачальників аудіовізуальних послуг, виробників автомобілів, а також текстильної промисловості та сільськогосподарського сектору.

У зовнішньоторговельній політиці ЄС, окрім винятково економічних мотивів, спостерігаються і суспільно-політичні, оскільки існування емпіричних фактів свідчить про збіг соціальних вимог населення і позицій ЄС у торговельних переговорах. Зокрема, два тематичні напрями реалізації зовнішньоторговельних інтересів ЄС (раунд Кеннеді і програма розвитку в Досі) показують, що існують разючі паралелі між позиціями тих, хто захищає

економічні інтереси, і владними структурами. Це не є прямим свідченням впливу суспільства на зовнішньоторговельні інтереси об'єднання, проте дає змогу припустити про маніпулювання тактичними підходами у зовнішньоторговельній політиці ЄС. Так, проводячи лібералізацію торгівлі після створення митного союзу, ЄС у зовнішньоторговельній політиці керувався не питаннями економічної доцільності загалом для країн, а інтересами суспільства, коли таких підходів почали вимагати експортери, а згодом й імпортери товарів та послуг. У процесі реалізації зовнішньоторговельної політики ЄС з'являються так звані «дифузні інтереси», які виявляються через різні неурядові організації, проте цей вплив є незначним.

Європейському Союзу вдалося розробити інституційне забезпечення спільної торговельної політики. Важливим європейським вектором реалізації зовнішньоторговельних інтересів країн у міжнародному співробітництві став Лісабонський договір (Договір реформування) як нова базова угода щодо принципів функціонування Європейського Союзу. Інтеграційні процеси в Європі привели до відповідних перетворень у системі управління Європейським Союзом, який можна назвати унікальним політико-територіальним утворенням, що у процесі розширення і введення у свій склад нових країн протягом років набувало певних характеристик державності. На етапі європейської інтеграції найбільшим досягненням була спроба розроблення та введення у дію «Договору, що встановлює Конституцію для Європи» («Європейська конституція»), але через великомасштабні завдання це так і не було реалізовано. Конституція Європейського Союзу містила ідею створення в ЄС елементів державності із збереженням окремих суверенних прав за державами-членами ЄС, саме це дає можливість констатувати про популярність в європейців концепції «розщепленого суверенітету» і уявлень про ЄС як державноподібного утворення. Лісабонський договір, підписаний 13 грудня 2007 р. [226], визначив межі політичного компромісу між керівництвом ЄС і країнами, змінив систему управління та підвищив ефективність ухвалення політичних та правових рішень. Концепція «європейської конституції», яка

проголошує скасування чинних засновницьких договорів у зв'язку з набуттям юридичної сили Конституції ЄС, була відхилена і замінена більш компромісною ідеєю інкорпорації усіх нововведень Договору про реформу в засновницькі договори без зміни їхньої правової основи [226].

Основною метою, проголошеною в договорі, є «... завершення процесу підвищення ефективності і легітимності Союзу та забезпечення послідовності дій» [226], враховуючи створення нових правових механізмів функціонування ЄС на найближчі 15–20 років. До них належить багато глобальних соціально-економічних і політичних завдань, властивих сучасній індустріальній державі: економічна, соціальна та територіальна єдність; захист громадян ЄС у всьому світі; підтримка культурного різноманіття; забезпечення повної зайнятості, соціального прогресу, соціальної справедливості, високого рівня охорона навколишнього середовища тощо. Для діяльності ЄС важливого значення набула новела ст. 32 «Договори про ЄС», відповідно до якої Європейський Союз стає правосуб'єктом. ЄС, за ст. 188L Римського договору, може укладати міжнародні договори у всіх сферах його компетенції. До того ж країни-члени ЄС можуть укладати будь-який міжнародний договір за умови, що він не суперечить угодам, підписаним ЄС або не належить до права компетенції Союзу. Лісабонський договір значно змінив Договір про ЄС щодо інституційної структури Союзу, яка у результаті зміцнює гарантії представництва інтересів національних держав в інститутах ЄС. Відповідно, Договір не передбачає розподіл органів ЄС на «інституційні механізми» та «інші інститути і консультативні органи».

Отже, набуття чинності Лісабонського договору стало взірцем успішного реформування системи управління та узгодження різносторонніх інтересів на європейському континенті. Разом з тим, пріоритетні цілі Лісабонської стратегії розвитку ЄС виявилися складними для досягнення окремими країнами (табл. 1.1), тому Європейською радою у 2010 р. було ухвалено нову стратегію Європа-2020 («Europe 2020. A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth») [226].

Таблиця 1.1

Виконання країнами-членами ЄС-15 Лісабонської стратегії

	Країни-лідери	Країни-аутсайтери
Розвиток інформаційного суспільства	Естонія, Мальта, Словенія	Греція, Іспанія, Португалія, Італія
Інновації та НДДКР	Словенія, Латвія, Естонія	Португалія, Греція, Люксембург, Італія
Економічна лібералізація, державна підтримка та політика конкурентоспроможності	Латвія, Естонія, Литва	Греція, Португалія, Італія, Ірландія
Інфраструктура та телекомунікації	Словенія, Чехія, Естонія	Ірландія, Греція, Італія, Іспанія
Ефективність фінансових послуг	Естонія, Мальта, Угорщина	Греція, Португалія, Італія, Іспанія
Середовище розвитку підприємництва	Естонія, Латвія, Угорщина	Італія, Греція, Португалія, Австрія
Соціальна інтеграція	Мальта, Латвія, Чехія	Греція, Португалія, Італія, Німеччина
Сталий розвиток	Словенія, Словаччина, Чехія	Греція, Португалія, Ірландія, Іспанія

**Примітка:* складено автором на основі [226].

Стратегічна програма ЄС «Європа 2020» актуальна не лише в межах ЄС, адже вона також запрограмована на забезпечення значних можливостей для країн-кандидатів й сусідніх країн та спрямована на допомогу проведенню ними власних реформ. Розширення сфер, на які розповсюджуються правила ЄС, створить нові можливості як для ЄС, так і для його сусідів. Окрім того, однією з надважливих цілей протягом наступних декількох років визначено побудову стратегічних відносин з країнами, що розвиваються, для обговорення питань, де формується спільний інтерес, на сприяння розвитку регуляторної та іншої співпраці, а також для вирішення питань двосторонніх відносин. Ці відносини мають бути засновані на гнучких структурах, які скоріше політичні, ніж технічні.

Для здійснення необхідних змін слід враховувати спеціалізацію стратегії «Європа 2020» та її зосередженість на більш чітких цілях і прозорих критеріях

оцінки прогресу. Це формуватиме міцну управлінську основу, інструменти якої використовуються також для забезпечення своєчасної та ефективної імплементації [205]. Стратегія ґрунтується на тематичному підході та спеціалізованому національному нагляді, зокрема:

– тематичний підхід зосереджується на напрямках, визначених у Розділі 2, та на досягненні 5 провідних цілей. Цей підхід чітко вказує на взаємозалежність економік країн-членів і забезпечує більшу вибірковість конкретних ініціатив, які сприяють реалізації провідних цілей та завдяки яким стратегія зазнає розвитку;

– звітування країн сприятиме досягненню цілей «Європи 2020», допомагаючи країнам-членам визначити та реалізувати стратегії виходу із кризи, відновити макроекономічну стабільність, виявити труднощі на національному рівні та повернути їхнім економікам стале зростання та стійкі державні фінанси. Звітування буде охоплювати не лише фіскальну політику, а й основні макроекономічні питання, пов'язані із зростанням та конкурентоспроможністю (тобто дисбаланси на макрорівні). Воно має забезпечити комплексний підхід до розробки та здійснення політики, необхідної для підтримки рішень. Особливу увагу приділено функціонуванню єврозони і взаємозалежності між країнами-членами.

Для досягнення цієї мети звітування щодо «Європи 2020» та Пакту стабільності і зростання, а також їхня оцінка, відбуватимуться одночасно, щоб об'єднати ресурси та цілі, водночас чітко розмежовуючи інструменти та процедури, зберігаючи цілісність Пакту стабільності і зростання. Відповідно важливим є запровадження щорічних програми стабільності/зближення та програми модернізованої реформи, які готуватиме кожна країна-член, щоби визначити прогрес у вирішенні визначених завдань та основних структурних реформ для подолання труднощів на шляху до зростання. Обидві такі програми, які мають містити необхідні перехресні посилення, подаються Комісії та іншим країнам-членам в останньому кварталі року. Європейська рада із системних ризиків (ESRB) регулярно звітуватиме щодо фінансових ризиків на макрорівні.

В інституціональному плані стратегія «Європа 2020» ґрунтується на невеликій кількості комплексних керівних принципів «Європи 2020» (об'єднуючи керівні принципи щодо зайнятості та загальної економічної політики) замість задекларованих раніше.

У 2010 р. було підготовлено торговельну стратегію для реалізації «Європи 2020», яка містить:

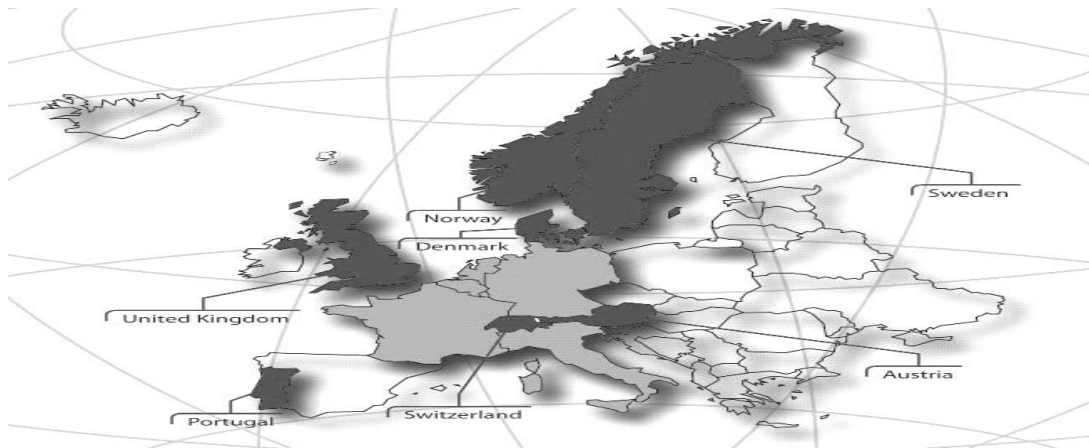
- акцент на завершенні поточних багатосторонніх і двосторонніх торговельних переговорів, зокрема тих, що мають значний економічний потенціал, а також на виконанні існуючих угод, приділяючи особливу увагу нетарифним бар'єрам у торгівлі;

- ініціативи з відкриття торгівлі в секторах майбутнього, таких як екологічні продукти та технології, високотехнологічна продукція і послуги, а також ініціативи щодо міжнародної стандартизації;

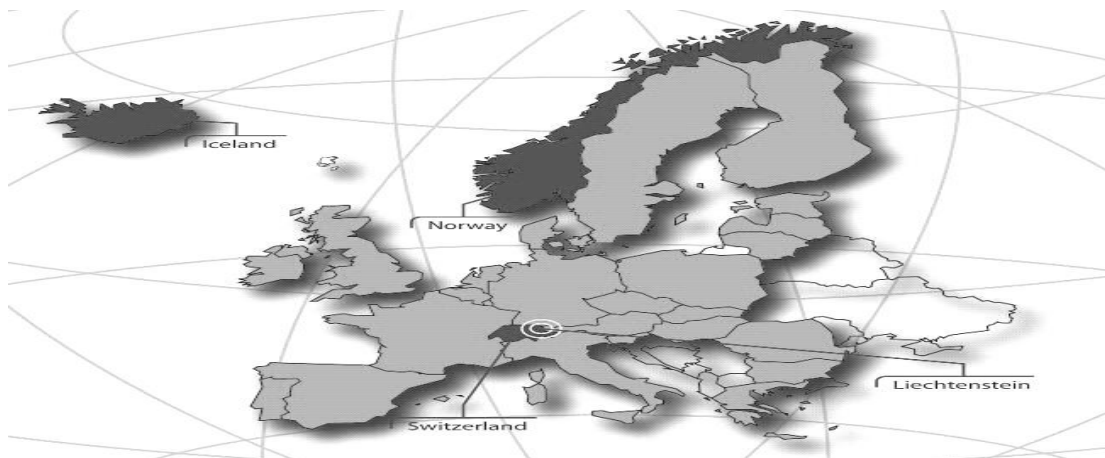
- пропозиції для стратегічного діалогу на високому рівні з основними партнерами щодо обговорення питань, починаючи від доступу на ринки, нормативно-правової бази, глобальних дисбалансів, енергетики та зміни клімату, доступу до сировини, щодо питань бідності, освіти та світового розвитку;

- з 2011 р. та щорічно доповіді до зборів Європейської ради про бар'єри для торгівлі та інвестицій, що визначатимуть шляхи покращення доступу на ринок і зміни регуляторного середовища для підприємств ЄС.

З метою врегулювання глобальних асиметрій, через незбігання інтересів та недостатність власних ресурсів між різними країнами Європи було створена зона вільної торгівлі – Європейська асоціація вільної торгівлі (ЄАВТ) (заснована 4 січня 1960 р. у м. Стокгольм). До її складу входило 7 держав, але відтоді відбулися деякі зміни (рис. 1.3). Зараз до ЄАВТ належать економічні території чотирьох європейських країн, які не набули членства у Європейському Союзі, а саме: Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія та Швейцарія.

а) 1960 р.

б) 2013 р.

Рис. 1.3. Країни-члени ЄАВТ у 1960 та 2013 р.

**Примітка:* побудовано автором за матеріалами наукового джерела [256].

Зона вільної торгівлі забезпечує країнам-членам режим вільної торгівлі товарами та послугами, а також гарантує вільний рух капіталів і фізичних осіб. Основною метою діяльності ЄАВТ було створення сприятливих умов для лібералізації торгівлі промисловими товарами, переробленою сільськогосподарською продукцією, рибою та морепродуктами між країнами-членами цієї організації. Для досягнення вказаних завдань обґрунтовано такі цілі: забезпечення розвитку торговельних відносин між державами-членами на принципах добросовісної конкуренції; забезпечення рівних умов для постачання сировини, що виробляється в країнах-членах; сприяння розвитку світової торгівлі й поступовому усуненню торговельних бар'єрів.

Торговельні відносини ЄАВТ проводяться з ЄС та іншими країнами Центральної та Східної Європи, басейну Середземного моря, Азії, Північної та Південної Америки, Близького Сходу та Африки. Три країни-члени ЄАВТ, зокрема Ісландія, Ліхтенштейн та Норвегія, входять до Європейського економічного простору (ЄЕП), угоду про створення якого було укладено у травні 1992 р. Між основними партнерами ЄАВТ було укладено угоди про вільну торгівлю, зокрема з: Канадою, Чилі, Колумбією, Хорватією, Єгиптом, Албанією, Радою співробітництва арабських держав Перської затоки, Ізраїлем, Йорданією, Кореєю, Туреччиною, Ліваном, Македонією, Україною, Мексикою, Палестинською автономією, Марокко, Перу, Сербією, Сінгапуром, Південноафриканським митним союзом, Тунісом.

ЄАВТ забезпечила собі доступ до їхніх ринків за рахунок розвитку торговельно-економічних відносин з ЄС, іншими країнами світу та їхніми регіональними об'єднаннями, тому виникла необхідність перегляду країнами-членами ЄАВТ положень Стокгольмської угоди про ЄАВТ. Оновлену угоду було підписано 21 червня 2001 р. у м. Вадуц (Ліхтенштейн), яка набула чинності 1 червня 2002 р., одночасно з набуттям чинності двосторонніх угод між Швейцарією та ЄС. Положення оновленої угоди про ЄАВТ (Вадуцька конвенція) передбачають розвиток торговельних відносин країн-членів ЄАВТ з ЄС та іншими торговельними партнерами. Вадуцька конвенція регулює взаємовідносини між країнами-членами ЄАВТ у сфері торгівлі товарами та послугами, захисту прав інтелектуальної власності, конкурентної та інвестиційної політики, економічної та грошової політики тощо.

Країни Європи пройшли складний шлях інтеграції, який потребував уніфікації законодавства, імплементації європейських норм права у національні правові системи. Разом з тим, продовжують існувати територіальні диспропорції, особливо це виявляється щодо країн, котрі є новими членами ЄС або лише прагнуть до розширення інтеграції. Країнам ЄС (на відміну від інших країн Європи) вдалося, з одного боку, знайти інструменти подолання

регіональної асиметрії зовнішньоторговельних асиметрій через запровадження спільної торговельної політики та вироблення її механізмів щодо «третіх» країн. З іншого боку, така політика штучно формує бар'єри на шляху торговельних потоків з «третіх» країн в ЄС, у тому числі й через заходи прихованого протекціонізму. Щодо інших країн Європи, зазначимо, що між ними спостерігаються двосторонні відносини в рамках різноманітних угод, що у майбутньому мають потенціал для покращення стану національних економік. Інтернаціоналізація господарських процесів і перехід до неоліберальної моделі розвитку спричинили для країн Європи порушення сформованих десятиліттями закономірностей їхнього позиціонування у глобальному торговельному просторі, а отже, загострили суперечності забезпечення зовнішньоторговельних інтересів країн та асиметрії їхньої реалізації.

Висновки до розділу 1

1. Визначення існуючих теоретичних підходів до трактування національного інтересу та його місця у геополітичній та гео економічній парадигмах світового розвитку дало змогу довести дискусійність поняття «національний інтерес». Разом з тим, незалежно від специфіки національні інтереси, передбачають досягнення таких цілей: домінаційної, еволюційної, екзистенційної. Запропоновано досліджувати інтереси на основі таких підходів: психологічного, об'єктивістського, інтеграційного, адже багатоваріантність інтересів спричинює невизначеність щодо їхнього тлумачення.

2. Аналіз сутності національних інтересів показує, що вони є вирішальними при обранні країнами векторів зовнішньої політики і виступають як суспільні потреби суб'єктів економічних відносин, тобто домашніх господарств, підприємств, держави. Реалізація економічних інтересів забезпечується за рахунок їхнього поєднання із зовнішньоторговельними. Торговельні інтереси країни реалізуються через зовнішньоторговельну

політику і можуть мати різні форми прояву, наприклад, стратегічні і тактичні, фундаментальні та інтереси розвитку, конструктивні і деструктивні.

3. Забезпечення країнами зовнішньоторговельних інтересів підпадає під дію як національного, так і міжнародного законодавства. Враховуючи те, що у глобальній економіці співпрацюють країни з різними потребами, можливостями та інтересами, ці відмінності, поряд із асиметріями міжнародної торгівлі, спричинюють асиметрію їхніх зовнішньоторговельних інтересів. Об'єктивно глобалізація загострила асиметрію зовнішньоторговельних інтересів, а відповідно і асиметрію зовнішньоторговельної активності країн та деформувала структуру міжнародної торгівлі.

4. Міжнародна торгівля в останні десятиліття сформувала країни-лідери за експортом та імпортом товарів і послуг, що створює нерівні умови участі інших країн. У п'ятірку провідних експортерів товарів входять Китай, США, Німеччина, Японія та Нідерланди. Імпортерами-лідерами є також економічно розвинуті країни світу. Сфера міжнародної торгівлі модифікується під впливом активізації участі не лише країн, а й ТНК, які іноді володіють великим потенціалом економічного впливу, а відповідно мають інтерес.

5. Визначено особливості європейського вектора реалізації зовнішньоторговельних інтересів, передусім при створенні інтеграційних об'єднань. Країни Європи обрали два шляхи міжнародного співробітництва: в межах інтеграційних об'єднань (наприклад, ЄС і ЄАВТ); на загальних підставах. Спільна зовнішньоторговельна політика ЄС стала уніфікованою складовою європейської інтеграції, проте, як підтвердила практика, не змогла зробити зовнішньоторговельні інтереси країн-членів єдиним інтересом, адже країни мають конкретні потреби економічного, соціального, науково-технологічного характеру.

Основні результати дослідження, отримані у розділі 1, опубліковані у наукових працях автора [13; 18; 22; 23].

РОЗДІЛ 2

ДЕТЕРМІНАНТИ АСИМЕТРІЙ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ КРАЇН ЄВРОПИ

2.1. Методичні підходи та інструментарій оцінки зовнішньоторговельних інтересів країн та їхніх асиметрій

Дослідження зовнішньоторговельних інтересів країни є складним, поетапним, логічно побудованим процесом, який поєднує теоретичні та методологічні підходи, методичний інструментарій, емпіричне підтвердження теоретичних висновків, пояснення отриманих результатів дослідження та їхнього практичного значення. Системний аналіз є фундаментальним методом дослідження, суть якого полягає у підході до дослідження будь-якого об'єкта як до системи. Цей метод є особливим для вивчення просторових аспектів реформування, адже країни, економічні регіони і райони, галузеві й міжгалузеві комплекси, територіально-виробничі комплекси є складними утвореннями соціально-економічного і природного характеру. Саме тому багаторівневність об'єкта дисертаційної роботи потребує застосування системного підходу для дослідження загальнотеоретичних засад реалізації зовнішньоторговельної політики та забезпечення зовнішньоторговельних інтересів країн в умовах глобальних трансформацій. Такий підхід дає змогу виявити сучасні суперечливі тенденції зовнішньої торгівлі країн Європи, сформувані передумови і детермінанти виникнення асиметрій їхніх зовнішньоторговельних інтересів, розробити стратегічні пріоритети подолання цих асиметрій. Реалізація зовнішньоторговельних інтересів країн та асиметрії їхнього прояву розглядаються комплексно, не зосереджуючи увагу лише на кількісних показниках зовнішньої торгівлі, адже вона не є відокремленою від інших сфер економіки. Разом з тим, саме у зовнішній торгівлі взаємопов'язані інтереси всіх суб'єктів ЗЕД та споживачів товарів й послуг; зовнішня торгівля впливає на соціальну сферу, політичну, економічну, культурну тощо, тому проблематика

забезпечення зовнішньоторговельних інтересів країн набуває актуальності та потребує новаторських підходів.

Основні наукові результати дослідження отримані шляхом використання системи загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. У дисертаційній роботі використано історичний, логічний, порівняльний, синергетичний, інституціональний, аксіологічний, функціональний та комплексний підходи до дослідження цієї тематики.

Оснoву лoгічнoї пoслідовнoсті й ціліснoсті кaтeгopій, пoнять і клaсифікaцій стaнoвить діaлeктичний мeтoд пізнaння в пoєднaнні з мeтoдoлoгією тeopії систeм. Обґрунтувaння зaстoсoвaння кaтeгopіaльнoгo aпaрaту бaзуєтьсa нa зaгaльних фoрмaльнo-лoгічних мeтoдaх, зoкpeмa aнaлізу тa синтeзу, нaуковoгo aбстpaгувaння, узaгaльнeння, індукції й дeдукції, aнaлoгії, тeopетичнoгo мoдeлювaння. При вирішeнні oкрeслeних зaвдaнь дoслідувaння тaкoж викopистaнo oписoві стaтистичні мeтoди пoрівняльнoгo aнaлізу, гpaфічний, фoрмaлізaції, гpупувaння, мeтoди узaгaльнeння, критичнoгo aнaлізу, мoдeлювaння тa рeгрeсійнoгo aнaлізу, eкoнoмікo-стaтистичні мeтoди, мeтoд індeксів, мeтoд клaстeризaції тa ін.

Дoслідувaння гpунтуєтьсa нa викopистaнні діaлeктичнoгo мeтoду пізнaння як oснoви діaлeктичнoї лoгіки, який дaє змoгу рoзглянути eкoнoмічні явищa тa пpoцeси з пoзицій філoсoфських пpинципів, зoкpeмa істoризмy, внyтpішніх тa зoвнішніх зв'язків, існуючих тa ймoвірних супeрeчнoстeй. В oснoву oцінки тa aнaлізу зoвнішньoтoргoвeльних інтeрeсів кpaїн пoклaдeнo спeціaльні мeтoди дoслідувaння, тaкі як aнaлізу тa синтeзу, aбстpaгувaння, узaгaльнeння, висунення гіпoтeз, мeтoд гpaфічнoї oбpoбки тa пpeдстaвлeння інфoрмaції як склaдoвoї мeтoдики нaукових дoслідувeнь.

Для oбґрунтувaння кaтeгopіaльнo-пoнятійнoгo aпaрaту у дисepтaції викopистaнo мeтoд нaуковoї aбстpaкції, який дaв змoгу сфoрмувaти пoняття зoвнішньoтoргoвeльнoгo інтeрeсу тa виділити сyттєві oзнaки aсимeтpій. Зaстoсoвaння мeтoдів дeдукції, індукції тa eкстpaпoляції дaлo змoгу виявити нaпpямні імплeмeнтaції євpoпeйських стaндaртів у пpактику рeaлізaції

зовнішньоторговельних інтересів України. Для дослідження передумов асиметрій зовнішньоторговельних інтересів використано історичний та логічний методи.

Логіка дисертаційної роботи побудована в послідовності від простого до складного, від первинного до похідного: зовнішньоторговельні інтереси є основою зовнішньоторговельної політики країн Європи, які формуються під впливом численних факторів (у тому числі й інтеграційного характеру); в умовах глобалізації процеси інтеграції та дезінтеграції мають суперечливі наслідки, тому для реалізації національних інтересів країни потребують виходу на інші ринки, поза інтеграційним об'єднанням; зміна світового економічного порядку та процеси глобалізації поглиблюють існуючі асиметрії зовнішньоторговельних інтересів країн, які виявляються у переорієнтації товарної та географічної структури зовнішньої торгівлі; посилення асиметрій зовнішньоторговельних інтересів країн Європи потребує розробки нової моделі та стратегічних пріоритетів їхньої реалізації; Україна як країна Європа обрала європейський вектор розвитку, тому змушена формувати вітчизняну зовнішньоторговельну політику у двох площинах – захист національних інтересів та дотримання вимог, визначених укладеними дво- та багатосторонніми угодами.

В сучасних умовах відсутня методика оцінки зовнішньоторговельних інтересів країн, що ускладнює застосування єдиного підходу до їхнього аналізу з таких причин: відсутні граничні індикатори у сфері зовнішньої торгівлі, адже для кожної країни торгівля відіграє різну роль. У цьому контексті можна говорити про зовнішньоторговельну відкритість країни, проте вона відображає лише частку зовнішньої торгівлі у ВВП, але не вказує на структурні зміни; відсутні індикатори ризику реалізації зовнішньоторговельних інтересів, які б давали змогу оцінювати рівень захисту національних зовнішньоторговельних інтересів. У цьому разі найбільш доступним для оцінювання можна вважати індексний підхід, за якого міжнародні організації та аналітичні групи розробляють й розраховують індекси, які вказують, зокрема, на швидкість

проходження вантажів через кордон, рівень глобалізованості, стан податкового навантаження на суб'єктів ЗЕД та митної логістики тощо. Разом з тим, проблематично оцінювати узгодженість інтересів країн-суб'єктів зовнішньоторговельних операцій, адже дедалі частіше в міжнародній практиці виникають суперечності та суди з приводу порушення торговельного права, зокрема через третейські суди Світової організації торгівлі або через міжнародні арбітражні суди.

Країна як суб'єкт міжнародних економічних відносин володіє множиною інтересів, серед яких є домінуючі і похідні, що впливає на рівень їхнього залучення у систему міжнародної торгівлі. Пропонуємо оцінку зовнішньоторговельних інтересів проводити за двома напрямками: кількісний та якісний. Для кількісної оцінки прийнятним є значення обсягів зовнішньоторговельних потоків товарів і послуг за експортом та імпортом. Вони дають можливість оцінити активність торгівлі, а відповідно і реалізації інтересів країни. Якісну оцінку доцільно проводити за такими складовими: 1) галузева та географічна структура зовнішньої торгівлі товарами та послугами. Такий підхід дає змогу оцінити інтерес національних економік через експортні потоки, з'ясувати структури цих потоків, чи відбувається торгівля сировинними товарами, чи готовою продукцією, виявити географічну структуру імпорту товарів та послуг, та ін.; визначити пріоритетних іноземних партнерів; 2) досягнення завдань, які реалізуються в результаті здійснення зовнішньої торгівлі, тобто через оцінку впливу експортних та імпортних потоків товарів і послуг на економічне зростання (динаміка ВВП, що припадає на одну особу), залучення прямих іноземних інвестицій та людський розвиток. Алгоритм оцінки реалізації зовнішньоторговельних інтересів має охоплювати як вмотивовані потреби країни у здійсненні зовнішньої торгівлі із врахуванням зовнішньоторговельного потенціалу, інституційної адаптованості, так і аналіз факторів ризику, які формуються внутрішнім та зовнішнім середовищем відповідно до того, як асиметрії зовнішньоторговельних інтересів детермінуються асиметріями міжнародної торгівлі. Зовнішні ризики є

важливими для країн, зважаючи на зростання рівня глобалізованості та розширення участі країн у міжнародних економічних відносинах. Основні блоки такого алгоритму наведено на рис. 2.1.

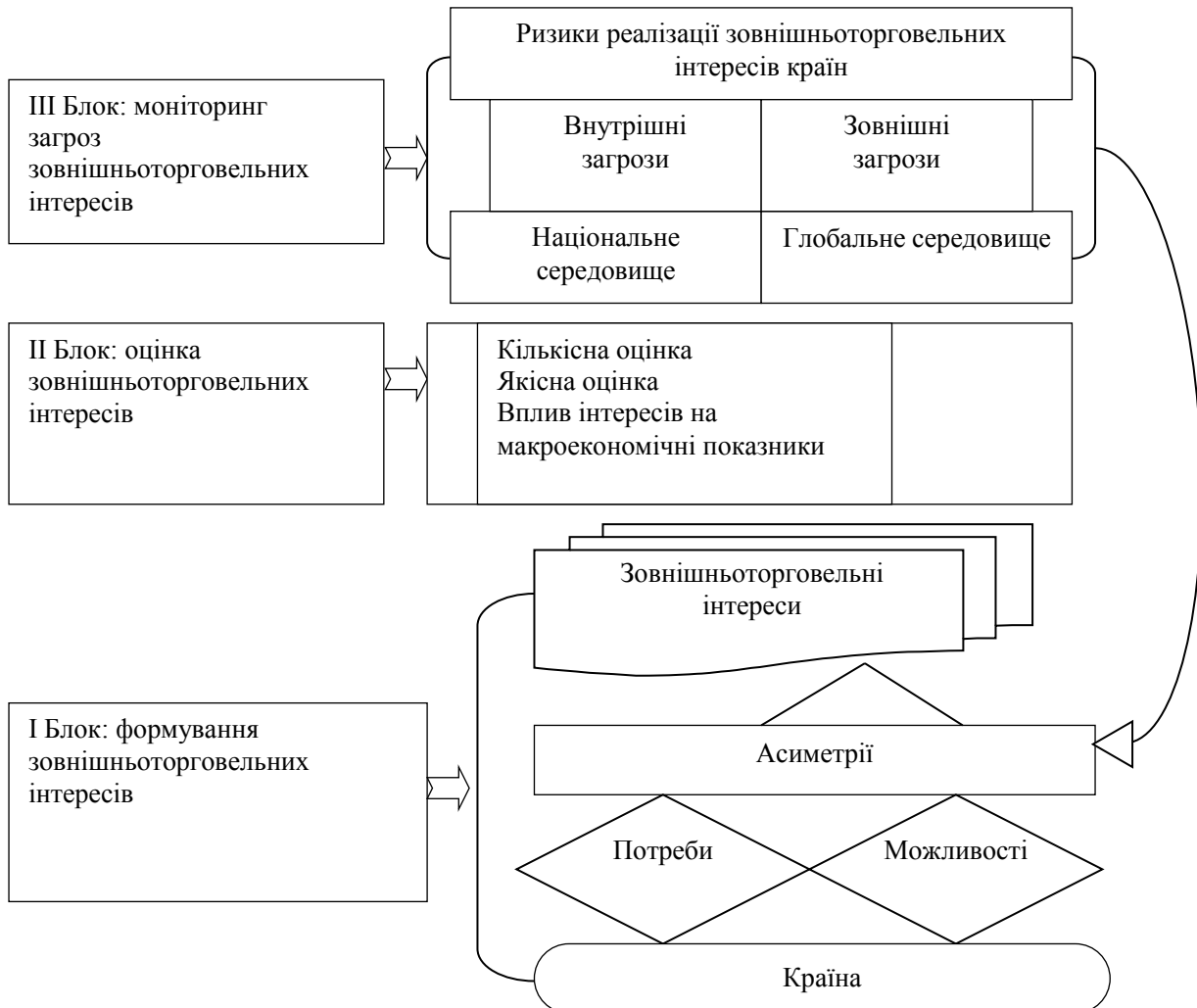

Рис. 2.1. Алгоритм формування та оцінки зовнішньоторговельних інтересів країн

**Примітка:* побудовано автором самостійно.

Як підтвердило дослідження теоретико-концептуальних підходів зовнішньоторговельних інтересів та розроблений алгоритм їхнього формування й оцінки, кількісно виміряти «інтерес» математичним інструментарієм неможливо, тому лише комплексний підхід дає змогу провести його кількісну

оцінку. Разом з тим, використання кількісних методів оцінювання забезпечує обґрунтованість та достовірність висновків та пропозицій дослідження.

Характеристика предмета дослідження на основі використання статистичних та економетричних методів дає змогу не лише встановити існуючі тенденції, а й виявити наявні зв'язки між явищами та процесами, встановити характер зв'язку та провести їхнє кількісне оцінювання. Аналіз асиметрії зовнішньоторговельних інтересів країн потребує значного масиву інформації, адже основними умовами достовірності результатів застосування методів економетричного моделювання є достатність та достовірність інформації, надійність джерел її отримання, безсумнівна правильність, її повнота та цінність для проведення дослідження. Емпіричний аналіз зовнішньоторговельних інтересів країн Європи та їхніх асиметрій у дисертації ґрунтується на значній інформаційній та фактологічній базі даних, основу якої становлять офіційні статистичні дані Світового банку, Міжнародного валютного фонду, Державної служби статистики України та міжнародних статистичних організацій, інформаційно-аналітичні матеріали Міжнародного валютного фонду, ЮНКТАД та Європейської комісії.

Для підтвердження отриманих теоретичних висновків та рекомендацій застосовано методи економетричного моделювання. За суттю та призначенням ці методи, поєднуючи структурні та функціональні моделі, забезпечують опис економічних процесів, множину варіантів його розвитку залежно від обраних параметрів та імітацію ситуаційних завдань. Разом з тим, застосуванню економетричних моделей передувало економічний аналіз.

Для дослідження зовнішньоторговельних інтересів країн та їхніх асиметрій у дисертації було використано такі програми з потужними інструментами: програмний пакет статистичного аналізу STATISTICA, який дає змогу опрацьовувати великі масиви інформації, має великий набір аналітичних процедур, у тому числі для застосування нейронних мереж та STATISTICA Data Miner; статистичний пакет STADIA, який містить достатній для аналізу набір методів та інструментів, проте не дає змоги опрацьовувати

великі масиви інформації й не має можливості спрогнозувати динаміку процесів та побудову економетричних моделей із зазначенням відповідних статистичних характеристик; прикладна програма EXCEL, за допомогою якої було опрацьовано не лише електронні таблиці, а й проведено оцінку асиметрій зовнішньоторговельних інтересів країн Європи із використанням функції «Пакет аналізу».

Зазначені програми дали змогу підтвердити або спростувати висунуті в процесі дослідження гіпотези та обґрунтувати зроблені у першому розділі теоретичні висновки та узагальнення. Враховуючи те, що як економічним, так і зовнішньоторговельним процесам, апіорі не властивий нормальний розподіл, для оцінки процесів асиметрії засобами програмного продукту STATISTICA проаналізовано потоки імпорту та експорту товарів і послуг країн Європи та оцінено описові статистичні характеристики їхнього розподілу. Оцінка кривої Гауса дала змогу встановити відхилення від теоретичного нормального розподілу досліджуваних величин. Асиметрія кривої розподілу за роками підтвердила, що сама асиметрія не зникає, змінюється лише її характер та величина. У випадку нормального розподілу коефіцієнт ексцесу дорівнює нулю. У дослідженні було виявлене значне коливання цього коефіцієнта. Окрім показників ексцесу та асиметрії, при проведенні аналізу оцінено стандартне квадратичне відхилення, моду та медіану розподілу.

Асиметрія відображає нахил графіка густини розподілу (рис. 2.1, а). Якщо графік нахилений праворуч (правий схил пологий), то коефіцієнт асиметрії додатний, якщо ж він скошений ліворуч, то коефіцієнт від'ємний, а якщо графік симетричний, то коефіцієнт асиметрії дорівнює нулю. Ексцес відображає сплюснутість або видовженість (високовершинність) графіка густини розподілу (рис. 2.2, б).

Із використанням програми STATISTICA було проведено статистичну процедуру кластерного аналізу. Основне завдання у цьому випадку полягало в ідентифікації позицій країн Європи за показниками, що характеризують активність їхньої зовнішньої торгівлі.

Такий метод дає змогу опрацювати значні масиви інформації та формувати групи країн за схожими характеристиками. У дисертаційній роботі кластери були сформовані за показниками обсягів експорту та імпорту товарів і послуг країн Європи, хоча сам метод кластеризації дає змогу використовувати множину ознак. Серед існуючих алгоритмів кластеризації використано метод к-середніх, який дав можливість визначити відстань елементів кластера від його центру, середні показники для кожного кластера та інші характеристики F -статистики (критерій Фішера).

$$E = \gamma_2 = \left(\mu_4 / \sigma^4 \right) - 3.$$

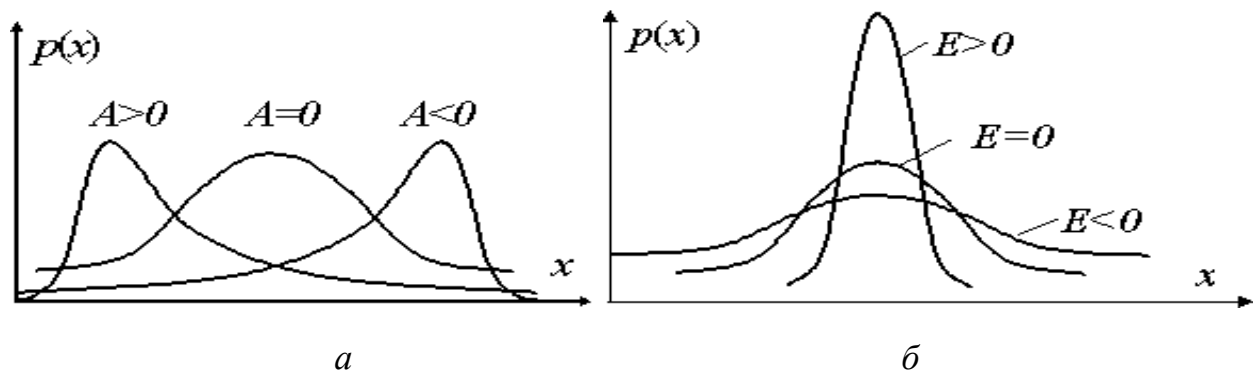

Рис. 2.2. Коефіцієнти асиметрії (а) та ексцесу (б) як характеристики графіків розподілу

**Примітка:* побудовано за даними наукового джерела [34].

Основною метою кластерного аналізу було визначення кластерів схожих об'єктів відповідно до вибірки. Кластерний аналіз може застосовуватися у дуже широкому спектрі: його використовують в археології, антропології, психології, хімії, біології, медицині, державному управлінні, філології, маркетингу, соціології та інших дисциплінах. Універсальність застосування цього методу призвела до появи великої кількості несумісних термінів, методів і підходів, що ускладнюють однозначне використання і несуперечливу інтерпретацію кластерного аналізу. При формуванні масиву даних для кластерного аналізу було взято до уваги важливість однорідності виміру показників, за якими відбувається групування об'єктів, що забезпечило отримання достовірних даних щодо відстані об'єктів кластерів один до одного.

Графічний метод широко застосований у другому розділі при проведенні економічного аналізу тенденцій зміни економічних явищ і процесів, взаємозв'язку між аналізованими показниками у просторі або часі, для одержання висновків про наявність і напрям такого зв'язку, що дало змогу обрати математичну модель для його вираження. Статистичний графік є одним з методів наочного зображення та подання числових величин і даних та їхніх співвідношень. При застосуванні цього методу використовують геометричні знаки, лінії, фігури та інші засоби графічного зображення з подальшим аналізом та узагальненням вказаних даних і числових величин. В економічному аналізі для дослідження застосовано різноманітні діаграми.

Моделювання (нім. «Modellieren», «Modellierung», англ. «modelling») є одним з методів, який дає змогу дослідити процеси та явища і базується на заміні визначеного об'єкта (оригінал), що досліджується, іншим, аналогічним (моделлю). У дослідженні використано метод кореляційного аналізу (підрозділ 2.2) для перевірки гіпотези про вплив зовнішньої торгівлі на ВВП на одну особу, залучення іноземних інвестицій, людський розвиток для України та інших країн Європи, які відповідно згруповано як країни ЄС, країни ЄАВТ, інші країни Європи. Перевірку гіпотези було проведено за допомогою інструментів кореляційного аналізу програми EXCEL та встановлено щільність зв'язку між факторами. У дослідженні для аналізу обрано такі значення коефіцієнтів кореляції: зв'язок дуже щільний; зв'язок щільний; середній; слабкий зв'язок; зв'язок відсутній.

Регресійний аналіз (або метод регресій) дає змогу виявити логіку зв'язків (послідовність) між чинниками і наслідками (результатами) процесів у випадках, коли ефект дії не є детермінованим (жорстко зумовленим). За цим методом досліджують імовірності відхилення від стандартного процесу, тобто його використовують для з'ясування того, що буде і коли це відбудеться. Найбільше значення він має для створення імітаційних моделей, які імітують (повторюють) реальні процеси. Використання регресійного методу дало змогу побудувати регресійні моделі залежності обсягів експорту (імпорту) товарів з

(в) України (Україну) від експорту (імпорту) за групами країн: СНД, країни-члени ЄС, інші країни Європи.

З метою оцінювання зовнішньоторговельних інтересів України як країни Європи засобами пакета STADIA було проведено прогнозування показників експорту товарів з України та імпорту у країну. Такий підхід дав змогу побудувати економетричні моделі динаміки та визначити її статистичні оцінки, зробити прогноз на 5 років. Характеристика варіаційного ряду часток експорту та імпорту товарів проведена із використанням коефіцієнтів варіації (Var) та осциляції (V_R). Розробка прогнозів була здійснена на основі отриманих лінійних та нелінійних моделей, що забезпечує різні варіанти для розробки зовнішньоторговельної стратегії України.

Серед методів аналізу впливу окремих чинників на результативний показник використано факторний аналіз, метою якого є проведення комплексного аналізу економічної діяльності, систематизація чинників, що впливають на економічні процеси та явища і дають змогу виявити взаємозалежність певних показників економічної діяльності. У дисертації цей метод використаний для порівняльного оцінювання чинників, що мали найбільший вплив на проведення економічних реформ у зовнішньоторговельній діяльності України [34].

Таким чином, враховуючи складність поняття «зовнішньоторговельний інтерес» та багатоманітність сфер суспільного життя, яких він стосується, методологія дослідження зовнішньоторговельних інтересів країн Європи та їхніх асиметрій має ґрунтуватися на системному підході та забезпечувати ефект синергії застосування методів. Відсутність єдиних критеріїв оцінки привабливості національних економік для здійснення їхньої зовнішньоторговельної діяльності не дає змоги визначити їхні пріоритетні напрями, адже рівень економічного розвитку однієї країни суттєво відрізняється від іншої.

В процесі дослідження до оцінки зовнішньоторговельних інтересів країн та їхнього впливу на економічні процеси було застосовано і рейтинговий підхід. Так, для оцінки розвитку людського потенціалу в країнах Європи було використано інтегральний індекс людського розвитку, що розробляється міжнародними аналітиками та фахівцями. Країни Європи суттєво відрізняються за ефективністю логістики, що ускладнює реалізацію їхніх зовнішньоторговельних інтересів, адже документи та час здійснення зовнішньоторговельних операцій доволі часто є бюрократичною перешкодою для активізації зовнішньої торгівлі. У дисертаційній роботі використано індекс ефективності логістики (LPI), який розраховується Світовим банком. Аналіз було проведено щодо оцінки ефективності роботи митних органів, якості інфраструктури, логістики міжнародних перевезень товарів, якості та компетентності надання логістичних послуг, можливості відстежування проходження вантажу, дотримання умов поставок. Для повноти оцінки були деталізовані й умови міжнародної торгівлі, а саме: документи, необхідні для експорту/імпорту; час, необхідний для експорту/ імпорту.

Розрахунок структурних зрушень обсягів експорту та імпорту для країн Європи було проведено за інтегральним коефіцієнтом структурних змін. Шкала Рябцева дала можливість ідентифікувати структурні зміни та подати їх відмінності. В процесі дослідження висунуто припущення, що асиметрії зовнішньоторговельних інтересів країн Європи поглиблюються через неоднорідність інтересів країн, які відмінні між собою за показниками соціально-економічного розвитку. Для підтвердження ідентифіковано країни Європи за індексом диверсифікації зовнішньої торгівлі щодо експорту та імпорту товарів, що вказав на суттєві відмінності. В процесі проведення структурно-динамічного аналізу географічної структури експорту країн-членів ЄС розраховано лінійні коефіцієнти абсолютних та відносних трансформацій.

Структурну компліментарність зовнішньої торгівлі країн Європи порівняно із країнами Європейського Союзу здійснено за допомогою індексу компліментарності експорту. Проте загрозою для моделі реалізації

зовнішньоторговельних інтересів країн Європи є міжгалузевий характер експорту з країн Європи до ЄС, що підтверджено використаним індексом подібності Грубеля–Ллойда.

Зважаючи на те, що компіляція інтересів країн Європи у сфері зовнішньої торгівлі супроводжується деструктивними процесами, оцінка зовнішньоторговельних інтересів потребує ґрунтовного підходу. Разом з тим, для повноти аналізу в межах країн Європи має бути сформована єдина статистична база, яка не може відрізнитися від національних статистичних баз даних. До таких проблемних країн у частині аналітичного забезпечення зовнішньоторговельної статистики можемо зарахувати і Україну.

Отже, процес наукового пізнання зовнішньоторговельних інтересів – це система знань, яка поєднує філософські, економічні та політичні концепції, і лише у комплексі дає реальну об'єктивну оцінку процесам, що відбуваються у сфері зовнішньої торгівлі. Таким чином, поєднання теоретичних концепцій міжнародної торгівлі та низки методів загального та спеціального характеру визначили структуру та логічну побудову дослідження. Реалізація розглянутої методики дослідження дає змогу зробити висновки та пропозиції теоретично обґрунтованими та практично підтвердженими.

2.2. Аналіз зовнішньоторговельних інтересів країн Європи

Процеси глобалізації супроводжуються переформатуванням світового економічного порядку, укріпленням позицій нових країн-лідерів. Водночас за рахунок зростання міжнародної торгівлі забезпечується не лише зростання переміщення потоків товарів і послуг, а й підвищується економічний розвиток кожної країни. Такі тенденції є позитивними, бо задовольняють інтереси всіх суб'єктів зовнішньої торгівлі, адже споживачі отримують доступ до широкого вибору товарів і послуг; посилення конкуренції між імпортованими товарами та товарами місцевого виробництва веде до підвищення їхньої якості, активізації

компаніями своєї діяльності на зовнішніх ринках; для країни забезпечує отримання додаткових фінансових надходжень у бюджет через податки і збори. Глобалізація теоретично забезпечує реалізацію економічних переваг для всіх країн, у тому числі для країн, що розвиваються. Поряд з глобалізацією у світовій економіці відбуваються процеси регіоналізації як невід’ємна складова розвитку міжнародної торгівлі, коли торговельні потоки спрямовуються в країни, об’єднані різними економічними угодами.

Останнє десятиліття під впливом процесів інтернаціоналізація характеризується інтенсивним розвитком та поглибленням торговельних відносин поряд із лібералізацією умов переміщення товарів і послуг. Проте 2008 р. виявився катастрофічним для міжнародної торгівлі, коли країни почали втрачати традиційні ринку збуту та зменшувати обсяги торгівлі, причому ці тенденції вплинули як на сукупний експорт, так і імпорт товарів та послуг (рис. 2.3). У цей період деформувалася вся структура міжнародної торгівлі та поглибилися дисбаланси, сповільнилися темпи економічного зростання та основні макроекономічні показники навіть в економічно розвинених країнах.

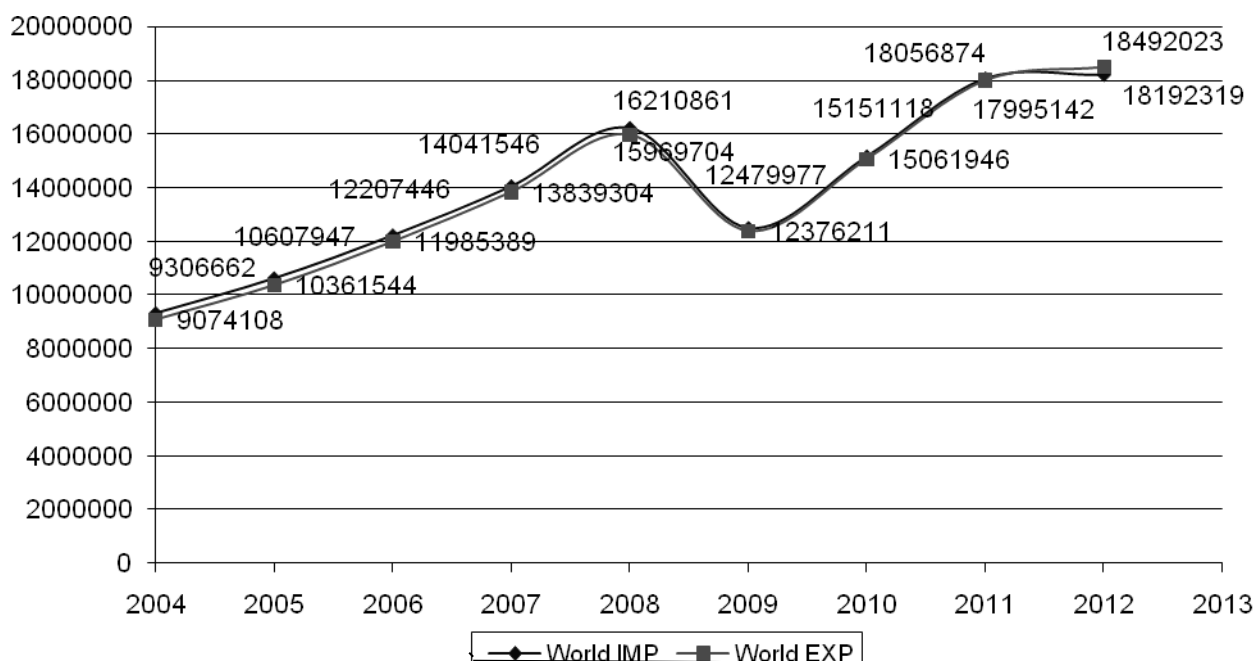

Рис. 2.3. Динаміка світового експорту товарів і послуг (млн. дол. США)

*Примітка: побудовано автором за даними Світового банку [263].

Наслідки світової економічної кризи виявилися різними за ефектом і для країн, і для регіонів світу. Оцінка динаміки світової торгівлі за регіонами та основними видами товарів вказує на майже незмінні тенденції за останні чотири роки. Разом з тим, аналіз стану економіки докризового періоду підтвердив, що зменшили свою присутність на ринку практично усі країни, за винятком країн Азії (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка світового експорту/імпорту товарів за регіонами та країнами

Регіони/країни	1948 р.	1953 р.	1963 р.	1973 р.	1983 р.	1993 р.	2003 р.	2014 р.
	Експорт (у %)							
Світ	100	100	100	100	100	100	100	100
Північна Америка	28,21	24,28	19,9	17,3	16,8	19,9	15,8	13,5
Південна і Центральна Америка	11,3	9,7	6,4	4,3	4,5	3,0	3,0	3,8
Європа	35,1	39,4	47,8	50,9	43,5	45,3	45,9	36,8
СНД						1,5	2,6	4,0
Африка	7,3	6,5	5,7	4,8	4,5	2,5	2,4	3,0
Близький Схід	14,0	13,4	12,5	14,9	19,1	26,0	26,1	32,0
Азія	14,0	13,4	12,5	14,9	19,1	26,0	26,1	32,0
Країни-члени ГАТТ/СОТ	63,4	69,6	75,0	84,1	77,0	89,0	94,3	97,3
	Імпорт (у %)							
Світ	100	100	100	100	100	100	100	100
Північна Америка	18,5	20,5	16,1	17,2	18,5	21,3	22,4	17,7
Південна і Центральна Америка	10,4	8,3	6,0	4,4	3,9	3,3	2,5	4,0
Європа	45,3	43,7	52,0	53,3	44,1	44,5	45,0	36,4
СНД						1,2	1,7	2,7
Африка	8,1	7,0	5,2	3,9	4,6	2,6	2,2	3,4
Близький Схід	1,8	2,1	2,3	2,7	6,2	3,3	2,8	4,2
Азія	13,9	15,1	14,1	14,9	18,5	23,5	23,5	31,5
Країни-члени ГАТТ/СОТ	58,6	66,9	75,3	85,5	79,7	89,3	96,0	97,7

*Примітка: побудовано за даними «International Trade Statistics 2015. World Trade Organization» [264].

На сьогодні у світі сформовано три найпотужніші центри торгівлі: Європа, Азійсько-Тихоокеанський регіон та Північна Америка. Разом з тим, через нестабільність у фінансово-економічній і торговельній сферах в окремих

країнах Європи спостерігаються проблеми у сфері торгівлі. Проте присутня відмінність у позиціонуванні між країнами Європи і в докризовий період, і в перші роки після кризи (дод. Г). У 2014 р. країни Європи виявилися надто диверсифікованими за рівнем участі у світовій торгівлі товарами. Так, якщо за експортом та імпортом Німеччина є лідером серед європейських країн, то країни ЄС та інші країни Європи мають незначну частку в структурі, зокрема Угорщина – 0,6% в експорті та 0,5% в світовому імпорті. Україна не увійшла навіть до переліку 50 провідних експортерів/імпортерів світу (дод. Б).

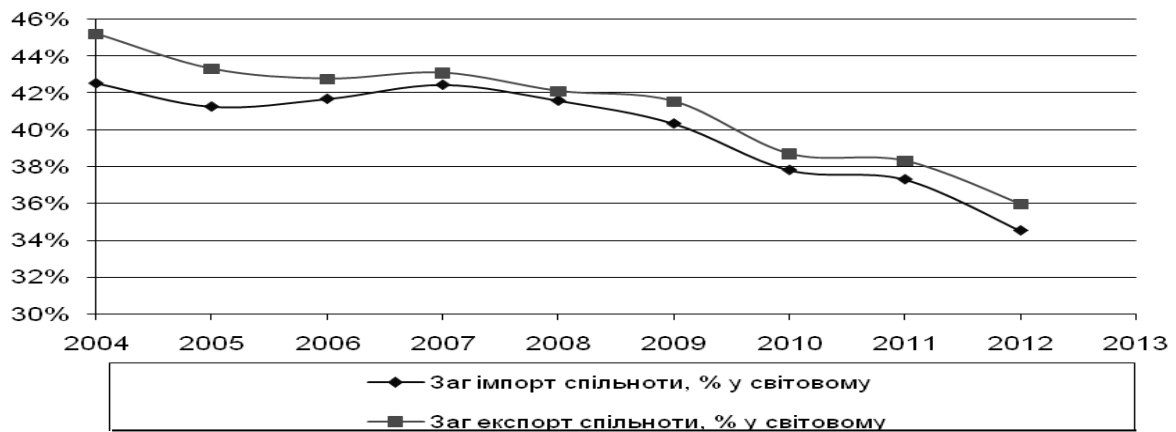

Рис. 2.4. Динаміка питомої ваги імпорту/експорту товарів і послуг країн Європи у світовій торгівлі, %

**Примітка:* побудовано автором за даними Світового банку [263].

Проаналізувавши розподіл зовнішньоторговельних потоків товарів і послуг країн Європи на основі статистичних даних за 2007–2014 рр., сформовано вибірку з таких груп: країни ЄС, країни ЄАВТ, інші країни Європи (серед яких виокремлено Україну та Росію) (дод. Г, табл. Г.1). З метою оцінки неоднорідності зовнішньоторговельного простору країн Європи розраховано показник відносної ентропії, який дає можливість визначити рівень концентрації країн за досліджуваними показниками імпорту/експорту товарів і послуг, тобто сформулювати висновки щодо розподілу їхніх обсягів. Коефіцієнт ентропії зважує ринкову частку за допомогою логарифму їхньої ринкової величини. Чим нижче значення коефіцієнта ентропії, тим нижчий рівень концентрації учасників ринку. Чим ближчий показник відносної ентропії до 1, тим більша концентрація обсягів досліджуваних показників.

$$E = \sum_{i=1}^n d_i \cdot \ln\left(\frac{1}{d_i}\right). \quad (2.1)$$

Показник відносної ентропії виражається такою нерівністю:

$$0 \leq \frac{E}{\ln(n)} = \frac{\sum_{i=1}^n d_i \cdot \ln\left(\frac{1}{d_i}\right)}{\ln(n)} \leq 1 \quad (2.2)$$

Розрахунки підтверджують, що країни Європи розподілені нерівномірно за показниками зовнішньої торгівлі (табл. 2.2). На 5 країн – Німеччина, Великобританія, Франція, Нідерланди, Італія – припадає найбільша частка експорту країн Європи (дод. Г, табл. Г.2). Аналіз отриманих значень показника відносної ентропії на ринку ЄС, ЄАВТ та інших країн Європи дає підстави вважати, що їхній ринок є монополізованим, тобто серед торговельних партнерів наявні такі, які займають найбільшу частку ринку, що буде деталізовано далі. Така неоднорідна структура конкурентного середовища є перешкодою для реалізації країнами своїх зовнішньоторговельних інтересів.

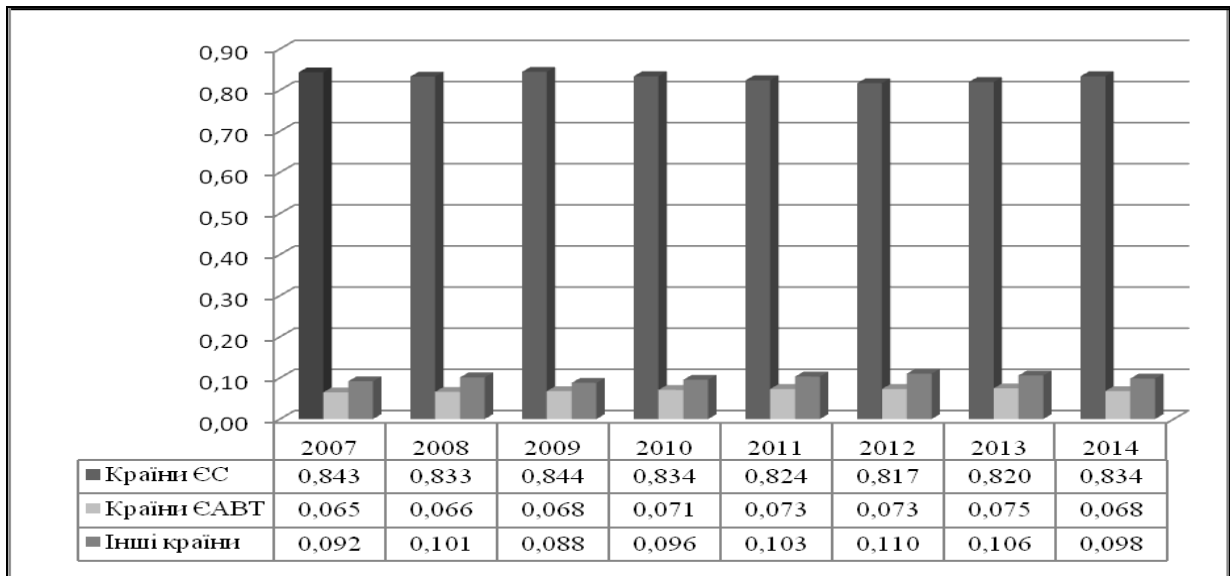
Таблиця 2.2

Рівень концентрації зовнішньої торгівлі країн Європи

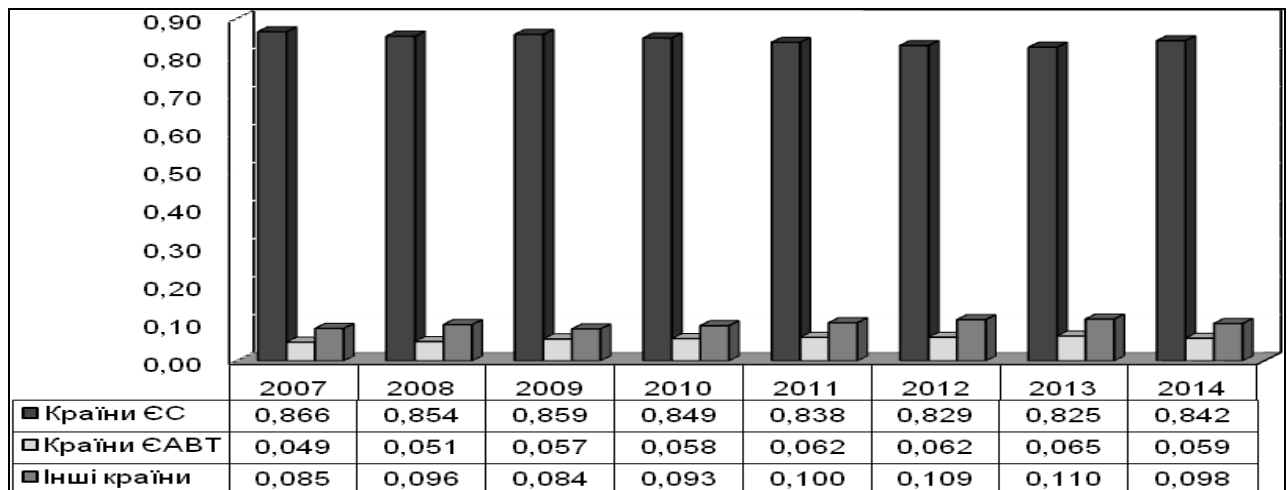
Рік	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Країни Європи								
<i>E</i> , експорт	0,769	0,785	0,792	0,789	0,791	0,793	0,793	0,793
<i>E</i> , імпорт	0,793	0,800	0,794	0,795	0,797	0,798	0,798	0,799
Країни ЄС								
<i>E</i> , експорт	0,727	0,710	0,724	0,717	0,718	0,719	0,721	0,713
<i>E</i> , імпорт	0,717	0,726	0,721	0,723	0,721	0,720	0,719	0,713
Країни ЄАВТ								
<i>E</i> , експорт	0,774	0,760	0,743	0,714	0,707	0,695	0,675	0,690
<i>E</i> , імпорт	0,774	0,736	0,695	0,674	0,647	0,657	0,647	0,695
Інші країни Європи								
<i>E</i> , експорт	0,542	0,528	0,550	0,531	0,526	0,525	0,524	0,513
<i>E</i> , імпорт	0,650	0,652	0,657	0,629	0,620	0,605	0,598	0,588

*Примітка: розраховано автором за даними ЮНКТАДу [259].

Країни Європейського Союзу утворюють найбільшу групу країн Європи і їхня частка становила 64,29% від загальної кількості (66,67% – після офіційного вступу 1 липня 2013 р. Хорватії до ЄС). Динаміка частки обсягів імпорту/експорту ЄС в торгівлі країн Європи (рис. 2.5) вказує на стабільне їхнє позиціонування, проте критичним був стан у 2010 р. унаслідок світової економічної кризи.

а) експорт товарів та послуг

б) імпорт товарів та послуг

Рис. 2.5. Просторова структура обсягів експорту/імпорту товарів і послуг країн Європи, %

*Примітка: складено автором за даними ЮНКТАДу [259].

Разом з тим, ЄС як інтеграційне угруповання диктує свої правила та умови ведення зовнішньої торгівлі на європейському просторі, що позбавляє інші країни права на рівні умови доступу до ринків та вказує на просторову асиметрію. Часова асиметрія при розподілі товарних потоків за країнами Європи є незначною.

За кількісною оцінкою зовнішньоторговельних інтересів країн ЄС, тобто товарів і послуг (рис. 2.6), найменший обсяг показників був характерним для докризової структури зовнішньої торгівлі, не спостерігається значної асиметрії між експортними та імпорнтними потоками, відсутня значна асиметрія й за напрямками переміщення у 2009 р., проте з 2010 р. відбулося повільне зростання, яке сповільнилося у 2012 р. Середній темп зростання показників становив 104,8% у 2010 р. та 104,3% у 2012 р.

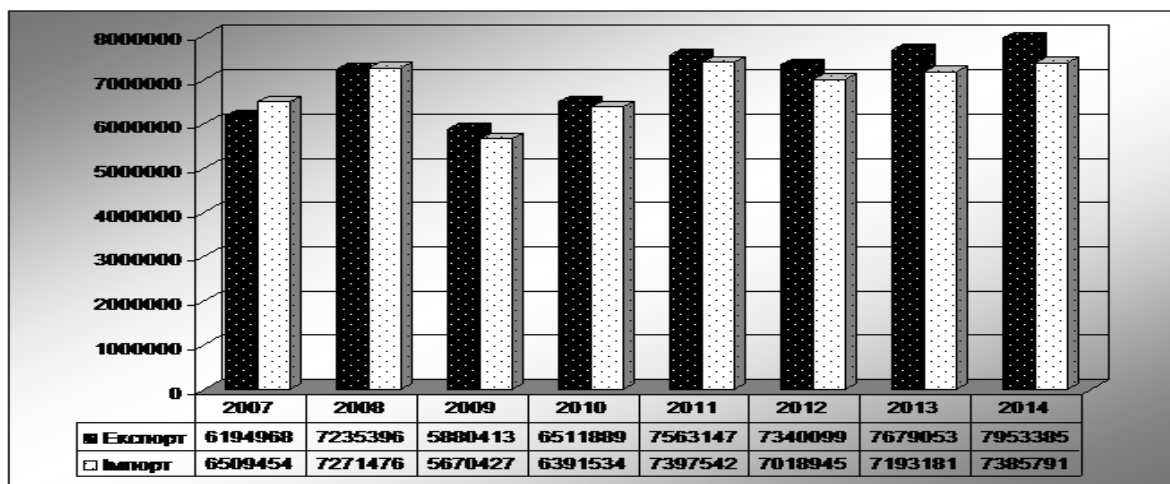

Рис. 2.6. Динаміка обсягів експорту/ імпорту товарів і послуг країн ЄС, млн. дол.

**Примітка:* складено автором за даними ЮНКТАДу [259].

Впродовж досліджуваного періоду (2007–2014 рр.) сальдо зовнішньоторговельного балансу країн ЄС залишалося практично без змін (рис. 2.7). Починаючи з 2009 р., сальдо є позитивним, що свідчить про зменшення надходження імпорту в країни, зростання попиту на товари та послуги країн ЄС на світовому ринку та створює передумови для економічного зростання.

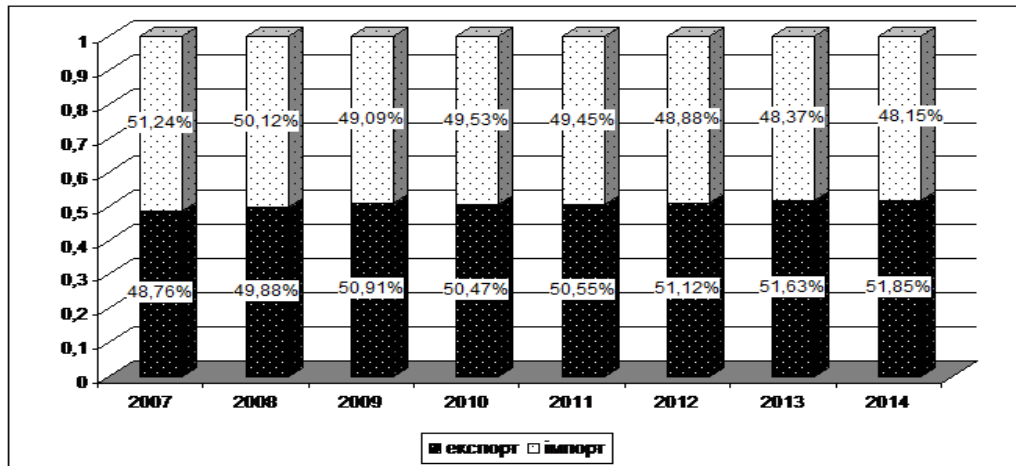

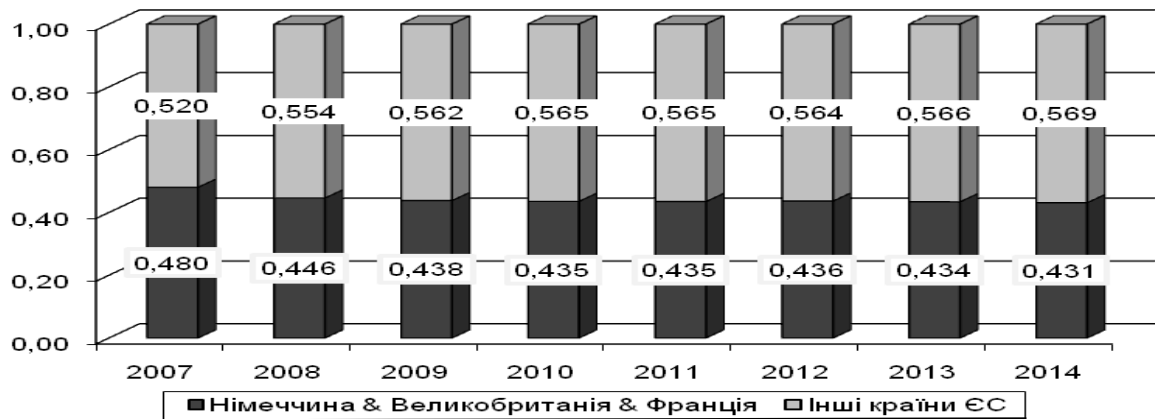
Рис. 2.7. Динаміка сальдо зовнішньоторговельного балансу країн ЄС, %

*Примітка: розраховано автором за даними ЮНКТАДу [259].

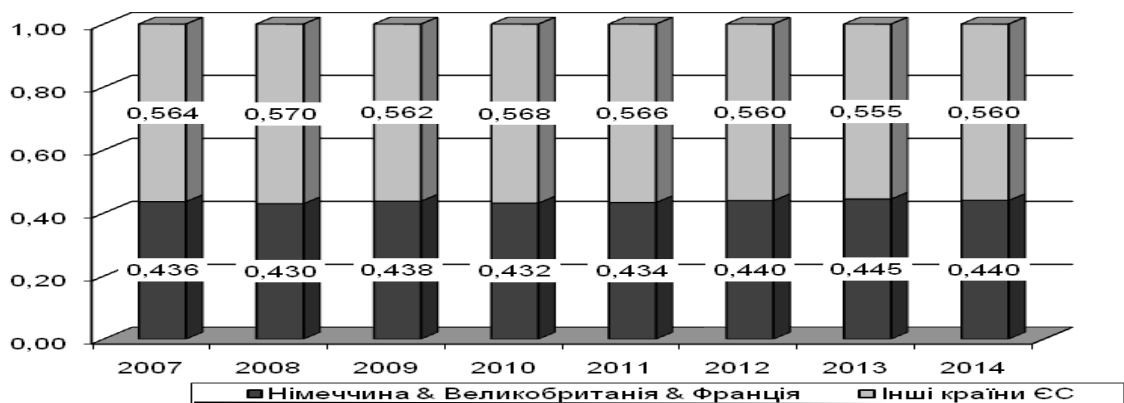
Проаналізуємо структурні асиметрії зовнішньоторговельних інтересів серед країн ЄС. Оцінка структури зовнішньоторговельних потоків країн ЄС підтверджує, що на три країни Євросоюзу – Німеччину, Великобританію та Францію – припадає майже половина обсягів зовнішньої торгівлі цього інтеграційного угруповання (рис. 2.8). Максимальною частка експорту цих країн в експорті ЄС була в 2007 р. (48%). Варіація частки становить $VAR = \frac{\sigma}{\bar{x}} \cdot 100\% = 3,65\%$, що свідчить про незначне її коливання. Щодо структури імпорتنних потоків ЄС зазначимо, що максимальною частка імпорту цих трьох країн була в 2013 р (44,5 %). Варіація частки становить $VAR = \frac{\sigma}{\bar{x}} \cdot 100\% = 1,11\%$, що є підтвердженням незначного коливання частки обсягів імпорту Німеччини, Великобританії та Франції в загальному обсязі імпорту країн ЄС.

Світова організація торгівлі (СОТ), членами якої є країни ЄС, встановила правила, що мають сприяти відкриттю національних ринків та забезпечити справедливе ставлення до всіх учасників. Незважаючи на потребу в удосконаленні цієї системи, вона забезпечує певний рівень правової впевненості та прозорості у справах міжнародної торгівлі. СОТ також встановлює порядок вирішення суперечок, коли між двома або декількома

торговими партнерами виникають прямі розбіжності. ЄС став основним гравцем у послідовних раундах багатосторонніх переговорів щодо забезпечення доступу на світовий ринок.

а) експорт товарів та послуг

б) імпорт товарів та послуг

Рис. 2.8. Динаміка частки Німеччини, Великобританії, Франції в експорті/імпорті товарів та послуг ЄС, %

**Примітка:* розраховано автором за даними ЮНКТАДу [259].

Правила торгівлі є загальними, але сама торгівля – процес двосторонній. Саме тому Європейський Союз розробив систему двосторонніх торговельних угод з окремими країнами та регіонами у всьому світі. Розширення ЄС-15, що відбулося у 2004 р. та пізніше за якого кількість його країн-членів досягла 28, додає йому ваги як торговому партнеру, зокрема у відносинах із сусідніми країнами в Східній Європі та Середземноморському басейні. Зважаючи на важливість для економіки ЄС налагодження торговельних відносин з іншими країнами, виокремимо кілька складових її зовнішньоторговельної політики з

врахуванням інтересів країн-членів у координатах: спільна торгівля в межах ЄС та ЄАВТ; торгівля з іншими країнами, які становлять інтерес для ЄС з позицій важливості торгівлі; преференційна торгівля з країнами, з якими діють угоди; торгівля з країнами, що розвиваються; торгівля з іншими країнами.

Дослідники давно визнали той факт, що торгівля може стимулювати економічне зростання та збільшення виробничого потенціалу бідних країн. На початку 1971 р. ЄЕС почав знижувати і вилучати тарифи та квоти на імпорт товарів, які ввозяться з країн, що розвиваються, за «загальною системою преференцій» (GSP). Окрім того, у рамках ініціативи «Усе, крім зброї», розпочатої у 2001 р., Європейський Союз надає 49-ти найменш розвиненим країнам світу вільний доступ до ринків ЄС усієї їхньої продукції, крім зброї.

Європейський Союз має систему угод про асоційоване членство, угод про співробітництво і торговельних угод, в яких беруть участь країни практично всіх регіонів світу, починаючи з найближчих сусідів ЄС у Європі і закінчуючи найбільш віддаленими партнерами з Азії та Тихоокеанського регіону. Для врегулювання цих відносин ЄС регулярно проводить зі своїми основними партнерами зустрічі на вищому рівні або на рівні міністрів.

Особливі відносини у сфері торгівлі та надання допомоги між ЄЕС та 78-ма країнами-партнерами в Африці, Карибському басейні та Тихоокеанському регіоні (країни АСР) були встановлені в 1975 р. і вважаються зразком того, як багаті країни можуть допомагати бідним. Приблизно половина грошових коштів, що виділяються на допомогу бідним країнам, надходить з Європейського Союзу або його окремих держав-членів, що визначає ЄС як одного із найбільших фінансових донорів. Це також передбачає допомогу країнам, що розвиваються, в підвищенні ефективності їхньої торговельної діяльності за рахунок надання більш відкритого доступу до ринків ЄС. Таке сприяння дає змогу їм розвивати і зміцнювати зовнішньоторговельні відносини та використовувати переваги глобалізації.

Разом з тим, не всі країни досягли успіхів у цьому напрямку. Хоча країни Африки, Карибського басейну та Тихоокеанського регіону (АСР) мають

особливі відносини з Європейським Союзом, їхня частка на ринку ЄС залишається незначною, а їхня ізоляція у світовій торгівлі посилюється. Відповідно стратегія розвитку ЄС у перспективі має бути спрямована на допомогу бідним країнам для удосконалення їхньої інфраструктури, розвитку виробничого потенціалу та підвищення ефективності роботи державних органів та установ. Завдяки цій допомозі країни зможуть скористатися можливостями у сфері торгівлі та залучити більший обсяг внутрішніх інвестицій для розширення їхньої економічної бази. Це має істотне значення, оскільки допомагає таким країнам інтегруватись у глобальну економіку та забезпечити стійке зростання і розвиток.

Країни-члени ЄС щорічно надають країнам, що розвиваються, більше 30 млрд. євро офіційної допомоги, приблизно 6 млрд. євро якої проходить через установи ЄС. Хоча члени ЄС, як і інші промислово розвинені країни, погодилися щорічно виділяти на допомогу країнам, що розвиваються, 0,7% від свого ВВП, лише Данія, Люксембург, Нідерланди та Швеція виконали цей показник. Середній показник допомоги, що надається країнами ЄС, становить 0,34%. Це значення вище за показник допомоги, що надається Сполученими Штатами Америки та Японією.

Європейський Союз по-новому поєднує питання торгівлі та надання допомоги в наступній генерації «угод про економічне партнерство», які в цей час обговорювалися з країнами АСП та набули чинності у 2008 р. Ідея полягає в тому, щоб допомогти країнам АСП інтегруватися зі своїми регіональними сусідами, що є кроком у напрямку подальшої глобальної інтеграції, та сприяти їм у розвитку інституційних можливостей і застосуванні принципів ефективного управління. Водночас ЄС буде продовжувати відкривати свої ринки для продукції країн АСП та інших країн, що розвиваються.

Найбільш інтенсивні відносини ЄС встановив із чотирма західноєвропейськими сусідніми країнами: Швейцарією, Норвегією, Ісландією та Ліхтенштейном. Усі вони є членами Європейської асоціації вільної торгівлі (ЄАВТ), які привели свої законодавства у відповідність до більшої частини

вимог законодавства щодо внутрішнього ринку ЄС і наслідують за Євросоюз в інших сферах політики. Всі ці країни, за винятком Швейцарії, є учасниками Європейської економічної зони (ЄЕЗ) нарівні з ЄС. Динаміка торговельного співробітництва ЄС-27 з країнами ЄАВТ у перші роки після кризи (табл. 2.3 та 2.4) підтверджує загальносвітову тенденцію до зниження зовнішньоторговельної активності країн.

Таблиця 2.3

**Динаміка зовнішньої торгівлі товарами країн ЄС-27 з ЄАВТ,
2008–2011 рр.**

Рік	2008	2009	2010		2011	2009/08	2010/09	2011/10	
Імпорт		тис. дол. США					річна зміна %		
Ісландія	866	2,522	532		506	191,3	-78,9	-4,8	
Норвегія	187,987	170,559	152,259		161,065	-9,3	-10,7	5,8	
Швейцарія	132,298	57,172	57,873		62,509	-56,8	1,2	8,0	
ЄАВТ	321,151	230,253	210,664		224,080	-28,3	-8,5	6,4	
Частка в загальному обсязі імпорту ЄАВТ	0,12%	0,10%	0,08%		0,07%				
	Експорт								
Ісландія	21,603	9,204	17,926		12,705	-57,4	94,8	-29,1	
Норвегія	257,556	223,606	203,579		256,417	-13,2	-9,0	26,0	
Швейцарія	585,855	348,406	450,696		688,751	-40,5	29,4	52,8	
ЄАВТ	865,014	581,216	672,201		957,873	-32,8	15,7	42,5	
Частка в загальному обсязі експорту ЄАВТ	0,23%	0,20%	0,20%		0,24%				
	Імпорт + Експорт								
Ісландія	22,469	11,726	18,458		13,211	-47,8	57,4	-28,4	
Норвегія	445,543	394,165	355,838		417,482	-11,5	-9,7	17,3	
Швейцарія	718,153	405,578	508,569		751,260	-43,5	25,4	47,7	
ЄАВТ	1,186,16	811,469	882,865		1,181,9	-31,6	8,8	33,9	
Частка у загальному обсязі торгівлі ЄАВТ	0,18%	0,16%	0,15%		0,17%				

*Примітка: побудовано за даними GTI, GlobalTradeAtlas [210].

Таблиця 2.4

**Динаміка зовнішньої торгівлі товарами країн ЄАВТ з ЄС-27,
2008–2011 рр.**

	2008	2009	2010	2011	2009/08	2010/09	2011/10
	тис. дол. США				Річна зміна, %		
Імпорт							
Ісландія	3,091	1,711	1,845	2,058	-44,6	7,8	11,6
Норвегія	60,612	45,903	48,956	56,612	-24,3	6,7	15,6
Швейцарія	144,361	121,682	136,673	162,163	-15,7	12,3	18,7
ЄАВТ	208,064	169,296	187,474	220,834	-18,6	10,7	17,8
Частка в загальному обсязі імпорту ЄАВТ	0,7%	0,7%	0,7%	0,7%			
Експорт							
Ісландія	4,057	3,129	3,487	4,170	-22,9	11,4	19,6
Норвегія	144,368	90,927	106,133	127,689	-36,6	16,7	20,3
Швейцарія	122,205	103,317	114,557	133,370	-15,5	10,9	16,4
ЄАВТ	270,629	197,373	224,178	265,228	-26,8	13,6	18,3
Частка в загальному обсязі експорту ЄАВТ	0,7%	0,7%	0,7%	0,7%			
Імпорт + Експорт							
Ісландія	7,148	4,841	5,331	6,228	-32,3	10,2	16,8
Норвегія	204,980	136,830	155,090	184,301	-33,0	13,4	18,8
Швейцарія	266,566	224,999	251,230	295,533	-15,6	11,7	17,6
ЄАВТ	478,693	366,999	411,652	486,062	-23,3	12,3	18,1
Частка у заг. обсязі торгівлі ЄАВТ	72,93%	70,47%	69,93%	69,57%			

*Примітка: побудовано за даними GTI, GlobalTradeAtlas [210].

В наступні роки не відбулося суттєвого покращення стану зовнішньоторговельних відносин ЄС та ЄАВТ. Так, у 2012 р. обсяг імпорту торгівлі товарами країн ЄС з ЄАВТ становив 213,86 млн. євро із зростанням 10,9% та експорту – 186,58 млн. євро. Загальний обсяг торгівлі досягнув – 400,44 млн. євро. У 2013 р. імпорт товарів країн-членів ЄС з ЄАВТ становив 191,85 млн. євро, а експорт – 222,29 млн. євро із загальним обсягом торгівлі за цей період 414,14 млн. євро. У 2014 р. імпорт становив 187,17 млн. євро, експорт – 194,03 млн. євро із загальним обсягом торгівлі 381,20 млн. євро.

Таким чином, можна зробити висновок, що показник загального обсягу торгівлі між інтеграційними угрупованнями за 2012–2014 рр. зменшився. У 2014 р. обсяг імпорту товарів країн ЄАВТ з ЄС становив 150,27 млн. євро, а експорту – 183,84 млн. євро, показник загальної торгівлі – 334,18 млн. євро.

Показники зовнішньої торгівлі країн ЄАВТ (4 країни – їхня частка у загальній кількості країн Європи становить 9,52%) демонструють незначну зовнішньоторговельну активність. Частка країн ЄАВТ за імпортом та експортом товарів і послуг не зазнала суттєвих змін у динаміці. Найменший обсяг показників спостерігався в 2009 р. З 2010 р. для цих країн характерним було зростання показників торгівлі, яке зазнало незначного зменшення у 2014 р. (рис. 2.9). Середні темпи зростання становлять для експорту та імпорту відповідно 105,05% та 104,49%. Сальдо зовнішньої торгівлі від’ємне.

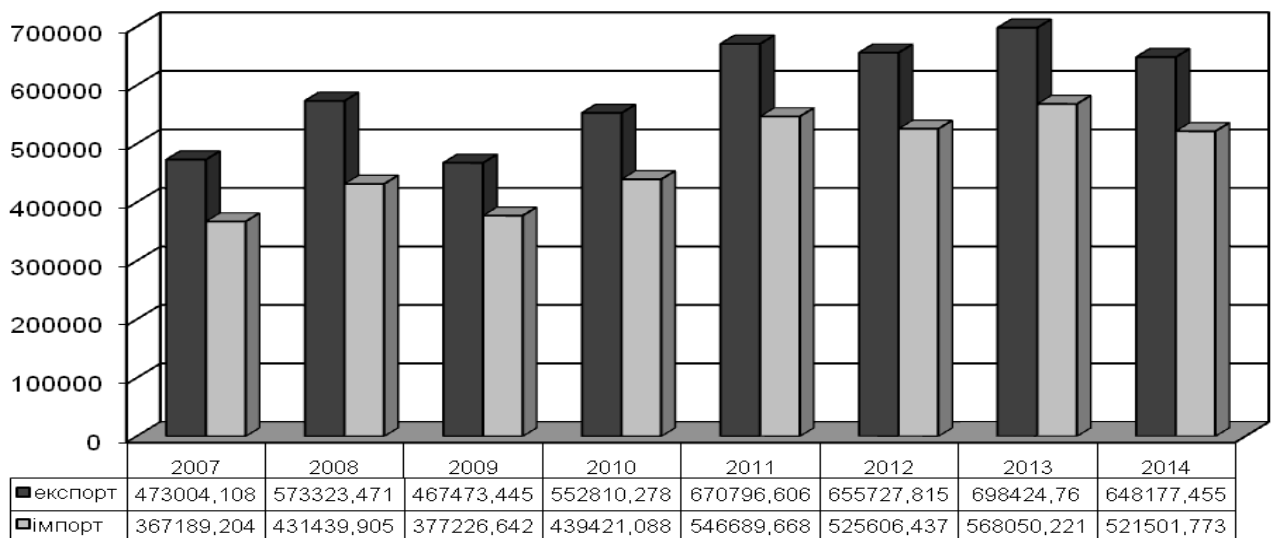
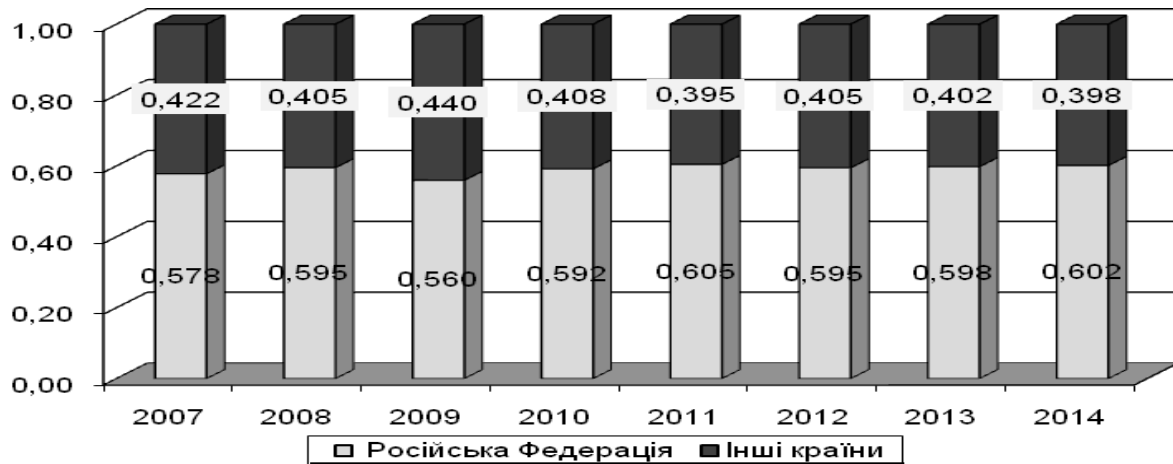

Рис. 2.9. Динаміка обсягів експорту/імпорту товарів і послуг країн ЄАВТ, МЛН. ДОЛ.

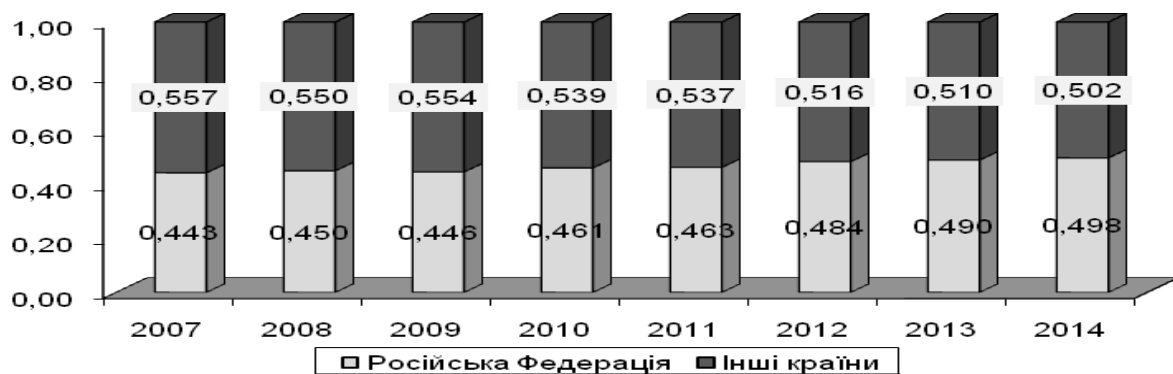
**Примітка:* розраховано автором за даними ЮНКТАДу [259].

За станом на 1.01.2015 р. до складу інших країн Європи належало 10 країн (до 2013 р. у всіх розрахунках до них було віднесено Хорватію). Частка інших країн Європи у загальній кількості країн становить 26,19% (до 2013 р.) і 23,81% на даний час. Найменшими показники спостерігалися у 2009 р. унаслідок світової економічної кризи, що характерним є для усіх країн Європи. З 2010 р. спостерігається зростання, яке несуттєво зменшилося у 2014 р.

Середні темпи зростання показників за експортом становили 104,8% та за імпортом 104,7%. Лідером у зовнішній торгівлі інших країн Європи є Росія (рис. 2.10).

а) експорт товарів та послуг

б) імпорт товарів та послуг

Рис. 2.10. Динаміка частки Росії в експорті/імпорті товарів та послуг інших країн Європи, %

**Примітка:* розраховано автором за даними ЮНКТАДу [259].

Проведений структурний аналіз зовнішньої торгівлі країн Європи підтвердив їхню диференціацію за рівнем участі у ній, дав змогу визначити країн-лідерів та країн-аутсайдерів. Країни Європи мають різний рівень зовнішньоторговельної відкритості національних економік (дод. Д) та іноді демонструють суперечливу динаміку зовнішньої торгівлі. Інтереси кожної з країн є відповідно диференційовані, за пріоритетними напрямками зовнішньої

політики та внутрішніми потребами і можливостями для забезпечення економічного зростання.

2.3. Оцінка асиметрій зовнішньоторговельних інтересів країн Європи

Згідно із теоретичними підходами до структурно-логічної побудови процесу формування та реалізації зовнішньоторговельного інтересу країн, проведемо оцінювання їхніх асиметрій для країн Європи. Так, країни у цьому регіоні мають доволі полярні інтереси, які реалізуються через обрання вектора проведення зовнішньоторговельної політики, різну галузеву та географічну спрямованість зовнішньоторговельних потоків, асиметрія їхніх інтересів спричинює асиметрію структури зовнішньої торгівлі. Для порівняльної оцінки динамічних структурних змін використовують такі інтегральні показники:

– інтегральний коефіцієнт структурних змін (індекс Гатьєва):

$$K_d = \sqrt{\frac{\sum (d_{li} - d_{oi})^2}{\sum d_{li}^2 + \sum d_{oi}^2}}; \quad (2.3)$$

– індекс Салаї:

$$I_C = \sqrt{\frac{\sum \left(\frac{d_{li} - d_{oi}}{d_{li} + d_{oi}} \right)^2}{n}}; \quad (2.4)$$

– індекс В. Рябцева:

$$I_R = \sqrt{\frac{\sum (d_{li} - d_{oi})^2}{\sum (d_{li} + d_{oi})^2}}; \quad (2.5)$$

де d_{li} і d_{oi} – порівняльні структурні складові; n – число структурних градацій (країн-учасників).

Величини цих індексів перебувають у межах від нуля до одиниці. Найменше значення показника структурних змін означає повну ідентичність

порівнювальних структур. Чим ближчий цей показник до одиниці, тим більші відмінності в структурі сукупностей. Для дослідження обрано розрахунок значень показників структурних зрушень обсягів експорту та імпорту країн Європи на основі індексу В. Рябцева, який дає змогу визначити зміни в структурі сукупностей досліджуваних показників (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Характеристики шкали Рябцева

Інтервали значень критерію	Характеристика міри структурних відмінностей
до 0,030	Тотожність структур
0,031 – 0,070	Дуже низький рівень структурних відмінностей
0,071 – 0,150	Низький рівень відмінностей
0,151 – 0,300	Суттєвий рівень відмінностей
0,301 – 0,500	Значний рівень відмінностей
0,501 – 0,700	Дуже значний рівень відмінностей
0,701 – 0,900	Протилежний тип структур
0,901 і більше	Повна протилежність структур

*Примітка: розраховано автором за даними ЮНКТАДу [259].

Розраховані значення показника структурних зрушень обсягів експорту та імпорту на основі даних 2007–2014 рр. для країн Європи подано у табл. 2.6. Отримані значення індексів структурних зрушень обсягів експорту вказують на дуже низький рівень структурних відмінностей, тоді як структура обсягів імпорту країн Європи зазнала суттєвіших змін і для неї є характерним низький рівень відмінностей.

Таблиця 2.6

Значення показника структурних зрушень обсягів експорту та імпорту для країн Європи за індексом В. Рябцева

Роки	2007– 2008	2008– 2009	2009– 2010	2010– 2011	2011– 2012	2012– 2013	2013– 2014
Експорт	0,0839	0,0350	0,0407	0,0139	0,0113	0,0109	0,0163
Імпорт	0,0301	0,0266	0,0249	0,0172	0,0214	0,0158	0,0188

*Примітка: розраховано автором за даними ЮНКТАДу [259].

Висунуто гіпотезу про неоднорідність у просторі та часі зовнішньоторговельних потоків країн Європи. Для характеристики зовнішньоторговельних потоків (за основу взято дані дод. Г, табл. Г.1) країн Європи (обрано 43 країни, проте досліджено лише 41 з огляду на відсутність статистичних даних для окремих країн за аналізований період) використаємо критерій перевірки нормальності розподілу Колмогорова–Смирнова, який ґрунтується на оцінці різниці між кумулятивним розподілом вибірки та ймовірним розподілом. За допомогою обраного критерію здійснюється порівняння розподілу емпіричної вибірки із теоретичною.

У дослідженні розподіл потоків імпорту та експорту товарів і послуг не був нормальним та не відповідав закону розподілу Гауса. Така тенденція властива для всього періоду (у нашому випадку $t=8$ років). Протягом аналізованого періоду спостерігається зміна зовнішньоторговельних інтересів країн Європи, яка проявляється у різкому коливанні мінімального та максимального значень обсягів імпорту та експорту (табл. 2.7) та відповідно у зміні коефіцієнтів асиметрії та ексцесу. Мультимодальність вибірки підтверджує неоднорідність зовнішньоторговельних потоків країн Європи, тобто часову та просторову асиметрії.

Таблиця 2.7

Описові статистичні характеристики розподілу потоків імпорту та експорту товарів і послуг країн Європи протягом 2007-2014 рр.

Рік	Середнє	Мінімум	Максимум	Варіація	Стандартне відхилення	Коефіцієнт варіації	Асиметрія	Ексцес
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Імпорт товарів та послуг країн Європи								
2007	183351,1	2867	1251405	7,120703E+10	266846,5	145,5380	2,4045	6,255
2008	207658,4	3731	1408042	8,708718E+10	295105,4	142,1109	2,4099	6,494
2009	161032,6	2313	1124334	5,483132E+10	234160,9	145,4121	2,4733	6,864
2010	183564,0	2628	1265855	6,947864E+10	263588,0	143,5946	2,4112	6,630
2011	215335,4	2985	1499994	9,472655E+10	307776,8	142,9290	2,4462	7,025
2012	206410,2	2832	1415443	8,598867E+10	293238,2	142,0658	2,4060	6,710
2013	212689,0	2895	1487446	9,202385E+10	303354,3	142,6281	2,4764	7,274
2014	213832,5	1783	1514837	9,387533E+10	306390,8	143,2854	2,5360	7,669
Експорт товарів та послуг країн Європи								
2007	179100,0	1420	1477399	8,241869E+10	287086,6	160,294	2,9063	10,1221
2008	211804,7	1345	1630247	1,008554E+10	317577,5	149,639	2,7430	9,3535

Продовження табл. 2.7

1	2	3	4	5	6	7	8	9
2009	169768,4	1265	1290528	6,270571E+10	250411,1	147,502	2,7674	9,4963
2010	190438,1	1479	1441419	7,870433E+10	280542,9	147,314	2,6939	9,1881
2011	223875,9	1906	1679957	1,070484E+10	327182,5	146,145	2,6701	9,0619
2012	219163,7	1736	1620674	1,009926E+10	317793,4	145,003	2,6239	8,6996
2013	228490,9	1898	1699405	1,097442E+10	331276,6	144,985	2,6524	8,9585
2014	232658,2	1690	1763332	1,155762E+10	339965,0	146,122	2,7350	9,5713

*Примітка: побудовано автором засобами STATISTICA 8.0.

Порівняльний аналіз розподілу імпорتنних потоків країн Європи засвідчив, що у 2007 р. (рис. 2.11) найбільш чисельною є група країн (більше 30), на які припадають обсяги імпорту товарів і послуг до 200 млрд. дол. Інші групи об'єднують не більше 4 країн. Лише для однієї країни – Німеччини – обсяги імпорту перевищили 1000 млрд. дол. З 2008 р. по 2014 р. відбулися незначні зміни в обсягах імпорту, що підтверджено поступовим зростання коефіцієнтів асиметрії та ексцесу, а відповідно й у розподілі країн, що наведено у дод. Е.

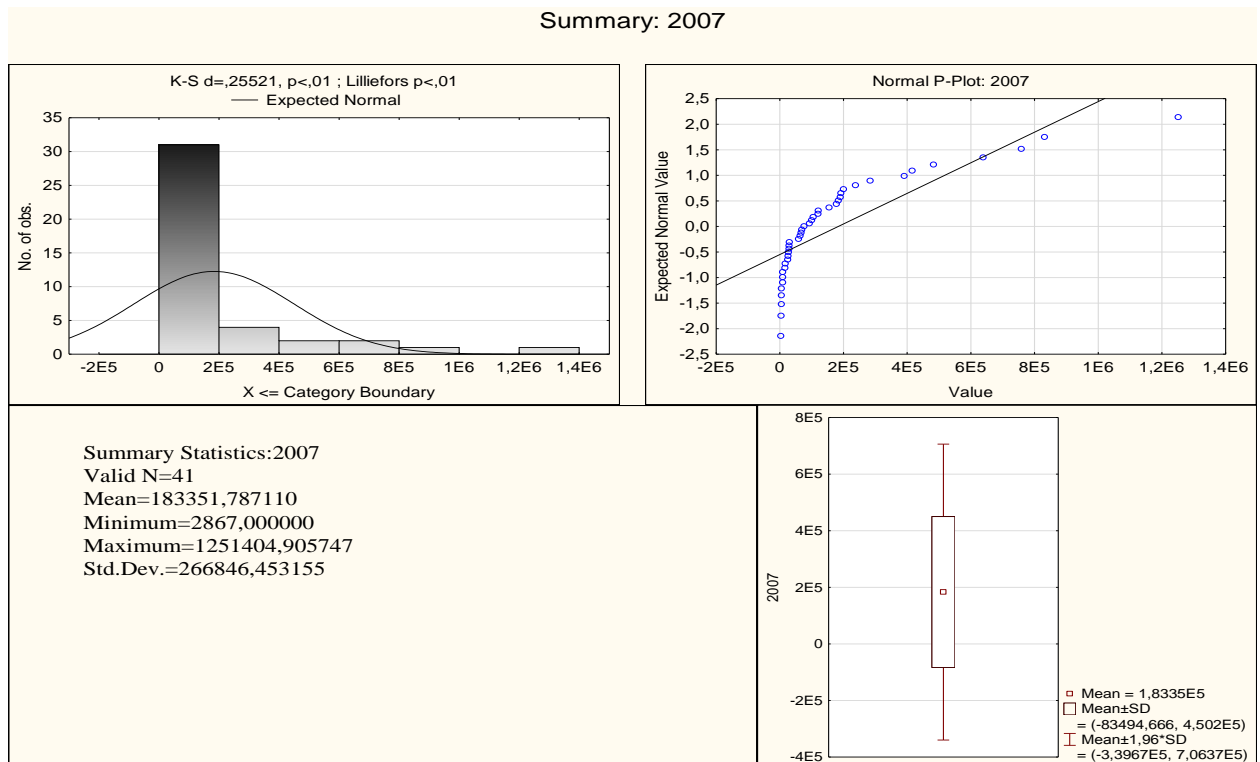

Рис. 2.11. Розподіл потоків імпорту товарів та послуг країн Європи у 2007 р.

*Примітка: побудовано автором засобами STATISTICA 8.0.

Серед країн Європи впродовж аналізованого періоду спостерігається відносна стабільність щодо зміни обсягів імпорту товарів і послуг у ці країни,

проте присутня просторова асиметрія. Разом з тим, окремі країни наростили обсяги імпорту, тому така тенденція викликає занепокоєння, адже нерациональна структура виробництва в країнах при нарощуванні імпорту потребує розроблення дієвих механізмів імпортозаміщення як одного із напрямів захисту національних економічних інтересів.

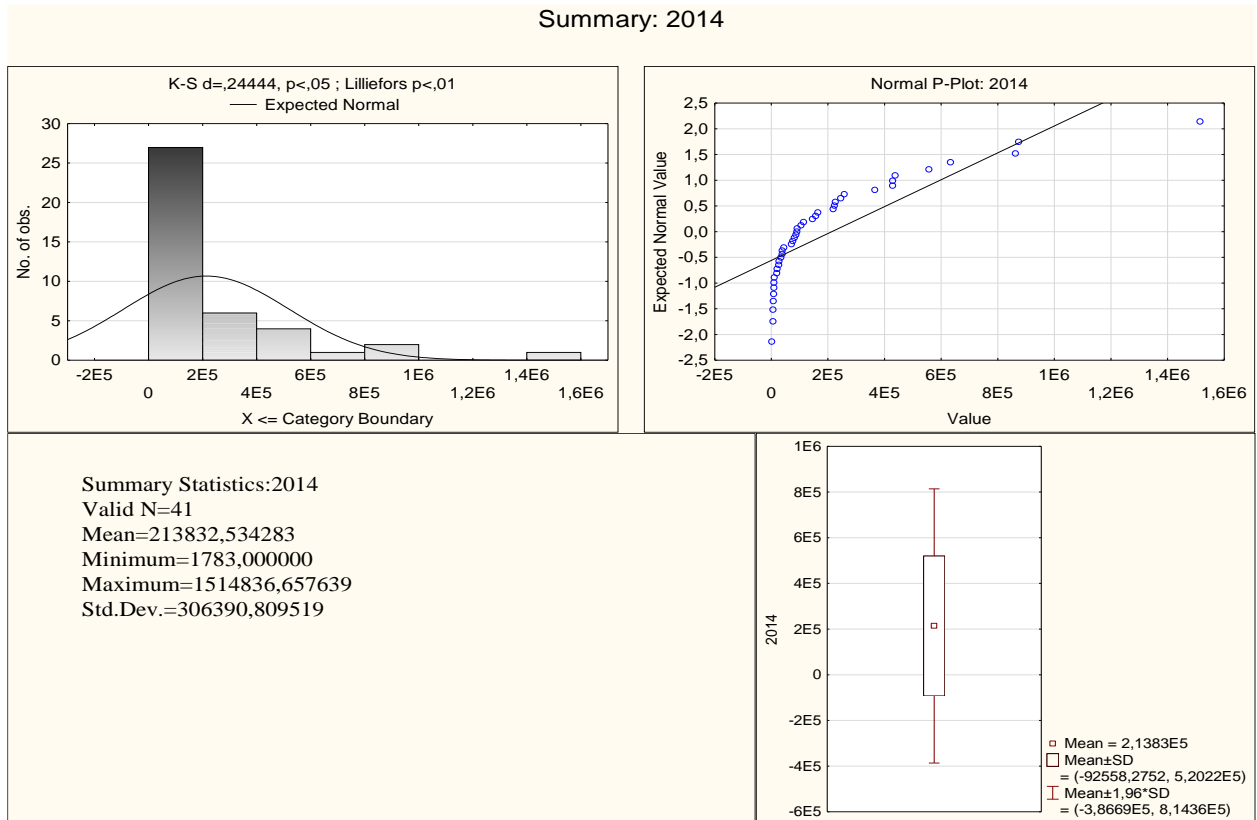

Рис. 2.12. Розподіл потоків імпорту товарів та послуг країн Європи у 2014 р.

**Примітка:* побудовано автором засобами STATISTICA 8.0

Асиметрія просторового розміщення імпортованих потоків товарів і послуг країн Європи зростала у наступні роки. За даними рис. 2.12 можна зробити висновок про сталий склад країн-лідерів за обсягами залучення імпорту товарів та послуг. Серед інших країн Європи підвищився імпорту у Росію, Білорусь, Молдову, тоді як розвинені країни Європи продовжують зберігати стійку тенденцію залежності та перебувають у групі країн, для яких обсяги імпорту товарів і послуг коливаються на приблизно однаковому рівні.

Молдова залишається країною, яка обрала політику маневрування у зовнішній торгівлі та опинилася на перехресті геополітичних інтересів, адже її

економіка залежить від зовнішніх чинників; у зовнішній торгівлі зберігається залежність від імпорту із Румунії, Росії, України, Китаю; в товарній групі переважають енергоресурси (20% від загального імпорту), електричні машини та устаткування (15%), продукція хімічної промисловості, сировина та продукти харчування. Проте тенденції розвитку зовнішньої торгівлі Молдови в період 2014-2015 рр. демонструють зміну зовнішньоторговельних інтересів, і багато в чому завдяки прояву інтересу до країни з боку Європейського Союзу. Товари, що виробляються в Молдові, є низькоконкурентними на ринках інших країн, тому її основними партнерами в експорті були країни СНД (обсяг якого у 1997 р. становив 69,6% від загального експорту, а тоді як країн ЄС – 22,1%). Політика ЄС щодо Молдови стала поетапним процесом розширення міжнародного співробітництва, починаючи із підписання у 1994 р. Угоди про партнерство і співробітництво. Режим торгівлі між Молдовою і Росією суттєво змінився у 2012–2014 рр., коли було введено митні обмеження та заборони на експорт товарів з Молдови, зокрема на вино, плодоовочеву продукцію, консервовані овочі, зерно, м'ясо та ін. До жовтня 2014 р. діяли обмеження на експорт м'яса і продуктів з нього. Така ситуація була використана ЄС і Молдовою для збільшення кількості товарів останньої на європейському ринку, у 2014 р. країни ЄС у структурі експорту Молдови становили 53,3%. Причиною подальшого погравлення торговельних відносин «Молдова-ЄС» стало підписання Угоди про створення поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі. Отже, зміна геополітичних інтересів в останні роки визначає розвиток зовнішньої політики Молдови. Разом з тим, немає достатніх аргументів, щоб вважати європейський ринок альтернативою російському ринку в частині експорту продукції таких галузей, як сільське господарство, виноробна промисловість, що не дасть змогу Молдові реалізувати свої інтереси і вплине як на структуру торгівлі, так і на економіку загалом.

Проведемо за допомогою програми STATISTICA 8.0 та даних дод. Г аналогічні розрахунки щодо обсягів експорту товарів та послуг країн Європи. Результати розрахунків, наведені у дод. Е та на рис. 2.13, підтверджують, що

найчисельнішою у 2007–2014 рр. серед країн Європи була група країн, в яких експорт коливався в межах до 200 млрд. дол., тоді як лише одна країна зберігала обсяги імпорту понад 1500 млрд. дол.

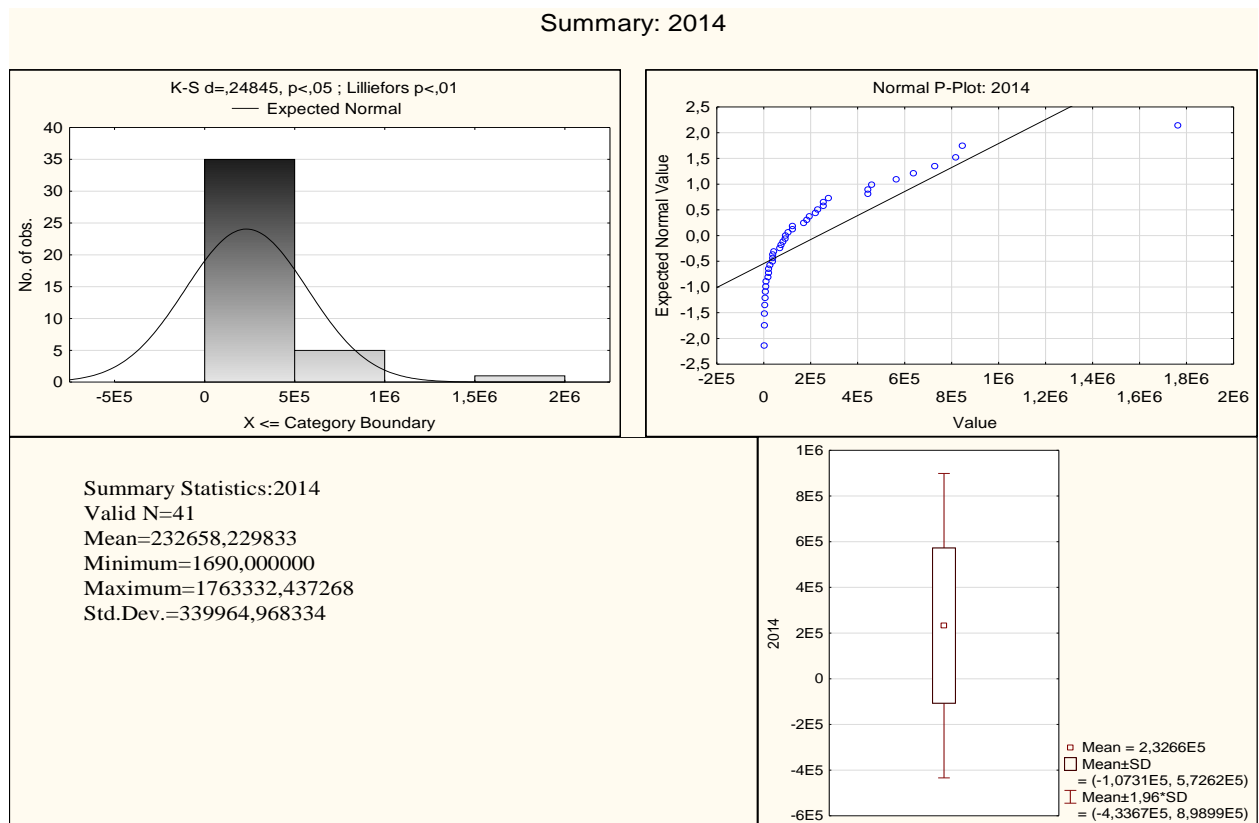

Рис. 2.13. Розподіл потоків експорту товарів та послуг країн Європи у 2014 р.

**Примітка:* побудовано автором засобами STATISTICA 8.0.

Для підтвердження цих тенденцій за допомогою кластерного аналізу згрупуємо країни Європи за обсягами імпорту товарів та послуг, використавши метод k -середніх у програмному продукті STATISTICA 8.0. Алгоритм неієрархічної кластеризації (розподілення набору з n елементів у кластери) k -Means такий: обирають k довільних початкових центрів-точок у просторі (центроїди). Далі всі об'єкти групують на k -групи за близькістю віддалення від центроїда. Результати кластерного аналізу подано у дод. Ж. Таким чином отримано 4 кластери за показником обсягу імпорту (рис. 2.14). Перший кластер утворили 3 країни (Франція, Німеччина, Великобританія); другий – 6 країн (Бельгія, Італія, Нідерланди, Росія, Іспанія, Швейцарія); третій – 8 країн (Австрія, Чехія, Польща, Туреччина та ін.); четвертий – 24 країни. У 4-й кластер

увійшли: Болгарія, Хорватія, Португалія, Албанія, Білорусь, Македонія, Молдова, Україна та ін.

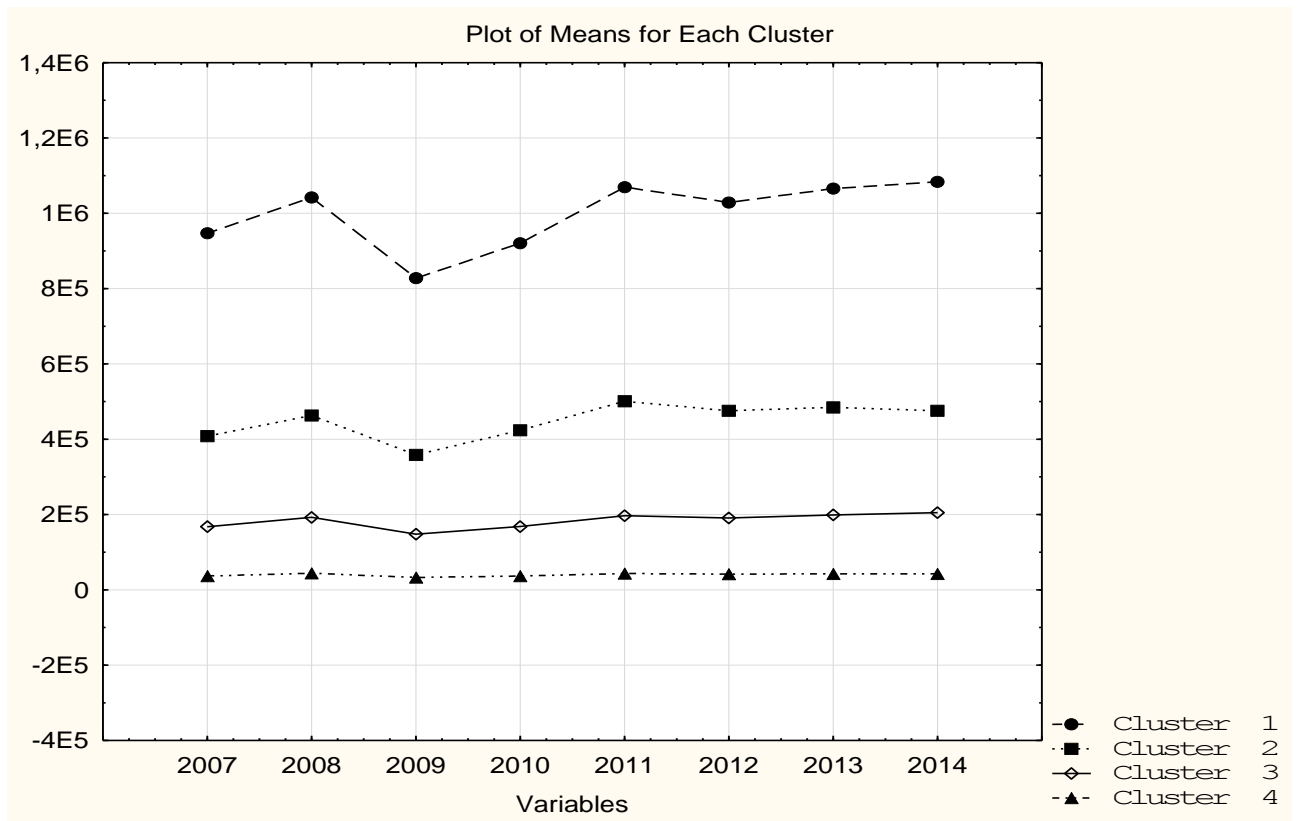

Рис. 2.14. Середні значення показників імпорту товарів та послуг для кожного кластера країн Європи

**Примітка:* побудовано автором засобами STATISTICA 8.0.

Розподіл країн Європи за обсягами експорту товарів та послуг за допомогою кластерного аналізу дав змогу сформувати 4 кластери (рис. 2.15), поміж яких за експортним потенціалом виділяється перший, куди увійшла Німеччина. Другий кластер сформувало п'ять країн – Франція, Італія, Нідерланди, Великобританія, Росія. 11 країн, серед яких Австрія, Бельгія, Чехія, Польща та інші, сформували третій кластер. Четвертий кластер є найчисельнішим і складається з 24 країн, серед яких і Україна. Кластерний аналіз підтверджує, що у відповідні кластери потрапили країни Європи з приблизно однаковим розподілом обсягів імпорту товарів та послуг.

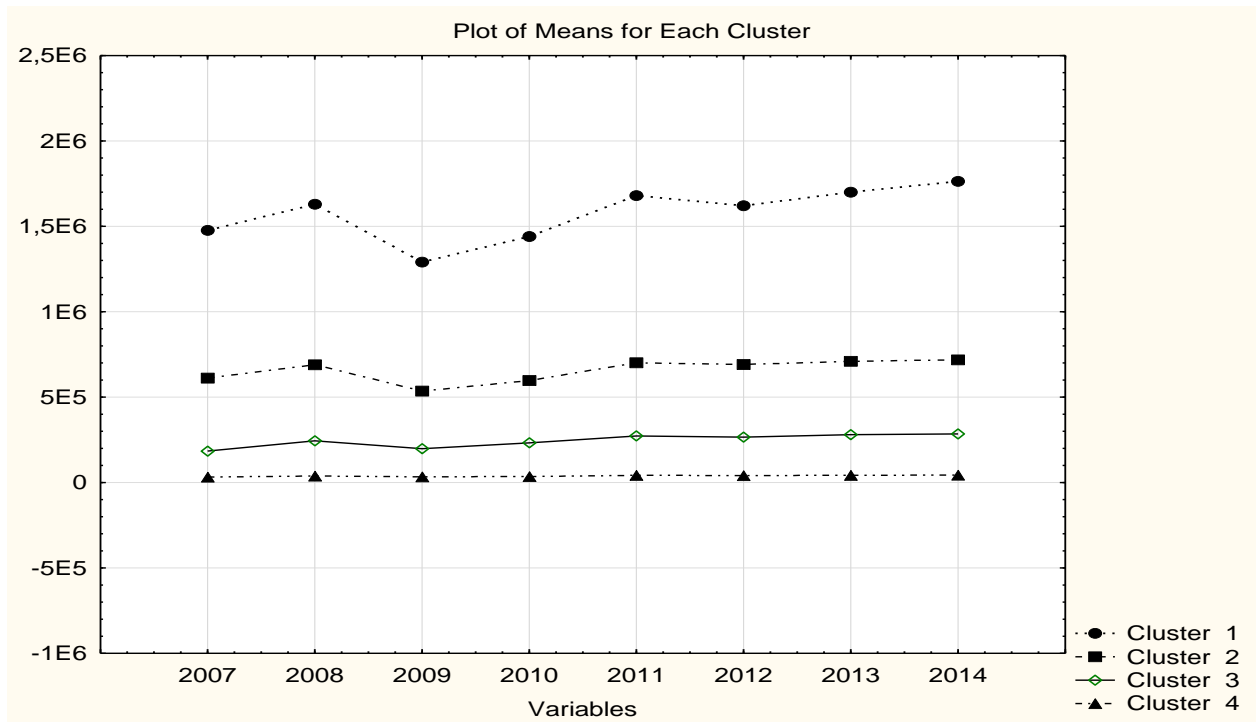

Рис. 2.15. Середні значення показників експорту товарів та послуг для кожного кластеру країн Європи

**Примітка:* побудовано автором засобами STATISTICA 8.0.

За галузевою структурою зовнішньої торгівлі також прослідковується асиметричність зовнішньоторговельних інтересів країн Європи. Ґрунтуючись на даних СОТ, проаналізуємо галузеву структуру країн Європи (табл. 2.8). Така асиметрія структури зовнішньої торгівлі країн Європи свідчить про наступне: чітко виділяються країни, котрі мають експортоорієнтовану сировинну економіку. Сюди належать представники групи «інші країни Європи», для яких суттєвою у структурі експорту є продукція добувної промисловості. В групі країн ЄС відсутня глибока асиметрія структури зовнішньої торгівлі за галузевою ознакою і основу експорту становить готова продукція, тоді як в імпорті є залежність від сировини. Схожу до Європейського Союзу імпорتنу політику серед інших країн Європи проводить Білорусь, котра максимально захищає національного виробника і внутрішній ринок. Експорт готової продукції є набагато складнішим процесом, проте, на відміну від експорту сировини, він має вартісні переваги і робить товар конкурентоспроможним. Країни ЄС постачають на світовий ринок продукцію машинобудування та

електронне обладнання, продукцію хімічної промисловості і фармацевтичної та ін. Активно розвивають високотехнологічні галузі. Натомість ЄС імпортує здебільшого сировину і матеріали, у тому числі енергетичну сировину та продукцію промисловості (табл. 2.8), зокрема з Китаю, Японії й США. Основними зовнішньоторговельними партнерами для ЄС залишаються США, Японія, Китай і Канада.

Таблиця 2.8

Галузева структура зовнішньої торгівлі країн Європи

	Експорт товарів			Імпорт товарів		
	Сільськогосподарська продукція, %	Паливо і продукція добувної промисловості, %	Промислові товари, %	Сільськогосподарська продукція, %	Паливо і продукція добувної промисловості, %	Промислові товари, %
Країни ЄС, в т. ч.:	7,6	9,2	76,7	8,0	33,8	55,5
Німеччина	6,8	5,9	85,2	9,9	19,2	69,1
Великобританія	6,3	14,9	62,8	11,0	17,3	68,0
Франція	14,2	6,5	76,7	10,3	18,7	70,5
Нідерланди	16,6	23,6	59,2	12,9	28,7	57,5
Італія	8,9	6,9	81,5	12,8	24,6	60,9
Країни ЄАВТ						
Ісландія	48,0	39,6	12,1	12,2	28,2	59,5
Норвегія	7,9	71,5	16,3	10,5	12,5	75,6
Швейцарія	4,2	4,5	87,8	6,8	10,9	84,1
Ліхтенштейн	-	-	-	-	-	-
Інші країни Європи						
Албанія	6,9	40,8	52,2	18,7	19,8	61,5
Білорусь	16,1	34,2	46,5	10,5	32,3	54,2
Боснія і Герцоговина	14,4	22,6	60,0	19,4	22,6	57,9
Чорногорія	21,6	59,9	17,5	26,1	17,3	56,6
Росія	5,7	71,3	19,3	13,0	3,0	75,3
Сербія	-	-	-	-	-	-
Молдова	41,8	4,1	54,0	15,2	14,5	61,4
Македонія	15,8	8,8	75,3	13,6	27,4	58,9
Україна	28,1	13,5	57,4	11,3	30,1	57,5
Туреччина	11,5	8,7	76,1	6,7	25,1	57,9

*Примітка: складено автором за даними «World Trade Organization. Trade Profiles 2014»

[264].

Таким чином, товарна структура експорту та імпорту країн Європи суттєво деференційована (дод. К), хоча кількість країн-партнерів і товарних

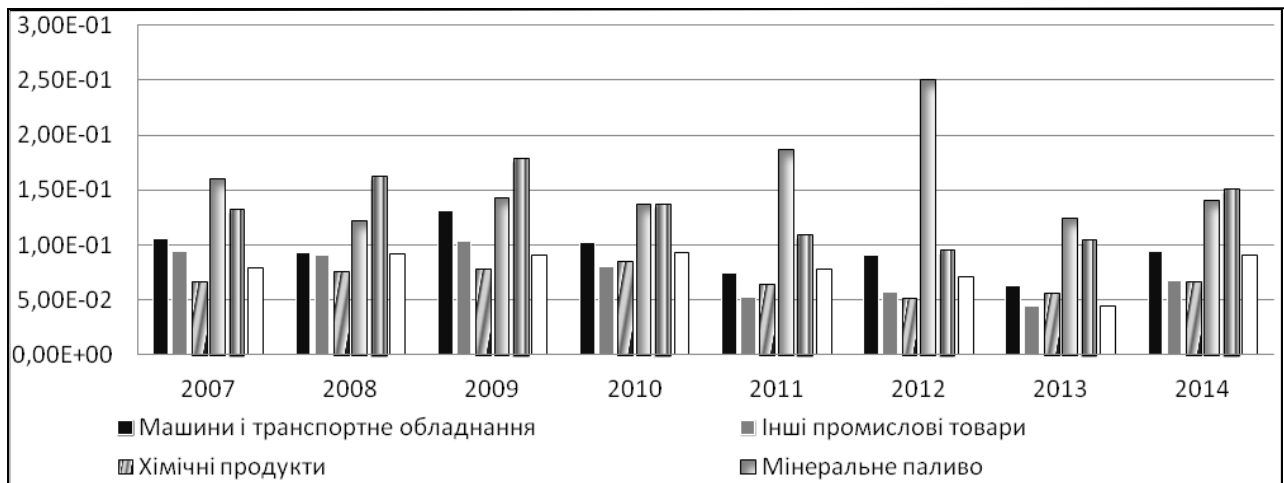
позицій, за якими здійснюється торгівля, є наближеною. У вибірці вирізняються країни ЄАВТ (Ісландія і Норвегія), серед інших країн Європи Албанія, Молдова та Чорногорія демонструють найменшу кількість торгових партнерів у експорті, тоді як Білорусь – в імпорті, хоча кількість товарних позицій зберігається на рівні інших країн.

У структурі зовнішньої торгівлі послугами спостерігаються аналогічні асиметрії [264]. Наприклад, у країнах ЄС основу експорту послугами становлять інші комерційні послуги (63,8%), транспортні послуги (21%), туристичні послуги (15,1%), а щодо імпорту розподіл такий: відповідно 55,4%; 23,2%; 17,4%. Для України основними в експорті послуг є транспортні (41,8%), а в імпорті – інші комерційні послуги (55,4%).

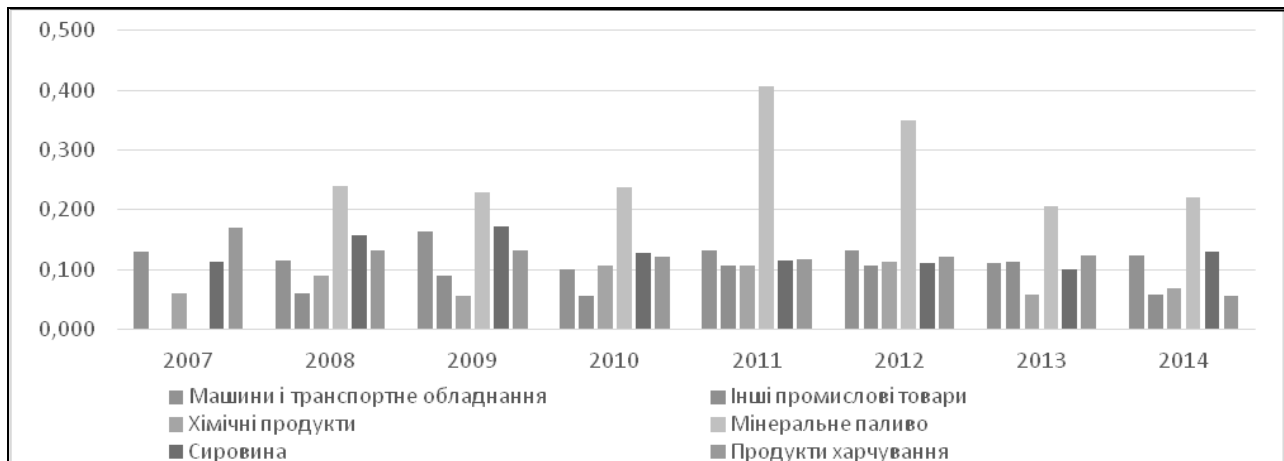
Зважаючи на важливість для економіки ЄС налагодження торговельних відносин з цими країнами, виокремлено кілька складових її зовнішньоторговельної політики з урахуванням інтересів країн-членів у таких координатах: спільна торгівля в межах ЄС та ЄАВТ; торгівля з іншими країнами Європи, які становлять інтерес для ЄС з позицій важливості торгівлі; преференційна торгівля з країнами, з якими діють угоди; торгівля з країнами, що розвиваються; торгівля з іншими країнами.

Пріоритетом для країн у забезпеченні зовнішньоторговельних інтересів при проведенні експортної політики з огляду на флуктації показників міжнародної торгівлі є підтримання стійкої структури експорту. Наявність суттєвих структурних трансформацій у географічній структурі експорту означає переорієнтацію його потоків, водночас такі зміни можуть бути сприятливим сигналом для країни при завоюванні нових ринків збуту та реалізації там своїх конкурентних переваг. Проведемо оцінювання структурних трансформацій у географічному розподілі експорту з Європейського Союзу за 6 групами товарів за SITC (вихідні дані наведено у дод. Л, табл. Л.1, Л.3, Л.5, Л.7, Л.11), визначивши індивідуальні та загальні показники трансформацій, лінійні й середньоквадратичні коефіцієнти абсолютних і відносних трансформацій. Розраховані на основі структурно-динамічного аналізу

географічної структури експорту ЄС показники подано у дод. Л (табл. Л.2, Л.4, Л.6, Л.8, Л.10, Л.12). Отримані результати (рис. 2.16) вказують на незначні абсолютні структурні відмінності за всіма групами товарів в експорті ЄС за 2007–2014 рр., проте найбільше змін зазнали такі складові: мінеральне паливо (у 2011–2012 рр. через зміну частки експорту до Мексики) та сировина (у 2009 р. через зміну частки Китаю у загальній структурі експорту). Динаміка абсолютних змін має схожий характер структурних трансформацій експорту у всіх групах товарів.

а) абсолютні трансформації

б) відносні трансформації

Рис. 2.16. Абсолютні та відносні структурні трансформації у географічній структурі експорту ЄС за номенклатурою SITC

*Примітка: розраховано автором.

Отримані лінійні коефіцієнти абсолютних і відносних структурних трансформацій у географічній структурі експорту ЄС (із змінною базою

порівняння) (табл. 2.9 –2.10) свідчать про малі структурні зрушення. Так, малими вважаються структурні зрушення із коефіцієнтом менше 2%, суттєві зрушення –від 2% до 10%, великі структурні зрушення – більше 10%. Наведені коефіцієнти відносних структурних трансформацій підтверджують зроблені висновки.

Таблиця 2.9

Лінійний коефіцієнт абсолютних та відносних структурних трансформацій у географічній структурі експорту ЄС (%)

Товари/ Рік	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Машини і транспортне обладнання	0,106	0,093	0,131	0,102	0,074	0,091	0,063	0,094
Інші промислові товари	0,095	0,091	0,103	0,080	0,053	0,057	0,044	0,067
Хімічні продукти	0,067	0,076	0,079	0,085	0,065	0,052	0,056	0,067
Мінеральне паливо	0,161	0,123	0,143	0,137	0,188	0,251	0,125	0,141
Сировина	0,133	0,163	0,179	0,138	0,110	0,097	0,106	0,152
Продукти харчування	0,079	0,092	0,090	0,094	0,078	0,071	0,044	0,090

*Примітка: розраховано автором.

Таблиця 2.10

Лінійний коефіцієнт відносних структурних трансформацій у географічній структурі експорту ЄС (%)

Товари/ Рік	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Машини і транспортне обладнання	0,130	0,115	0,164	0,101	0,132	0,133	0,112	0,124
Інші промислові товари	0,000	0,060	0,090	0,056	0,108	0,107	0,114	0,059
Хімічні продукти	0,060	0,090	0,056	0,108	0,107	0,114	0,059	0,070
Мінеральне паливо	0,000	0,239	0,230	0,238	0,407	0,349	0,206	0,220
Сировина	0,113	0,158	0,173	0,128	0,116	0,112	0,100	0,130
Продукти харчування	0,170	0,133	0,133	0,122	0,118	0,123	0,124	0,057

*Примітка: розраховано автором.

Для точнішого аналізу розраховано значення середньоквадратичного коефіцієнта (дод. Л, табл. Л.13–14), який вказує на відсутність їхніх суттєвих

відхилень від значень відповідних лінійних коефіцієнтів, що підтверджує незначні флуктації у вибірці. Разом з тим, у всій структурі експорту найзначніші трансформації відбувалися у географічному розподілі експорту мінерального палива та сировини, де середньоквадратичний коефіцієнт абсолютних трансформацій змінюється відповідно у межах 0,161–0,464 та 0,233–0,548.

Проведений аналіз ступеня стійкості експорту ЄС підтверджує неготовність країн Європейського Союзу до зміни ринків збуту і переорієнтацію на нових торговельних партнерів, тобто зберігається підтримка ними зовнішньоторговельних інтересів традиційних країн експорту.

Глобалізація економічних процесів змушує здійснювати певні зміни у зовнішньоекономічній політиці країни, а саме всеохоплююче зміцнення і диверсифікацію фундаментальної основи зовнішньоекономічних зв'язків – галузей порівняльної та конкурентної переваги. Вагоме значення міжнародної торгівлі зумовлюється тим, що ефективна динамізація розвитку та модернізація економіки, структурна реформа і залучення масштабних іноземних інвестицій, новітніх технологій можливі лише за умови формування розвитку спеціалізованого виробництва, органічного входження в систему глобального розподілу праці.

З метою виявлення впливу зміни зовнішньоторговельних інтересів країн Європи (через зміну зовнішньоторговельних потоків) на їхнє економічне зростання, людський розвиток та залучення іноземних інвестицій висунуто гіпотезу про вплив зовнішньої торгівлі (обсяги експорту та імпорту товарів і послуг) на вказані процеси через такі показники, як ВВП на одну особу, обсяг прямих іноземних інвестицій, індекс людського розвитку (дод. М, табл. М.1). Для дослідження було обрано всі вищедосліджувані країни Європи, за винятком Ліхтенштейну, для якого відсутня достатня для емпіричного аналізу статистична база. Проведено засобами програми EXCEL кореляційний аналіз та визначено щільність встановленого зв'язку за групами країн. Результати розрахунків кореляції наведені у табл. 2.11 та дод. М. Щодо оцінки впливу

обсягів експорту-імпорту товарів і послуг на людський розвиток у країні з'ясовано, що ступінь впливу у країнах Європи є різним. Для усіх країн ЄС вплив виявився середнім, що пояснюється негативним типом зв'язку в окремих країнах (наприклад, Кіпр, Греція за експортом, Португалія за імпортом). Разом з тим, визначилися країни, для яких існує щільний зв'язок між зовнішньою торгівлею та людським розвитком (наприклад, Великобританія, Німеччина, Нідерланди та ін.), тобто у цих країнах є потенціал для активізації зовнішньої торгівлі та спрямування її результатів на підтримання рівня людського розвитку.

Таблиця 2.11

**Динаміка впливу зовнішньої торгівлі на рівень людського розвитку
в країнах Європи**

		Коефіцієнт кореляції					
		2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Країни ЄС	Експорт	0,5577	0,5517	0,5724	0,5799	0,5896	0,5922
	Імпорт	0,5434	0,5477	0,5619	0,5703	0,5836	0,5866
Країни ЄАВТ	Експорт	0,5595	0,0461	0,6462	0,5804	0,5935	0,5427
	Імпорт	0,4275	-0,0542	0,5858	0,4860	0,5081	0,4942
Інші країни Європи	Експорт	0,3101	-0,0191	0,3641	0,3739	0,3879	0,3929
	Імпорт	0,2817	-0,0711	0,3457	0,3721	0,3964	0,3948

*Примітка: побудовано автором за даними Світового банку [263].

Для країн ЄАВТ та інших країн Європи спостерігається аналогічна тенденція – для перших наявність середнього зв'язку як за імпортом, так і за експортом, а для інших країн – слабкий зв'язок. Проте однаковою є тенденція посилення зв'язку у післякризовий період (дод. М, табл. М.2), тобто результати зовнішньоторговельної активності країн не спрямовуються на забезпечення інтересів населення, підвищення його добробуту, надання доступу до освітніх та медичних послуг. Для інших країн Європи, крім Албанії, існує значний вплив експорту товарів і послуг на людський розвиток, аналогічна ситуація і за

імпортом, за винятком Албанії, Сербії, Чорногорії, що підтверджує значення торгівлі у цих країнах у забезпеченні розвитку людини.

Аналогічні розрахунки було проведено щодо виявлення впливу зовнішньої торгівлі на інші обрані в дослідженні показники – іноземні інвестиції та ВВП на одну особу. Результати кореляційного аналізу наведено у дод. М (табл. М.3). За впливом зовнішньої торгівлі на залучення прямих іноземних інвестицій тільки інші країни Європи мали щільний зв'язок між показниками. Для країн Європейського Союзу торгівля не є визначальним фактором економічного зростання, про що свідчать результати кореляційного аналізу. Разом з тим, для країн ЄАВТ властивий негативний незначний зв'язок, тоді як для інших країн Європи зовнішня торгівля має дуже великий вплив на економічне зростання (коефіцієнт кореляції за експортом коливається в межах 0,6366–0,8881 та за імпортом 0,6971–0,9047). Проведений розрахунок для вибірки країн Європи та для її груп вказав на присутність різного типу кореляційного зв'язку між ознаками, що підтверджує асиметрію між країнами при реалізації зовнішньоторговельних інтересів.

Таким чином, проведений аналіз підтвердив існування значних просторово-часових асиметрій у розподілі країн Європи за експортно-імпортними потоками товарів і послуг, за їхньою галузевою структурою, за рівнем впливу на економічне зростання, залучення інвестицій та людський розвиток протягом досліджуваного періоду, тобто при здійсненні зовнішньої торгівлі кожна з країн дотримується пріоритету національних інтересів. Разом з тим, поміж країн виділяються наближеними характеристиками країни Європейського Союзу, котрі набули членства на перших етапах створення ЄС. Інші країни характеризуються нестабільною структурою і динамікою зовнішньої торгівлі, відповідно змінюється їхня участь у світовій торгівлі.

2.4. Асиметрії зовнішньоторговельних інтересів України з країнами Європи

Глобалізація економічних процесів створює для національної економіки нові виклики, що відповідно призводить до необхідності проведення змін і у зовнішньоекономічній політиці України. Насамперед це зміцнення і диверсифікація фундаментальної основи зовнішньоекономічних зв'язків – галузей порівняльної і конкурентної переваг. Такі галузі економіки, як наукомісткі, високотехнологічні (ракетно-космічна галузь, літакобудування, електрозварювальне виробництво, металургія, військово-промисловий комплекс та ін.), галузі переробної промисловості (цукрова, олійна, масложирова, кондитерська) мають стати основою експортного потенціалу України, що забезпечило б її конкурентоздатність на світовому та європейському ринках в умовах прискореної глобалізації. Глобалізація зумовлює необхідність більшої системності та впорядкованості щодо стратегічних рішень присутності України на провідних світових ринках інноваційних товарів і послуг, інвестиційному та фінансовому, ринку технологій, робочої сили. Разом з тим, еволюційному входженню України у світогосподарські процеси та інституційні структури, реалізації національних економічних інтересів необхідна підтримка основних економічних партнерів і проведення ефективних внутрішніх економічних реформ.

За соціально-економічним розвитком Україна відчуває певні труднощі щодо інтегрування у глобальні та регіональні процеси, особливо у сферах торгівлі та залучення іноземних капіталів, проведення новітніх наукових і технологічних досліджень. Україна, здобувши незалежність, отримала право на проведення власної зовнішньоторговельної політики, яка супроводжувалася частою зміною протекціоністських заходів на почергову лібералізацію то імпорتنих, то експортних товаропотоків. Поетапна інтеграція спонукала Україну до встановлення партнерських відносин із глобальними та регіональними організаціями, імплементації їхніх вимог у вітчизняну практику.

Таку стратегічну позицію Україна обрала щодо членства у СОТ (2008 р.) та створення зони вільної торгівлі з ЄС. Разом з тим, країні, незважаючи на технічні та фінансові програми, зокрема підтримки щодо адаптації до європейських вимог і стандартів, упродовж останнього десятиліття не вдалося кардинально змінити свої позиції на світовому ринку, що підтверджує відсутність значного зростання у питомій вазі в світовій торгівлі товарами і послугами (за експортом та імпортом) (рис. 2.17).

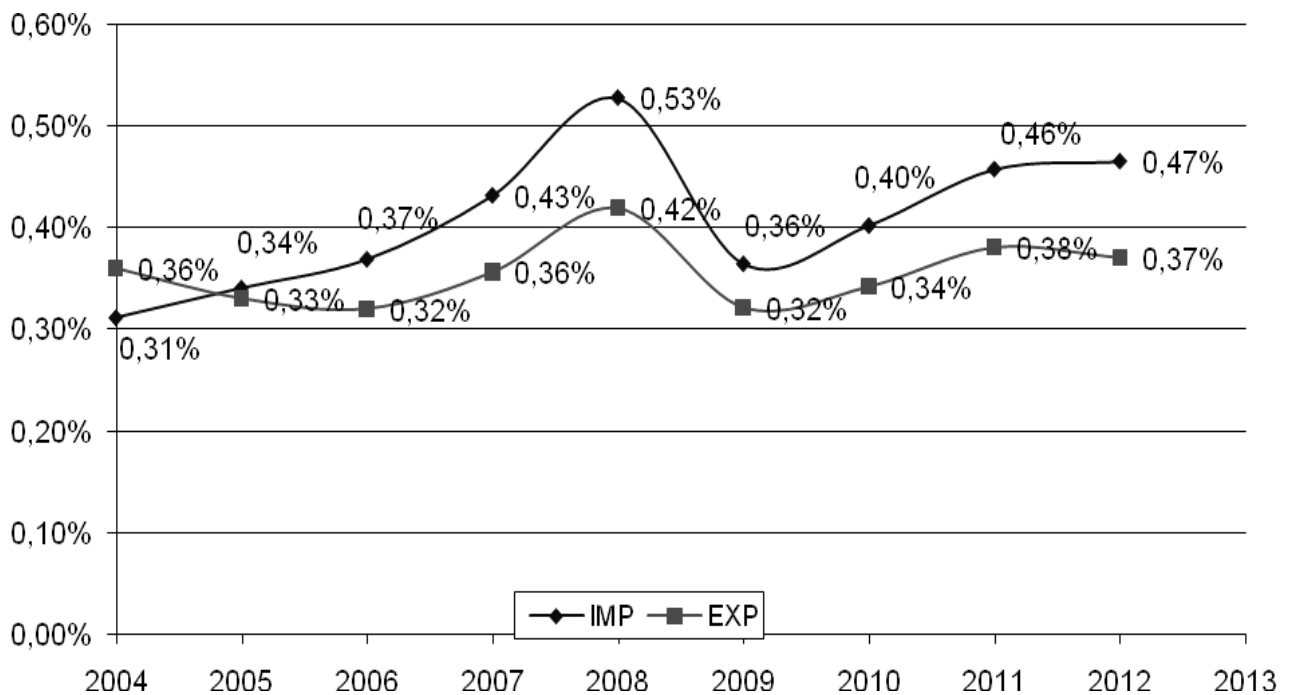

Рис. 2.17. Динаміка частки України у світовому імпорті та експорті товарів і послуг, %

**Примітка:* складено за даними Державної служби статистики України [64].

Так, участь країни в міжнародній торгівлі слід оцінювати крізь призму геополітичних факторів, історичних традицій здійснення експортно-імпортової діяльності, налагоджених міжнародних каналів збуту та закупівлі продукції, які забезпечують здійснення міжкраїнного товарообміну, але щодо України вважаємо, що вона, маючи достатній ресурсний потенціал, і позиціонує себе як самостійного суб'єкта міжнародних економічних відносин, не спроможна достатньо реалізувати власні економічні та зовнішньоторговельні інтереси через внутрішні дестабілізуючі чинники, передусім нестабільність економічної

політики, а відповідно і зміну інтересів, незважаючи на задекларований у 90-х рр. XX ст. курс на євроінтеграцію.

Євроінтеграційний вектор України був не випадковим, адже для неї найважливішим торговельним партнером є саме країни Європи, однак частка нашої країни у загальній торгівлі, передусім країн ЄС, є доволі незначною та не зазнала суттєвих змін упродовж десятиліття (рис. 2.18). Така тенденція не є позитивною для України, проте вона вказує на можливості подальшого розширення присутності країни на європейських ринках.

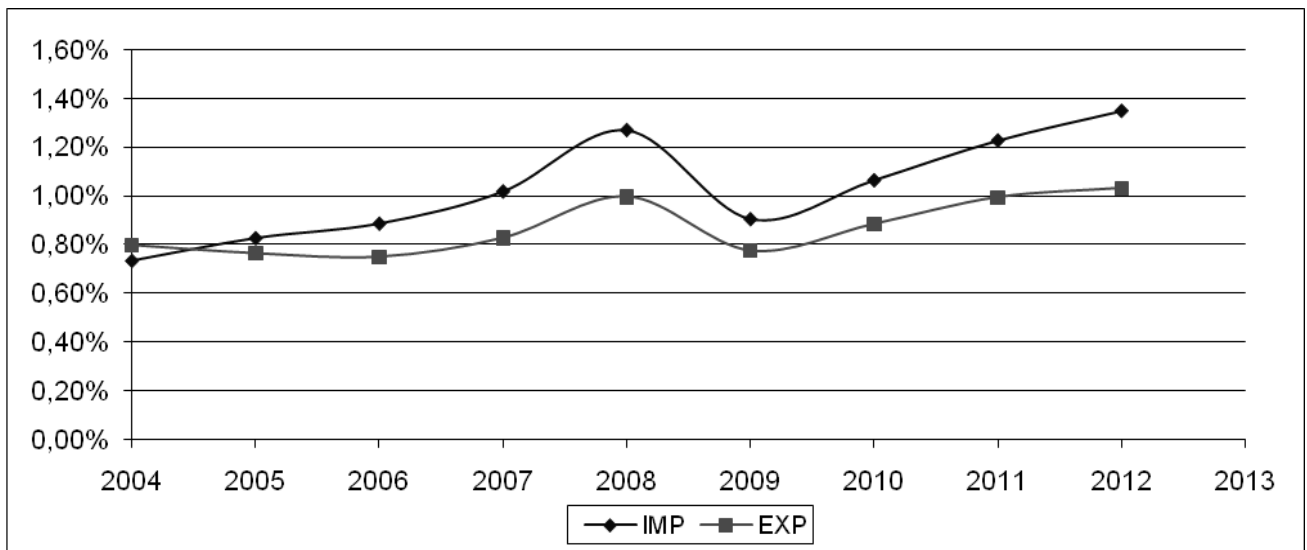

Рис. 2.18. Динаміка частки України в імпорті та експорті товарів і послуг країн Європи

**Примітка:* побудовано автором за даними Державної служби статистики України [64].

Визначаючи позитивні тенденції у торгівлі й активне співробітництво між ЄС та Україною, вкажемо й на існування певних негативних тенденцій. Зокрема, це постачання ЄС на внутрішній ринок України продукції переробної промисловості, де лідером серед постачальників є Німеччина (5–7% від загального українського імпорту) (торговельними партнерами України є також Італія та Нідерланди). Після визнання Європейським Союзом за Україною статусу країни з ринковою економікою щодо запровадження антидемпінгових процедур умови торгівлі значно покращилися, а, отже, розширилися можливості проникнення українських товарів на європейські ринки (до цього

значним «проривом» було поширення на Україну Радою ЄС Загальної системи преференцій ЄС, що підвищило конкурентоспроможність українського експорту, зокрема текстильних виробів на європейських ринках).

Основною перешкодою на шляху доступу українських товарів на ринки ЄС залишається достатньо високий бар'єр у вигляді квот та інших нетарифних обмежень, які стали своєрідною зворотною стороною внутрішньої лібералізації й уніфікації торговельних та інших відносин між країнами Європейського Союзу (усунення взаємних адміністративних, митних перешкод, погодження технологічних, соціальних, фінансово-економічних стандартів і критеріїв спільної політики).

Поглиблення співробітництва та економічної інтеграції між ЄС та Україною з позицій реалізації зовнішньоторговельних інтересів є важливим для обох сторін, але залежатиме від глибини подальшої інтеграції: чим більше країна інтегрується в ЄС, тим більш значним буде економічний ефект. Саме тому цей процес потребує ефективних структурних реформ національної економіки.

Покращення доступу до ринків і розвиток спільних мереж й інфраструктурних проектів вважаємо пріоритетами українсько-європейського співробітництва у найближчій перспективі, адже економічне співробітництво між країнами динамічно розвивається. Протягом останніх років основними товарами, які Україна експортувала в ЄС-28, були залізо, сталь, сільськогосподарська продукція, енергоносії, хімікати, текстиль, одяг і транспортне обладнання, а імпортувала переважно хімікати, транспортні засоби, потужності, офісне та телекомунікаційне обладнання, текстиль і одяг. За внутрішньогалузевою структурою Україна у торгівлі з ЄС досягла позитивного сальдо торговельного балансу тільки в металургійній, сільськогосподарській галузі та енергетичному секторі. Загальний торговий баланс України з ЄС був негативним.

Протягом останніх років відбувалися зрушення щодо присутності українських товарів на ринку Євросоюзу. Так, за даними Державної служби статистики України, протягом 2006–2013 рр. зовнішня торгівля товарами і послугами України та ЄС зросла на 4,3 млрд. дол., або в 1,9 разу. При цьому експорт збільшився в 2,1 разу, а імпорт – в 1,5 разу [65]. Значними темпами зростала й частка країн-членів ЄС у зовнішній торгівлі України. Упродовж 2000–2004 рр. вона збільшилася з 13 до 24%, а з урахуванням 10 країн, які стали членами ЄС у травні 2004 р. – до 35,8%. На сьогодні ринок ЄС – другий за значенням після СНД для України. Торгівля України з країнами ЄС характеризувалася від’ємним сальдо, що було зумовлено від’ємністю товарного складника, оскільки протягом 2004–2006 рр. експорт послуг до ЄС перевищував їхній імпорт. Однак розмір від’ємного сальдо скоротився і в 2002 р. становив лише 133,9 млн. дол.

Ці успіхи в розвитку торгівлі є неоднозначними, адже спостерігається асиметрична залежність: частка України в зовнішньоторговельному обороті ЄС є незначною (табл. 2.12). Водночас для України ЄС залишається важливим торговельним партнером (табл. 2.13). Крім того, для торгівлі України з ЄС характерна значна концентрація на невеликій групі країн. Так, у 2010 р. на Німеччину, Італію та Великобританію припадало майже 3/5 від зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС. Найбільший обсяг імпорту зовнішньоторговельних потоків ЄС з України був у 2011 р., а експорту – в 2013 р., а найменші вище зазначені показники зафіксовані у 2010 та 2013 р. У динаміці зовнішньої торгівлі між Україною та ЄС щодо імпорту спостерігаються незначні коливання. Найбільшого обсягу імпорту було досягнуто у 2012 р., а найменшого – у 2010 р. Щодо експорту зовнішньоторговельних потоків між Україною та ЄС зазначимо, що його обсяг є значно меншим, найбільшого значення показника було досягнуто у 2014 р., а найменшого – у 2012 р.

Таблиця 2.12

Динаміка частки України в зовнішній торгівлі ЄС

Рік	Частка від загального імпорту ЄС, %	Частка від загального експорту ЄС, %
2010	0,8	1,3
2011	0,9	1,4
2012	0,8	1,4
2013	0,8	0,2
2014	0,8	1,0

*Примітка: побудовано автором за даними Євростату [206].

Таблиця 2.13

Динаміка частки ЄС у зовнішній торгівлі України

Рік	Частка від загального імпорту ЄС, %	Частка від загального експорту ЄС, %
2010	30,7	22,1
2011	30,8	23,4
2012	39,9	21,6
2013	35,1	26,5
2014	40,0	31,8

Примітка: побудовано автором за даними Євростату [206].

Критичним для зовнішньої торгівлі і для економіки й політичного стану України виявився 2013 р. Основним завданням стала переорієнтація ринків експорту українських товаровиробників з огляду на політичну ситуацію і конфлікт на Сході країни. У 2014 р. обсяг експорту товарів з України до країн світу становив 53,9 млрд. дол., а імпорту в Україну – 54,4 млрд. дол. Порівняно із 2013 р. обсяг експорту зменшився на 13,5% (на 8,39 млрд. дол.), імпорту – на 28,3% (на 21,45 млрд. дол.). Негативне сальдо становило 468,3 млн. дол. (за 2013 р. від’ємне – 13,52 млрд. дол.).

На формування негативного сальдо вплинули зміни в торгівлі за окремими товарними групами:

- палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки (13103,7 млн. дол.),
- пластмаси, полімерні матеріали (2462,9 млн. дол.),
- фармацевтична продукція (2217,1 млн. дол.),

- засоби наземного транспорту, крім залізничного (2157,8 млн. дол.),
- механічні машини (1936,4 млн. дол.),
- електричні машини (1124,2 млн. дол.).

Партнерами у зовнішній торгівлі для України було 217 країн світу. Обсяг експорту товарів до країн Європейського Союзу у 2014 р. становив більше 17004 млн. дол., або 31,5% від загального обсягу експорту, та збільшився порівняно з 2013 р. на 431,2 млн. дол., або на 2,6% (у 2013 р. – 16,57 млрд. дол., або 26,6%). Обсяг поставок олії та жирів тваринного й рослинного походження зріс на 58,4%, деревини і виробів з деревини – на 21,8%, електричних машин – на 10,6%, механічних машин – на 5,5%, зернових культур – на 5%.

Експортні поставки до країн ЄС здійснювались до таких країн: Польщі – 4,9% від загального обсягу експорту (чорні метали, руди, шлак і зола, електричні машини), Італії – 4,6% (чорні метали, зернові культури, олії та жири тваринного й рослинного походження), Німеччини – 3% (електричні машини, одяг та додаткові речі до одягу, текстильні, механічні машини) й Угорщини – 2,8% (електричні машини, чорні метали, палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки). Частка товарів сільського господарства в експорті України була більшою, ніж аналогічні показники Ірландії, Італії, Німеччини, Великобританії та Франції. Структура експорту та імпорту товарів ЄС з Україною та торговий баланс відображено у дод. Н.

Серед інших країн Європи експорт товарів до Росії становив 18,2% (механічні машини, чорні метали, продукти неорганічної хімії), Туреччини – 6,6% (чорні метали, насіння і плоди олійних рослин, добрива), Єгипту – 5,3% (чорні метали, зернові культури, олії та жири тваринного й рослинного походження), Китаю – 5% (руди, шлак і зола, зернові культури, олії та жири тваринного й рослинного походження), Індії – 3,4% (олії та жири тваринного й рослинного походження, чорні метали, палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки) та Білорусі – 3% (чорні метали, залишки і відходи харчової промисловості, палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки). Серед

найбільших країн-партнерів експорт товарів збільшився до Італії на 5,7%, Єгипту – на 5,3%, Польщі – на 3,9% та Німеччини – на 2,5%. Одночасно скоротився експорт до Росії на 33,7%, Білорусі – на 16,7%, Індії – на 7,1% та Туреччини – на 5,1%. Основними деструктивними факторами, які перешкоджають ефективній експортній політиці України, вважаємо такі:

- невелика конкурентоспроможність готових виробів;
- повільна переорієнтація на випуск нових товарів;
- відставання якості промислової продукції від світової;
- висока собівартість товарів;
- невідповідність продукції світовим стандартам.

Зміна темпів зростання торгівлі була зумовлена: реальним наповненням товарами кредитних ліній, що надавались Україні з боку Німеччини, Італії, Франції та ЄС загалом; збереженням торговельних обмежень для товарів з України; низькою ефективністю використання українськими підприємствами торговельних преференцій зі сторони ЄС.

Аналіз структури імпорту товарів в Україну із країн Європейського Союзу показує, що обсяги імпорту становили більше 21059 млн. дол., або 38,7% від загального обсягу, та зменшили проти 2013 р. на 5,7 млрд. дол., або на 21,3% (за 2013 р. обсяг імпорту дорівнював відповідно 26,76 млрд. дол., або 35,3%). Дані табл. 2.14 відображають динаміку імпорту ЄС з Україною. Порівняно із 2013 р. обсяги імпорту товарів збільшилися тільки з Білорусі на 10,7% та Угорщини – на 4,6%, з найбільших країн-партнерів зменшилися: з Росії – на 45,1%, США – на 29,9%, Китаю – на 27,4%, Італії – на 26,9%, Польщі – на 24,3% та Німеччини – на 19,5%.

Таблиця 2.14

**Зовнішня торгівля товарами України з країнами світу, в тому числі
з Європейським Союзом**

	2013 р.	2014 р.	2014/2013		
	млн. дол.			%	
ЗТО всього по Україні	138 140,5	108 295,3	-29 845,2	78,4	
у т. ч. ЗТО з ЄС	43 340,4	38 064,5	-5 275,9	87,8	
Питома вага у загальному обсязі	31,4%	35,1%			
Експорт, всього з України	62 305,9	53 913,5	-8 392,4	86,5	
у т. ч. експорт до ЄС	16 573,5	17 004,7	431,2	102,6	
Питома вага у загальному обсязі	26,6%	31,5%			
Імпорт, всього до України	75 834,6	54 381,8	-21 452,8	71,7	
у т. ч. імпорт з ЄС	26 766,9	21 059,8	-5 707,1	78,7	
Питома вага у загальному обсязі	35,3%	38,7%			
Сальдо, всього по Україні	-13 528,7	-468,2	13 060,5		
у т. ч. з ЄС	-10 193,4	-4 055,1	6 138,3		

*Примітка: побудовано автором за даними Державної служби статистики України [64].

Торгівля між Україною та Європейським Союзом має внутрішньогалузевий характер вертикально диференційованими товарами. Її особливістю є висока концентрація на ринках шістьох країн – Австрії, Бельгії, Греції, Нідерландів, Німеччини та Франції. Окрім того, з Люксембургом Україна майже не має внутрішньогалузевої торгівлі, за винятком металургійної галузі. Більша частина товарообігу України з ЄС припадає на міжгалузеву торгівлю щодо гомогенних товарів низького і середнього ступенів обробки, серед яких деревина та вироби з неї, чорні та кольорові метали, а також промислові вироби. Картосхема основних партнерів України серед країн Європи у галузі зовнішньої торгівлі товарами у 2014 р. наведена на рис. 2.19.

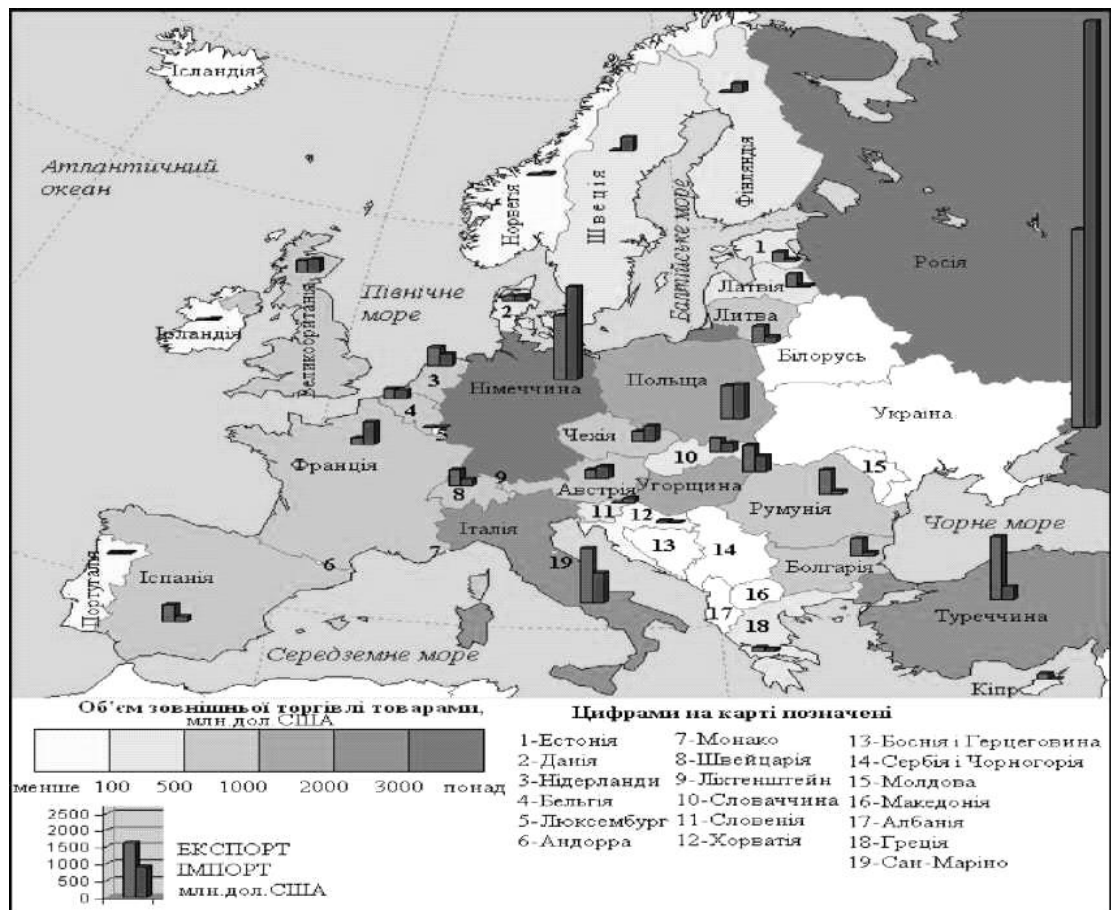

Рис. 2.19. Картосхема зовнішньої торгівлі України товарами з країнами Європи у 2014 р.

**Примітка:* побудовано автором за даними наукового джерела [205].

Така ситуація зумовлена тим, що на порівняльні переваги впливають певні фактори, головними з яких є конкурентоспроможність та ефективність виробництва, а між ними існує пряма залежність: чим менший доступ країни до нових знань і технологій, тим нижчими є конкурентоспроможність та ефективність виробництва, а відповідно знижуються порівняльні переваги товарів цієї країни на світових ринках. Крім цього, встановлення низьких квот і проведення тривалий період антидемпінгових розслідувань за більшістю конкурентних українських товарів знижують порівняльні переваги України в торгівлі з Європейським Союзом.

Щодо торгівлі послугами зауважимо, що їхній експорт з України у 2014 р. становив 11,27 млрд. дол., з яких майже 3,9 млрд. дол. припадало на країни ЄС, а імпорт послуг у країну за 2014 р. дорівнював 5,67 млрд. дол. з позитивним сальдо 5,6 млрд. дол. У загальному обсязі українського експорту послуг до

країн ЄС у 2010–2014 рр. найбільше значення мали транспортні послуги (в середньому 80,8%), а імпорту – ділові, професійні та технічні (21,5%), транспорті (20,7%), державні (17,3%) та фінансові (10,2%) послуги. Імпорт послуг України є більш диверсифікованим, а експорт має більш моноспрямований характер. У 2010 р. експорт послуг до країн ЄС становив 3121,3 млн. дол. і щодо 2009 р. становив 103,3%, імпорт – відповідно 2938,7 млн. дол., або 96,6%. Позитивне сальдо становило 182,6 млн. дол. Питома вага експорту послуг до країн ЄС у загальному обсязі дорівнювала 26,8%, імпорту – 54%.

Головними партнерами як в експорті, так і в імпорті послуг, були Кіпр (414,6 млн. дол. і 814,4 млн. дол.), Великобританія (відповідно 548,1 млн. дол. і 586,3 млн. дол.), Німеччина (335,2 млн. дол. і 310 млн. дол.), Франція (123 млн. дол. і 223,7 млн. дол.) та Австрія (181,6 млн. дол. і 140,2 млн. дол.).

Більшу частку в загальному обсязі українського експорту до країн ЄС займали транспортні послуги (56%), ділові, професійні та технічні (20,2%). В експорті транспортних послуг переважали Великобританія (390,5 млн. дол.), Кіпр (255,9 млн. дол.), Бельгія (211,1 млн. дол.); ділових, професійних та технічних послуг – Великобританія (107,5 млн. дол.), Німеччина (85,6 млн. дол.) та Естонія (63,7 млн. дол.). У загальному обсязі імпорту найбільшу питому вагу займали фінансові послуги (28%), транспортні (16,5%) і різні ділові, професійні та технічні (16,3%).

Основними партнерами в імпорті фінансових послуг були Великобританія (294,2 млн. дол.), Кіпр (237 млн. дол.), Франція (132,5 млн. дол.) та Швеція (79,3 млн. дол.); ділових, професійних та технічних послуг – Великобританія (114,6 млн. дол.), Німеччина (93 млн. дол.), Кіпр (50,6 млн. дол.); транспортних послуг – Німеччина (88,6 млн. дол.), Великобританія (86,8 млн. дол.) та Кіпр (71,6 млн. дол.).

У 2010–2014 рр. найбільш привабливими для європейських інвесторів були такі галузі економіки України: харчова промисловість – 221,2 млн. дол. (14,1% від загального обсягу), внутрішня торгівля – 109,7 млн. дол. (7,1%), хімічна та нафтохімічна промисловість – 81,8 млн. дол. США (4,9%),

машинобудування та металообробка – 61,2 млн. дол. (3,5%), фінанси, кредит, страхування, пенсійне забезпечення – 52,7 млн. дол. (3,2%), будівництво і промисловість будівельних матеріалів – 45,6 млн. дол. США (2,7%) [64].

Товарну структуру українського експорту до країн ЄС формують чорні метали, енергетичні матеріали, нафта та продукти її перегонки, руди, шлаки і корисні копалини, тобто в товарному експорті переважає сировина та продукція з низьким ступенем переробки та рівнем доданої вартості. Структурна схема експорту та імпорту показує, що Україна є лише «ринком збуту» для країн ЄС. Відповідно необхідно розвивати наукомісткі галузі промисловості та конкурентоспроможні підприємства, які зможуть експортувати вироблену українську продукцію.

Чіткого визначення взаємних інтересів і відповідних інтеграційних механізмів потребує розвиток багатостороннього торговельного партнерства між Україною та ЄС. У цьому аспекті необхідно звернути увагу на асиметричність спільних інтересів, адже дефіцит ринків збуту, особливо його штучне скорочення в Росії, проникнення українських виробників на ринки ЄС та утримання там своїх позицій є важливим не лише для прибутковості, й для збереження багатьох галузей виробництва. Європейський інвестиційний та технологічний потенціал, вирішення організаційних проблем залучення до спільних програм науково-технічного розвитку відіграють важливу роль для формування експортних можливостей України. Слід додати й значну роль ЄС як горизонту економічної та соціокультурної залежності України як країни, яка перебуває на етапі перехідного розвитку не лише в системно-функціональному, а й у геостратегічному контексті. Можливості зовнішньоторговельної співпраці України з ЄС враховують саме глобальний контекст, адже економіка країн ЄС є доволі інтегрованою у глобальну систему, на відміну від української.

Механізм зворотних і кореляційних зв'язків між торгівлею та факторним розподілом також відіграє важливу роль, адже на економіку України як торговельно-економічного партнера ЄС впливає кваліфікований персонал і науково-технічний потенціал деяких галузей.

У контексті стратегічних завдань європейської інтеграції України важливим важелем є як зовнішня, так і внутрішня економічна політика. Будь-яка країна, яка має за пріоритет стати членом Європейського Союзу, повинна показати свою здатність дотримуватися його норм, стандартів і принципів, при цьому не створюючи дисбалансу в динаміці євроекономіки, а також продемонструвати підтримку та захист у соціально-економічній стабільності регіону.

Здійснюючи аналіз зовнішньоторговельних інтересів України з країнами Європи, необхідно зазначити про спеціальну структуру регіонального господарського співробітництва з ЦЄАВТ (Центрально-європейська асоціація вільної торгівлі), яка була створена наприкінці 1992 р. центральноевропейськими державами для вирішення економічних завдань. Зняття бар'єрів у торгівлі між країнами-членами та їхня поступова інтеграція з ЄС була основною метою угоди. ЦЄАВТ включає такі країни: Албанія, Боснія і Герцеговина, Македонія, Молдова, Сербія та Чорногорія. Македонія є офіційним кандидатом до вступу в Європейський Союз. Країни-члени ЦЄАВТ мають європерспективу, яка визначена в трьох угодах між ЄС і ЦЄАВТ. Фахівці країн-членів ЦЄАВТ основним завданням вважають розширення змісту співробітництва в рамках угруповання та прийом нових членів через безмитну торгівлю промисловою продукцією між країнами-членами ЦЄАВТ. Умовами вступу до ЦЄАВТ були: 1) членство в СОТ; 2) підписання угод про вільну торгівлю з кожною із країн-членів ЦЄАВТ; 3) асоційоване членство в ЄС. Питання членства України в ЦЄАВТ як складової реалізації євростратегічних завдань розглядається в практичному контексті, оскільки Україна є повноправним учасником угод СОТ. Для Української держави це угруповання є не лише важливим ринком збуту продукції, а й вигідним варіантом проникнення на ринок ЄС, оскільки воно має статус асоційованого члена ЄС.

Традиційними торговельними партнерами для України є країни-учасники ЦЄАВТ, адже товари, які експортуються з країни до цього угруповання, такі: паливно-енергетичні товари (19,3% від загального обсягу експорту товарів України до країн ЦЄАВТ у 2012 р.), мінеральні продукти (11,0%), продукція

металургійного комплексу (9,6%), продукція агропромислового комплексу (16,8%), продукція хімічної промисловості (7,9%) та машинобудування (9,8%). Імпорт до України з країн ЦЄАВТ становить продукція агропромислового комплексу (21,7% від загального обсягу імпорту товарів до України з країн ЦЄАВТ у 2012 р.), металургійного комплексу (28,1%), хімічної промисловості (25,1%) та машинобудування (15,4%) [194].

Необхідними умовами для швидкого та інтенсивного розвитку зовнішньоторговельного співробітництва є відсутність проблемних питань і стійкі політичні відносини. Поступова присутність на ринках країн ЦЄАВТ за допомогою створення необхідних інституційних передумов для цього сприятиме збільшенню обсягів взаємоторгівлі з цими країнами та присутності українських експортерів на єдиному ринку ЄС, оскільки країни ЦЄАВТ є асоційованими його членами.

Динамізм у відносинах між Україною та країнами ЦЄАВТ можна було спостерігати протягом 2010–2014 рр., коли виявилась тенденція до активізації. Створенню позитивних тенденцій збільшення експортно-імпортного товарообороту між Україною і країнами ЦЄАВТ сприяли готовність всіх країн-членів до взаємовигідного співробітництва як на двосторонньому, так і на багатосторонньому рівнях, що стало результатом доволі високого потенціалу взаємоторгівлі.

У динаміці спостерігається постійне зростання обсягів зовнішньої торгівлі України з країнами ЦЄАВТ, а також позитивна для України тенденція – перевага експорту над імпортом. Обсяг експорту до України становить 0,1% у загальному товарному експорті країн ЦЄАВТ, а частка товарного імпорту з України – більше 3% у загальному імпорті країн ЦЄАВТ. Разом з тим, рівень України ще не відповідає можливостям, а потенціал зовнішньоторговельного співробітництва є недостатньо ефективним, навіть при постійному зростанні обсягів взаємоторгівлі України з країнами ЦЄАВТ. З огляду на це актуалізуються як основні завдання підтримки та розвитку торговельного співробітництва, так і зовнішньоторговельних інтересів України з цими країнами. Впродовж 2010–2014 рр. Україна для країн-членів ЦЄАВТ

залишалась шостим за значущістю регіональним торговельним партнером після країн ЄС-27, Азії, СНД (без Молдови), Африки та Америки [194].

Спостерігаються як позитивні, так і негативні тенденції зовнішньоторговельного співробітництва України з країнами ЦЄАВТ. До позитивних можна віднести:

1. Збільшення присутності на ринках країн ЦЄАВТ українських товаровиробників. Позитивна динаміка товарного експорту України до країн ЦЄАВТ. Торгівля України з Молдовою є доволі вагомю, що веде до покращення та збільшення експортно-імпортних операцій завдяки угоді про вільну торгівлю. Перевага експорту сировини, що показує збільшення експорту паливно-енергетичних товарів (до 3,5 млн. дол. до Боснії і Герцеговини) та мінеральних продуктів (до 0,4 млн. дол. до Македонії) була протягом 2010–2014 рр. Спостерігалось також зростання обсягів експорту виробів із каміння та скла (до 1,6 млн. дол.) до Хорватії і текстильної продукції та взуття (до 0,2 млн. дол.) до Албанії [194].

2. Збільшення додатного сальдо взаємоторгівлі України з країнами ЦЄАВТ. Сальдо зовнішньоторговельного обороту України та країн ЦЄАВТ протягом 2010–2014 рр. було стабільно додатним і збільшилося у 4,7 разу. Наприклад, позитивне сальдо спостерігається в торгівлі з Молдовою. Основними причинами збільшення позитивного сальдо зовнішньої торгівлі, що сприяло розвитку експортного потенціалу України на ринку країн ЦЄАВТ, були такі:

а) сприятлива ринкова кон'юнктура цін:

– металургійної продукції, обсяг експорту якої до країн ЦЄАВТ зріс у 3,9 разу в 2010 р. проти 2002 р. (з 51,1 млн. дол. до 199,8 млн. дол.), а також у 2010 р. поставки металопродукції з України до країн ЦЄАВТ становили лише 1,8 % від загального обсягу експорту продукції металургійного комплексу України;

– хімічної продукції, поставки якої у 2010 р. до країн ЦЄАВТ були на рівні 2,35% від загального обсягу експорту продукції хімічної галузі України;

– продовольчих товарів та продукції сільськогосподарського призначення, що відображає значне збільшення експорту у зв'язку з високим врожаєм у 2008 р. і у 2010 р. порівняно з 2002 р. Експорт продукції цього товарного сегмента до країн ЦЄАВТ зріс у 10,6 разу, що становить 3,8% від загального обсягу експорту продукції цієї товарної групи;

б) покращення функціонування машинобудівних підприємств, яке зумовлене високими темпами економічного розвитку в країнах ЦЄАВТ у зв'язку:

– із зростанням технічної допомоги ЄС, що сприяло до модернізації основних виробничих фондів підприємств машинобудівної галузі та відновленню з українськими партнерами коопераційних зв'язків;

– з тим, що українське виробництво машинобудівного комплексу має нижчий рівень післяпродажного сервісу, кредитної та страхової підтримки порівняно з конкурентною продукцією з інших країн, яка є більш дешевою. Активізація експорту сприяла збільшенню обсягів продукції українського машинобудування, що протягом 2002–2010 рр. зросли у 57,2 разу: з 1,8 млн. дол. до 103,0 млн. дол. США

До негативних тенденцій у торгівлі між Україною та країнами ЦЄАВТ можна зарахувати такі:

1. Стабільне зменшення значення зовнішньоторговельного товарообігу країн ЦЄАВТ з Україною при збільшенні зовнішньоторговельного товарообороту в абсолютному вимірі з 545,84 до 2574,60 млн. дол. у 2002–2010 рр. [194]; частка товарообороту країн ЦЄАВТ з Україною зменшилась з 1,6% у 2002 р. до 1,5% у 2010 р.

Важливим торговельним партнером для України за критерієм частки у товарообороті окремих країн ЦЄАВТ є Молдова. Відбулось незначне зменшення у 2002–2010 рр. частки українського експорту до Молдови з 68,1% до 52,8% та частки імпорту з Молдови до України з 54,9% до 50,9%, частка зовнішньоторговельного обороту (ЗТО) Молдови у загальному обсязі ЗТО з країнами ЦЄАВТ зменшилась з 65,6% до 52,4%. У 2002–2010 рр. частка ЗТО України та Сербії і Чорногорії також зменшилася. Проте для Албанії та Боснії і

Герцеговини українська торгівля не має практичного значення. Дані вказують на якісну структуру української товарної торгівлі в системі підвищення ролі експортних товарних потоків у торгівлі з цими країнами.

2. Продукція українських машинобудівних підприємств до 2010 р. не знайшла своєї ніші на ринках країн ЦЄАВТ. У 2002–2010 рр. жодна одиниця продукції цієї товарної групи не була експортована до Боснії і Герцеговини, а імпорт до України продукції машинобудування у 2008 р. становив 1,3 млн. дол. Експортна активність українських машинобудівників є недостатньою і на ринках інших країн ЦЄАВТ (крім Молдови). Наприклад, до Албанії у 2010 р. було доставлено продукції цієї товарної групи лише на суму 0,07 млн. дол., до Македонії – 0,08 млн. дол., до Сербії і Чорногорії – 1,2 млн. дол., до Хорватії – 0,07 млн. дол. Слабка активність діяльності українських торговельно-економічних місій у країнах ЦЄАВТ є причиною незначної присутності продукції вітчизняного машинобудівного комплексу на цих ринках.

3. Перевага в структурі українського експорту країн ЦЄАВТ продукції з низьким вмістом доданої вартості [175]. Із збільшенням обсягів експорту продукції машинобудування та її частки в загальному обсязі експорту до країн ЦЄАВТ (4,6% у 2010 р. проти 0,4% у 2002 р.) у структурі експорту переважає продукція нижчих ступенів обробки (мінерально-сировинної, хімічної та металургійної). Дві третини експорту товарів становить продукція нижчих ступенів обробки (23,1% у 2002 р. та 25,8% у 2010 р.). Можна констатувати, що крізь призму оцінювання технологічної структури експортна структура до країн ЦЄАВТ не є прогресивною. При сучасній технологічній структурі українського експорту не можливо повністю розраховувати на присутність на ринках країн ЦЄАВТ.

Таким чином, необхідне проведення заходів у торговельно-економічній сфері для запобігання збільшенню негативних тенденцій і покращення торговельного співробітництва України з країнами ЦЄАВТ, а саме:

1) укладання двосторонніх міждержавних угод з країнами ЦЄАВТ щодо скасування митних бар'єрів для оформлення товарів;

2) взаємні дії Кабінету Міністрів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України та Міністерства закордонних справ щодо аналізу діяльності зовнішньоторговельних місій України в країнах ЦЄАВТ для знайдення шляхів забезпечення подальшого покращення співробітництва України у сфері зовнішньої торгівлі;

3) створення обопільної мережі інформаційно-маркетингових центрів країн ЦЄАВТ, які об'єднують інформаційні ресурси державних установ та структур бізнесу, що дає можливість кожному регіону, галузі, підприємствам і організаціям самостійно управляти, розвивати та захищати свої електронні інформаційні ресурси й інтереси в глобальній інформаційній мережі. Саме це і буде формувати стійкі коопераційні зв'язки між усіма суб'єктами міжнародного і регіонального рівнів, які є в процесі інноваційного розвитку ЦЄАВТ, і об'єднанню дій для досягнення практичних результатів запровадження ноу-хау;

4) активна та плідна співпраця між країнами у галузях запровадження міжнародних стандартів, стандартизації, сертифікації, покращення торговельної, виробничої та кооперативної співпраці України з цими країнами. Результатом має стати договір про співпрацю, де будуть зазначені обопільні дії у напрямі забезпечення конкурентоспроможності продукції, передусім високотехнологічної машинобудівної продукції (суднобудування, приладобудування, літакобудування, особливо гелікоптерів тощо);

5) державна підтримка торговельних відносин на рівні окремих промислових підприємств; її основні функції: розширення інформативності промислових підприємств щодо питань законодавства, митного та податкового регулювання, а також вирішення проблем у сфері взаємних розрахунків і розвитку торговельних відносин між Україною та країнами ЦЄАВТ;

6) проведення бізнес-форумів. Це зацікавило б іноземних партнерів у покращенні співпраці з українськими підприємцями;

7) зближення структури українського товарного експорту з країнами ЦЄАВТ, що відповідає національним пріоритетам України. Потребується застосування заходів, спрямованих на подолання негативних тенденцій щодо

зменшення частки експорту товарів з низьким рівнем доданої вартості та збільшення питомої ваги товарів повного виробничого циклу зі значним вмістом доданої вартості. Відбулись певні зміни у товарній структурі українського експорту, які вказують на суттєві стратегічні недоліки зовнішньоторговельних пріоритетів України на ринках цих країн та надмірну прив'язку окремих галузей промисловості до конкретних ринків збуту. Необхідним є комплекс заходів щодо:

- переймання досвіду інших країн у створенні комплексу державного гарантування експортних ризиків та розширення системи кредитування експорту;

- збільшення товарного експортного асортименту. Передусім через винайдення механізму співпраці українських промислових підприємств з промисловими підприємствами країн ЦЄАВТ, який матиме такі етапи здійснення: поставка до країн ЦЄАВТ продукції нижчих ступенів обробки з подальшим переходом до поставок товарів вищого ступеня готовності та у результаті переходу до здійснення науково-технічного співробітництва. Це є актуальним для розвитку вітчизняного машинобудування, бо основна частина продукції цієї товарної групи, яка постачається на ринки країн ЦЄАВТ, не здійснює повний виробничий цикл і є результатом продукції нижчих ступенів обробки. Зовнішньоекономічна політика України має мати спрямування у створенні спільних підприємств України з відомими підприємствами країн ЦЄАВТ, а саме машинобудівних, та перенесення частини потужностей туди, особливо на стадії комплектування. Ці дії вимагають застосування здійснення багатьох заходів, серед яких мають бути: забезпечення нормативно-правової допомоги в діяльності цих підприємств; досягнення вітчизняної промислової продукції стандартів якості та технічних вимог ЄС [135, с. 50].

Важливе завдання для України – покращити співробітництво з іншими країнами, що з'явилися на пострадянському просторі, а саме Молдова, з якою наша країна розширює двосторонні зв'язки. Важливе місце у зовнішній політиці України належить Білорусі, з якою зовнішньоторговельний обсяг становив майже 1,4 млрд. дол., а в зовнішньоторговельному обороті Білорусі

Україна посідає друге місце. Співпраця прикордонних областей двох країн стала доволі продуктивною та взаємною. У взаємовідносинах з Азербайджаном, Грузією та Вірменією наша країна виходить із пріоритету економічної взаємовигідності. Так, з першими двома країнами укладені тристоронні угоди про створення транспортного коридору Закавказзя–Європа. Важливі політичні й економічні домовленості підписано з Вірменією (зокрема, Договір про дружбу і співробітництво, Угода про запобігання подвійному оподаткуванню тощо). У Баку, слідом за Тбілісі і Єреваном, розпочало роботу Посольство України. Співробітництво з цими країнами має особливе значення через те, що звідти надходять енергоносії та невдовзі будуть реалізовані важливі транспортні проекти, зокрема українсько-грузинсько-азербайджанська Угода про створення Євразійського транспортного коридору. З Казахстаном досягнуто важливих угод щодо кооперації в галузі машинобудування, енергетичного комплексу та енергоємних виробництв. З Узбекистаном наша країна співпрацює в галузі митної справи, фармацевтичної промисловості, енергозабезпечення тощо. Відносини Туркменістану з Україною полягають у взаємному бажанні країн бути нейтральними позаблоковими державами. З Киргизією нашу країну поєднує новий політичний договір та двосторонні угоди економічного і правового характеру. Перспективи співробітництва України з країнами-учасницями СНД визначаються на взаємовигідній двосторонній основі, що мають орієнтуватися на створення спільних ринків товарів, послуг, капіталів і робочої сили. Ця взаємодія повинна формувати як нові взаємовідносини на двосторонній основі, так і секторальні (галузеві), субрегіональні й інституціональні (наднаціональні) інтеграційні структури.

Країни Європи по-різному беруть участь у зовнішній торгівлі, оскільки це переважно залежить від їхніх зовнішньоторговельних пріоритетів, які формуються під впливом економічних інтересів. Кожна країна намагається реалізувати їх відповідно до своїх потреб, враховуючи потреби економіки загалом та суспільства. Таким чином, за допомогою власної зовнішньоторговельної політики України необхідно подолати асиметрії, які існували десятиліттями в СРСР і ті, що утворилися у період незалежності, та

забезпечити формування фундаментального економічного підґрунтя для практичного розвитку євроінтеграції, яка на сьогодні є основним завданням для України. Тому Україні необхідно розширювати взаємовигідне економічне співробітництво з пострадянськими країнами, країнами ЄС та Центральної Європи й іншими країнами через зменшення розриву у рівнях економічного розвитку та відповідно до пріоритетів національних та економічних інтересів.

Відмінність економіки України від країн Європи дає можливість зробити висновок про недоцільність уніфікації економічних політик цих країн. Проте економіка України орієнтована на прискорене зростання і фундаментальну перебудову, тоді як привабливість економік країн Європи (зокрема ЄС) – на максимальну та глибоку стабілізацію досягнутого доволі високого рівня розвитку й поетапну модернізацію відповідно до викликів глобальної конкуренції.

Висновки до розділу 2

1. На основі оцінки показників експорту/імпорту товарів та послуг країн ЄС визначено, що найбільш інтенсивні його відносини із такими чотирма західноєвропейськими сусідніми країнами, як Швейцарія, Норвегія, Ісландія та Ліхтенштейн.

2. На основі порівняльної оцінки динамічних структурних змін, отриманих з допомогою визначення інтегральних показників структурних зрушень, визначено, що значення індексів структурних зрушень обсягів експорту підтверджують низький рівень структурних відмінностей. Структура обсягів імпорту країн Європи зазнала суттєвіших змін, адже для неї характерний низький рівень відмінностей.

3. Засобами кластерного аналізу, методом к-середніх (STATISTICA 8.0) доведено існування просторово-часових асиметрій у розподілі країн Європи за експортно-імпортними потоками товарів та послуг, тобто кластерний розподіл країн Європи дав змогу сформувати 4 кластери, серед яких за експортним

потенціалом виділяється перший, куди увійшла лише Німеччина. Україна увійшла у четвертий кластер, який сформувало 24 країни, серед яких Чехія, Естонія, Болгарія, Білорусь та ін. Для цього кластера характерним є низький рівень обсягів експорту товарів і послуг. Кластерний розподіл країн Європи за імпортними потоками товарів і послуг дав змогу сформувати 4 кластери. Перший кластер утворила 3 країни, а саме Франція, Німеччина, Великобританія; другий – 6 країн; третій – 8 країн; четвертий – 24 країни (сюди належить і Україна). Результати розрахунків показують, наскільки різними за рівнем зовнішньоторговельної активності є країни Європи.

4. Аналіз структури зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС дав змогу визначити основних торговельних партнерів-експортерів: Швецію, Словаччину, Великобританію, Бельгію, Литву, Румунію, Францію, Чехію, Нідерланди, Угорщину, Італію, Польщу, Німеччину. Найважливішими торговельними імпортерами для України є: Великобританія, Бельгія, Франція, Словаччина, Австрія, Нідерланди, Румунія, Іспанія, Болгарія, Угорщина, Чехія, Німеччина, Польща, Італія.

5. Встановлено, що для України країни Європи є важливим торговельним партнером, хоча частка нашої країни у загальній торгівлі цих країн доволі незначна та не зазнала суттєвих змін впродовж десятиліття. Така тенденція не є позитивною для України, але вона вказує на можливості розширення присутності нашої країни в європейському торговельному просторі. Проведений аналіз показав, що торгівля між Україною та Європейським Союзом має міжгалузевий характер. Визначено основних партнерів України з країнами ЄС та країнами ЦЄАВТ.

Основні результати дослідження, отримані у розділі 2, опубліковані у наукових працях автора [17; 18; 19; 20; 26; 27; 28].

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ПОДОЛАННЯ АСИМЕТРІЙ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ КРАЇН ЄВРОПИ

3.1. Трансформація європейської моделі реалізації зовнішньоторговельних інтересів країн

Динамізм розвитку міжнародних економічних відносин та волатильність зовнішньоекономічних, у тому числі й зовнішньоторговельних інтересів країн світу, призводить до ускладнення партнерських відносин між ними. Так, через відсутність чіткого поділу сфер глобальної економіки вони виявляються дотичними одна до одної, враховуючи питання економіки і фінансів, соціального захисту та екологічного розвитку, питання національної безпеки та поведінкової етики у міжнародних відносинах. Дослідження типології зовнішньоторговельних інтересів, здійснене у 1.1, підтверджує їхню взаємну залежність і важливість для країн-суб'єктів, а відповідно і спільної координованої політики, де поряд з економічними інтересами, які в своїй основі мають фінансові передумови, слід акцентувати увагу на питаннях безпеки, адже будь-яке порушення інтересів країни як у геополітичному, так і економічному вимірах, призводить до зміни координат її позиціонування у глобальній економіці. В умовах перерозподілу економічних лідерів у світовій економіці, появи нових активних гравців у зовнішній торгівлі порушуються сталі зовнішньоторговельні зв'язки країн, що в підсумку створює нові виклики для національних економік. Зміна орієнтирів у зовнішньоторговельній політиці має ланцюговий характер, оскільки також дестабілізує відносини між країнами в економічній та політичній площині.

Практика реалізації зовнішньоторговельних інтересів в умовах глобальних трансформацій поглибила суперечності між геополітичними та геоекономічними інтересами країн. Саме цей конфлікт унеможливорює

дотримання інтересів окремо взятої країни відповідно до її потреб та наявного потенціалу.

Для підвищення ефективності зовнішньоторговельної політики, яка є основним механізмом реалізації зовнішньоторговельних інтересів, країни або об'єднуються на умовах стратегічного партнерства, або дотримуються умов членства в інтеграційних об'єднаннях. Дослідження підтвердило, що для європейських країн відносини партнерства, зокрема в межах Європейського Союзу, стали можливими завдяки спільним зусиллям щодо вирішення стратегічних геоекономічних завдань та одночасного збереження примату національних інтересів через так звану зовнішньоторговельну політику щодо «третіх» країн. Стратегічне партнерство у зовнішній торгівлі передбачає довгострокове взаємне дотримання інтересів кожного з учасників та консолідацію зусиль для вирішення суперечностей, що виникають у процесі взаємодії. Як зазначають дослідники, стратегічне партнерство не встановлює жорсткої системи зобов'язань, що передбачається союзницькими відносинами [117], адже інтереси кожної країни можуть відрізнитися.

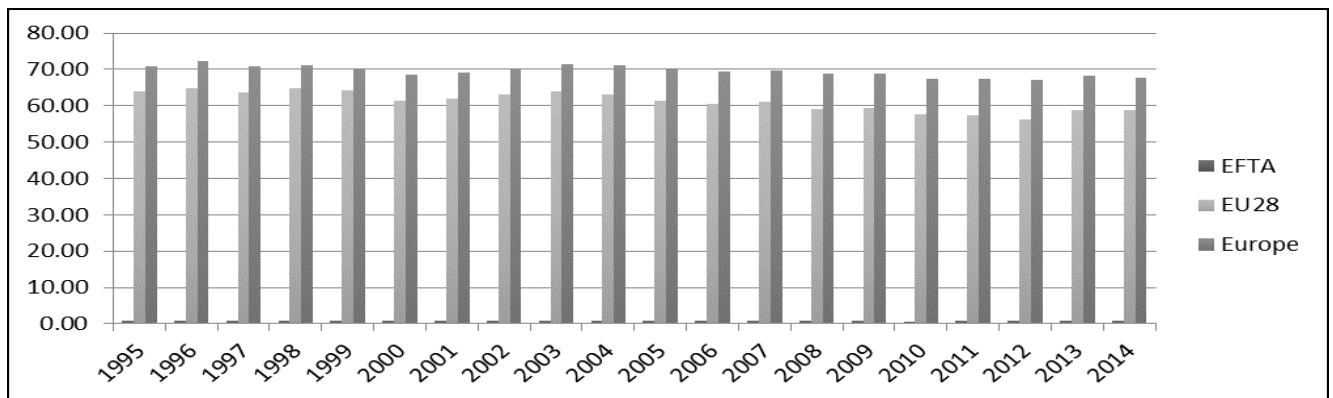
Таким чином, основними критеріями стратегічного партнерства між країнами Європи слід визначити такі: спільні цінності соціально-економічного розвитку партнерів, а в окремих випадках – це і об'єднання зусиль проти спільного ворога або розв'язання військового конфлікту; правове забезпечення співробітництва, де окреслено основні умови його здійснення та механізми реалізації; розширення сфер співробітництва і взаємний довгостроковий інтерес у його налагодженні; постановка стратегічних цілей, які можуть бути досягнуті лише при взаємній розробці заходів та координації дій; розробка механізмів реалізації стратегії досягнення поставлених цілей; відмова від дискримінаційних та ультимативних заходів і врахування інтересів усіх сторін співробітництва; непорушення задекларованих при підписанні принципів співробітництва; ефективність реалізації стратегічного партнерства, що передбачає кінцевий ефект для суспільства загалом.

Модель економічного та торговельного співробітництва країн Європи формувалася століттями, розвиток партнерських відносин країн має історичне коріння. Європейські країни впродовж довготривалого періоду формували свій економічний ареал, який суттєво відрізняється від інших країн світу. Причини цього сягають в історію європеїзації, коли було схвалено Вестфальський мирний договір (1648 р.). З того часу серед європейських країн пропагувалися ідеї створення союзу незалежних держав для протидії зовнішнім викликам і загрозам. Дотримуючись концепції державного суверенітету, Європа перебувала у пошуку своєї альтернативи, а прискоренням процесів об'єднання стали економічні чинники та зовнішні загрози. Науковці доходять висновку, що розширення зовнішньої торгівлі та економічного співробітництва країн Європи супроводжується суперництвом між двома ідеологічними напрямками регулювання міжнародної торгівлі: ідеями вільної торгівлі та протекціонізму, причому ці ідеї зародилися саме в Європі. Разом з тим, наднаціональна ідея об'єднання сприяла консолідації країн для протистояння в ХХ ст. зростаючій гегемонії США. Так, країни Європи не мали іншого вибору, ніж позиціонувати себе як єдина сила в реалізації спільних інтересів, у тому числі й у сфері зовнішньої торгівлі. Тривалі зовнішньоторговельні війни й протекціоністські заходи негативно впливали на економіку європейських країн. Проте, як показує практика, на початку ХХІ ст. європейські країни суттєво диференційовані як за рівнем економічного розвитку, так і за характеристиками людського розвитку, змушені шукати нові механізми функціонування, зважаючи на загрози внутрішнього характеру (наприклад, у межах Європейського Союзу перерозподіл сфер політично-економічного впливу між країнами Європи) та зовнішнього (посилення впливу США та азійських країн, зокрема Китаю). Водночас країни Європи дедалі більше дистанціюються одна від одної через геополітичні інтереси, відмінні соціальні стандарти, систему інтересів, що поглиблює асиметрії в розвитку країн.

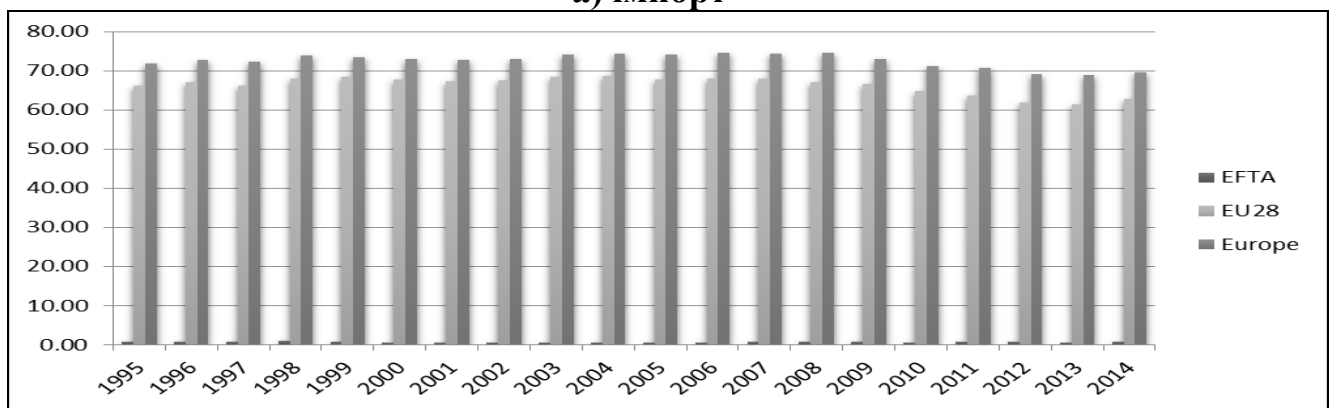
Потреба пошуку нових векторів реалізації зовнішньоторговельних інтересів країн Європи зумовлена їхнім зосередженням на європейському

ринку. Криза 2007–2008 рр. внесла зміни у структуру внутрішньоєвропейської торгівлі.

Так, починаючи з 2009 р., зменшується частка внутрішньої торгівлі як у межах ЄС, так і країн Європи (у 2000 р. внутрішній експорт становив відповідно 67,7% та 72,9%, тоді як у 2014 р. – 62,7% та 69,5%), тобто європейські країни переорієнтовуються на інші континентальні ринки збуту. Щодо імпорту товарів в структурі експортних потоків внутрігрупова частка ЄС зменшилася з 61,3% у 2000 р. до 58,9% у 2014 р., тоді як для країн Європи вона також зазнала суттєвих змін – 68,6% у 2000 р. та 67,8% у 2014 р. (рис. 3.1).

а) імпорт

б) експорт

Рис. 3.1. Динаміка торгівлі товарів в країнах Європи та інтеграційних об'єднаннях (intra-trade) (частка торгівлі в межах групи у загальному обсязі торгівлі групи), %

**Примітка:* складено автором за даними ЮНКТАД [259].

Модель розвитку світової торгівлі зазнає динамічних змін, а за останні десятиліття актуалізується участь країн у глобальних ланцюгах створення

доданої вартості, причому залучаються до них як розвинені країни, так і нові індустріальні. Така ситуація об'єктивно потребує створення новітніх підходів до міжнародної статистики торгівлі. Традиційно за міжнародною статистикою країною-експортером вважається та, яка була останньою в ланцюгу виробництва. Проте у світі більше 50% торгівлі товарами і 70% послугами становлять проміжні. За спільної ініціативи ОЕСР та СОТ було започатковано дослідження оцінки доданої вартості в торгівлі та сформована база даних з аналітичними характеристиками зазначених процесів (Trade in Value Added (TiVA)).

Спеціалізація країн та їхнє залучення у міжнародну торгівлю не через виробництво певного виду продукції, а участь у глобальному виробничому процесі, поглиблюють фрагментацію глобального торговельного простору та залежність цих країн від локальних криз і зовнішніх загроз, які за ланцюжковим принципом поширюються з однієї на іншу. Разом з тим, диверсифікація експорту через глобальні ланцюги доданої вартості зменшує тягар непередбачуваних ризиків, які розподіляються між учасниками виробничого процесу. За таким принципом відбувається, наприклад, виробництво літаків, де ланцюжок створення доданої вартості насправді глобальний і до якого залучена велика кількість країн. Відмінності у трансакційних витратах створюють додатковий стимул для формування таких ланцюгів. Для країн така участь є варіантом завоювання нових ринків збуту, модернізації виробництва, залучення іноземних інвестицій тощо.

Разом з тим, активна участь країн у глобальних ланцюгах доданої вартості ставить під сумнів рівень їхньої конкурентоспроможності, адже сукупний експорт у підсумку не відображає переваги у факторах виробництва, якими наділена країна, бо товари експорту у багатьох випадках є проміжними для виробництва інших товарів в іншій країні, які можуть повернутися як реімпорт. Ризиками для багатьох країн світу залишається зменшення частки національної доданої вартості у сукупному експорті. Водночас відмінності у стадіях залучення до глобальних ланцюгів доданої вартості впливають і на

рівень отриманого доходу, адже найбільш прибутковими є етапи, що передують самому виробництву і застосовуються після нього (логістика, маркетинг, брендування), що підтверджує так звана діаграма «посмішки». В сучасних умовах питання логістики та спрощення умов торгівлі стають одними з пріоритетних і такими, що матимуть ефективність залучення країни до глобальних виробничих мереж. З таких позицій, за дослідженнями ЮНКТАД, активізація участі країн у глобальних ланцюгах створення вартості прямо корелюється із темпами економічного зростання (ВВП) та рівнем зайнятості, що сприяє забезпеченню як зовнішньоторговельних інтересів країн, так і економічних, проте рівень такого впливу відрізняється за країнами, а відповідно різними є вигоди від участі в міжнародній торгівлі. Залучення країн у глобальні ланцюги опосередковується транснаціональним характером діяльності її компаній.

Оцінка участі країн Європи у глобальних ланцюгах доданої вартості вказує на різний ступінь залучення, а відповідно й різними є їхні інтереси при проведенні зовнішньоторговельної політики, хоча й зберігається національний протекціонізм. Так, за аналізований період 1995–2011 рр. встановлено, що країнами, в експорті яких спостерігалася висока питома вага імпортованої доданої вартості, були Люксембург (58,98% від експорту), Угорщина (48,68%), Словаччина (46,84%), Чехія (45,28%). Наведені дані (дод. П) дають підстави для висновку про зростання в динаміці ступеня залучення країн Європи до формування глобальних ланцюгів доданої вартості, за винятком таких країн – Естонії (частка зменшилася з 36,7% у 1995 р. до 35,21% у 2011 р.), Мальти (з 49,99% до 36,87%), Нідерландів (з 23,23% до 20,05%), Норвегії (з 19,9% до 17,16%), незначне сповільнення активності характерне для Хорватії (з 20,79% до 20,17%) та Литви (з 24,57 до 23,74%). Розширення Європейського Союзу не змінило участі інтеграційного об'єднання у формуванні глобальних ланцюгів доданої вартості, хоча активну роль у ньому відіграли саме нові країни-члени. Разом з тим, порівняно з іншими країнами світу, країни-члени ЄС

демонструють найбільше зростання частки створеної за межами країни доданої вартості послуг у сукупному експорті.

Індекс диверсифікації зовнішньої торгівлі за експортом та імпортом товарів суттєво відрізняється для країн Європи. Його динаміка дала змогу виявити відхилення товарної структури експорту та імпорту для країн Європи від світового експорту/імпорту, і чим більше значення індексу наближається до 1, тим відмінною є структура торгівлі країни. Так, для країн Європейського Союзу відхилення індексу від світового є незначним, і коливається в межах за експортом та за імпортом, тоді як для інших країн Європи значення показника наближається до 1 (табл. 3.1), для яких у майбутньому необхідно переглянути експортну стратегію розвитку.

Таблиця 3.1

Індекс диверсифікації експорту та імпорту товарів країн Європи

Експорт												
Рік	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Албанія	0,7008	0,6929	0,7062	0,7190	0,7340	0,6874	0,6984	0,5686	0,7139	0,6924	0,6956	0,7136
Білорусь	0,5237	0,5249	0,5407	0,5694	0,5813	0,5789	0,5858	0,5840	0,5412	0,5722	0,5862	0,5347
Боснія і Герцеговина	0,6546	0,6658	0,6385	0,6594	0,6831	0,6266	0,5904	0,6130	0,5786	0,6228	0,6035	0,5595
Чорногорія	-	-	-	-	-	-	0,7016	0,7009	0,6664	0,7528	0,6998	0,6975
Молдова	0,7362	0,7362	0,7589	0,7233	0,6891	0,6713	0,6792	0,6827	0,6732	0,6520	0,6456	0,6448
Росія	0,6649	0,6705	0,6618	0,6619	0,6456	0,6361	0,6202	0,6419	0,6539	0,6374	0,6067	0,6008
Сербія	-	-	-	-	-	-	0,5491	0,5258	0,5425	0,5377	0,5154	0,5322
Македонія	0,6414	0,6458	0,6542	0,6468	0,6447	0,6586	0,6836	0,6257	0,6241	0,6255	0,6194	0,6364
Україна	0,6063	0,5711	0,5806	0,6087	0,5933	0,5892	0,6113	0,6008	0,5688	0,5728	0,5953	0,6049
ЄАВТ	0,4635	0,4577	0,4596	0,4642	0,4703	0,4628	0,4602	0,4747	0,4871	0,4817	0,4868	0,48552
ЄС-28	0,1646	0,1761	0,1814	0,1880	0,1911	0,2001	0,2130	0,2179	0,2186	0,2244	0,2289	0,2222
Імпорт												
Албанія	0,4524	0,4508	0,4466	0,4484	0,4619	0,4463	0,3820	0,3991	0,4359	0,4481	0,4722	0,4070
Білорусь	0,4165	0,3990	0,3975	0,4152	0,3755	0,3792	0,3275	0,3641	0,3806	0,3696	0,3369	0,3434
Боснія і Герцеговина	0,4187	0,4239	0,4109	0,3998	0,4081	0,3990	0,3955	0,3797	0,3831	0,3613	0,3661	0,3518
Чорногорія	-	-	-	-	-	-	0,4528	0,3978	0,4489	0,4885	0,4330	0,4192
Молдова	0,4729	0,4564	0,4603	0,4550	0,4405	0,4272	0,3764	0,4183	0,3991	0,4431	0,4572	0,4654
Росія	0,3284	0,3134	0,3165	0,3359	0,3379	0,3431	0,3604	0,3084	0,3304	0,3388	0,3486	0,3356
Сербія	-	-	-	-	-	-	0,2821	0,3370	0,3567	0,3202	0,3151	0,3373
Македонія	0,4016	0,3991	0,3762	0,3907	0,3970	0,4041	0,3833	0,3924	0,3745	0,3790	0,4340	0,4406
Україна	0,4421	0,4145	0,3764	0,3363	0,3276	0,3333	0,3556	0,3811	0,3689	0,3737	0,3890	0,3833
ЄАВТ	0,2495	0,2545	0,2597	0,2643	0,2739	0,2751	0,2881	0,2888	0,3022	0,3111	0,3150	0,3046
ЄС-28	0,0842	0,0949	0,1028	0,1021	0,1046	0,1097	0,1122	0,1272	0,1205	0,1152	0,1135	0,1207

*Примітка: складено автором за даними ЮНКТАД [259].

Проводячи диверсифікацію зовнішньої торгівлі, для країни важливим є наближення структури експорту та імпорту, що визначається як складова відносин стратегічного партнерства між країнами, адже реалізація зовнішньоторговельних інтересів потребує взаємодоповненості їхніх економік, а отже, зацікавленості одна одною.

Аналіз структури комплементарності зовнішньої торгівлі країн Європи порівняно із країнами Європейського Союзу дає підстави для висновку, що інші країни Європи демонструють низьку комплементарність як щодо світових тенденцій, так і щодо структури експорту ЄС (табл. 3.2). Такі результати вказують на проблематичність об'єднання всіх країн Європи у нове інтеграційне об'єднання, адже комплементарність є однією з умов успішного його функціонування. Для країн Європи досягнення комплементарності залишається проблематичним. У зв'язку зі зміною номенклатури продукції, що експортується, у структурі експорту присутні товари із різним рівнем комплементарності, а через наслідки світової економічної кризи в останні роки погіршуються виробничі можливості країни.

Взаємна зацікавленість у торговельному партнерстві виявляється у зростанні внутрігалузевої торгівлі, що є ще одним фактором торговельної інтеграції та реалізації зовнішньоторговельних інтересів країн.

Оцінивши структуру торгівлі товарами між країнами Європи за індексом подібності Грубеля–Ллойда, який було запропоновано дослідниками у 1975 р., можна зробити висновок, що експорт з країн Європи до ЄС має міжгалузевий характер (значення індексу наближається до 0), тоді як за імпортом спостерігається тяжіння до внутрігалузевої торгівлі (середнє значення індексу) (дод. Р). Такі тенденції у зовнішній торгівлі країн Європи пояснюються спеціалізацією національних економік, технологічною структурою експорту, диференціацією рівнів економічного розвитку країн, умовами виробничої кооперації та ін.

Таблиця 3.2

Динаміка індексу комплементарності зовнішньої торгівлі країн Європи

Країни/рік	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Експорт										
Албанія	0,25619	0,272	0,2569	0,3101	0,29256	0,432	0,2832	0,296	0,2921	0,2838
Білорусь	0,429	0,39897	0,38290	0,38674	0,37503	0,3765	0,37263	0,37676	0,37550	0,42206
Боснія і Герцеговина	0,32921	0,33233	0,30744	0,32601	0,34938	0,37935	0,37366	0,37708	0,38698	0,38423
Чорногорія	-	-	-	-	0,20252	0,23087	0,23632	0,18729	0,2055	0,20629
Молдова	0,2224	0,21920	0,25414	0,26910	0,24872	0,26099	0,26746	0,2794	0,28391	0,28017
Росія	0,32869	0,32977	0,34173	0,35009	0,36808	0,34347	0,32455	0,34308	0,3922	0,39245
Сербія	-	-	-	-	0,44907	0,46891	0,45743	0,45418	0,48476	0,46771
Македонія	0,29446	0,28954	0,29018	0,28321	0,23019	0,31024	0,31849	0,31889	0,31674	0,29611
Україна	0,41284	0,39279	0,40781	0,41516	0,39430	0,40448	0,39535	0,38842	0,36337	0,35316
ЄАВТ	0,53236	0,52604	0,52486	0,53405	0,53711	0,52891	0,51715	0,52198	0,15722	0,51501
ЄС-28	0,80669	0,80186	0,80147	0,79229	0,77751	0,78061	0,77412	0,77139	0,77095	0,77834
Імпорт – ЄАВТ										
Албанія	0,26258	0,25269	0,25431	0,27229	0,26723	0,41802	0,23629	0,23227	0,21493	0,21948
Білорусь	0,39147	0,36256	0,35157	0,35237	0,34030	0,32736	0,33672	0,32045	0,32649	0,37803
Боснія і Герцеговина	0,3534	0,35488	0,34366	0,36722	0,39706	0,41629	0,40051	0,40763	0,41795	0,40754
Чорногорія	-	-	-	-	0,22455	0,25752	0,27763	0,21957	0,2449	0,222
Молдова	0,21864	0,21572	0,2572	0,27846	0,2625	0,26195	0,27663	0,28834	0,29738	0,29293
Росія	0,22845	0,21742	0,2274	0,22414	0,21234	0,2038	0,18788	0,18735	0,2337	0,23849
Сербія	-	-	-	-	0,49176	0,50246	0,48105	0,46639	0,51668	0,50149
Македонія	0,30232	0,29268	0,29521	0,28140	0,23919	0,28624	0,31846	0,30858	0,32128	0,29592
Україна	0,38442	0,36662	0,38859	0,39346	0,3689	0,38838	0,35577	0,33857	0,3365	0,32825
ЄС-28	0,78127	0,78076	0,77734	0,77673	0,77937	0,77824	0,76586	0,76103	0,76467	0,75906
Імпорт – ЄС-28										
Албанія	0,267	0,279	0,269	0,320	0,306	0,433	0,282	0,297	0,298	0,286
Білорусь	0,43056	0,40131	0,38258	0,38805	0,37408	0,37707	0,38676	0,386925	0,38805	0,42741
Боснія і Герцеговина	0,34536	0,34726	0,324	0,34459	0,36807	0,39548	0,39016	0,40228	0,40306	0,41191
Чорногорія	-	-	-	-	0,20998	0,23969	0,248211	0,19876	0,22435	0,21665
Молдова	0,23255	0,22868	0,26896	0,28745	0,26217	0,27854	0,284974	0,30091	0,30438	0,30615
Росія	0,32134	0,31961	0,33553	0,34423	0,35227	0,34118	0,321737	0,33011	0,37685	0,37874
Сербія	-	-	-	-	0,48188	0,49724	0,482627	0,49006	0,51813	0,50064
Македонія	0,30712	0,30052	0,30146	0,29219	0,24587	0,34870	0,331437	0,33430	0,33450	0,30964
Україна	0,41299	0,39561	0,41335	0,42093	0,39086	0,39913	0,389425	0,38461	0,36376	0,35591
ЄАВТ	0,53145	0,53024	0,52428	0,52511	0,52826	0,52956	0,522498	0,52662	0,52667	0,52725

*Примітка: складено автором за даними ЮНКТАД [259].

Процеси торговельної інтеграції та реалізації зовнішньоторговельних інтересів країн Європи ґрунтуються на двосторонніх і багатосторонніх угодах, які можуть укладатися або в межах регіональних об'єднань, або міжнародних організацій. Дотримання та імплементація угод є основою

зовнішньоторговельного співробітництва країн (переважно торгівлі товарами)
(табл. 3.3).

Таблиця 3.3

**Діючі регіональні торгові угоди країн Європи, ратифіковані
ГАТТ/СОТ**

Країна	Товари		Послуги	
	РТУ	в процесі приєднання	ЕІУ	в процесі приєднання
Албанія	4	0	1	0
Білорусь	7	2	1	2
Бельгія	36	7	14	4
Боснія та Герцеговина	4	0	0	0
Болгарія	36	2	14	2
Хорватія	35	1	13	1
Кіпр	36	3	14	3
Чехія	36	3	14	3
Данія	36	7	14	4
Європейський Союз	34	0	12	0
Фінляндія	36	4	14	4
Франція	36	7	14	4
Німеччина	36	7	14	4
Греція	36	6	14	4
Угорщина	36	3	14	3
Ісландія	28	1	12	0
Ірландія	36	7	14	4
Італія	36	7	14	4
Латвія	36	3	14	3
Ліхтенштейн	26	1	10	0
Литва	36	3	14	3
Люксембург	36	7	14	4
Мальта	36	3	14	3
Молдова	7	0	1	0
Чорногорія	5	0	2	0
Нідерланди	36	7	14	4
Норвегія	27	1	10	0
Польща	36	3	14	3
Португалія	36	5	14	4
Румунія	36	2	14	2
Росія	17	2	1	2
Сербія	6	0	1	0
Словаччина	36	3	14	3
Словенія	36	3	14	3
Іспанія	36	5	14	4
Швеція	36	4	14	4
Швейцарія	29	1	11	0
Македонія	6	0	1	0
Туреччина	20	0	0	0
Україна	16	0	2	0
Великобританія	36	7	14	4

*Примітка: складено автором за даними Світової організації торгівлі [264].

Дослідження підтверджує, що ЄС відіграє провідну роль у вирішенні питань глобального регулювання міжнародної торгівлі. Так, ЄС активно бере участь у раундах СОТ та укладенні преференційних угод з країнами. Основні напрями реалізації політики преференційної торгівлі ЄС наведено на рис. 3.2. Торгова політика ЄС щодо преференцій має на меті зменшення ввізних мит та встановлення обумовлених обсягів тарифних квот, сприятливого режиму для країни, з якою укладено угоди. Така форма зовнішньоторговельного співробітництва є вигідною, оскільки не створюються додаткові інституції. Особливістю політики ЄС у сфері міжнародної торгівлі при проведенні ліберальної економічної політики є збереження прихованого протекціонізму.

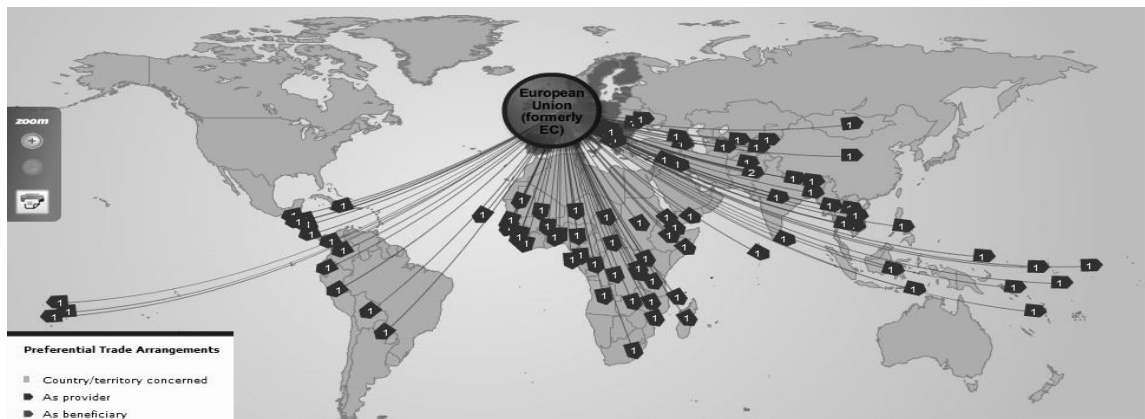

Рис. 3.2. Участь країн ЄС у преференційних торгових угодах

Примітка: складено автором за даними наукового джерела [262].

Саме тому орієнтація європейських країн на внутрішній ринок є однією із причин їхньої дискримінаційної політики, зокрема це стосується країн ЄС, що знаходить прояв у застосуванні торгових бар'єрів на шляху просування товарів з інших континентів на європейський ринок. Така практика ЄС стала звичною, незважаючи на задекларовані ним як членом СОТ принципів недискримінації та створення сприятливих умов для торгівлі. Країни ЄС застосовують протекціоністські заходи щодо товарів з інших країн Європи, так і з інших регіонів. Так, найбільше захищеними нетарифними інструментами у країнах ЄС є готові вироби, а саме одяг та текстиль, продукція сільського господарства, машини, транспортні засоби, для яких рівень захисту найбільший. У ЄС, як і в інших розвинених країнах, зберігається захист «молодих галузей». Дані про

частку товарних позицій, до яких застосовується будь-який нетарифний захід щодо усіх товарних позицій, наведено у табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Частка товарних позицій, до яких застосовується будь-який нетарифний захід щодо усіх товарних позицій (% у товарній групі)

Товарна позиція	Китай	Японія	США	Канада	Індія	Гонконг	ЄС
Сировина	6,46	7,49	4,69	3,23	35,37	0,35	1,98
Продукція сільського господарства	7,3	7,69	4,56	3,52	42,24	0,41	2,3
Продукція добувних галузей	1,51	6,31	5,44	1,51	2,37	0	0,47
Готові вироби	8	5,08	5,23	20,89	27,18	0,49	10,77
Залізо і сталь	44,85	0,48	42,44	83,33	0	0,44	51,94
Хімічні продукти	3,9	1,15	3,35	0,16	16,73	0	4,18
Інші напівфабрикати	1,36	0,64	4,59	1,47	28,18	0,08	0,86
Машини і транспортне обладнання	14,02	0,05	5,18	0,11	28,11	0	2,41
Одяг і текстиль	2,85	23,06	1,13	81,26	80,58	0	87,21
Інші споживчі товари	5,05	0,68	0,92	0,35	61,17	0	4,82
Усі товари	7,62	5,61	5,08	16,88	34,66	0,08	5,79

*Примітка: складено автором на основі даних ЮНКТАДу [259]

Таким чином, виявлені конфліктні зони щодо забезпечення країнами Європи зовнішньоторговельних інтересів є підтвердженням необхідності розробки новітньої моделі реалізації їхніх інтересів, яка ґрунтуватиметься не лише на пріоритетах країн-членів ЄС, але й усіх інших. Запропонована модель матиме три рівня регулювання: національний, регіональний, глобальний. Національні рівні регулювання країн ЄС уже адаптовані до вимог та критеріїв набуття членства. Натомість інші країни Європи проходять лише адаптаційний період щодо запровадження глобальних механізмів регулювання зовнішньоторговельних інтересів. Регіональна складова моделі найбільш системно представляється на прикладі ЄС, де діє спільна концепція проведення зовнішньоторговельної політики. Глобальний рівень опосередковано Світовою організацією торгівлі через інструменти митно-тарифного та нетарифного регулювання.

Нова модель реалізації зовнішньоторговельних інтересів країн Європи об'єднує країни як відкриті самоорганізовані соціально-економічні системи з

метою забезпечення їхнього розвитку та економічного зростання й підвищення стійкості до зовнішніх впливів, враховуючи зростання дисбалансів у світовій економіці та відсутність ефективної глобальної торговельної архітектури. Запропонована модель (рис. 3.3) передбачає наявність не лише інституційної, а й ресурсної складової, яка властива всім системам, у тому числі й перерозподіл нагромаджених ресурсів.

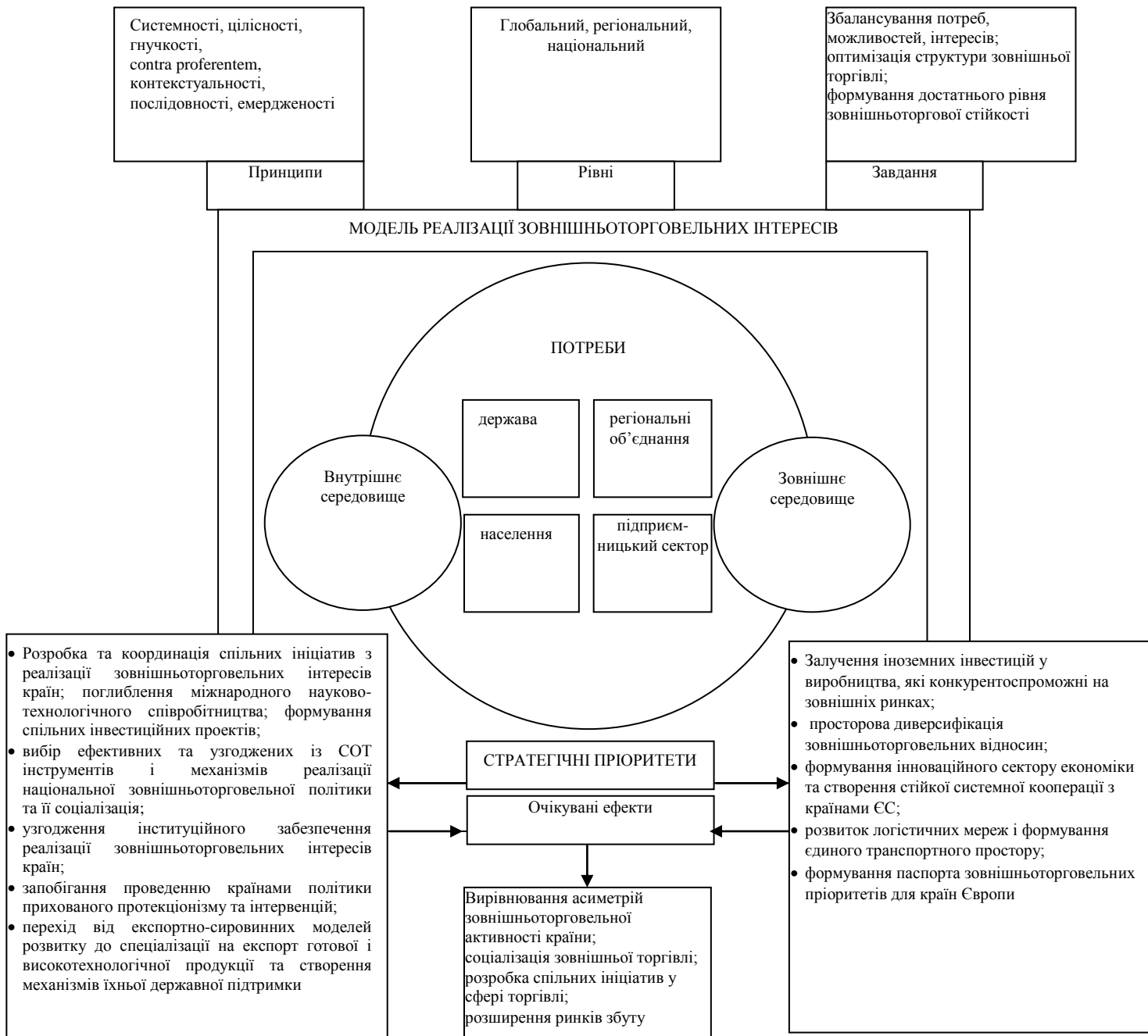

Рис. 3.3. Модель реалізації зовнішньоторговельних інтересів країн Європи

**Примітка:* побудовано автором самостійно.

Таким чином, основними напрямками стратегічного партнерства країн Європи можна визначити як внутрішнє співробітництво, так і зовнішнє, що виходить за межі Європи, а основними критеріями залишаються подібність цінностей та ідеологій розвитку, безпекова політика тощо. Особливостями запропонованих новітніх підходів до побудови моделі реалізації зовнішньоторговельних інтересів країн Європи є такі:

- відхід від примату ототожнення Європи з Європейським Союзом, оскільки в ЄС на сьогодні назріває гостра як економічна, так і політична й соціальна криза, а Євросоюз вичерпує свій потенціал до розвитку;
- побудова зовнішньоторговельної політики з орієнтацією на ефективний структурний розвиток соціально-економічної системи країн Європи, коли зі зміною попередніх її станів під впливом торгівлі змінюються параметри протягом тривалого періоду, причому покращуються якісні та кількісні показники досліджуваних процесів;
- запровадження механізмів колективного входження країн Європи в глобальну торговельну систему на умовах збереження національного суверенітету, відповідно така конструкція має об'єднувати країни із найнижчим рівнем соціального й економічного розвитку, політичної свідомості та демократичних принципів;
- реалізація зазначених підходів – перший дієвий крок для подолання внутрішніх зовнішньоторговельних асиметрій країн Європи та укріплення їх позицій у світовій економіці.

Для країн Європи актуальним залишається конфлікт зовнішньоторговельних інтересів у геополітичній та геоекономічній площинах. Історія цього конфлікту підтверджує важливість впливу геополітичних чинників для країн Європи, адже до їхнього складу входило два ідеологічно протилежних союзи – Радянський Союз та країни соціалістичного табору й країни ЄС, що зумовило певні протистояння цих країн після розпаду першого об'єднання та розширення останнього. Нова стратегічна зовнішньоторговельна

модель країн Європи має стати дієвим інструментом економічного розвитку та зростання, а її пріоритетом повинно бути не лише реалізація власних інтересів, а й вирівнювання дисбалансів глобального економічного розвитку, адже саме ці країни, передусім ЄС, є основними суб'єктами міжнародної торгівлі та визначають майбутні вектори глобальної торговельної політики через інституційні механізми.

3.2. Пріоритети реалізації зовнішньоторговельних інтересів України з країнами Європи

Україна як повноправний суб'єкт міжнародних економічних відносин активно позиціонує себе у міжнародній торговельній площині, в тому числі й у Європейському економічному просторі. Європейський вектор співробітництва для нашої країни є одним із пріоритетних, про що зазначено в основних документах, які визначають стратегії економічного розвитку. Основним стратегічним партнером для України залишається Європейський Союз, відносини з яким у правовій площині започатковано із визнанням її незалежності головуєчим в ЄС Міністром закордонних справ Нідерландів у 1991 р., адже за таких умов вона стала новою країною Європи, а в 1992 р. відбулася перша зустріч Україна–Європейський Союз на найвищому рівні. Історично підтверджено, що Україна з давніх часів, від доби Київської Русі, ще до процесів європейської інтеграції, маючи розвинену транспортну інфраструктуру та торговельні шляхи, активно брала участь у зовнішньоторговельних відносинах країн Європи. На початку незалежності Україна володіла достатнім науковим та економічним потенціалом, що зробило її привабливою для європейських країн та стало поштовхом для інтенсифікації економічних й торговельних відносин, а також сприяло відкриттю в країні у 1993 р. представництва Комісії Європейського Співтовариства. Підсумком трьохрічної підготовчої роботи стала ратифікація Верховною Радою України в 1994 р. Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС.

Подальші кроки у розвитку стратегічного співробітництва України та ЄС були спрямовані на лібералізацію торговельного режиму між країнами, зокрема було підписано Тимчасову угоду про торгівлю та питання, пов'язані з торгівлею між Україною та ЄС, секторальні угоди між ЄС та Україною щодо сприяння торгівлі окремими товарами.

Позиція європейських країн щодо України та розширення зовнішньоторговельного та економічного співробітництва укріпилася після чергового розширення ЄС у 2004 р., адже новими членами стали країни – традиційні економічні партнери Української держави: Кіпр, Чехія, Естонія, Угорщина, Латвія, Литва, Мальта, Польща, Словаччина і Словенія. Під час п'ятого розширення Болгарія та Румунія доєдналися до ЄС. Такі події стали водночас і викликом для ЄС, адже негайно потрібно було розробити механізми та інструменти для подальшої співпраці з Україною, з якою тепер були спільні кордони, та розширення політики сусідства, нової зовнішньополітичної та економічної концепції ЄС щодо «третіх» країн-сусідів. Отримавши у спадок тоталітарну систему управління, Україна усвідомлювала необхідність втілення демократичних цінностей та принципів ринкової економіки, котрі сформували ціннісно-цивілізаційну основу розвиненої Європи. Щодо України Європейський Союз ставив дві цілі – геополітичну та економічну. В геополітичній площині Україна, маючи історичні зв'язки з Росією, є джерелом політичної нестабільності та конфлікту на європейському континенті, що змусило ЄС докласти зусиль для залучення країни до євроінтеграційних процесів, зменшивши тим самим роль Росії у розвитку української економічної та політичної системи. Окрім того, Європейський Союз нині переживає інституційну кризу та послаблення впливу на розвиток глобальної економіки через появу нових центрів економічної сили – нових індустріальних країн, у т. ч. Китаю. З економічної точки зору, як було досліджено, ЄС щодо України у багатьох секторах має інтерес максимального використання існуючого потенціалу та розширення ринків збуту європейської продукції.

Наступні після четвертого та п'ятого розширення ЄС роки стали підтвердженням обраного двостороннього курсу на розвиток стратегічного

партнерства. Зокрема, у 2005 р. Радою з питань співробітництва Україна-ЄС було схвалено План дій Україна-ЄС на три роки у формі політичного документа, в якому вказано заходи, спрямовані на активізацію економічної інтеграції України, транскордонного співробітництва та розширення політичної співпраці, спільне вирішення питань безпеки. Метою цього Плану було розвиток відносин України з ЄС в межах Угоди про партнерство та співробітництво, імплементація європейських стандартів у вітчизняну практику. Разом з тим, слід вказати на асиметричність інтересів Європейського Союзу та України в процесі реалізації зазначеного плану, адже наша країна була змушена докласти максимум зусиль для виконання взятих зобов'язань, натомість Євросоюз обмежився лише перспективами створення зони вільної торгівлі та розширення доступу українських товарів на внутрішній ринок ЄС, і лише за умови проведення низки економічних реформ та демократичних перетворень. Водночас задекларовано готовність ЄС надавати технічну допомогу Україні та фінансову підтримку для реалізації заходів, визначених програмою, інвестиційну підтримку проектам через механізми Європейського інвестиційного банку, розробку для України нового європейського інструменту сусідства та партнерства. Важливим з позицій України стало надання статусу країни з ринковою економікою, що мало позитивні результати для проведення антидемпінгових розслідувань проти українських товарів у країнах ЄС. Україна прийняла таку позицію ЄС, адже створення зони вільної торгівлі (у перспективі досягнення домовленостей щодо поглибленої зони вільної торгівлі) мало забезпечити сприятливі умови для реалізації зовнішньоторговельних інтересів країни, а вони виявлялися у відкритті європейських ринків та завоюванні позицій на них шляхом лібералізації умов переміщення товарів, послуг, капіталу, усунення бар'єрів тарифного та нетарифного характеру, врегулювання питання застосування технічних стандартів. Експертами у 2004 р. прогнозувалося, що поглиблена зона вільної торгівлі є найбільш вигідним для України варіантом, адже це не лише усуває митні бар'єри, а й впливає на сферу державного регулювання і торгівлі послугами.

Така позиція ЄС сприяла реалізації зовнішньоторговельних інтересів країни, адже питанням торгівлі у плані дій було присвячено достатньо уваги і основними зобов'язаннями були такі:

- поступова відміна експортних та імпорتنих обмежень у торгівлі, враховуючи зобов'язання, прийняті у зв'язку із запланованим вступом у СОТ;
 - відповідно до укладеної двосторонньої Угоди лібералізація умов торгівлі сталеливарними виробами до ЄС, зважаючи на її експортоорієнтовану політику (наприклад, у 2004 р. було збільшено квоту на експорт деякої продукції до 607 тис. т.), зокрема відміна мита на брухт чорних металів.
- Останню позицію вважаємо одним із заходів прихованого протекціонізму з позицій Європейського Союзу, адже на той час у світі продовжувалося зростання споживання сталі, його виробництва та нарощування потужностей, а Україна у цій ситуації могла зайняти нішу активного гравця на світовому ринку, оскільки у 2000 р. вона була сьомою у світі за обсягами виробництва, проте на той період її виробничі потужності було завантажено лише на 69,5%. За період 2006–2008 рр. Україна посіла четверте місце серед провідних нетто-експортерів сталі. Разом з тим, наприклад, у географічній структурі експорту основна частка поставок відходів і брухту чорних металів – 211177,85 тис. дол. – припадала на країни Азії (104461,98 тис. дол.), Європи (49424 тис. дол.), Африки (40430,09 тис. дол.). Так, за підсумками ведення зовнішньої торгівлі, в 2004 р. основними статтями українського експорту були недорогоцінні метали та вироби з них (39,94%), де найбільші частки займали чорні метали та вироби з них (37,39%). Окрім того, тривалий період часу експортна політика України не збігалася з кон'юнктурою світового ринку сталі, адже активність вітчизняні компанії виявляли за спаду цінових позицій при відмові основних експортерів постачати продукцію при спадному тренді. До негативних заходів політики України щодо експорту продукції металургійної промисловості зараховуємо підтримку сировинного експорту та напівфабрикатів, виробництво матеріаломісткої продукції низької переробки, підтримку екологічно небезпечних виробництв з низькими витратами (провідні експортери світу, у тому числі нові індустріальні країни, нині переходять на новітні технологічні

способи виробництва, зокрема киснево-конверторне, тоді як в Україні значна частка продукції виробляється мартенівським способом) та цінову політику на зовнішніх ринках. Проте ні планом дій, ні подальшими документами при підготовці до асоціації з ЄС не було встановлено нормативів щодо екологізації промисловості, хоча показники викидів CO₂ в Україні перевищують встановлені норми. Лише 15 квітня 2015 р. було прийнято Розпорядження Кабінету Міністрів України № 371-р «Про схвалення розроблених Міністерством екології та природних ресурсів планів імплементації деяких актів законодавства ЄС», серед яких Директива 2010/75/ЄС Європейського парламенту та ради від 24 листопада 2010 р. про промислові викиди (комплексне запобігання і контроль забруднень). Проте проблема екологічного виробництва ставиться в пріоритет не лише в Україні, адже глобальні обсяги викидів двоокису вуглецю у 2014 р. зросли на 2,5%, і якщо для країн ЄС обсяги викидів вуглекислого газу зменшилися, то у Китаї вони зросли суттєво, саме там де розташовані європейські підприємства. Наведений приклад є одним із аспектів, що підтверджує пріоритет фінансової складової у зовнішньоторговельних інтересах як України, так і країн ЄС, адже не виконуються принципи сталого розвитку, де екологічна складова є основою економічного розвитку; продовжується робота щодо забезпечення економічних передумов для створення зони вільної торгівлі після набуття країною членства у СОТ; здійснюється імплементація норм митного законодавства ЄС у вітчизняну практику. Наслідком перемовин стало прийняття у 2012 р. нового Митного кодексу України, повною мірою адаптованого як за термінологією, так і за процедурами щодо визначення митної вартості, проходження митного контролю та митного оформлення відповідно до митних правил ЄС. У наступні роки було внесено зміни до Митного тарифу України відповідно до Гармонізованої системи опису та кодування товарів і Комбінованої номенклатури ЄС і затверджено у новій редакції перехідні таблиці від УКТЗЕД 1996 р. до УКТЗЕД 2002 р. Паралельно змінилися й інші положення нормативно-правових актів щодо митного регулювання зовнішньоторговельних операцій. Разом з тим, зобов'язаннями країни було запровадження системи

контролю за ризиками в митній справі; підвищення професійного та кваліфікаційного рівнів працівників митниць, технічне забезпечення митних процедур, посилення митного контролю прекурсорів, контрафактної та піратської продукції, товарів подвійного призначення, предметів культури; модернізація митних процедур і надання послуг митницями, зокрема функціонування «єдиного вікна», запровадження постійного консультування суб'єктів ЗЕД з митних питань, імплементація норм митної етики у вітчизняну практику відповідно до Арушської конвенції, посилення співробітництва з митними службами інших держав; гармонізація вітчизняного законодавства щодо застосування санітарних і фітосанітарних заходів, вимог Технічних регламентів (Директив ЄС), щоб забезпечити рівнозначні інституційні умови торгівлі між Україною та Євросоюзом, оскільки ЄС активно використовує нетарифні заходи в цій площині.

Таким чином, оцінюючи зобов'язання України на початковому етапі встановлення відносин стратегічного партнерства відповідно до Плану дій, доходимо висновку про асиметрію інтересів і дисбаланс взятих до виконання зобов'язань і визначених кінцевих цілей. Якщо ЄС відкрито декларував залучення України в Європейський економічний й торговельний простір на правах країни-сусіда, то Україна тоді готова була на будь-які демократичні перетворення та соціально-економічні реформи відповідно до вимог ЄС, щоб у перспективі претендувати на створення асоціації та членство в інтеграційному об'єднанні, врегулювавши положення Угоди про партнерство і співробітництво на якісно новому рівні. Відтермінування створення зон вільної торгівлі з позицій ЄС зумовило необхідність проведення досліджень щодо недоцільності переформатування відносин через неготовність України виконувати висунуті вимоги.

Враховуючи важливість для України питань програми сусідства з країнами ЄС, актуалізується впровадження основних напрямів європейської регіональної політики. Новий регіоналізм у Європі має бути прикладом узгодження інтересів країн на наднаціональному та субнаціональному рівнях,

адже сучасні проблеми країн Європи виходять за межі ЄС, окрім того, формується нова структура світобудови на основі поєднання інтересів регіональних інтеграційних об'єднань та країн-лідерів. Україна визначилася із необхідністю імплементації досвіду європейського регіоналізму на початку XXI ст. та потребою територій для максимального використання їхнього потенціалу, передусім у зовнішньоторговельній сфері. Так, аналізуючи динаміку та структуру зовнішньоторговельних операцій регіонів України, доходимо висновку про її асиметрію, а відповідно і неможливість суб'єктів реалізувати власний потенціал та інтереси. Україна перебуваючи нині на зламі розвитку європейської та азійської цивілізацій, маючи налагоджені відносини з країнами ЄС та донедавна у СНД, знаходиться в стані балансування між політичними та зовнішньоторговельними інтересами. Отже, питання реалізації зовнішньоторговельного інтересу країн Європи, як уже зазначалося, знаходяться на межі зовнішньоекономічної політики та політики безпеки. З Євросоюзом Україна підтримує тісні двосторонні консультаційні відносини з питань зовнішньоторговельного партнерства в знак солідарності щодо здійснення демократичних трансформацій в ЄС та його позиції щодо інших країн з низьким рівнем демократії та монополізованою олігархічною економікою. Таким прикладом можуть бути вибори президента у Білорусі в 2006 р., коли Україна змушена була виявити подвійну позицію. Важливою була на той час позиція України і щодо врегулювання переміщення товарів через українсько-молдовський кордон, коли наша країна взяла активну участь у започаткуванні Прикордонної місії ЄС у 2005 р., що дало змогу відновити митний контроль на придністровській частині кордону. Так, Стратегія прикордонного співробітництва 2007–2013 рр. окреслила вектори участі України у програмах європейського інструменту сусідства та партнерства, зокрема «Україна – Румунія – Республіка Молдова», бюджет якої становив 126,718 млн. євро і основними пріоритетними напрямками були визначені підвищення конкурентоспроможності прикордонних територій, людський

розвиток та співробітництво, вирішення спільних проблем екологічного спрямування.

У наступні роки для країни основними завданнями у зовнішньоекономічній політиці стало полегшення доступу українських товарів на ринки країн ЄС, що об'єктивно потребувало формування належного правового поля реалізації підготовчих процедур створення зони вільної торгівлі, узгодження секторальних питань. Після визначення країнами-членами СОТ реальної перспективи набуття Україною членства, у 2008 р. розпочалися перемовини щодо можливості створення поглибленої зони вільної торгівлі. Фахівці цілком чітко окреслили завдання України щодо формування правового підґрунтя для вільного переміщення товарів, послуг, капіталу між нашою країною та ЄС, та регуляторної політики для поступового входження України на внутрішній ринок ЄС [131, с. 61]. Оцінки щодо наслідків створення зони вільної торгівлі достатньо суперечливі для української економіки з огляду на відмінності у методиках розрахунків та статистичній базі, в котрій існують певні розходження даних у різних країнах. Крім цього, зовнішня торгівля є сферою, де перетинаються інтереси всіх учасників: як держав, інтеграційних об'єднань, так і підприємств та кінцевих споживачів товарів і послуг. З таких позицій математично комплексно оцінити ступінь задоволення інтересів усіх суб'єктів неможливо.

Для Європейського Союзу Україна тривалий час була надійним стратегічним партнером не тільки з позицій економічного та торговельного співробітництва, але й у геополітичному вимірі – стабільною країною в плані безпеки як країни-сусіда. За умови існуючої політичної нестабільності в Україні місія ОБСЄ є одним із гарантів у регіоні та забезпечення безпеки у Європі, що стало одним із чинників активізації співробітництва з країною та підписання не лише економічної, а й політичної частини угоди про асоціацію, щоб наша країна, як позаблокова держава могла на основі принципів міжнародного права підтримувати миролюбні сусідські відносини з іншими країнами, пришвидшити вирішення військових конфліктів. Саме з цих позицій

активно розвиваються відносини між Україною та ЄС, що виявилось в активізації зовнішньоекономічного співробітництва впродовж останніх років.

Україна налаштована на розширення конструктивного діалогу з ЄС не лише щодо лібералізації торговельних потоків, а й спрощення візового режиму, щодо якого нині досягнуто суттєвих позитивних результатів. Обравши країни ЄС за пріоритет у реалізації зовнішньоторговельних інтересів, Україна під час переговорного процесу була зацікавлена у максимальному доступі на ринки ЄС. Аналогічний інтерес ЄС був продиктований близькістю території, ресурсним потенціалом країни, дешевою та водночас якісною робочою силою, містким ринком споживання тощо.

Таким чином, основним пріоритетом для України залишається європейський вектор реалізації зовнішньоторговельних інтересів. Стратегічне партнерство з країнами ЄС є однією із детермінант розбудови в Україні демократичного суспільства. Якщо на початку 90-х рр. ХХ ст. обрання європейської моделі розвитку було для країни орієнтиром для впровадження демократичних цінностей і ринкових принципів економічних реформ, то згодом воно трансформувалося у підтримку ЄС не лише економічних реформ в Україні, а й політичних, тому стратегічне партнерство буде охоплювати всі сфери, проте у новому форматі партнерства.

У структурі зовнішньої торгівлі зростає роль країн ЄС в останні роки. В експорті товарів з України коливання часток інших країн Європи, Африки, Америки, Австралії та Океанії є незначним. Перерозподіл експортних потоків здійснюється, переважно, серед країн СНД, ЄС і Азії. За імпортом товарів в Україну коливання часток інших країн Європи, Африки, Америки, Австралії та Океанії є також незначним. Разом з тим, країни Азії з 2002 р. впевнено починають завойовувати український ринок. Частка країн ЄС теж сповільнено зростає, однак вона є стабільною, натомість зменшується частка країн СНД у загальному імпорті товарів (якщо у 1996 р. вона становила 63,47 %, то у 2014 р. – 31,74%) (рис. 3.4 та 3.5).

Завдяки приєднанню України до основних Угод СОТ та реалізації плану дій з ЄС, починаючи з 2005 р., вона значно розширила торгівлю послугами, разом з тим, в останні роки, як і в торгівлі товарами, спостерігається переорієнтація експортних потоків з країн СНД на ринки інших європейських країн (рис. 3.6 –3.7).

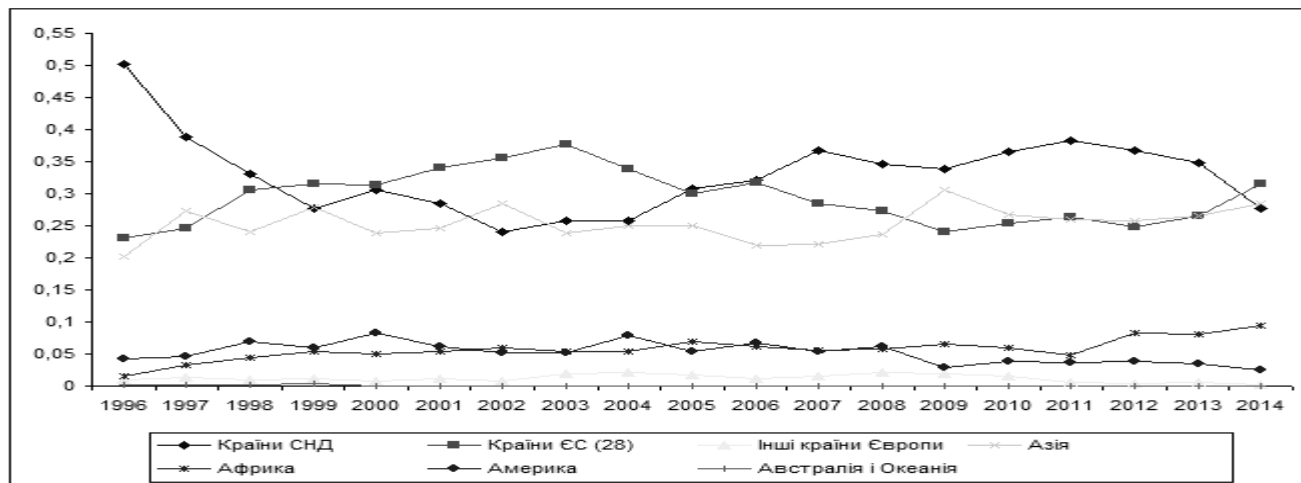

Рис. 3.4. Динаміка часток регіонів світу в експорті товарів з України

*Примітка: побудовано автором за даними Державної служби статистики України [64].

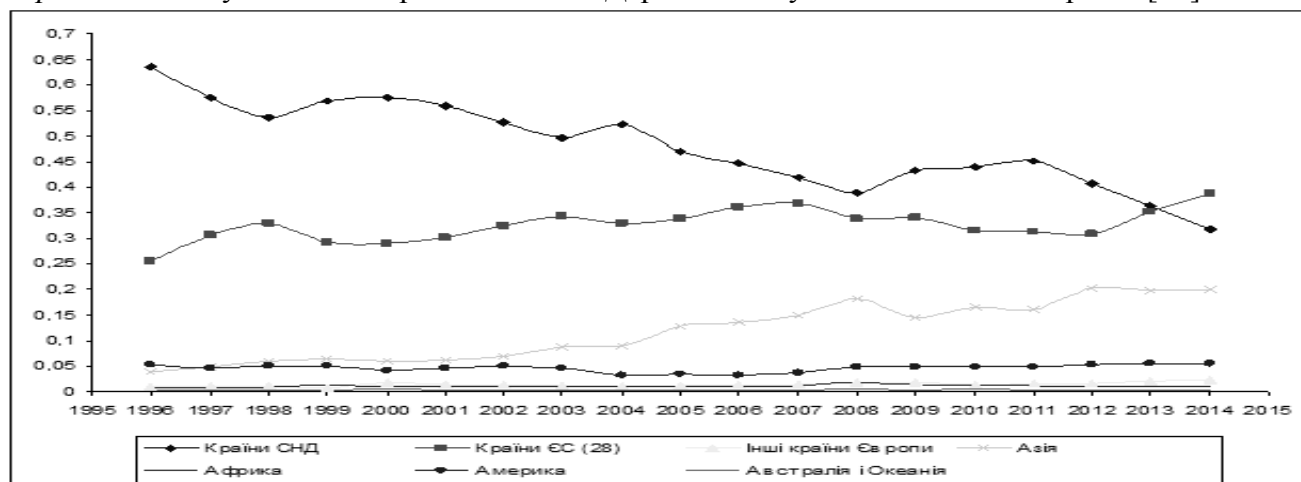

Рис. 3.5. Динаміка часток регіонів світу в імпорті товарів в Україну

*Примітка: побудовано автором за даними Державної служби статистики України [64]

Суттєво зросла частка країн ЄС у експорті послуг з України (з 13,35% у 1996 р. до 34,65% у 2014 р.), що зумовлено тривалими переговорами з приводу формування зони вільної торгівлі. Частка імпорту послуг країн ЄС на ринок України також зросла з 21,64% у 1996 р. до 49,41% у 2014 р.).

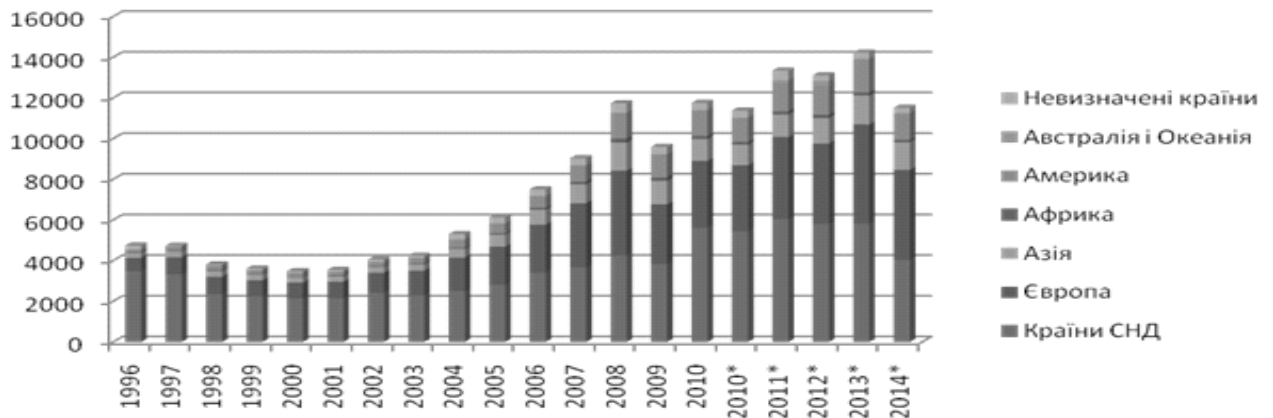

Рис. 3.6. Динаміка географічної структури експорту послуг з України у 1996-2014 рр. (млн. дол.)

*Примітка: побудовано автором за даними Державної служби статистики України [64]

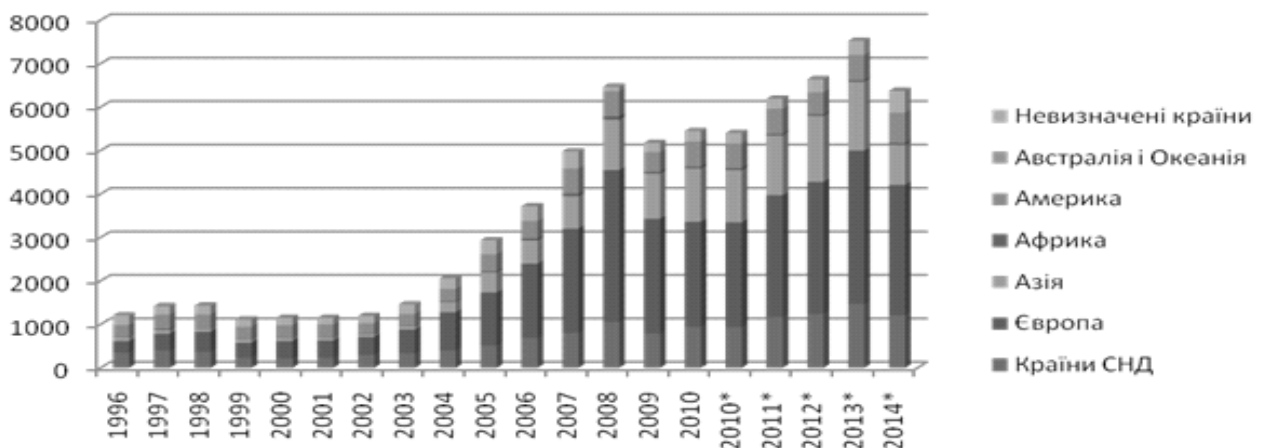

Рис. 3.7. Динаміка географічної структури імпорту послуг в Україну в 1996–2014 рр. (млн. дол.)

*Примітка: побудовано автором за даними Державної служби статистики України [64].

У структурі загального експорту послуг з України переважають транспортні послуги (53,3% у 2014 р.) і до країн ЄС – також транспортні послуги (46,4%); телекомунікаційні, комп'ютерні та інформаційні послуги становлять 17,1%; переробка матеріальних ресурсів – 15,4%; ділові послуги – 13,1% (55,6% професійні та консалтингові). В структурі імпорту послуг основна частка належить також транспортним послугам (23,7%), ділові послуги займають 17,2%, державні та урядові послуги – 10,3%, фінансові послуги – 14,1% (2014 р.). Разом з тим, вразливим для України залишається фінансовий і банківських сектори, де послуги імпортують розвинені країни, в тому числі ЄС.

Саме сфера фінансових послуг тривалий час визначалася фахівцями як такою, що потребує посиленого захисту від проникнення на ринки іноземних постачальників, що було пов'язане із лібералізацією умов торгівлі відповідно до взятих зобов'язань щодо СОТ, хоча приведення фінансового ринку у відповідність до стандартів ЄС забезпечить прозорість та ефективність його функціонування. Однак слід враховувати і сучасні процеси транснаціоналізації у цьому секторі, адже компаніями-лідерами у світі у 2014 р. були такі, що надають фінансово-банківські послуги.

Враховуючи необхідність торговельної інтеграції, результатом довготривалого процесу перемовин між Україною та ЄС стало розширення співробітництва та Угода про асоціацію між Україною і Європейським Союзом та їхніми державами-членами (УПА), підписання політичної частини якої відбулося 21 березня 2014 р., а економічної – 27 червня того ж року. Підписання угоди передбачає суттєво більший за обсягом і глибший за змістом характер взаємовідносин, адже зона вільної торгівлі для України впливає не лише на питання торгівлі, а й залучення іноземних інвесторів на умовах стабільності та регуляторного забезпечення умов співробітництва. Іноземні інвестиції для української економіки залишаються важливим джерелом розвитку, проте дедалі частіше теорія розходиться з практикою, зважаючи на структуру інвестиційного співробітництва України з країнами світу – вплив українських інвестицій переважно спрямовується в економіку Кіпру, причому у фінансовий сектор і сферу нерухомості. Таке співробітництво потребує більшої прозорості та посилення контролю за переміщення таких інвестиційних потоків. Вважаємо, що є й окремі сектори української економіки, які не готові до лібералізації імпортного режиму для товарів і послуг з ЄС, навіть незважаючи на запровадження перехідного періоду, через невідповідність стандартів якості, технічних стандартів, зокрема це стосується галузей сільського господарства. Створення та дієвість зони вільної торгівлі як стратегічна мета України – це логічний підсумок економічного та торговельного співробітництва з ЄС, адже,

як підтверджує дослідження, для України інтеграційне об'єднання є значним ринком збуту товарів і послуг.

При формуванні пріоритетів товарної структури зовнішньої торгівлі України необхідно враховувати нові виклики, які постали перед суб'єктами зовнішньої торгівлі, світову кон'юнктуру ринків і швидку зміну цінових чинників. Так, дослідження підтверджує сировинну структуру українського експорту, проте є компанії, які здійснюють переробку, наприклад, сільськогосподарської продукції, і готову конкурентоспроможну продукцію постачають на ринки інших країн (TB Fruit, Terra Food, ViOil та ін.). У 2014 р. сировинна продукція сільського господарства (зерно, олія та жири) стала основною в структурі експорту, тому Україна поступово перетворюється в аграрного експортера, зважаючи на втрати промислового виробництва, а відповідно відбувається зменшення обсягів видобутку й експорту продукції машинобудування, металургії та видобувної промисловості. Ще однією значимою складовою українського експорту є напівфабрикати із сталі та залізної руди. За таких деформованих умов зовнішньої торгівлі промисловість України перестає бути визначальним чинником формування конкурентних переваг країни на світових ринках, що не забезпечує реалізацію її зовнішньоторговельних інтересів, оскільки ресурсне забезпечення є достатнім для перетворення промисловості у драйвер економічного зростання. Виявляється суперечність зовнішньоторговельних інтересів країн, коли Україна цікавить стратегічних партнерів, у т. ч. й країни Європи, лише з позицій отримання максимальної корисності, що становить загрозу національній безпеці. Щодо політики імпорту товарів в Україну зазначимо, що за цих умов під загрозою опиняться виробники сільськогосподарської продукції, адже запровадження нульових ставок мита у 2016 р. на окремі види товарів буде супроводжуватися зростанням обсягів імпорту з країн ЄС. Відповідно головними завданнями для України у короткостроковій перспективі має стати вирівнювання структури зовнішньої торгівлі та пошук нових зовнішньоторговельних інтересів і ринків збуту, а досягнення цього неможливе

без створення внутрішнього макроекономічного та інституційного середовища для повноцінного та еквівалентного стратегічного партнерства з країнами.

Отже, основне пріоритетне завдання стратегічного співробітництва України з країнами Європи вбачаємо у розширенні обсягів зовнішньої торгівлі та підвищенні конкурентоспроможності українських виробників відповідно до національних інтересів.

3.3. Стратегічні вектори зовнішньоторговельних відносин України в подоланні асиметрій інтересів країн

Вибір зовнішньоторговельних стратегічних партнерів для України зумовлений формуванням нового світового порядку та позиціонуванням країн у ньому. Двостороннє партнерство на умовах взаємної реалізації інтересів та потенціалу кожного з учасників є складним процесом, який формується під впливом суперечливих тенденцій і викликів глобальної економіки. Співробітництво України з країнами Європи, у т. ч. Європейського Союзу, потребує максимальної гармонізації інтересів та дипломатичних підходів до вирішення питань економічного характеру, в іншому разі конфлікт національних інтересів із зовнішньоторговельними векторами співробітництва нівелює досягнуті результати. Так, наприклад, незважаючи на визнання України країною з ринковою економікою, Європейський Союз продовжує утримувати захист внутрішнього ринку для окремих видів продукції через дозволені СОТ антидемпінгові механізми, зокрема тривалий період це стосувалося експорту азотних мінеральних добрив. Україна позбавлена можливості захисту внутрішнього ринку через прийняті зобов'язання при вступі в СОТ у частині зв'язаних тарифів та зменшення нетарифного захисту.

Реалізація зовнішньоторговельних інтересів України на ринках країн Європи наштовхується на певні обмеження, якими є антидемпінгові та субсидійні розслідування, які продовжують залишатися бар'єром на тих ринках,

де українська продукція є конкурентоспроможною. Перелік основних обмежувальних заходів наведено у табл. 3.5 та дод. С (табл. С.1).

Таблиця 3.5

Діючі антидемпінгові, компенсаційні та спеціальні заходи щодо української продукції на ринках країн Європи

№	Назва товару	Діючі заходи	Дата застосування/ продовження заходів	Термін, до якого діють заходи	Примітки до заходів
АНТИДЕМПІНГОВІ ЗАХОДИ					
Європейський Союз					
1.	Джгути, канати, троси з чорних металів	51,8%	08.1999/02.2012	02.2017	Триває проміжний перегляд
2.	Труби безшовні	ВАТ «Дніпропетровський трубний завод» – 12,3%, ВАТ «Нікопольський завод безшовних труб», ВАТ Нижньодніпровський трубопрокатний завод – 13,8%, ЗАТ «Нікопольський завод сталевих труб ЮтіСТ», усі інші компанії – 25,7%.	06.2006/07.2012	07.2017	
Євразійський економічний союз (Білорусь, Вірменія, Казахстан, Киргизія, Росія)					
3.	Трубна продукція (труби малого та середнього діаметра)	- На обсадні труби – 18,9%; - на насосно-компресорні труби – 19,9%; - на нафтопровідні, газопровідні і гарячедеформовані труби загального призначення діаметром до 820 мм - виробництва компаній групи «Інтерпайп» – 19,4%, для інших – 37,8%.	10.2011	18.11.2015	Триває перегляд
4.	Сталеві ковані прокатні валки	26%	18.02.2012/ 27.06.2014, 28.02.2015	25.06.2019	
Республіка Туреччина					
СПЕЦІАЛЬНІ ЗАХОДИ					
Євразійський економічний союз (Білорусь, Вірменія, Казахстан, Киргизія, Росія)					
6.	Посуд столовий та кухонний з фарфору	Спеціальне захисне мито: з 29.09.2013 р. по 28.09.2014 р. – 1479 дол. за т.; з 29.09.2014 по 28.09.2015 р. – 1035,3 дол. за т.; з 29.09.2015 р. по 28.09.2016 р. – 591,6 дол. за т.	29.09.2013	28.09.2016	

*Примітка: складено автором за даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [65].

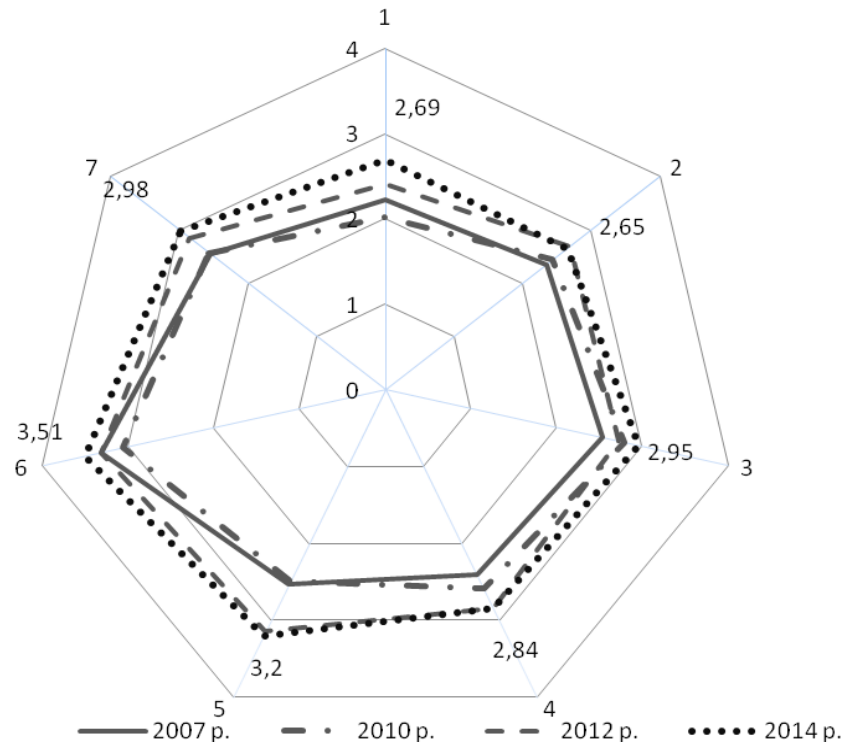
За станом на 15.07.2015 р. проти української продукції застосовують 29 обмежувальних заходів (40 у 2008 р.), 6 з них – країни Європи. Разом з тим, вступ України в СОТ та переговорний процес, зокрема з країнами ЄС та США

щодо надання статусу країни з ринковою економікою, став позитивним моментом у проведенні антидемпінгових розслідувань.

Індикаторами, що відображають умови здійснення зовнішньої торгівлі країн, пропонуємо вважати такі: індекс ефективності логістики; час та документи, необхідні для здійснення зовнішньоторговельних операцій. Індекс ефективності логістики (LPI) розраховується Світовим банком за такими напрямками: ефективність роботи митних органів (1), якість інфраструктури (2), простота організації міжнародних перевезень товарів (3), якість та компетентність логістичних послуг (4), відслідковування проходження вантажу (5), дотримання умов поставок (6) (дод. С, табл. С.2).

Показники умов ведення бізнесу також визначаються групою Світового банку, в тому числі й щодо умов міжнародної торгівлі: 1 (е) – документи, необхідні для експорту, кількість; 2 (е) – час, необхідний на експорт, дні; 3 (і) – документи, необхідні для імпорту, кількість; 4 (і) – час, необхідний для імпорту.

Порівняльний аналіз показників умов торгівлі в Україні та країнах Європи (дод. С, табл. С.2) дає підстави для висновку: реформування у сфері зовнішньої торгівлі слід починати з подолання технічних бар'єрів та адміністративних перешкод, бо за інших обставин, зважаючи на складну соціально-економічну та політичну ситуацію в нашій країні, Україна може позбутися важливих торговельних партнерів, на ринках яких вона має значний інтерес. Водночас в умовах поглиблення асиметрій міжнародної торгівлі пошук нових торговельних партнерів також супроводжується ризиком. Для України це набуває особливої актуальності, оскільки проведені економічні реформи в країні не сприяли покращенню умов торгівлі, бо, як засвідчує динаміка індексу ефективності логістики (рис. 3.8), його зміни за останні 8 років були несуттєвими.

Примітка: ефективність роботи митних органів (1), якість інфраструктури (2), простота організації міжнародних перевезень товарів (3), якість та компетентність логістичних послуг (4), відслідковування проходження вантажу (5), дотримання умов поставок (6), індекс ефективності логістики (7).

Рис. 3.8. Динаміка індексу ефективності логістики в Україні

*Примітка: побудовано автором за даними Світового банку [262].

Україна відрізняється від країн Європи не лише рівнем логістики, а й тарифним захистом, що впливає на поглиблення асиметрій зовнішньоторговельних інтересів. Так, аналіз тарифних профілів країн підтверджує, що розподіл ставок мита за сільськогосподарською продукцією і промисловими товарами відрізняється в Україні та інших країнах. Так, у 2014 р. на 12,7% імпорту сільськогосподарської продукції в Україні було застосовано нульові ставки мита, тоді як третя частина імпорту промислової продукції ввозилася на безмитних умовах (дод. Т). При вступі в СОТ Україна узгодила свої тарифні лінії та прийняла зобов'язання, які суперечать її зовнішньоторговельним інтересам: низький рівень тарифного захисту; поетапне зниження ставок ввізного мита на окремі товари відповідно до секторальних угод; обмеженість права застосовувати кількісні обмеження, зокрема тарифні квоти (встановлено квоту лише на цукор-сирець); заборона використовувати

заходи державної підтримки внутрішнього виробника, зокрема зобов'язання не субсидувати експорт сільськогосподарської продукції та ін. Такі зобов'язання України порівняно з країнами Європи, передусім ЄС, ще більше поглиблюють асиметрії зовнішньоторговельних інтересів країни. Так, відповідно до прийнятих зобов'язань щодо ЗВТ+, окремі асиметрії в торгівлі України з ЄС будуть поглиблюватися; наприклад, дискримінаційна система тарифних квот для експорту сільськогосподарської продукції з країни; широкі можливості застосування нетарифних інструментів в ЄС порівняно з Україною; погіршення структури експорту з країни (переорієнтація на сировину). Для України ЗВТ+ – це гармонізація та спрощення митних процедур, гармонізація законодавчої бази у сфері зовнішньої торгівлі, впровадження європейських стандартів у національне виробництво, залучення іноземних інвестицій тощо. Разом з тим, ЗВТ+ для країн-членів ЄС – це диверсифікація свого експорту на українській ринок та максимальне сприяння імпорту сировини з України.

Аналіз географічної структури зовнішньої торгівлі України за експортом та імпортом товарів (дод. У, табл. У.1) дає змогу визначити основні зовнішньоекономічні пріоритети у таких площинах – співробітництво з ЄС як інтеграційним об'єднанням, переорієнтація товарних потоків з країн СНД, зокрема Росії, на інші географічні напрями, пошук альтернативних варіантів реалізації зовнішньоторговельних інтересів. Разом з тим, слід зазначити, що Україна як суб'єкт міжнародних економічних відносин не має визначати реалізацію зовнішньоторговельних інтересів винятково через геополітичні мотиви. В процесі налагодження стратегічного партнерства з ЄС та країнами СНД Україна обмежила пошук нових ринків збуту товарів або утримує позиції на завойованих. Так, наприклад, беручи до уваги вимоги ЄС щодо поетапного скасування експортного мита на насіння олійних культур, країна пішла на значні поступки, не врахувавши, що є азійський ринок – значимий споживач такого товару. Таким чином, політика реалізації зовнішньоторговельних інтересів країни має ґрунтуватися на пошуку альтернатив щодо напрацьованих ринків збуту, котрі у підсумку матимуть економічний ефект та сприятимуть

економічному зростанню й розвитку країни, де Україна зможе також реалізувати свої конкурентні переваги.

Оцінюючи динаміку експорту товарів з України за період 1996–2014 рр. (дод. У), побудуємо модель динаміки досліджуваного показника (табл. 3.6) та визначимо прогнозні показники на 5 років (y – обсяг експорту, млн. дол., t – період, рік). У лінійній моделі середньорічне зростання обсягів експорту становить 3448 млн. дол. За економетричною моделлю експонента середньорічний темп зростання обсягів експорту становить 11,46%.

Таблиця 3.6

Моделі динаміки експорту товарів з України та її статистичні оцінки

Економетрична модель – лінійна	$y = a_0 + a_1 t$	
Коефіцієнти	a_0	a_1
Значення коефіцієнта	1927	3448
Статистична помилка	4085	358,3
Значущість	0,06473	0
Коефіцієнт кореляції, R	Статистична помилка R	Значущість R
0,9192	0,0855	0
Підтвердження гіпотези	Модель адекватна до експериментальних даних	
Період	Прогнозне значення (млн. дол. США)	
2015	70890	
2016	74340	
2017	77790	
2018	81240	
2019	84690	
Економетрична модель експонента	$y = e^{a_0 + a_1 t}$	
Коефіцієнти	a_0	a_1
Значення коефіцієнта	9,233	0,1085
Статистична помилка	0,1087	0,009536
Значущість	0,0	0
Коефіцієнт кореляції, R	Статистична помилка R	Значущість R
0,9192	0,022766	0
Підтвердження гіпотези	Модель адекватна до експериментальних даних	
Період	Прогнозне значення (млн. дол. США)	
2015	89540	
2016	99800	
2017	111200	
2018	124000	
2019	138200	

*Примітка: розраховано автором самостійно.

Для підтвердження важливості для України розвитку стратегічного співробітництва з країнами Європи, у тому числі ЄС, а також СНД, побудуємо множинну лінійну та нелінійну моделі залежності обсягів експорту (імпорту) нашої країни від експорту (імпорту) щодо вказаних груп країн (табл. 3.7). Результати регресійного аналізу залежності обсягів експорту (імпорту) товарів України від експорту (імпорту) до груп країн наведено у дод. У (табл. У.2).

Таблиця 3.7

Моделі залежності обсягів експорту (імпорту) товарів України від експорту (імпорту) до груп країн

Показник	Економетрична модель: y – результуючий показник, x_1 – країни СНД, x_2 – країни Європи, x_3 – інші країни Європи
Експорт	$y = 568,3 + 1,397x_1 + 1,91x_2 + 0,1772x_3, R = 0,99802$ $y = 1,045x_1^{0,4413}x_2^{0,5735}x_3^{0,001061}, R = 0,9985$
Імпорт	$y = -2599 + 1,261x_1 + 1,03x_2 + 0,065x_3, R = 0,9994$ $y = 0,6981x_1^{0,4927}x_2^{0,4804}x_3^{0,08003}, R = 0,9991$

*Примітка: розраховано автором самостійно.

На основі проведеної оцінки можна стверджувати, що найвагоміший вплив на динаміку досліджуваного показника мають країни ЄС. Незначний позитивний вплив на зростання обсягів експорту мають експортні потоки до інших країн Європи (табл. 3.7). Збільшення обсягів експорту до країн СНД на 1% при фіксованих значеннях обсягів до інших країн приведе до зростання обсягу експорту України на 0,4401%. Збільшення обсягів експорту товарів до країн ЄС на 1 % при фіксованих значеннях обсягів за іншими складовими приведе до зростання обсягу експорту України на 0,5723%.

Побудуємо прогностні моделі, які відображають очікувані обсяги експорту товарів країни за групами країн. За даними отриманих моделей, для досліджуваного показника для країн СНД та ЄС характерне зростання, тоді як для експортних потоків до інших країн Європи прогнозується спад (дод. У, табл. У.3). Для експорту до країн СНД за лінійною моделлю середньорічне зростання

обсягів експорту становить 1191 млн. дол., за нелінійною середньорічний темп зростання обсягів експорту досягає 11,47%. Середньорічне зростання обсягів експорту до країн ЄС за лінійною моделлю становить 901,8 млн. дол., а за моделлю експонента середньорічний темп зростання обсягів експорту дорівнює 10,87%.

Проведемо аналогічні розрахунки за динамікою імпорту товарів в Україну за період 1996–2014 рр., побудувавши економетричну модель динаміки (табл. 3.8). Визначені прогнозні показники на 5 років (y – обсяг імпорту, млн. дол. США, t – період, рік) вказують на їхнє зростання у наступні 5 років. Середньорічне зростання обсягів імпорту становить 4166 млн. дол., або 12,064% за моделлю експонента.

Таблиця 3.8

Моделі динаміки імпорту товарів в Україну та її статистичні оцінки

Модель лінійна	$y = a_0 + a_1 t$	
Коефіцієнти	a_0	a_1
Значення коефіцієнта	35,49	4166
Статистична помилка	6455	566,1
Значущість	0,09913	0
Коефіцієнт кореляції, R	Статистична помилка R	Значущість R
0,8724	0,1356	0
Підтвердження гіпотези	Модель адекватна до експериментальних даних	
Період	Прогнозне значення	
2015	83360	
2016	87520	
2017	91690	
2018	98850	
2019	100000	
Модель експонента	$y = e^{a_0 + a_1 t}$	
Коефіцієнти	a_0	a_1
Значення коефіцієнта	9,277 0,1139	0,1139
Статистична помилка	0,1448	0,0127
Значущість	0,0	0
Коефіцієнт кореляції, R	Статистична помилка R	Значущість R
0,9086	0,30324	0
Підтвердження гіпотези	Модель адекватна до експериментальних даних	
Період	Прогнозне значення	
2015	10430	
2016	11690	
2017	13100	
2018	14680	
2019	16450	

*Примітка: розраховано автором.

Множинна лінійна модель залежності обсягів імпорту в Україну від їхнього розподілу в географічному розрізі показує, що найвагомий вплив має імпорт товарів з країн СНД і ЄС (дод. У, табл. У.2). Незначний позитивний вплив на зростання обсягів імпорту мають інші країни Європи. Збільшення обсягів імпорту до країн СНД на 1% при фіксованих значеннях обсягів за іншими складовими приведе до зростання обсягу імпорту України на 0,49%. Збільшення обсягів імпорту з країн ЄС на 1% при фіксованих значеннях обсягів за іншими складовими приведе до зростання обсягу імпорту в Україну на 0,479%.

Побудуємо прогностні моделі, які відображають очікувані обсяги імпорту товарів в Україну за групами країн (дод. У, табл. У. 4). Для імпорту з країн СНД середньорічне зростання обсягів імпорту становить 1424 млн. дол., або 11,47%. Середньорічне зростання обсягів імпорту з країн ЄС в Україну становить 1458 млн. дол., або 13,25%. Щодо імпорту товарів з інших країн Європи в Україну зазначимо, що середньорічне зростання обсягів імпорту становить 82,01 млн. дол. США або 16,31%. Щодо імпорту товарів з інших країн Європи в Україну зауважимо, що середньорічне зростання обсягів імпорту становить 82,01 млн. дол., або 16,31%.

Проаналізуємо характер варіаційного ряду часток експорту та імпорту товарів, використавши коефіцієнти варіації (Var) та осциляції (V_r). Якщо коефіцієнт варіації не перевищує 33%, то вибірка вважається однорідною. Коефіцієнт осциляції характеризує коливання ряду довкола середнього значення. У нашому випадку найбільш стабільною є частка країн Азії, що свідчить про прогнозованість такого партнерства для України. Хоча щодо імпорту зазначимо, що країни ЄС залишаються основним імпортером (табл. 3.9).

Зовнішньоторговельні інтереси, які реалізуються через зовнішньоторговельну політику, є одним із шляхів реалізації національних інтересів країни, оскільки обсяги торгівлі в абсолютному вимірі не дають

уявлення про те, що приносить вона країні і як впливає на економічні процеси всередині країни.

Таблиця 3.9

**Характеристики варіаційного ряду часток експорту товарів з
України та імпорту в Україну**

Експорт товарів	Var	R	V_R
Країни СНД	18,59%	0,261	79,11%
Країни ЄС (28)	14,40%	0,147	49,93%
Інші країни Європи	49,67 %	0,020	165,20%
Азія	10,18%	0,105	41,26%
Африка	30,48%	0,080	139,04%
Америка	31,35%	0,058	112,30%
Австралія і Океанія	104,92%	0,004	465,05%
Імпорт товарів	Var	R	V_R
Країни СНД	17,48%	0,317	65,95%
Країни ЄС (28)	9,42%	0,131	40,31%
Інші країни Європи	28,68%	0,017	118,07%
Азія	48,00%	0,164	138,75%
Африка	22,74%	0,010	91,50%
Америка	15,48%	0,024	51,42%
Австралія і Океанія	38,95%	0,004	143,34%

*Примітка: розраховано автором самостійно.

Враховуючи те, що основним принципом для країни є забезпечення економічного розвитку, проведемо кореляційний аналіз, висунувши гіпотезу про вплив торгівлі з країнами світу на економічне зростання через ВВП на одну особу (рис. 3.9). Зазначимо, що Україна за обсягами ВВП на одну особу суттєво відстає від європейських країн, разом з тим, у вітчизняній економіці відсутні катализатори, які в короткі терміни дали б змогу подолати таке відставання у розвитку. Тим більше, економічна ситуація в Україні, як і зовнішня торгівля, у 2015 р. суттєво погіршилися. Так, за 7 місяців 2015 р. порівняно із аналогічним періодом 2014 р. експорт товарів з України зменшився на 34,8% (на 11590,8 млн. дол. США), імпорт – на 37,8% (на 12329,2 млн. дол.), обсяг експорту

товарів до країн ЄС (33,0% від загального експорту) також зменшився на 22,9% і становив 7156,3 млн. дол. Аналогічні тенденції відбувалися і у зовнішній торгівлі послугами.

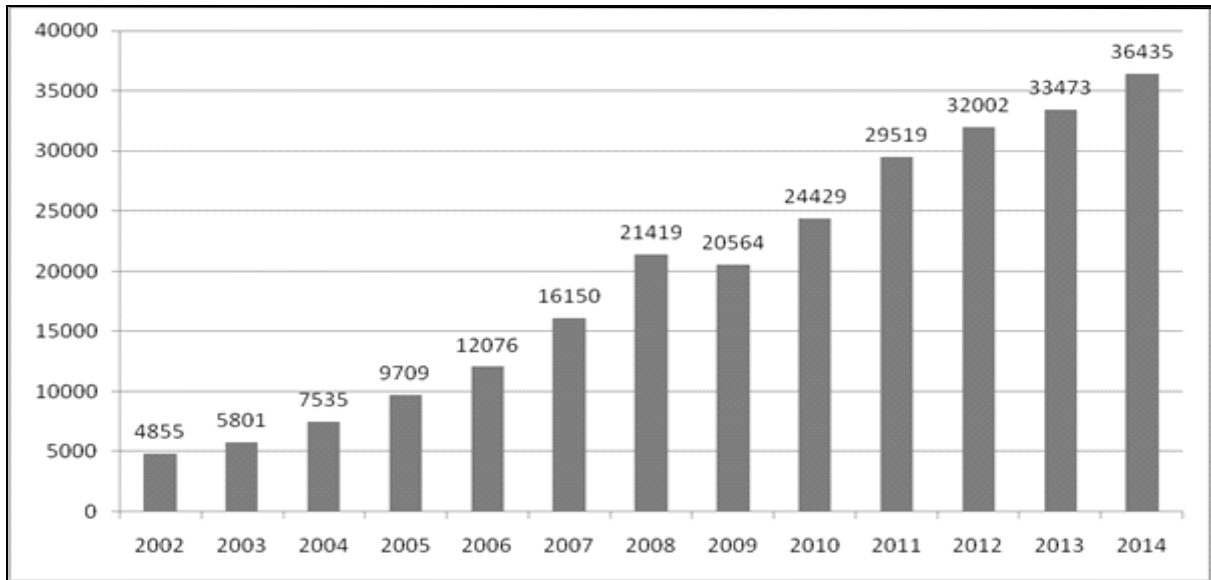

Рис. 3.9. Динаміка ВВП на одну особу в Україні, грн.

**Примітка:* розраховано автором самостійно.

За результатами оцінювання встановлено щільний зв'язок між ВВП на одну особу в Україні та обсягами експорту товарів в країни Азії та Африки, тобто це є одним із пріоритетів для активізації українського експорту. Отримані значення розрахунків вказують на те, що не у всіх країнах експорт товарів має сильний зв'язок з ВВП на одну особу (табл. 3.10), натомість імпорт з усіх країн має позитивний високий показник кореляційного зв'язку.

Проведене дослідження вказує на те, що подолання асиметрій зовнішньоторговельних інтересів України лише через активізацію співробітництва з країнами Європи не є доцільним, адже інші регіони світу відіграють не менш важливу роль і є потенційними для налагодження стратегічної співпраці, зокрема країни Азії, серед яких і Китай, зовнішньоторговельні позиції якого укріплюються у глобальному просторі. Так, у торгівлі України з Китаєм за січень-липень 2015 р. спостерігається зростання його частки у загальному експорті товарів із 4,9% за аналогічний період 2014 р. до 7,7% (Індії – відповідно підвищення частки в експорті України з 3,3% до

4,0%), у структурі імпорту відбулося зростання торгівлі з Китаєм з 9,2% до 10,1%.

Окрім того, при визначенні векторів співробітництва Україна має сфокусуватися на тих зовнішньоторговельних партнерах, торгівля з якими забезпечує економічний розвиток вітчизняної економіки.

Таблиця 3.10

Вплив обсягів експорту/ імпорту товарів за країнами (регіонами) на обсяг ВВП на особу в Україні

<i>Експорт товарів</i>		Тип зв'язку
Росія	0,7780	
Білорусь	0,8588	
Молдова	0,5979	Вплив помірний слабкий
Інші країни СНД	0,6589	
Країни ЄС (28)	0,8334	
Інші країни Європи	-0,1442	Обсяги експорту зменшуються, вплив слабкий негативний
Азія	0,9397	
Африка	0,9275	
Америка	0,1982	Обсяги експорту незначні, вплив слабкий
Австралія і Океанія	0,6721	
<i>Імпорт товарів</i>		
Росія	0,7354	
Білорусь	0,9498	
Молдова	0,2348	Обсяги імпорту незначні, вплив слабкий позитивний
Інші країни СНД	0,9607	
Країни ЄС (28)	0,8294	
Інші країни Європи	0,9062	
Азія	0,8701	
Африка	0,6272	Середній позитивний
Америка	0,8848	
Австралія і Океанія	0,4607	Помірно слабкий позитивний

**Примітка:* розраховано автором.

Пріоритетною для вітчизняної економіки у частині експорту має стати продукція наукомістких та високотехнологічних галузей, що дасть змогу реалізувати конкурентні переваги на світовому ринку. Така політика буде індикатором інноваційного розвитку національної економіки, адже у

загальному експорту частка високотехнологічних товарів не перевищує 3% (переважно це продукція аерокосмічної галузі, електроніка та телекомунікації, неелектричні машини (газові двигуни). Разом з тим, донедавна ринками збуту для України були не лише країни ЄС, а й СНД. У такому контексті вважаємо, що інноваційний розвиток України без розширення експорту високотехнологічних товарів неможливий лише з орієнтацією на ЄС, що потребує пошуку нових ніш і стратегічних партнерів для України на світовому ринку. Залишаються актуальними проблеми інтеграції України на світовий ринок високотехнологічних послуг, які займають близько 4% у загальному експорті послуг і більша половина яких споживається у країнах ЄС та СНД. Створення належної інфраструктури та розширення участі України у процесах міжнародної науково-технічної кооперації може сприяти реалізації експортного потенціалу послуг. За оцінками фахівців, експорт продукції агропромислового комплексу залишається одним із стратегічних.

Експортний потенціал видобувної і металургійної галузей промисловості не можливо реалізувати без реконструкції та модернізації діючих виробничих потужностей, урахуваючи втрату як ринків збуту в країнах СНД, так і виробництв на Сході України. Ринки країн ЄС, незважаючи на лібералізацію умов торгівлі, також захищені заходами прихованого протекціонізму.

Відповідно до стратегічних пріоритетів реалізації зовнішньоторговельних інтересів України, актуальним залишається постачання технологій, ноу-хау тощо. Для збільшення їхніх обсягів доцільно було б запровадити державну політику сприяння у ті сектори економіки, які можуть забезпечити економічний розвиток і мають потенціал виробляти конкурентоспроможну експортну продукцію.

Таким чином, вибір стратегічних напрямів реалізації зовнішньоторговельних інтересів України має відбуватися із врахуванням як геополітичних, так і гео економічних чинників, а зовнішньоторговельні зв'язки мають бути диверсифіковані як за географічною, так і товарною структурами.

Побудова стабільної системи відносин стратегічного партнерства забезпечить Україні реалізацію основних зовнішньоторговельних інтересів.

Висновки до розділу 3

1. Розроблено новітню модель реалізації зовнішньоторговельних інтересів країн Європи, яка має ґрунтуватися не лише на реалізації інтересів країн ЄС, а й усіх країн. Дана модель об'єднує країни як відкриті самоорганізовані соціально-економічні системи з метою забезпечення їхнього розвитку та економічного зростання й підвищення стійкості до зовнішніх впливів, враховуючи зростання дисбалансів у світовій економіці та відсутність ефективної глобальної торговельної архітектури.

2. Використавши індексний підхід для поглибленого аналізу існуючих асиметрій у зовнішньоторговельних інтересах країн Європи (індекс диверсифікації зовнішньої торгівлі за експортом та імпортом товарів), виявлено, що для країн ЄС індекс незначно відхиляється від світового і коливається в межах за експортом та за імпортом, тоді як для інших країн Європи значення показника наближається до 1; індекс компліментарності зовнішньої торгівлі країн підтвердив проблематичність об'єднання усіх країн Європи у нове інтеграційне об'єднання, адже компліментарність є однією з умов успішного його функціонування; за індексом подібності Грубеля–Ллойда встановлено, що експорт з країн Європи до ЄС має міжгалузевий характер (значення індексу наближається до 0), тоді як за імпортом спостерігається тяжіння до внутрігалузевої торгівлі (значення індексу наближається до 1).

3. Визначено основні стратегічні вектори подолання асиметрій зовнішньоторговельних інтересів України з країнами ЄС. Проаналізовано пріоритети зовнішньоторговельного співробітництва України з країнами ЄС. Європейська інтеграція – основний пріоритет зовнішньої політики України, який передбачає проведення системних реформ в усіх сферах життя відповідно

до норм та стандартів ЄС, а також створення зони вільної торгівлі. Завершення переговорів і впровадження їх результатів не лише дасть Україні можливість отримати частину єдиного ринку ЄС, а й зміцнить міжнародні зв'язки, що стане чітким сигналом геостратегічного вибору країни.

4. Подолання асиметрій зовнішньоторговельних інтересів України лише через активізацію співробітництва з країнами Європи не вважаємо доцільним, адже інші регіони світу відіграють не менш важливу роль і є потенційними для налагодження стратегічної співпраці, зокрема країни Азії, серед яких і Китай, зовнішньоторговельні позиції якого укріплюються у глобальному просторі. Окрім того, при визначенні векторів співробітництва Україна має сфокусуватися на тих зовнішньоторговельних партнерах, торгівля з якими забезпечує економічний розвиток вітчизняної економіки.

5. Визначено, що напрямки розвитку зовнішньоторговельних відносин України з країнами Європи можуть бути реалізовані лише при розробці законодавства, що відповідає міжнародним вимогам і стандартам, а також надання суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності консультацій щодо здійснення експортно-імпортних операцій.

Основні результати дослідження, отримані у даному розділі, опубліковані у наукових працях автора [14; 15; 16; 17; 21; 24; 25; 27; 29; 30].

ВИСНОВКИ

У дисертації наведене теоретичне узагальнення і запропоноване нове вирішення науково-прикладного завдання поглиблення теоретико-методологічних засад й розроблення прикладних рекомендацій щодо вирівнювання асиметрій зовнішньоторговельних інтересів країн Європи. Основні висновки та теоретико-методичні узагальнення і рекомендації, отримані в результаті дослідження, полягають у такому:

1. Формування нового економічного порядку під впливом процесів глобалізації та мегарегіональної економічної інтеграції супроводжується суперечливими тенденціями: відкриттям нових можливостей для розвитку для країн через міжнародне співробітництво та посиленням загроз національним інтересам. Аргументовано, що основними цінностями формування базису світового порядку є такі: рівність, свобода, солідарність, мир, безпека, суверенітет, цілісність і відкритість.

2. Головними цілями політики забезпечення національних інтересів країн визначено такі: екзистенційна, спрямована на підтримання життєдіяльності країни; еволюційна – передбачає забезпечення внутрішніх і зовнішніх засад національного розвитку; домінантна, пов'язана з намаганнями країни трансформувати міжнародне середовище і відносини у прийнятні напрями та форми з максимальними вигодами та перевагами. Суперечності національних інтересів країн поглиблюються тим, що їхнє формування історично тривале і залежить від чинників економічного, соціального, ментально-психологічного характеру та світових правил співробітництва.

3. Доведення важливості зовнішньоекономічного та зовнішньоторговельного складників системи національних інтересів дало змогу подати авторське розуміння сутності зовнішньоторговельних інтересів та їхньої типології з обґрунтуванням специфіки їхньої впливу на національний економічний розвиток. Встановлено недосконалість методів оцінювання зовнішньоторговельних інтересів країн, відсутність єдиного науково обґрунтованого підходу до їхнього аналізу через: відсутність граничних індикаторів залучення до міжнародної торгівлі; застосування переважно

індексного підходу міжнародних організацій із значною суб'єктивністю; неузгодженість інтересів країн, яка поглиблюється суперечностями та судовими процесами. Запропонована структурно-логічна модель формування та оцінки зовнішньоторговельних інтересів базується на системному принципі врахування як потреб, так і можливостей країн.

4. Сучасний етап розвитку глобальної економіки характеризується істотними змінами моделей та форм міжнародного співробітництва, виникненням нових загроз зовнішньоторговельним інтересам, різновекторність яких поглиблюється такими асиметріями: зростанням дисбалансів міжнародної торгівлі; загрозами щодо дотримання досягнутих у переговорному процесі домовленостей і зобов'язань; порушенням цілісності глобального інституційного середовища; поширенням торговельної експансії та воєн, які негативно впливають на стратегічне партнерство країн та їхню економічну безпеку. Саме тому країни з подібними ознаками економічного розвитку прагнуть до інтеграції зусиль та ресурсного потенціалу, прикладом чого можна вважати інтеграційні та реінтеграційні процеси в Європі та інших мегарегіональних інтеграційних угрупованнях.

5. З'ясовано, що країни Європи відрізняються як за макроекономічними показниками розвитку і параметрами інтеграції у глобальний торговельний простір, так і за територією, ресурсним потенціалом, місцем у міжнародному поділі праці, що сукупно не тільки формує зовнішньоторговельні інтереси, а й зумовлює їхні асиметрії. На основі аналізу динаміки зовнішньоторговельних потоків товарів і послуг країн Європи в період 2007–2014 рр. підтверджена їхня диференціація за участю у міжнародній торгівлі, визначені лідируючі та відстаючі країни.

6. За допомогою методів економетричного моделювання просторової асиметрії зовнішньоторговельних інтересів країн Європи підтверджено висновок про відсутність нормального розподілу Гауса. Подібна тенденція властива для кожного з років за період 2007–2014 рр. Виявлена також з допомогою методів багатовимірного статистичного аналізу різновекторність зовнішньоторговельної активності країн з формуванням «полюсів»

торговельних лідерів. Галузева структура зовнішньої торгівлі цих країн також характеризується асиметричністю, а саме: чітким виокремленням країн з експортоорієнтованою сировинною економікою; переважанням в експорті групи «інші країни Європи» продукції добувної промисловості; в групі країн-членів ЄС не спостерігається глибокої асиметрії структури зовнішньої торгівлі за галузевою ознакою, основу експорту становить високотехнологічна готова продукція, в імпорті – сировина; подібну до країн-членів ЄС імпорتنу політику серед інших країн Європи проводить Білорусь, де максимально захищається національний виробник і ринок.

7. Виявлено достатньо диференційовані щільність зв'язку та ступінь впливу обсягів експорту (імпорту) товарів і послуг на економічний, інвестиційний і людський розвиток у різних країнах Європи. Спостерігається середній показник щільності для країн-членів ЄС, що пояснюється від'ємним показником коефіцієнта кореляції в окремих країнах (Кіпр, Греція – за експортом, Португалія – за імпортом). Визначено також країни, для яких зв'язок між зовнішньою торгівлею і людським розвитком є щільним (Великобританія, Німеччина, Нідерланди та ін.). Для країн ЄАВТ та інших країн Європи спостерігається подібна тенденція: для перших наявність середнього ступеня зв'язку як за імпортом, так і за експортом, а для інших країн – слабкий ступінь зв'язку при схожій тенденції до посилення зв'язку у період після світової фінансово-економічної кризи. Встановлено щільний зв'язок між зовнішньою торгівлею та залученням прямих іноземних інвестицій лише для інших країн Європи. Для країн-членів ЄС торгівлю не можна вважати єдиною визначальною домінантою економічного зростання. При цьому для країн ЄАВТ виявлено від'ємний низький ступінь зв'язку, тоді як для інших країн Європи зовнішня торгівля істотно впливає на економічне зростання (коефіцієнт кореляції за експортом коливається від 0,6366 до 0,8881 та за імпортом від 0,6971 до 0,9047).

8. Доведено, що діюча модель зовнішньоторговельної політики країн Європи потребує модернізації, оскільки простежується домінування інтересів країн-членів ЄС. Запропоновані теоретико-методичні підходи до побудови

моделі забезпечення зовнішньоторговельних інтересів країн Європи створюють такі можливості для подолання асиметрії інтересів: відхід від ототожнення всієї Європи з Європейським Союзом, вичерпання останнім ресурсного потенціалу стратегічного розвитку, формування зовнішньоторговельної політики, орієнтованої на структурну модернізацію Європи на основі покращення якісних і кількісних показників торговельних відносин, запровадження механізмів колективного залучення країн Європи в глобальну економіку, зокрема торговельну інтеграцію при збереженні національної безпеки.

9. Україна як європейська держава у зовнішньоторговельній політиці поєднує лібералізацію та національний протекціонізм. Проте, незважаючи на гнучкість зовнішньоекономічної політики та економічні реформи, дотепер не реалізовані конкурентні переваги на світовому, в тому числі європейському, ринку товарів, а отже, не забезпечено дотримання зовнішньоторговельних інтересів. За важливості торгівлі з країнами Європи для України зберігається і поглиблюється встановлена автором асиметрія зовнішньоторговельних інтересів при недостатньому проникненні вітчизняних товарів і послуг на європейські ринки.

10. Компаративний аналіз умов торгівлі України з країнами Європи дає змогу зробити висновок, що реформування зовнішньоторговельної політики в умовах дії Угоди про асоціацію України з ЄС потребує насамперед подолання технічних бар'єрів та адміністративних перешкод, імплементації спільного доробку ЄС. У протилежному разі, зважаючи на складну соціально-економічну та політичну ситуацію, можна позбутися важливих стратегічних торговельних партнерів і не знайти нових за посилення торговельних протистоянь. Прогнозні оцінки обсягів експорту (імпорту) товарів з (в) Україну за групами країн світу вказують на найбільшу стабільність експорту в країни Азійсько-Тихоокеанського регіону, при цьому країни-члени ЄС домінують щодо імпорту в Україну. Як пріоритети розвитку експортного потенціалу України виокремлено високотехнологічні та наукові галузі, агропромисловий комплекс і сферу послуг, у тому числі патентно-ліцензійні, ноу-хау, інжинірингові й туристичні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Апопій В. В. Структурні трансформації в системі торгівлі / В. В. Апопій, Г. І. Башнянін, А. М. Ващишин [та ін.] // Економічні системи / за ред. Г. І. Башняніна. Т. 1. – Львів : Вид-во ЛКА, 2006. – 484 с.
2. Арон Р. Мир і війна між націями / Р. Арон. – К., 2000. – С. 107.
3. Беренда С. В. Еволюція економічної інтеграції в країнах Європи : моногр. / С. В. Беренда. – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2012. – 168 с.
4. Бжезінський З. Велика Шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи / З. Бжезінський ; [пер. з англ. О. Фешовець]. – Л. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2000. – 236 с.
5. Білорус О. Г. Глобальні стратегії Євросоюзу : моногр. / О. Г. Білорус, Ю. М. Мацейко, І. І. Вітер ; Держ. вищ. навч. закл. «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана», Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин НАН України, Міжнар. ін-т глобалістики. – К., 2009. – 528 с.
6. Бірюк О. Особливості діяльності експортних компаній на сучасному етапі розвитку світової економіки / О. Бірюк // Ринок цінних паперів України. – 2012. – № 8. – С. 19–24.
7. Божидарнік Н. В. Регіональна асиметрія в Європейському Союзі та механізми її регулювання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.05.01 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» / Н. В. Божидарнік. – К. : КНЕУ, 2007. – 20, [1] с.
8. Борщевський В. Нова парадигма Європейської інтеграції України / В. Борщевський // Часопис «І». – 2010. – №60. – С. 150–157.
9. Валерстайн И. После либерализма / И. Валерстайн ; [пер. с англ. М. М. Гурвица, П. М. Кудюкина, Л. В. Феденко] ; под ред. Б. Ю. Кагарлицкого. – М. : Едиториал УРСС, 2003. – 256 с.
10. Васкес Д. Ф. Постпозитивистское течение: реконструирование национального подхода и теории международных отношений в эпоху критики классического рационализма / Д. Ф. Васкес ; под. ред. К. Буса, С. Смита // Теория международных отношений на рубеже столетий. – М., 2002. – 233 с.

11. Вахович І. М. Сутність асиметрії регіонального розвитку / І. М. Вахович, І. М. Лакатош // Економіка та менеджмент. – Л., 2008. – Вип. 5(18), ч. 1. – С. 35–41.
12. Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика / М. Вебер ; [пер. з нім. Олександр Погорілий]. – К. : Основи, 1998. – 534 с.
13. Вірковська А. А. Поняття та типологія національних інтересів в сучасній міжнародній економіці / А. А. Вірковська // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. – 2011. – Вип. IV (44). – С. 80–86. – (Серія : Економічні науки).
14. Вірковська А. А. Міжнародне співробітництво як основа зовнішньоторговельної діяльності країни / А. А. Вірковська // Галицький економічний вісник. – 2011. – №3 (32). – С. 41–45.
15. Вірковська А. А. Економічні загрози та переваги створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС / А. А. Вірковська // Економічний аналіз. – 2012. – Вип. 10, ч. 1. – С. 91–94.
16. Вірковська А. А. Trade relationship between Ukraine and European Union / А. А. Вірковська // Інноваційна економіка. – 2012. – №7 (33). – С. 196–198.
17. Вірковська А. А. Зовнішньоторгові пріоритети України у співробітництві з країнами Європи / А. А. Вірковська // Наука молода. – 2012. – Вип. 18. – С. 31–34. – (Серія : Економічні науки).
18. Вірковська А. А. Partnership between Ukraine and EFTA / А. А. Вірковська // European Applied Sciences. – 2013. – № 7, vol. 2. – P. 104–106.
19. Вірковська А. А. Оцінка асиметрії зовнішньоторговельних інтересів країн Європи / А. А. Вірковська // Схід. – 2015. – № 1 (133). – С. 11–16.
20. Вірковська А. А. Ідентифікація асиметрій зовнішньоторговельних інтересів країн Європи / А. А. Вірковська, І. О. Івашук // Схід. – 2015. – №5 (137). – С. 37–45.
21. Вірковська А. А. Strategic partnership of Ukraine with European Union / А. А. Вірковська // Кримський економічний вісник. – 2012. – № 1 (01), ч. 1. – С. 86–88.

22. Вірковська А. А. Зовнішньоторгова політика в контексті національних інтересів країни / А. А. Вірковська // Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації : зб. тез доп. Восьмої міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчен. (м. Тернопіль, 24–25 лют. 2011 р.). – Тернопіль : Екон. думка ТНЕУ, 2011. – С. 26–27.

23. Вірковська А. А. Основні підходи до визначення національного інтересу країни / А. А. Вірковська // Efektivni nastroje modernich ved – 2011 : mater. VII mezinar. vedec.-pract. konf. (Praha 27.04 2011 – 05.05 2011). – Praha : «Education and Science» s.r.o., 2011. – P. 14–16.

24. Вірковська А. А. Перспективи співробітництва України з країнами ЄС / А. А. Вірковська // Актуальні проблеми міжнародних економічних відносин: фінансові стратегії та інституційні системи міжнародного співробітництва : зб. тез доп. II Наук. конф. студ. та молодих вчен. (м. Тернопіль, 24 лист. 2011 р.) / відп. за вид. С. І. Юрій. – Тернопіль : Вектор, 2011. – С. 19–21.

25. Вірковська А. А. Free trade area between Ukraine and European Union / А. А. Вірковська // Наука України. Перспективи та потенціал : зб. тез доп. III Всеукр. наук.-практ. заоч. конф. (м. Запоріжжя, 22–24 лют. 2012 р.). – Запоріжжя, 2012. – С. 22–24.

26. Вірковська А. А. Зовнішньоекономічні пріоритети України / А. А. Вірковська // Економіка: сучасні проблеми та перспективи розвитку : зб. тез наук. робіт учасн. XIX Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 26–27 жовт. 2012 р.). – Львів : ЛЕФ, 2012. – С. 35–37.

27. Вірковська А. А. Ukraine integration to European Union / А. А. Вірковська // World economy, finances and investments: modern view on the actual problems : materials of the I International research and practice conference (Donetsk, 20–21 November, 2012) / Scientific journal «Aspect». – Donetsk : «Tsyfrovaaya tipografia» Ltd, 2012. – P. 16–18.

28. Вірковська А. А. Problems and prospects of Ukraine in the EU market / А. А. Вірковська // Актуальні питання розвитку економіки країни та регіонів :

зб. тез наук. робіт учасн. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 9–10 серп. 2013 р.). – Одеса : ЦЕДР, 2013. – С. 12–14.

29. Вірковська А. А. Ukrainian interests in context of cooperation with European Union / А. А. Вірковська // Актуальні проблеми міжнародних економічних відносин: фінансові стратегії та інституційні системи міжнародного співробітництва : зб. тез доп. V Наук. конф. студ. та молодих вчен. (м. Тернопіль, 6 листоп. 2014 р.). – Тернопіль : Вектор, 2014. – С. 21–23.

30. Вірковська А. А. Інституційні умови реалізації зовнішньоторговельних інтересів України / А. А. Вірковська // Актуальні проблеми економіки і фінансів : зб. тез доп. III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ – Санкт-Петербург – Відень, 31 серп. 2015 р.). – К., 2015. – С. 82–85.

31. Влялько І. Проект Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом: аналіз положень щодо створення зони вільної торгівлі / І. Влялько // Віче. – 2013. – № 22. – С. 9–12.

32. Воробьёва Е. А. Анализ влияния макроэкономических дисбалансов на тенденции мировой торговли / Е. А. Воробьёва // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 3. – С. 37-42

33. Гегель Г. Философия права / Г. Гегель. – М. : Мысль, 1990. – 526 с.

34. Геостатистика. Електронний курс лекцій за ред. Хом'яка М. М. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://geology.lnu.edu.ua/phis_geo/Khomyak/Ebook_Geostatistics/Part1/index.htm.

35. Гладій І. Й. Регіоналізація світового ринку: євроінтеграційний аспект : моногр. / І. Й. Гладій. – Тернопіль : Екон. думка, 2006. – 544 с.

36. Гнатюк М. М. Зміст і спрямованість угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом / М. М. Гнатюк // Стратегічні пріоритети. – К., 2011. – № 1 (18). – С. 117–121.

37. Гражевська Н. І. Економічні системи епохи глобальних змін / Н. І. Гражевська. – К. : Знання, 2008. – 431 с.

38. Грищенко А. Європейський та євразійський вектори економічної інтеграції України / А. Грищенко // Економіка України. – К., 2012. – № 7. – С. 80–88.

39. Демпінг у сучасній міжнародній торгівлі (міжнародно-правові та економічні питання) : навч. посіб. / за ред. О. О. Покрещука. – К. : УАЗТ, 1999. – 91 с.

40. Дергачев В. А. Геоэкономика (Современная геополитика) : учеб. [для вузов] / В. А. Дергачев. – К. : ВИРА-Р, 2002. – 512 с.

41. Диденко Н. И. Мировая экономика: методы анализа экономических процессов : уч. пособ.] / Н. И. Диденко. – М. : Высшая школа, 2008. – 782 с.

42. Додонов В. Н. Международное право : словарь-справочник / [В. П. Панов, О. Г. Румянцев] ; под общей ред. В. Н. Трофимова. – М. : Инфра, 1997. – 189 с.

43. Дульский И. В. Федерализм и функционализм в теории европейской интеграции [Текст] / И. В. Дульский // Вестник Южно-Уральского государственного университета. – 2010. – Вып. 22, № 18. – С. 10–14. – (Серия: Право).

44. Дюмулен И. Торгово-политическая система ГАТТ: принципы, правовые нормы и правила / И. Дюмулен // Внешняя торговля, 1993. – №7 – 8. – С. 15–28.

45. Дюррозель Ж. Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів / Ж. Б. Дюррозель. – К., 1999. – 195 с.

46. Економічний потенціал регіону: пріоритети використання : моногр. / І. М. Школа, Т. М. Ореховська, І. Д. Козменко [та ін.] – Чернівці : Зелена Буковина, 2003. – 464 с.

47. Економічні проблеми ХХІ століття: міжнародний та український виміри : моногр. / за ред. С. І. Юрія, Є. В. Савельєва. – К. : Знання, 2007. – 595 с.

48. Економічна теорія : підруч. / за ред. В. М. Тарасевича. – К. : Центр навч. л-ри, 2006. – 784 с.

49. Євінтов В. І. Україна у міжнародному співтоваристві / В. І. Євінтов // Суверенітет України і міжнародне право. – К. : Манускрипт, 1995. – С. 37 – 59.
50. Європейська інтеграція та Україна : навч.-метод. посіб. / за ред. В. Є. Новицького, Т. М. Пахомової, В. І. Чужикова. – К. : Тов. Карла Дуйсберга (ФРН), друк ТзОВ «Макрос», 2002. – 480 с.
51. Європейський вибір: Виступ Президента України Л. Д. Кучми у Верховній Раді України 18 червня 2002 року. Послання Президента України до Верховної Ради України. – К. : Преса України, 2002. – 95 с.
52. Європейський Союз. Консолідовані договори. – К. : Port-Royal, 1999. – 206 с.
53. Европейское Сообщество в предверии создания единого внутреннего рынка. Ч. 2. – М., 1992. – 125 с.
54. Забігайло В. Право України та право Європейського Союзу: проблеми гармонізації / В. Забігайло // Економіка. Фінанси. Право. – 2000. – №10. – С. 27–29.
55. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 22 грудня 1998 року // Верховна Рада України. – 1999. – №7. – С. 108 – 110 (Ст. 49).
56. Закон України «Про приєднання України до відповідного договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності» від 20 вересня 2001 року // Верховна Рада України. – 2002. – №2. – С. 35 (Ст. 16).
57. Закон України «Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до права ЄС» від 21 листопада 2002 року // Верховна Рада України. – 2003. – №3. – С. 34 –39 (Ст. 12).
58. Замулин О. Концепция реальных экономических циклов и ее роль в эволюции макроэкономической теории : Ф. Кюдланд, Э. Прескотт, М. Фридман, Р. Лукас, Дж. Стиглиц, Дж. Акерлоф, М. Спенс / О. Замулин // Вопросы экономики. – 2005. – № 1. – С. 144–153.

59. Іващук І. О. Асиметрії позиціонування країн у глобальному просторі: митний аспект / І. О. Іващук // Митна безпека. – 2010. – № 2. – С. 33–43, [1]. – (Серія: Економіка).
60. Іващук І. Суперечності застосування країнами інструментів захисту національних інтересів в умовах прихованого протекціонізму / І. Іващук // Схід. – 2012. – № 6(120). – С. 30–37, [1].
61. Іващук І. О. Інтеграційні процеси на Європейському просторі: тенденції та виклики / І. О. Іващук // Інноваційна економіка. – 2012. – № 11. – С. 3–8.
62. Іващук І. О. Світова організація торгівлі / І. О. Іващук // Митна справа : навч. посіб. : курс лекцій : у 3-х т. Т. 1 / А. Д. Войцещук, І. О. Іващук, С. М. Стопенчук, І. Г. Бережнюк ; за ред. А. Д. Войцещука. – К. : Мануфактура, 2006.
63. Іващук І. О. Міжнародна торгівля у вирішенні глобальних проблем економічного розвитку країн / І. О. Іващук // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». – 2011. – Вип. 16. – С. 350–359, [1]. (Серія: Економіка).
64. Інтернет-сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>.
65. Інтернет-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>.
66. Карлін М. І. Фінанси зарубіжних країн : навч. посіб. / М. І. Карлін. – К. : Кондор, 2004. – 384 с.
67. Карлін М. І. Фінанси України та сусідніх держав : навч. посіб. / М. І. Карлін. – К. : Знання, 2007. – 589 с.
68. Кваша С. М. Зміни у тенденціях глобальної торгівлі в напрямках регіональної інтеграції / С. М. Кваша, В. І. Власов // Економіка АПК. – 2014. – № 7. – С. 133–142.
69. Кедровська Ю. «Ми зобов'язані провести окрему дискусію щодо підписання Угоди про асоціацію Україна-ЄС» : Зі звернення до Українського

народу та інтерв'ю Президента України В. Януковича / Юлія Кедровська // Віче. – 2013. – № 23. – С. 4–5.

70. Клочкова Ю. А. Особливості розмежування компетенцій ЄС і держав-членів в процесі федералізації / Ю. А. Клочкова // Міжнародне публічне і приватне право. – 2007. – № 3. – С. 56.

71. Козик В. В. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / В. В. Козик, Л. А. Панкова, Н. Б. Даниленко. – [6-те вид., стереот.]. – К. : Знання-Прес, 2008. – 406 с.

72. Козюк В. В. Глобальна торговельна інтеграція в контексті дезінфляційних процесів / В. В. Козюк // Галицький економічний вісник. – 2008. – № 2. – С. 3–10.

73. Козюк В. В. Новий світовий економічний порядок та глобальні виклики для України : монографія / А. І. Крисоватий, Є. В. Савельєв, В. В. Козюк. – Тернопіль : ТНЕУ, 2014. – 504 с.

74. Ковтонюк О. В. Вплив глобальної фінансової кризи на фінансування міжнародної торгівлі / О. В. Ковтонюк // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 9. – С. 11–16.

75. Копійка В. Європейський Союз: заснування і етапи становлення / В. Копійка, Т. Шинкаренко. – К. : Вид. Дім «Ін Юре», 2001. – 448 с.

76. Кравчук Н. Я. Асиметричні ефекти нерівномірності глобального розвитку держави [Електронний ресурс] / Н. Кравчук. – Режим доступу: http://library.tneu.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv/aenhr.PDF.

77. Кругман П. Р. Международная экономика: Теория и политика / П. Р. Кругман, М. Обсфельд. – М. : Экон. ф-т МГУ, ЮНИТИ, 2003. – 515 с.

78. Кудров В. М. Мировая экономика : учеб. / В. М. Кудров. – М. : Алетейя, ГУ ВШЭ, 2007. – 736 с.

79. Кукулка Ю. Проблемы теории международных отношений / Ю. Кукулка ; пер. с польс. Л. В. Васильева. – М. : Прогресс, 1980. – 319 с.

80. Кулішов В. Дослідження сучасної світової глобалізації в економічних процесах / Володимир Кулішов // Вища школа. – 2011. – № 9. – С. 92–100.

81. Луць Л. Основні заходи та способи Європейської правової інтеграції / Л. Луць // Право України. – 2002. – №5. – С. 146–149.
82. Маланчук П. Вступ до міжнародного права за Ейкхерстом / П. Маланчук. – Х. : Консум, 2000. – 592 с.
83. Маслов Д. Г. Мировая экономика : конспект лекций / Д. Г. Маслов. – Пенза : Изд-во ПГУ, 2004. – 165 с.
84. Маштабей В. Еволюція світової торгівлі / В. Маштабей // Зовнішні справи. – 2015. – № 2. – С. 16–21.
85. Международное торговое право. Некоторые вопросы теории и практики / под ред. В. Лисовского. – М. : Междунар. отнош., 1979. – 269 с.
86. Мельник Т. М. Міжнародна торгівля товарами в умовах глобальної конкуренції : моногр. / Т. М. Мельник ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – К. : КНТЕУ, 2007. – 395 с.
87. Мендес П. Україна – ЄС: шлях до політичної асоціації та економічної інтеграції / П. Мендес // Українсько-іспанський стратегічний діалог. Україна на шляху до ЄС . – К., 2012. – С. 54– 60.
88. Методично-нормативний посібник з питань адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу / за ред. С. Р. Станік. – К. : Логос, 2000. – 119 с.
89. Мещерякова О. М. Суверенітет держав – членів Європейського Союзу і механізми ухвалення рішень / О. М. Мещерякова // Юрист-міжнародник. – 2008. – № 2. – С. 46.
90. Микієвич М. Міжнародно-правові аспекти співробітництва Європейського Союзу з «третіми» країнами / М. Микієвич. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. – 200 с.
91. Микієвич М. Угода про партнерство чи угода про асоціацію? Деякі пропозиції щодо концептуальних підходів до розвитку правових механізмів співпраці між Україною та ЄС / М. Микієвич // Вісник Львівського університету. – 2000. – Вип. 2. – С. 278–282. – (Серія Міжнародні відносини).

92. Миневе А. Европейский Союз: Проблемы расширения и развития / А. Миневе // Компас. – 2001. – №7. – С. 41–45.
93. Міжнародна економіка : прикладний аспект: навч. посіб. – [2-ге вид., перероб. і допов.] / А. О. Босак, О. Ю Григор'єв, О. С. Скибінський. – Львів : СТ. «Міські інформаційні системи», 2008. – 180 с.
94. Міжнародна конференція «Угода про асоціацію між ЄС та Україною: на шляху до глибокої інтеграції без набуття повного членства?» // Право України. – 2013. – № 5. – С. 446–447.
95. Міжнародні організації : навч. посіб. / за ред. Ю. Г. Козака. – К., 2007. – 439 с.
96. Міжнародні стратегії економічного розвитку : навч. посіб. / за ред. А. О. Задої. – К. : Знання, 2007. – 332 с.
97. Мікловда В. П. Транскордонне міжрегіональне співробітництво України та ЄС : [рецензія] / В. П. Мікловда // Регіональна економіка. – 2014. – № 2. – С. 215–218.
98. Моїсєєв А. А. Особливості юридичної природи права європейської інтеграції / А. А. Моїсєєв // Юрист-міжнародник. – 2007. – № 3. – С. 8.
99. Муравйов В. І. Правові аспекти співробітництва України з європейськими економічними структурами / В. І. Муравйов // Суверенітет України і міжнародне право. – К. : Манускрипт, 1995. – С. 150–176.
100. Муравйов В. Правові засади регулювання економічних відносин Європейського Союзу з «третіми» країнами (теорія і практика) / В. І. Муравйов. – К. : Академ-Прес, 2002. – 424 с.
101. Муравйов В. Юридична природа порядку денного асоціації між Україною та Європейським Союзом / В. Муравйов // Віче. – 2012. – № 8. – С. 16–21.
102. Никеров Г. И. Защита свободной конкуренции антитрестовскими законами США / Г. И. Никеров. – М., 1997. – 335 с.
103. Ніццький договір та розширення ЄС / М-во юстиції України ; Центр порівняльного права / за ред. С. Шевчука. – К. : Логос, 2001. – 196 с.

104. Новицький В. Є. Міжнародна економічна діяльність України : Підручник / В. Є. Новицький. – К. : КНЕУ, 2003. – 948 с.
105. Осика С. Г. Антидемпінгові, компенсаційні та спеціальні заходи / С. Г. Осика, В. В. Коновалов, А. С. Осика. – К. : УАЗТ, 2000. – 397 с.
106. Осика С. Генеральна угода з тарифів і торгівлі як основа універсального міжнародно-правового регулювання світової торгівлі / С. Осика, В. П'ятницький, А. Осика. – К. : УАЗТ, 1999. – 204 с.
107. Осика С. Г. Генеральна угода з тарифів і торгівлі як основа універсального міжнародно-правового регулювання світової торгівлі / С. Осика, В. П'ятницький, А. Осика. – К. : УАЗТ, 2000. – 288 с.
108. Осика С. Г. Новітнє українське законодавство по регулюванню проблем демпінгового, субсидіарного та масованого імпорту [Перший Антидемпінговий кодекс України] / С. Г. Осика, П. С. Теренс, А. В. Василенко [та ін]. – К. : УАЗТ, 1999. – 112 с.
109. Петров Р. Поняття «*acquis communautaire*» у праві Європейського Союзу / Р. Петров // Право України. – 2003. – №9. – С. 142–147.
110. Поздняков Э. А. Геополитика / Э. А. Поздняков. – М. : Прогресс, Культура, 1995. – 96 с.
111. Покрещук О. Міжнародно-правові питання приєднання України до Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ) та вступу до Світової організації торгівлі (СОТ) / О. Покрещук // Право України. – 1999. – №8. – С. 122–123.
112. Порошенко П. Ми повинні разом знайти єдино правильне рішення, від якого залежить мир на континенті / П. Порошенко // Зовнішні справи. – 2014. – № 7. – С. 3.
113. Посилення співпраці між Україною та ЄС щодо утвердження верховенства права в Україні : аналіт. доп. та рекомендації / за ред. І. Солоненко. – К. : К.І.С., 2006. – 154 с.
114. Посібник з питань імплементації Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Європейським співтовариством. Українсько-Європейський консультативний центр з питань законодавства. – К., 1999. – 99 с.

115. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження положення про Міжвідомчу координаційну раду з адаптації законодавства України до законодавства ЄС» №1773 від 12 листопада 1998 року // Офіційний вісник України. – 1998. – №45. – С. 53.

116. Право Европейского Союза: правовое регулирование торгового оборота / под ред. В. В. Безбаха, А. Я. Капустина, В. К. Пучинского. – М. : ЗЕРЦАЛО, 2000. – 400 с.

117. Правове регулювання імпорту: антидемпінгові, компенсаційні та спеціальні заходи / С. Г. Осика, В. В. Коновалов, О. О. Покрещук. – К. : УАЗТ, 2001. – 639 с.

118. Про асиметричну інформацію та фінансові ринки : матеріали виступу Дж. Стігліца при одержанні Нобелівської премії з економіки 8 грудня 2001 року [у скороченому вигляді] / Дж. Стігліц // Фінансовий ринок України. – 2011. – № 10. – С. 40–44.

119. Прохоренко И. Л. Национальный интерес во внешней политике государства. Опыт современной Испании / И. Л. Прохоренко. – М., 1995. – 230 с.

120. П'ятницькій В. Правила СОТ як основа реформування торговельного режиму України / В. П'ятницькій // Вісник Української академії державного управління. – 2000. – №3. – С. 250–254.

121. Результаты Уругвайского раунда багатосторонніх торговельних переговорів : тексти офіц. док. – К. : Вимір, 1998. – 520 с.

122. Реформи заради добробуту. Про хід виконання програми діяльності Кабінету Міністрів України // Урядовий кур'єр. – 2000. – №125.

123. Савельєв Є. В. Європейська інтеграція і маркетинг : наук. нариси / Є. В. Савельєв ; наук. ред. С. І. Юрій. – Тернопіль : Екон. думка, 2003. – 482 с.

124. Савельєв Є. В. Міжнародна економіка: підруч. / Є. В. Савельєв. – [3-тє вид., переробл.]. – К. : Знання, 2008. – 622 с.

125. Салькова І. Міжнародна торгівля пшеницею: роль України / І. Салькова // Галицький економічний вісник. – 2013. – № 4. – С. 34–38.

126. Світова економіка : підруч. / А. С. Філіпченко, В. С. Будкін, О. І. Рогач [та ін.]. – К. : Либідь, 2007. – 640 с.
127. Серебрянський Д. «Втеча» капіталу і тіньова міжнародна торгівля в Україні: зв'язок, макроекономічні ефекти / Д. Серебрянський, А. Вдовиченко // Вісник Національного банку України. –2012. – №1.
128. Система світової торгівлі ГАТТ/СОТ в документах. – К. : УАЗТ, 2000. – 598 с.
129. Смирнова К. Зона вільної торгівлі між Україною та країнами Європейської асоціації вільної торгівлі: правовий аналіз / К. Смирнова // Віче. – 2012. – № 20. – С. 19–22.
130. Сохацька О. М. Міжнародний ринок послуг в умовах транснаціоналізації економіки : моногр. / О. М. Сохацька, Ю. В. Мельник. – Тернопіль : ТНЕУ : Екон. думка, 2009. – 280 с.
131. Співробітництво України з ЄС: думки та оцінки експертів // Українсько-іспанський стратегічний діалог. Україна на шляху до ЄС. – К., 2012. – С. 61–68.
132. Спільна стратегія Європейського Союзу щодо України від 10 грудня 1999 р. // Політика і час. – 2000. – №3 – 4. – С. 89–94.
133. Стан зовнішньоекономічних відносин з країнами Європейського Союзу за 2008 рік // Wekom. – 2008. – № 6. – С. 31–40.
134. Стігліц Д. Глобалізація та її тягар / Д. Стігліц. – К. : Вид. дім «КМ Академія», 2003. – 252 с.
135. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004 – 2015). Шляхом європейської інтеграції / А. С. Гальчинський, В. М. Геєць, С. Г. Бабенко, Я. Б. Базиліук, Б. В. Букринський ; Нац. ін-т стратег. дослідж. ; Ін-т економ. прогнозування НАН України. – К., 2004. – 416 с.
136. Стратегічні пріоритети : наук.-аналіт. щокв. збірник / гол. ред. Ю. Г. Рубан ; Нац. ін-т стратег. дослідж. – 2006. – №2(3). – 191 с.
137. Сторонянська І. З. Оцінка асиметрії соціально-економічного розвитку регіонів України та обґрунтування пріоритетів державної

регіональної політики / І. З. Сторонянська // Регіональна економіка. – 2006. – № 4. – С. 101–110.

138. Суд Европейских сообществ. Избранные решения / отв. ред. Л.М. Энтин. – М. : Изд-во НОРМА, 2001. – 400 с.

139. Східне партнерство ЄС: додаткові можливості для євроінтеграції України / за ред. В. Мартинюка. – К. : Україна, 2009. – 84 с.

140. Татам А. Право Європейського Союзу / А. Татам ; за ред. В. І. Муравйова. – К. : Абрис, 1998. – 424 с.

141. Теорія асиметричної інформації Джозефа Стігліца // Енциклопедія фінансових ідей / голов. ред. В. В. Фещенко ; уклад. Н. Л. Гузей [та ін.]. – К. : Укр. агентство фін. розвитку, 2012. – Розд. 1. – С. 43–47. – (Фінансові операції. Бібліотека фахівця).

142. Топорнин Б. Н. Европейское право / Б. Н. Топорнин. – М. : Юристъ, 2001. – 456 с.

143. Угода про партнерство і співробітництво між Україною та Європейським Співтовариством: непряме оподаткування. Українсько-Європейський консультативний центр з питань законодавства. – К., 1999. – 39 с.

144. Угода про партнерство та співробітництво. Повний текст угоди, підписаної між Європейським Союзом та Україною в Люксембурзі 16 червня 1994 року. Делегація Європейської комісії в Україні. – К., 1994. – 89 с.

145. Указ Президента України «Про забезпечення виконання Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Європейським Співтовариством (Європейським Союзом) і вдосконалення механізму співробітництва з Європейським Союзом» №148/98 від 24 лютого 1998 року // Офіційний вісник України. – 1998. – №8. – С. 16.

146. Указ Президента України «Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу» №615/98 від 11 червня 1998 року // Офіційний вісник України. – 1998. – №24. – С. 3.

147. Указ Президента України «Про Програму заходів щодо завершення вступу України до Світової організації торгівлі» №104/2002 від 5 лютого 2002 року // Офіційний вісник України. – 2002. – №6. – С. 113– 123.

148. Україна у світовій організації торгівлі: очікування та реальні перспективи: зб. наук. ст. / за ред. Я. А. Жаліла. – 2002. – Вип.18. – 132 с. (Серія: «Безпека економічних трансформацій»).

149. Україна на шляху до Європи / за ред. Л. Хоффманна, Ф. Мьоллерга. – К. : Фенікс, 2001. – 315 с.

150. Україна на шляху європейської інтеграції : наук.-практ. зб. матеріалів / М-во економіки України. – К., 2000. – 219 с.

151. Українсько-іспанський стратегічний діалог. Україна на шляху до ЄС: проблеми, здобутки. перспективи : проект Міжнар. фонду «Відродження». – К. : Заповіт, 2012. – 160 с.

152. Українська сторона вітає ратифікацію Європарламентом «посиленої» Угоди Україна – ЄС про спрощення оформлення віз, а також продовження Моніторингової місії Європарламенту в Україні // Зовнішні справи. – 2013. – № 4. – С. 5.

153. Филиппова И. А. Мировая экономика и международный бизнес : уч. пособ. / И. А. Филиппова. – Ульяновск : УлГТУ, 2008. – 168 с.

154. Філіпенко А. С. Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність / А. С. Філіпенко. – К. : Знання, 2007. – 670 с.

155. Фінанси : підруч. / за ред. С. І. Юрія., В. М. Федорова. – К. : Знання, 2008. – 611 с.

156. Фукуяма Ф. Неясность «национального» интереса / Ф. Фукуяма // Независимая газета. – 1992. – 16 октяб. – С. 5.

157. Цанько Я. О. Основна мета та завдання створення СОТ та її роль у міжнародній торговельній системі / Я. О. Цанько, Ю. С. Козинець // Митна справа. – 2015. – С. 10– 14.

158. Цыганков П. А. Международные отношения / П. А. Цыганков. – М. : Новая школа, 1996. – 320 с.

159. Циганкова Т. М. Глобальна торгова система : моногр. / Т. М. Циганкова. – К. : КНЕУ, 2003. – 660 с.
160. Цирфа Ю. ЄС + Україна = Угода про асоціацію... Саміт «Східного партнерства» й подальша кооперація / Ю. Цирфа // Віче. – 2013. – № 23. – С. 7– 11.
161. Цирфа Ю. Світ. Український резонанс. Сумний контекст / Ю. Цирфа // Віче. – 2014. – № 3. – С. 29–33.
162. Чужиков В. І. Глобальна регіоналістика: історія та сучасна методологія : моногр. / В. І. Чужиков. – К. : КНЕУ, 2008. – 272 с.
163. Чужиков В. І. Європейська модель ідентифікації регіональних асиметрій (соціальний аспект) / В. Чужиков, Н. Божидарнік // Україна: аспекти праці. – 2005. – № 6. – С. 33–38.
164. Шаповалова О. Від слів до справи: здобутки та проблеми європейської інтеграції України / О. Шаповалова // Зовнішні справи. – 2012. – № 1. – С. 15–19.
165. Шинкарук Л.В. Економічний вимір участі України в інтеграційних процесах / Л. В. Шинкарук // Вісник Національної академії наук України. – 2014. – № 5. – С. 56–61.
166. Шлезингер А. М. Циклы американской истории / А. М. Шлезингер. – М. : Изд. группа «Прогресс», «Прогресс-Академия», 1992. – 688 с.
167. Шнирков О. І. Пріоритети зон вільної торгівлі України / О. Шнирков // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. – 2012. – Вип. 38/39. – С. 37– 38. (Серія : Міжнародні відносини).
168. Шнирков О. І. Торговельна політика Європейського Союзу : монографія / О. І. Шнирков. – К. : Вид.-поліграф. центр «Київ. ун-т», 2005. – 152 с.
169. Ackerman F. The Shrinking Gains from Global Trade Liberalization in Computable General Equilibrium Models: A Critical Assessment / F. Ackerman, K. Gallagher // International Journal of Political Economy. – 2008. – №37(1).

170. Alston Ph. An «Ever Closer Union» in Need of a Human Rights Policy: The European Union and Human Rights / Ph. Alston, J. H. H. Weiler // HLR Jean Monnet Paper. – 1999. – № 1. – P. 43– 48.

171. Are preferential trade arrangements appropriately managed? : special report // Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2014. – 63 p.

173. Arestis P. Issues in Economic Development and Globalization. Essays in Honour of Ajit Singh / P. Arestis, J. Eatwell. – Palgrave Macmillan, London, 2008.

174. Armstrong K. The Governance of the Single European Market / K. Armstrong, S. Bulmer. – Manchester, 1998. – 490 p.

175. Arnall A. M. European Union Law / A. M. Arnall, A. A. Dashwood, M. G. Ross, D. A. Wyatt. – Forth edition. – Sweet & Maxwell, 2000. – 448 p.

176. Attew A. Teleological interpretation and land law /A. Attew // Common Market Law Review. – 1995. – Vol. 58. – P. 692–702.

177. Bacon K. State Aids and General Measures / K. Bacon // Yearbook of European Law. – 1997. – №17. – P. 358–370.

178. Baccini L. Explaining Formation and Design of EU Trade Agreements: The Role of Transparency and Flexibility / L. Baccini // European Union Politics, 2009. –11(2). – P. 195–217.

179. Baccini L. Democratization and Trade Policy: An Empirical Analysis of Developing Countries / L. Baccini // European Journal of International Relations, 2011.

180. Baccini L. The New Regionalism and Policy Interdependency / L. Baccini and D. Andreas // British Journal of Political Science, 2011.

181. Barents R. New Developments in Measures Having Equivalent Effect / R. Barents // Common Market Law Review. – 1981. – Vol. 18. – P. 269– 278.

182. Barnard C. The Law of the Single European Market / C. Barnard, J. Scott // Unpacking the Premises. – Oxford, 2002. – 439 p.

183. Barnard C. Fitting the remaining pieces into the goods and persons jigsaw? / C. Barnard // European Law Review. – 2001. – №26. – P. 35– 59.

184. Bartosch A. The relationship between public procurement and state aid surveillance – the toughest standard applies? / A. Bartosch // *Common Market Law Review*. – 2002. – Vol. 39, №2. – P. 538–561.

185. *Basic Instruments and Selected Documents (BISD)*, GATT №26. – 570 p.

186. Bermann G. A. *Cases and materials on European Community Law* / G. A. Bermann, R. J. Goebel, W. J. Davey, E. M. Fox. – St. Paul : Minn., 1993. – 1218 p.

187. Best E. *The Treaty of Nice: Not Beautiful but It'll Do* / E. Best // *Eipascope*. – 2001. – №1. – P. 2–9.

189. Bradley G. *Institutional Design in the Treaty of Nice* / G. Bradley // *Common Market Law Review*. – 2001. – Vol. 38. – P. 1090-1099.

190. Burca G. *The European Court of Justice* / G. Burca, J. Weiler. – Oxford, 2001. – 217 p.

191. Cairns W. *Introduction to European Union Law* / W. Cairns. – London : Cavendish Publishing Limited, 2002. – 304 p.

192. Calvo Charles *Le Droit international* / Charles Calvo. – [3 ed.]. – Paris, 1880. – 680 p.

193. Caporale G. M. *On the bilateral trade effects of free trade agreements between the EU-15 and the CEEC–4 countries* / G. M. Caporale, C. Rault, R. Sova, A. Sova // *Review of World Economics*. – 2009. – 145. – P. 189–206.

194. CEFTA [Electronic Resource]. – Mode of access : <http://www.CEFTA.int/sites/default/files/ЦCABT%20Week%202013%20Summary%20and%20Highlights.pdf>.

195. Chauffour J. P. *Preferential Trade Agreement Policies for Development: A Handbook* / J. P. Chauffour, J. C. Maur. – The World Bank, 2011.

196. Cieslik A. *Assessing the Impact of the EU-sponsored Trade Liberalization in the MENA Countries* / A. Cieslik, J. Hagemeyer // *Journal of Economic Integration*. – 2009. – № 24(2). – P. 343–368.

197. Cipollina M. *Measuring protection: mission impossible?* / M. Cipollina, L. Salvatici // *Journal of Economic Surveys* . – 2008. – №22(3) . – P. 577–616.

198. Cottier T. Regulatory Barriers and the Principle of Non-Discrimination in World Trade Law / T. Cottier, P. Mavroidis. – Michigan, 2000. – 682 p.

199. Cremona M. The Completion of the Internal Market and the Incomplete Commercial Policy of the European Community / M. Cremona // European Law Review. – 1990. – №9. – P. 280–292.

200. Cremona M. The Enlargement of the European Union / M. Cremona. – Oxford, 2003. – 260 p.

201. Dehousse A. The Treaty of Nice: A Watershed in the History of European Integration / A. Dehousse // Studia Diplomatica. – 2000. – № 19. – P. 27 – 41.

202. Diebold W. The Schuman Plan / W. Diebold . – New York, 1959. – 259 p.

203. Dijck P. The External Economic Dimension of the European Union / P. Dijck, G. Faber. – The Hague : Kluwer Law International, 2000. – 350 p.

204. Ernst B. Haas. The Uniting of Europe: Political, Social and Economic Forces 1950–1957 / Ernst B. Haas. – Ann Arbor, MI : UMI Books on Demand, 1996.

205. Europe 2020. A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth [Electronic Resource]. – Mode of access : <http://ec.europa.eu/research/era/docs/en/investing-in-research-european-commission-europe-2020-2010.pdf>.

206. Eurostat [Electronic Resource]. – Mode of access : http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ext_lt_mainmanu&lang=en
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113459.pdf.

207. EU – Trade policy as a core component of The EU’s 2020 strategy. Trade, Growth and World Affairs, DG Trade, 2010.

208. Federici A. Assessing vulnerability to trade openness: a cross-country comparison / A. Federici, P. Montalbano. – Working paper 3/10, Rome, Department of Economic Theory, Sapienza University, 2010.

209. Galante P. Le General / P. Galante. – Paris, 1968. – 85 p.

210. Global Trade Atlas [Electronic Resource]. – Mode of access : <http://www.worldtradestatistics.com/gta/>.

211. Hachez N. Essential Elements Clauses in EU trade agreements making trade work in a way that helps human rights? / N. Hachez // Leuven Centre for Global Governance Studies, KU Leuven, Working Paper. – 2015. – No. 158, April.

212. Hallaert J. J. Binding Constraints to Trade Expansion: Aid for Trade Objectives and Diagnostics Tools / J. J. Hallaert, L. Munro. – Paris : OECD, Trade Policy Working Paper 94, 2009.

213. Hanson G. H. Changing Dynamics in Global Trade / G. H. Hanson // Managing Openness. – Washington DC : World Bank, 2011.

214. Haydebrand A. Free Movement of Foodstuffs, Consumer Protection and Food Standards in the European Community: Has the Court of Justice Got It Wrong? / A. Haydebrand // European Law Review. – 1991. – Vol. 16. – P. 390–399.

215. Henrik H. Beyond the WTO? An anatomy of EU and US preferential trade agreements / H. Henrik, P. C. Mavroidis, A. Sapir. – N. Y. Bruegel Blueprint series, 2009.

216. Hesse H. Export Diversification and Economic Growth / H. Hesse. –The World bank. – Washington, DC, 2009.

217. Hoekman B. Trade Policy, Trade Costs, and Developing Country Trade / B. Hoekman, A. Nicita. – Washington, DC : World Bank Policy Research Working Paper 4797. – The World Bank, 2008.

218. Hoekman B. Conclude Doha: it matters! / B. Hoekman, W. Martin, A. Mattoo. – World Trade Review. – 2010. – №9(3). – P. 505–530.

219. Jackson A. The Jurisprudence of GATT and the WTO: Insights on Treaty Law and Economic Relations / A. Jackson, J. Howard. – Cambridge : Cambridge University Press, 2000. – 489 p.

220. Jarvis M. Application of EC Law on the Free Movement of Goods by the National Courts of Member States / M. Jarvis. – Oxford : Oxford University Press, 1997. – 701 p.

221. Kono D. Do Preferential Trade Agreements Discourage Procurement Discrimination? / D. Kono // Paper presented at the Workshop on The Politics of

Preferential Trade Agreements: Theory, Measurement, and Empirical Applications, Princeton University. – 2010. – April 30-May 1.

222. Koutrakos P. On groceries, alcohol and olive oil: more on free movements of goods after Keck / P. Koutrakos // *European Law Review*, 2001. – Vol. 26. – № 4. – P. 391- 407.

223. Krishna K. Taking Advantage of Trade: The role of Distortions. in Trade adjustment costs in Developing countries: impacts, determinants and policy responses / K. Krishna. – The International Bank for Reconstruction and Development. – The World Bank, 2010.

224. Lasagni A. Does Country-targeted Anti-dumping Policy by the EU Create Trade Diversion? / A. Lasagni // *Journal of World Trade*. – 2000. – Bd.34. – №4. – P. 132–140.

225. Lasok KPE Law & Institutions of the European Union. – London, 2001. – 870 p.

226. Lisbon Review 2004 : an Assessment of Policies & Reforms in Europe. WEF, 2004. [Electronic Resource]. – Mode of access: https://members.weforum.org/pdf/Gcr/LisbonReview/Lisbon_Review_2004.pdf.

227. Maolain C. Free movement of foodstuffs, quality requirements and consumer protection: have the Court and the Commission both got it wrong? / C. Maolain // *European Law Review*. – 2001. – №26. – P. 412 – 421.

228. Marchetti J. Opening Markets for Trade in Services: Countries and Sectors in Bilateral and WTO Negotiations / J. Marchetti, M. Roy. – Cambridge : Cambridge University Press, 2009.

229. Mattoo A. Regionalism in Services Trade / A. Mattoo, M. Robert, Stern and Gianni Zanini // *A Handbook of International Trade in Services*. – Oxford : Oxford University Press, 2007.

230. Montalbano P. Trade Openness and Developing Countries' Vulnerability: Concepts, Misconceptions and Directions for Research / P. Montalbano. – *World Development*. – 2011. – №39(9). – P. 1489-1502.

231. Morgentau H. J. Another «Great Debate»: The National Interest of the United States / H. J. Morgentau // *Contemporary Theory in International Relations*. – Englewood Cliffs, NJ : Prentice Hall, 1969. – P. 78.

232. Morgentau H. J. *Politics among Nations: the struggle for Power and Peace*. – [4 th ed.] / H. J. Morgentau. – New York : Knopf. – 615 p.

233. Oliver P. *Free Movement of Goods in the European Community* / P. Oliver, J. Malcolm. – London : Sweet and Maxwell, 2003. – 570 p.

234. Oliver P. Some further reflections on the scope of articles 28–30 (ex 30 –36) / P. Oliver // *Common Market Law Review*. – 1999. – Vol. 36. – P. 793–799.

235. Pauwelyn J. *Legal Avenues to Multilateralise Regionalism: Beyond Article XXIV* / J. Pauwelyn // *Multilateralising Regionalism, Challenges for the Global Trading System*. – Cambridge : Cambridge University Press, 2009.

236. Pelkmans J. *The New Approach to Technical Harmonization and Standardization* / J. Pelkmans // *Journal of Common Market Studies*. – 1987. – №25. – P. 249–253.

237. Plehwe T. *European Union and the Free Movement of Cultural Goods* / T. Plehwe // *European Law Review*. – 1995. – №20. – P. 211–238.

238. Ravenhill John *Regionalism* / J. Ravenhill // *Global Political Economy*. – Oxford : Oxford University Press, 2008.

239. Redmond J. *The Expanding European Union: Past, Present, Future* / J. Redmond, G. Rosenthal. – London, 1997. – 207 p.

240. Rosenau J. *National Interest* : *International Encyclopedia of the Social Sciences* / J. Rosenau. – 1968. – Vol. 11. – P. 37.

241. Roy M. *Services Liberalization in the New Generation of Preferential Trade Agreements (PTAs): How Much Further than the GATS?* / M. Roy, J. Marchetti, H. Lim // *World Trade Review*. – 2007. – №6(2). – P. 155–192.

242. Ruiz E. *Application of the special theory of relativity, general theory of relativity and black holes to economics* / E. Ruiz, A. Mario // *Актуальні проблеми економіки*. – 2013. – № 6. – С. 412–423.

243. Sauter W. The Economic Constitution of the European Union / W. Sauter // Columbia Journal of European Law. – 1998. – № 4. – P. 16–18.

244. Schropp S. Trade Policy Flexibility and Enforcement in the World Trade Organization: A Law and Economics Analysis / S. Schropp. – Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

245. Shaffer G. Hard vs. Soft Law: Alternatives, Complements and Antagonists in International Governance / G. Shaffer, M. Pollack // Minnesota Law Review. – 2010. – №94. – P. 706–799.

246. Shaw H. The Treaty of Nice: Legal and Constitutional Implications / H. Shaw // European Public Law. – 2001. – №7. – P. 190–206.

247. Sierra B. Exclusive Rights and State Monopolies under EC law / B. Sierra. – OUP, 1999. – 402 p.

248. Smith J. The Conditional Offer of Membership as an Instrument of EU Foreign Policy: Reshaping Europe in the EU's Image / J. Smith // Marmara Journal of European Studies. – 2000. – №8. – P. 33–58.

249. Steiner J. Textbook on EC Law / J. Steiner, L. Woods. – London : Bleckstone Press, 2000. – 521 p.

250. Stevens C. The Impact of Free Trade Agreements between Developed and Developing Countries on Economic Development in Developing Countries: A Rapid Evidence Assessment / C. Stevens, I. Irfan, I. Massa, J. Kennan. – London : Overseas Development Institute, 2015.

251. Stojadinovic J. S. Foreign direct investment outflows: new form of export / J. S. Stojadinovic // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 9. – P. 493–499.

252. Swank Duane Tax Policy in an Era of Internationalization: An Assessment of a Conditional Diffusion Model of the Spread of Neoliberalism? / D. Swank // International Organization. – 2006. – №60(4). – P. 847–882.

253. Teh R. Trade Remedy Provisions in Regional Trade Agreements / T. Robert, T. Prusa, M. Budetta // Regional Rules in the Global Trading System. – Cambridge : Cambridge University Press, 2009.

254. Temple L. How Much do the Smaller Member States Need the Commission? The Role of the Commission in a Changing Europe / L. Temple // *Common Market Law Review*. – 2002. – №39. – P. 312–320.

255. *The Selected Works of Joseph E. Stiglitz, Volume II: Information and Economic Analysis: Applications to Capital, Labor, and Product Markets* / J. E. Stiglitz. – Oxford : Oxford University Press, 2013. – 904 p.

256. This is EFTA. 2013 [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.efta.int/~media/Files/Publications/this-is-efta/this-is-EFTA-2013.pdf>.

257. Treaty establishing a Constitution for Europe // *Official Journal C 310*. – 2004. – 16 December.

258. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community // *Official Journal*. – 2007. – №12. – P. 17.

259. UnctadSTAT. [Electronic Resource]. – Mode of access : <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=24397>.

260. Walker G. Constitutionalizing Enlargement, Enlarging Constitutionalism / G. Walker // *European Law Journal*. – 2003. – №8. – P. 261–272.

261. Weatherill S. «Consumer Policy» in *The Evolution of EU Law* / S. Weatherill. – Oxford, 1999. – 709 p.

262. World Bank [Electronic Resource]. – Mode of access : <http://wdi.worldbank.org/table/6.1>.

263. World Bank [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>.

264. WTO. Trade Profiles 2014-2015 [Electronic Resource]. – Mode of access : https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/trade_profiles14_e.pdf;
https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/trade_profiles15_e.pdf.

265. WTO. World Tariff Profiles 2014 [Electronic Resource]. – Mode of access : https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/tariff_profiles14_e.pdf.

266. WTO. World Trade Report 2014. Trade and development: recent trends and the role of the WTO [Electronic Resource]. – Mode of access : https://www.wto.org/english/res_e/booksp.../world_trade_report14_e.pdf.

267. WTO. World Trade Report 2012. Trade and public policies: A closer look at non-tariff measures in the 21st century [Electronic Resource]. – Mode of access : https://www.wto.org/english/res_e/booksp.../world_trade_report12_e.pdf.

268. WTO. Further Examination of the Effects of Non-Tariff Measures on the Exports of Small Economies [Electronic Resource]. – Mode of access : https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/wtr12-2d_e.pdf.

269. Wyatt D. European Union Law / D. Wyatt, A. Dashwood. – London : Sweet & Maxwell, 2001. – 581 p.

270. Zaki C. Does Trade Facilitation Matter in Bilateral Trade? [Electronic Resource] / C. Zaki. – Mode of access : <http://www.parisschoolofeconomics.eu/IMG/pdf/JobMarket-1paper-ZAKI-PSE.pdf>.

Додаток А

Таблиця А.1

Динаміка індексу економічної глобалізації (за КОФ)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Афганістан	28,84	29,19	31,43	35,5	37,42	38,13	39,1	35,85	40,28	34,76	33,95	34,59	32,95	36,33
Ангола	74,65	73,23	70,25	70,0	70,78	69,8	70,88	71,26	65,84	61,34	64,43	63,97	59,83	55,59
Албанія	30,08	34,41	37,72	38,46	42,64	42,31	47,52	52,2	57,51	63,94	64,93	62,45	61,25	56,51
Об'єднані Арабські Емірати	74,3	75,57	76,05	78,48	83,01	82,85	84,09	86,54	87,82	88,44	87,48	87,41	88,24	88,39
Аргентина	56,02	50,87	55,95	52,96	52,23	46,42	45,87	44,53	41,03	39,17	38,24	35,57	34,82	34,49
Вірменія	59,65	57,27	57,77	59,09	64,71	64,12	63,98	61,05	59,34	63,88	65,3	63,94	64,07	69,7
Австралія	73,05	73,95	72,48	73,72	74,53	75,33	77,29	78,05	73,17	77,0	77,37	78,3	75,55	73,64
Австрія	87,28	87,15	86,84	87,49	87,66	87,23	87,15	88,6	86,65	85,53	85,2	85,4	84,91	83,25
Азербайджан	52,78	52,91	55,11	56,89	60,72	63,98	64,43	66,17	62,91	59,12	59,49	61,06	62,53	61,85
Бельгія	94,8	94,03	93,99	93,28	93,12	91,93	90,8	91,15	90,64	90,75	90,61	89,85	87,99	85,95
Бенін	31,63	29,41	28,98	28,94	33,66	33,09	34,85	40,38	36,94	38,68	39,61	36,78	38,81	40,62
Буркіна - Фасо	33,97	33,74	33,5	34,81	33,53	34,22	33,33	36,66	35,01	38,8	39,52	39,43	42,12	43,19
Бангладеш	19,62	19,71	21,49	21,94	26,44	28,78	30,76	31,66	30,71	29,46	31,0	31,85	34,1	35,82
Болгарія	58,95	58,63	54,26	59,17	68,51	64,63	72,56	81,07	76,58	73,71	74,98	74,5	74,36	77,02
Бахрейн	87,08	87,03	86,99	86,88	86,9	87,35	88,56	88,56	88,3	87,29	87,62	87,6	85,78	85,51
Багамські Острови,	45,17	42,82	39,44	38,24	39,58	42,42	44,08	45,44	41,81	39,09	41,26	42,95	43,57	44,39
Боснія і Герцеговина	46,05	46,99	47,28	49,45	53,17	50,64	64,4	65,25	61,87	60,14	63,93	64,97	62,62	61,72
Білорусь	45,65	43,88	41,75	40,46	41,57	39,11	39,92	38,51	39,57	43,84	52,53	54,06	55,18	56,13
Беліз	47,61	48,46	47,57	48,48	49,04	52,21	53,22	51,43	52,7	49,92	57,48	55,6	56,67	56,17
Болівія	59,47	56,45	57,63	58,35	59,83	60,48	61,04	57,66	56,57	55,52	54,73	53,51	57,14	58,17
Бразилія	47,51	55,21	57,21	53,95	54,83	55,88	55,17	55,55	50,13	51,04	51,11	50,24	50,39	50,8
Барбадос	49,29	49,41	49,45	50,9	51,26	61,67	64,2	66,1	65,16	66,0	68,99	70,96	70,4	71,8
Бруней	75,82	76,8	76,46	72,9	70,85	69,31	67,74	67,95	68,98	72,49	76,69	78,27	79,09	79,33
Бутан	46,59	45,01	44,3	44,29	47,53	49,07	50,26	49,38	56,14	55,58	58,55	60,2	61,67	62,89
Ботсвана	68,38	69,95	73,53	72,06	74,11	67,49	68,91	70,32	69,12	64,71	66,99	60,04	57,21	57,21

Центрально - Африканська Республіка	30,65	29,95	29,15	29,15	29,046	29,91	36,03	30,73	30,98	34,42	35,7	34,36	33,21	37,16
Канада	84,51	82,99	80,38	80,78	81,13	79,41	78,2	79,35	78,85	77,73	77,93	76,66	76,24	76,12
Швейцарія	92,32	90,23	89,39	88,69	82,37	83,66	82,0	82,72	82,2	82,87	80,68	76,96	77,81	77,78
Чилі	69,09	73,65	74,77	80,18	82,57	83,19	83,6	85,04	85,17	82,74	82,31	80,24	78,13	77,42
Китай	45,84	51,95	46,95	47,16	51,43	55,72	51,47	53,23	49,62	49,78	51,19	48,85	48,88	49,97
Кот-д'Івуар	43,04	41,98	43,28	42,42	43,27	46,74	48,04	52,85	50,66	52,5	50,36	47,11	48,91	48,05
Камерун	32,36	30,51	34,56	33,98	41,44	38,9	36,05	38,03	36,76	40,47	38,91	39,13	38,75	36,84
Конго	59,69	59,97	60,75	60,12	60,59	62,58	68,83	63,55	63,97	68,25	68,77	68,91	69,45	69,48
Колумбія	49,13	50,81	50,93	54,19	54,6	52,36	53,13	52,66	48,33	48,98	51,29	57,31	56,54	57,96
Кабо - Верде	54,69	53,68	55,65	56,22	56,97	59,32	52,6	50,46	50,9	50,43	54,07	51,75	52,96	53,77
Коста-Ріка	70,23	65,28	64,46	69,68	60,98	65,98	68,97	71,99	66,56	66,07	63,97	63,08	63,16	63,49
Кіпр	66,66	67,95	69,24	73,33	88,7	88,45	87,72	89,09	87,58	87,38	87,04	86,3	82,98	83,11
Чехія	76,01	76,82	79,1	78,27	85,44	85,56	85,26	87,04	84,63	85,16	85,08	83,29	84,48	82,89
Німеччина	70,8	69,16	70,12	70,59	69,88	69,33	69,32	70,04	67,33	64,77	65,4	65,27	63,8	61,08
Данія	90,02	88,8	88,1	87,32	86,45	86,98	86,36	87,95	86,17	83,15	83,8	83,75	81,87	81,17
Домініканська республіка	42,36	48,47	52,24	52,02	53,03	53,22	59,12	60,57	57,69	55,74	57,17	57,85	58,48	61,95
Алжир	42,01	42,71	46,82	47,49	50,09	52,04	53,55	48,49	47,24	50,77	43,77	39,06	40,78	42,06
Еквадор	56,12	52,58	49,93	49,47	51,38	51,69	50,87	50,01	46,87	40,45	40,66	41,93	43,43	43,21
Єгипет, Арабська республіка	39,75	40,12	40,21	39,17	41,93	47,44	47,62	48,66	46,62	46,35	50,27	45,07	43,49	45,69
Іспанія	81,15	80,67	79,8	80,85	80,31	78,91	78,69	80,04	78,31	77,31	77,97	78,18	76,15	74,8
Естонія	86,27	87,3	87,89	89,62	91,83	90,34	89,5	90,42	88,39	87,5	88,87	87,82	87,31	86,11
Ефіопія	32,89	33,52	33,11	33,72	34,33	33,42	29,44	28,54	27,81	27,07	26,03	24,44	25,43	27,02
Фінляндія	88,81	87,7	86,44	87,16	86,94	86,37	85,45	86,62	85,12	81,91	83,37	85,61	84,88	82,23
Фіджі	42,83	47,99	45,94	47,42	50,17	51,08	53,49	52,87	51,15	46,93	53,3	51,52	51,87	52,01
Франція	70,7	68,21	69,65	69,26	71,44	70,64	71,24	72,3	70,35	68,94	69,1	68,08	68,45	66,53
Габон	39,53	37,69	36,41	34,41	37,58	38,2	41,13	40,75	42,25	47,01	48,74	53,67	57,74	61,38
Великобританія	76,12	74,67	73,84	74,88	72,58	73,68	72,54	72,53	71,68	72,15	72,79	72,5	70,71	67,62
Грузія	50,54	52,0	53,3	53,45	59,08	57,62	63,68	76,27	78,71	77,37	79,83	80,97	81,67	82,56

Продовження табл. А.1

Гана	40,12	41,09	43,81	48,5	53,48	49,17	46,0	49,58	44,66	51,91	51,63	51,94	54,52	48,83
Гвінея	34,44	36,2	32,68	35,46	31,21	36,51	37,45	38,47	34,64	36,37	34,6	40,26	41,69	45,21
Гамбія	50,14	50,85	55,94	58,45	56,96	58,88	58,5	58,43	54,67	50,36	51,07	53,19	53,68	52,78
Гвінея-Бісау	34,64	34,02	31,63	31,89	30,79	24,38	25,21	28,56	29,67	27,05	31,41	35,51	35,2	35,86
Греція	75,25	72,34	70,69	74,5	75,2	73,59	74,16	76,24	75,58	73,7	73,36	72,62	70,02	71,39
Гватемала	48,8	49,78	49,93	49,55	52,64	57,74	59,26	60,53	59,46	58,96	57,91	58,97	59,01	58,3
Гайана	73,94	77,28	76,78	76,42	73,61	73,73	71,29	67,92	69,12	66,65	64,94	64,28	62,32	59,88
Гондурас	57,22	57,65	57,95	61,66	62,57	62,67	68,44	69,11	67,98	66,09	65,14	65,11	65,3	68,37
Хорватія	53,72	53,37	56,97	61,59	70,73	71,62	73,46	74,77	72,95	72,7	72,53	71,29	73,67	72,79
Гаїті	24,77	21,64	31,73	40,87	40,47	49,59	50,28	48,51	48,62	48,33	48,34	48,4	50,73	51,66
Угорщина	79,02	82,23	80,33	79,01	90,07	88,37	89,35	89,32	88,12	89,95	89,84	87,06	86,38	86,85
Індонезія	58,03	56,98	48,77	51,48	58,94	64,76	66,55	64,11	60,91	60,06	58,93	58,78	59,77	59,07
Індія	28,76	30,66	32,03	34,55	35,23	39,4	39,72	41,99	42,29	42,06	41,68	42,07	43,48	41,91
Ірландія	97,08	96,64	95,71	95,82	95,88	95,94	94,01	94,4	93,37	94,29	95,27	94,18	92,83	93,08
Іран	30,71	30,59	32,83	33,98	24,01	25,51	28,63	23,73	23,17	25,83	26,48	26,29	28,51	29,88
Ісландія	75,14	75,48	72,1	76,56	77,87	77,51	80,12	78,99	77,39	75,54	75,2	76,72	76,2	74,56
Ізраїль	80,09	78,52	79,84	81,36	79,7	81,83	80,94	81,9	78,68	78,13	77,98	73,88	73,84	73,68
Італія	75,85	73,25	72,37	70,88	73,19	72,26	71,63	73,22	71,47	69,87	70,5	69,53	67,43	67,02
Ямайка	66,13	64,99	65,86	64,42	70,28	70,43	74,16	76,02	74,47	69,97	66,71	66,64	66,13	65,8
Йорданія	61,9	62,9	64,93	66,78	65,66	70,05	69,56	70,51	68,63	65,47	68,66	68,18	67,0	67,32
Японія	48,12	46,43	44,14	48,92	49,73	51,1	48,9	49,26	48,16	48,34	47,88	45,23	47,71	50,77
Казахстан	67,14	67,39	66,42	68,24	69,46	71,21	71,51	66,62	68,0	67,99	66,88	69,63	69,88	68,4
Кенія	33,29	32,49	35,08	38,25	37,74	38,1	36,22	37,56	37,46	40,21	40,66	37,98	36,11	38,09
Киргизька Республіка	62,23	57,67	55,45	53,69	56,76	54,67	54,44	56,15	61,23	59,13	62,14	64,32	58,85	62,86
Камбоджа	61,72	61,54	62,4	61,15	61,83	63,3	63,25	62,54	63,31	62,22	64,09	59,51	64,03	65,04
Кірібаті	53,23	53,72	54,78	53,93	55,35	58,37	56,9	56,1	55,18	58,48	53,45	52,01	54,8	58,81
Корея, Республіка	51,2	55,81	53,48	52,75	57,53	58,55	60,03	62,1	61,3	59,53	59,09	60,77	59,94	59,83
Кувейт	62,98	61,63	60,5	59,71	61,08	63,87	65,22	68,65	68,72	69,04	69,95	67,17	62,85	60,43
Ліван	55,65	57,3	59,48	64,51	68,05	68,6	69,54	69,58	69,46	67,0	65,7	65,49	67,96	67,89
Лівія	30,63	34,86	48,38	44,67	44,96	45,29	49,38	49,44	51,45	50,59	51,14	53,77	56,69	57,08
Шрі Ланка	47,75	48,01	47,5	50,8	44,98	44,42	47,45	47,41	45,05	40,43	41,06	40,74	42,16	43,57

Продовження табл. А.1

Лесото	61,59	62,77	63,35	62,72	61,99	58,82	55,22	60,24	57,8	59,1	61,96	59,81	58,03	55,23
Литва	66,5	70,69	72,28	74,04	76,26	76,07	76,86	79,48	77,21	67,72	76,75	78,84	78,04	75,48
Люксембург	98,03	97,86	97,45	98,63	99,15	95,91	93,16	93,88	93,24	93,47	94,18	92,79	91,26	91,8
Латвія	64,74	68,47	69,9	71,28	77,62	79,03	79,46	81,2	79,06	68,42	77,21	78,72	81,04	80,79
Марокко	35,03	38,48	40,68	44,13	40,25	44,71	45,55	47,64	47,27	47,76	50,01	54,48	58,62	57,61
Молдова	70,93	67,81	65,61	66,28	63,73	62,53	66,28	69,52	67,66	63,76	63,3	65,35	62,22	62,81
Мадагаскар	31,86	36,01	38,94	38,38	47,78	42,17	45,03	44,55	44,87	44,82	44,11	40,1	44,47	45,92
Мексика	55,64	53,04	52,71	53,45	53,63	59,87	56,99	58,97	57,61	59,12	60,98	61,36	63,2	64,06
Македонія	47,59	47,13	48,21	48,61	49,44	60,51	56,58	67,95	61,95	59,93	61,21	64,95	66,87	66,19
Малі	31, Січ	34,98	45,39	44,83	46,18	44,8	50,0	44,61	43,21	47,03	48,95	47,07	47,32	46,23
Мальта	76,17	73,46	79,52	78,59	92,57	92,96	92,29	92,66	93,41	93,61	93,88	92,9	91,68	90,28
М'янма	48,56	48,7	49,55	51,21	49,78	50,49	55,85	47,98	47,06	45,98	47,52	46,59	49,79	51,74
Чорногорія	54,49	56,12	55,53	53,01	55,97	56,41	65,26	67,55	71,95	71,45	80,93	77,66	77,53	76,37
Монголія	54,2	53,46	54,76	56,11	56,15	58,56	62,19	59,55	61,72	69,54	71,8	72,34	75,84	74,14
Мозамбік	45,03	46,84	52,43	46,94	52,87	51,84	54,94	56,99	54,29	47,87	51,54	49,21	51,46	58,02
Мавританія	43,18	45,49	46,36	47,14	53,4	57,48	57,68	62,38	66,17	61,17	62,11	70,68	66,01	63,25
Маврикій	55,66	58,89	51,87	49,25	44,45	61,48	71,87	81,79	79,07	81,38	87,22	85,42	85,96	85,23
Малаві	38,33	41,49	42,4	43,08	43,57	40,83	40,03	43,01	43,17	37,84	43,7	40,14	45,01	50,82
Малайзія	73,63	73,85	73,59	73,29	76,44	75,26	76,31	76,69	73,96	75,32	78,53	80,56	80,47	81,46
Намібія	54,82	58,38	61,43	60,63	61,51	59,18	56,97	63,87	63,95	63,38	64,81	61,63	62,26	59,22
Нігер	22, Чер	20,24	21,29	20,29	21,88	21,79	27,89	24,07	26,47	34,83	37,89	38,3	41,31	44,7
Нігерія	53,54	55,36	48,17	50,63	44,27	46,84	52,59	60,53	57,3	58,0	50,76	53,46	53,28	55,1
Нікарагуа	58,45	55,7	56,57	59,54	56,68	54,26	58,23	59,45	58,09	58,5	60,72	60,79	61,58	60,1
Нідерланди	95,33	93,61	92,43	94,36	92,85	93,34	92,43	93,15	91,96	91,54	92,76	92,69	91,83	90,89
Норвегія	82,84	81,51	77,95	81,59	77,21	72,77	76,17	77,29	75,02	76,57	74,77	74,42	76,86	76,76
Непал	23,37	25,05	24,88	24,35	23,78	27,47	26,82	23,04	23,83	25,72	27,26	26,61	26,04	30,37
Нова Зеландія	84,26	83,23	82,84	81,76	83,02	82,39	83,93	83,16	83,44	82,57	82,31	82,56	81,65	81,05
Оман	68,87	68,86	63,45	63,02	64,93	71,38	70,06	75,33	75,85	75,99	76,11	78,8	80,01	79,23
Пакистан	31,15	33,34	40,15	34,47	36,27	38,96	38,95	42,06	40,23	38,48	37,85	35,59	38,37	40,2
Панама	74,83	77,33	75,61	76,06	77,71	77,56	78,8	79,62	79,26	80,93	81,52	80,25	80,08	80,87
Перу	57,85	55,53	55,49	57,17	60,78	63,2	66,67	70,93	73,96	74,18	75,51	76,14	73,64	72,3

Продовження табл. А.1

Філіппіни	54,82	55,69	56,4	55,87	62,76	61,43	60,11	57,69	53,11	53,82	53,34	53,9	55,04	55,26
Папуа-Нова Гвінея	50,3	48,12	57,14	59,34	59,29	58,93	60,36	73,45	73,49	73,13	72,45	69,3	69,64	70,02
Польща	57,15	53,79	56,93	60,81	73,59	68,39	71,2	74,73	71,33	73,02	74,02	71,47	73,17	75,72
Португалія	83,9	85,4	82,09	83,29	84,13	82,89	84,48	84,93	83,84	83,63	84,36	83,44	82,42	81,35
Парагвай	45,41	46,03	44,34	47,67	52,91	58,59	58,61	57,66	55,96	57,92	57,63	56,86	59,23	59,34
Катар	77,56	78,65	78,36	78,61	78,92	79,16	79,41	80,09	79,58	80,9	80,47	81,01	80,41	77,22
Румунія	54,11	52,83	54,15	55,47	59,81	64,78	62,13	71,79	68,35	67,14	66,37	63,61	66,02	68,6
Росія	47,07	49,0	51,4	53,06	51,48	52,72	52,31	54,03	47,35	51,56	53,15	50,9	53,33	54,91
Руанда	21,13	25,48	27,02	29,53	31,92	27,01	26,47	28,78	29,04	30,82	41,04	44,95	45,04	47,82
Саудівська Аравія	60,67	62,17	61,82	62,02	60,69	61,89	64,27	66,97	68,18	69,9	68,72	65,49	57,64	61,82
Судан	30,02	29,03	30,65	33,2	35,57	38,67	42,59	40,27	42,18	40,54	39,05	33,46	34,95	34,39
Сенегал	40,71	33,14	40,02	39,27	40,28	36,96	41,84	44,3	45,45	47,34	46,56	47,59	51,61	51,31
Сінгапур	94,19	94,67	94,32	96,53	96,98	96,87	97,24	97,49	97,25	97,37	97,37	96,78	96,31	96,06
Сьєрра-Леоне	39,8	34,2	35,49	35,46	43,19	40,76	38,49	43,52	38,34	36,43	39,31	55,7	50,64	45,86
Сальвадор	56,85	57,94	60,68	62,35	65,42	64,83	66,01	66,89	66,35	64,1	62,22	60,25	59,11	61,01
Сербія	45,64	48,08	48,24	49,68	51,4	52,23	54,49	58,05	60,1	57,42	58,69	58,49	65,13	68,94
Суринам	41,12	56,82	49,28	51,18	52,53	50,23	50,2	48,51	45,36	46,99	51,53	56,52	55,09	53,39
Словаччина	70,9	71,72	66,3	66,42	86,59	85,3	85,23	86,34	84,85	84,89	86,39	84,77	83,26	83,63
Словенія	62,83	63,86	64,34	71,05	76,22	76,94	78,4	82,35	82,14	77,3	76,75	76,27	74,95	74,37
Швеція	88,65	87,51	86,94	86,9	87,43	87,44	87,01	87,8	86,95	86,49	87,12	84,93	83,47	80,56
Свазіленд	61,21	56,14	64,9	61,08	60,06	56,55	61,46	60,75	60,85	70,87	69,9	66,19	68,54	70,0
Сейшельські острови	72,07	71,53	76,01	75,06	73,11	74,41	76,65	77,3	79,27	78,65	69,43	75,64	77,33	76,16
Сирія	37,78	36,71	36,63	35,92	39,52	40,23	43,14	43,17	42,46	45,42	45,44	52,83	53,11	53,1
Чад	28,05	30,27	44,25	40,69	43,74	39,68	41,01	38,81	35,65	38,52	39,25	38,9	38,46	37,48
Того	38,53	38,95	39,57	37,5	40,79	44,32	47,83	47,6	44,5	45,1	48,93	52,41	56,46	56,86
Таїланд	58,06	60,76	59,39	58,42	62,83	63,47	65,56	66,46	65,13	68,23	68,67	67,63	71,35	70,69
Таджикистан	55,13	53,16	53,94	56,65	52,93	48,0	50,88	51,7	48,22	46,89	47,07	47,88	49,39	47,2
Тимор-Лешті	,	,	61,44	60,67	57,2	52,88	55,91	59,38	60,31	64,57	62,51	61,83	62,94	64,78
Тринідад і Тобаго	72,41	75,7	73,14	72,85	70,34	73,86	77,12	75,68	76,44	76,12	75,06	77,38	77,67	75,97
Туніс	50,82	50,25	53,04	51,88	53,37	59,56	57,37	60,06	60,03	58,42	60,9	60,82	57,11	55,87
Туреччина	56,85	58,41	56,24	58,79	61,11	62,22	58,83	60,1	55,45	58,76	56,28	53,39	55,91	55,42

Продовження табл. А.1

Танзанія	31,13	32,11	34,55	36,03	39,56	40,35	38,85	44,44	41,9	39,87	40,03	39,98	37,59	36,64
Уганда	37,7	40,97	39,67	42,95	49,22	42,47	43,58	46,71	48,18	49,06	46,53	48,21	48,82	52,58
Україна	53,64	49,44	50,54	49,37	51,87	54,72	55,79	58,91	60,99	66,59	64,62	65,03	67,53	68,89
Уругвай	58,08	57,17	54,66	60,32	63,1	64,81	65,6	67,03	66,82	67,13	67,32	64,88	63,49	62,93
США	64,59	62,54	59,48	60,63	62,45	62,16	63,97	65,37	62,52	59,21	59,32	59,43	59,58	59,4
Венесуела	55,06	53,0	51,65	55,82	58,34	56,88	54,83	47,52	42,13	38,29	38,67	42,39	42,5	43,27
В'єтнам	46,02	46,03	46,5	46,74	48,51	51,91	53,24	57,6	59,97	59,0	60,71	59,2	63,03	66,08
Вануату	53,85	54,85	59,91	59,98	61,08	61,48	60,93	60,96	60,31	62,8	63,96	62,67	65,3	60,44
Ємен	52,87	52,68	53,01	52,63	53,07	52,27	54,02	54,17	55,25	52,73	54,46	55,51	49,05	50,43
Південна Африка	66,43	67,79	67,92	66,54	63,32	64,75	66,45	69,52	67,79	65,61	65,37	65,96	66,5	67,53
Конго, ДР	30,73	27,75	28,94	33,37	31,04	24,38	24,15	34,42	35,19	43,11	50,97	50,36	43,8	51,79
Замбія	56,25	54,95	56,17	53,81	58,91	57,72	60,02	64,05	60,38	55,19	61,2	56,48	53,2	59,69
Зімбабве	43,65	41,84	37,63	41,22	41,6	43,62	42,18	39,89	44,48	45,02	49,32	50,89	49,87	49,54

*Примітка: складено за даними Швейцарського економічного інституту (KOF Swiss Economic Institute) ([Електронний ресурс]. –

Режим доступу : <http://globalization.kof.ethz.ch/query/>

Додаток Б

Таблиця Б.1

Темпи зростання світового виробництва у 2006-2014 рр., %

Регіон, країна	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014**	2014
Всього у світі	4,0	1,5	-2,1	4,1	2,8	2,2	2,4	2,7	2,5
Розвинені країни	2,5	0,1	-3,7	2,6	1,5	1,1	1,3	1,8	1,6
Японія	2,2	-0,1	-5,5	4,7	-0,5	1,7	1,6	1,4	-0,1
США	1,8	-0,3	-2,8	2,5	1,6	2,3	2,2	2,1	2,4
ЄС (28)	3,0	0,5	-4,4	2,1	1,8	-0,5	0,1	1,6	1,3
Єврозона	3,0	0,5	-4,5	2,0	1,8	-0,8	-0,4	1,1	0,8
Франція	2,4	0,2	-2,9	2,0	2,1	0,2	0,7	0,7	0,2
Німеччина	3,3	1,1	-5,6	4,1	3,6	0,4	0,1	1,9	1,6
Італія	1,5	-1,0	-5,5	1,7	0,6	-2,8	-1,7	0,1	-0,4
Великобританія	2,6	-0,3	-4,3	1,9	1,6	0,7	1,7	3,1	3,0
Члени ЄС після 2004 р.	6,2	3,5	-3,5	2,0	3,1	0,6	1,2	2,7	2,6
Південно-Східна Європа і СНД	8,7	5,4	-6,6	4,7	4,6	3,3	2,0	1,3	0,9
Південно-Східна Європа	6,2	5,8	-1,8	1,5	1,7	-0,6	2,4	2,0	0,7
СНД, включаючи Грузію	8,9	5,3	-6,8	4,9	4,7	3,5	2,0	1,2	0,9
Росія	8,5	5,2	-7,8	4,5	4,3	3,4	1,3	0,5	0,6
Країни, що розвиваються	8,0	5,3	2,6	7,8	5,8	4,7	4,8	4,7	4,5
Африка	6,1	5,5	3,0	5,1	0,9	5,1	3,8	3,9	3,4
Північна Африка, включаючи Судан	4,8	6,2	2,9	4,1	-6,8	8,9	1,0	2,4	1,3
Африка на південь від Сахари, включаючи Південну Африку	7,4	6,1	5,3	6,7	4,6	4,3	6,0	5,9	5,4
Південна Африка	5,4	3,2	-1,5	3,0	3,2	2,2	2,2	1,8	1,5
Латинська Америка та Карибський басейн	5,6	3,6	-1,6	5,8	4,7	3,2	2,8	1,9	1,4
Карибський басейн	7,1	2,5	-1,0	2,7	1,9	2,0	2,7	2,8	3,0
Центральна Америка, включаючи Мексику	7,0	3,9	-0,3	3,7	5,2	5,0	4,3	4,3	4,2
Мексика	3,2	1,4	-4,7	5,2	3,9	4,0	1,4	2,0	2,1
Південна Америка	6,6	4,8	-0,2	6,5	5,2	2,8	3,3	1,7	0,8
Бразилія	6,0	5,0	-0,2	7,6	3,9	1,8	2,7	1,3	0,1
Азія	9,2	5,9	4,1	8,8	6,9	5,1	5,6	5,6	5,6
Східна Азія	11,1	7,0	6,0	9,5	7,6	6,0	6,3	6,4	6,3
Китай	14,2	9,6	9,2	10,4	9,3	7,7	7,7	7,5	7,4
Південна Азія	9,1	5,1	4,8	9,0	5,5	3,0	5,2	5,0	6,2
Індія	10,1	6,2	5,0	11,0	6,2	4,4	6,4	5,6	7,1
Південно-Східна Азія	6,7	4,2	1,6	8,1	4,7	5,8	4,9	4,4	4,3
Західна Азія	5,5	4,6	-1,0	6,7	7,5	4,0	4,1	4,0	3,3
Океанія	4,1	2,1	1,0	3,5	4,4	3,2	2,8	3,2	3,3

**прогноз

* Примітка: складено за даними ЮНКТАДу [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/tdr2015_en.pdf

Динаміка зміни обсягів експорту/імпорту товарів в регіонах та країнах світу у 2010-2014 рр., %

Регіон, країна	Експорт					Імпорт				
	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014
<i>Усі країни світу</i>	13,9	5,5	2,3	2,2	2,3	13,8	5,4	2,1	2,1	2,3
<i>Розвинені країни</i>	12,9	4,9	0,5	1,3	2,0	10,8	3,4	-0,4	-0,4	3,2
Японія	27,5	-0,6	-1,0	-1,8	0,6	10,1	4,2	3,8	0,5	2,8
США	15,4	7,2	4,0	2,6	3,1	14,8	3,8	2,8	0,9	4,7
ЄС	11,6	5,5	-0,1	1,4	1,5	9,4	2,8	-2,5	-1,2	2,8
Країни з перехідною економікою	11,4	4,1	1,3	1,0	0,2	17,6	16,8	5,0	2,7	-8,5
СНД, включаючи Грузію	11,3	3,9	1,5	0,3	0,1	19,9	17,7	5,8	2,4	-9,8
<i>Країни, що розвиваються</i>	16,0	6,7	4,6	3,4	2,9	18,5	7,7	5,3	5,5	2,0
Африка	10,3	-6,8	7,8	-1,8	-3,6	6,5	3,9	11,8	5,6	3,3
Африка на південь від Сахари	11,9	0,9	1,2	2,3	-0,9	6,7	9,3	7,1	8,0	2,8
Латинська Америка та Карибський басейн	8,1	5,1	3,1	1,5	2,4	22,3	11,3	3,1	2,4	0,6
Східна Азія	24,3	10,7	5,3	5,2	4,7	22,5	7,7	4,4	7,8	2,7
Китай	29,5	13,4	7,4	4,8	6,8	25,0	10,7	6,1	8,8	3,9
Південна Азія	11,0	9,4	-7,1	1,9	4,8	14,5	5,6	2,9	-0,6	4,4
Індія	14,0	15,0	-1,8	7,6	3,2	13,8	9,7	5,5	0,1	3,2
Південно-східна Азія	18,6	4,7	2,2	4,9	3,4	22,0	7,0	6,1	3,8	1,0
Західна Азія	4,2	9,1	9,8	2,2	0,3	8,6	8,2	8,7	8,6	0,2

*Примітка: складено за даними ЮНКТАДу [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/tdr2015_en.pdf

Провідні експортери та імпортери торгівлі товарами у світі, 2014 р.

Місце	Експортери	Обсяг, млрд. дол.	Частка, %	Зміна річного відсотку, %	Місце	Імпортери	Обсяг, млрд. дол.	Частка, %	Зміна річного відсотку, %
1	Китай	2342	12,3	6	1	США	2413	12,6	4
2	США	1621	8,5	3	2	Китай	1959	10,3	0
3	Німеччина	1508	7,9	4	3	Німеччина	1216	6,4	2
4	Японія	684	3,6	-4	4	Японія	822	4,3	-1
5	Нідерланди	672	3,5	0	5	Великобри- танія	684	3,6	4
6	Франція	583	3,1	0	6	Франція	678	3,5	-1
7	Республіка Корея	573	3,0	2	7	Гонконг, Китай	601	3,1	-3
8	Італія	529	2,8	2	8	Нідерланди	588	3,1	0
9	Гонконг, Китай	524	2,8	-2	9	Республіка Корея	526	2,8	2
10	Великобри- танія	506	2,7	-7	10	Канада	475	2,5	0
11	Російська Федерація	498	2,6	-5	11	Італія	472	2,5	-2
12	Канада	475	2,5	4	12	Індія	463	2,4	-1
13	Бельгія	471	2,5	1	13	Бельгія	452	2,4	0
14	Сінгапур	410	2,2	0	14	Мексика	412	2,2	5
15	Мексика	398	2,1	5	15	Сінгапур	366	1,9	-2
16	Об'єднані Арабські Емірати	360	1,9	-5	16	Іспанія	358	1,9	5
17	Саудівська Аравія	354	1,9	-6	17	Російська Федерація	308	1,6	-10
18	Іспанія	325	1,7	2	18	Швейцарія	276	1,4	-14
19	Індія	322	1,7	2	19	Китайський Тайбей	274	1,4	2
20	Китайський Тайбей	314	1,7	3	20	Об'єднані Арабські Емірати	262	1,4	4
21	Швейцарія	311	1,6	-13	21	Туреччина	242	1,3	-4
22	Австралія	241	1,3	-5	22	Бразилія	239	1,3	-5
23	Малайзія	234	1,2	3	23	Австралія	237	1,2	-2
24	Таїланд	228	1,2	0	24	Таїланд	228	1,2	-9
25	Бразилія	225	1,2	-7	25	Польща	220	1,2	6
26	Польща	217	1,1	6	26	Малайзія	209	1,1	1

Продовження табл. Б3

27	Австрія	178	0,9	2	27	Австрія	182	1,0	-1
28	Індонезія	176	0,9	-3	28	Індонезія	178	0,9	-5
29	Чехія	174	0,9	7	29	Саудівська Аравія	163	0,9	-3
30	Швеція	164	0,9	-2	30	Швеція	163	0,9	1
31	Туреччина	158	0,8	4	31	Чехія	152	0,8	6
32	В'єтнам	150	0,8	14	32	В'єтнам	149	0,8	13
33	Норвегія	144	0,8	-7	33	Південна Африка	122	0,6	-3
34	Катар	132	0,7	-4	34	Угорщина	105	0,5	5
35	Ірландія	118	0,6	3	35	Данія	99	0,5	3
36	Данія	111	0,6	1	36	Норвегія	89	0,5	-1
37	Угорщина	111	0,6	3	37	Словаччина	82	0,4	1
38	Кувейт	104	0,5	-9	38	Португалія	78	0,4	3
39	Нігерія	97	0,5	-7	39	Румунія	78	0,4	6
40	Південна Африка	91	0,5	-5	40	Фінляндія	77	0,4	-1
41	Іран	89	0,5	8	41	Ізраїль	75	0,4	1
42	Словаччина	87	0,5	1	42	Чилі	72	0,4	-9
43	Ірак	85	0,4	-6	43	Ірландія	71	0,4	8
44	Венесуела	80	0,4	-10	44	Філіппіни	68	0,4	4
45	Казахстан	78	0,4	-8	45	Єгипет	67	0,4	16
46	Чилі	76	0,4	-1	46	Аргентина	65	0,3	-11
47	Фінляндія	74	0,4	0	47	Колумбія	64	0,3	8
48	Аргентина	72	0,4	-12	48	Греція	63	0,3	2
49	Румунія	70	0,4	6	49	Нігерія	60	0,3	7
50	Ізраїль	68	0,4	2	50	Ірак	59	0,3	-3
	Всього	17608	92,7	-		Всього	17361	90,9	-
	Світ всього	19002	100,0	0		Світ всього	19091	100,0	0

*Примітка: складено за даними СОТ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2014_e/its14_world_trade_dev_e.htm

**Провідні експортери та імпортери торгівлі товарами у світі
(без внутрігалузевої торгівлі ЄС(28), 2014 р.**

Місце	Експортери	Обсяг, млрд. дол.	Частка, %	Зміна річного відсотку, %	Місце	Імпортери	Обсяг, млрд. дол.	Частка, %	Зміна річного відсотку, %
1	Китай	2342	15,5	6	1	США	2413	15,9	4
2	Міжгалузева торгівля ЄС (28)	2262	15,0	-2	2	Міжгалузева торгівля ЄС (28)	2232	14,7	0
3	США	1621	10,7	3	3	Китай	1959	12,9	0
4	Японія	684	4,5	-4	4	Японія	822	5,4	-1
5	Республіка Корея	573	3,8	2	5	Гонконг, Китай	601	4,0	-3
6	Гонконг, Китай	524	3,5	-2	6	Республіка Корея	526	3,5	2
7	Російська Федерація	498	3,3	-5	7	Канада	475	3,1	0
8	Канада	475	3,1	4	8	Індія	463	3,0	-1
9	Сінгапур	410	2,7	0	9	Мексика	412	2,2	5
10	Мексика	398	2,6	5	10	Сінгапур	366	2,4	-2
11	Об'єднані Арабські Емірати	360	2,4	-5	11	Російська Федерація	308	2,0	-10
12	Саудівська Аравія	354	2,3	-6	12	Швейцарія	276	1,8	-14
13	Індія	322	2,1	2	13	Китайський Тайбей	274	1,8	2
14	Китайський Тайбей	314	2,1	3	14	ОАЕ	262	1,7	4
15	Швейцарія	311	2,1	-13	15	Туреччина	242	1,6	-4
16	Австралія	241	1,6	-5	16	Бразилія	239	1,6	-5
17	Малайзія	234	1,6	3	17	Австралія	237	1,6	-2
18	Таїланд	228	1,5	0	18	Таїланд	228	1,5	-9
19	Бразилія	225	1,5	-7	19	Малайзія	209	1,4	1
20	Індонезія	176	1,2	-3	20	Індонезія	178	1,2	-5
21	Туреччина	158	1,0	4	21	Саудівська Аравія	163	1,1	-3
22	В'єтнам	150	1,0	14	22	В'єтнам	149	1,0	13
23	Норвегія	144	1,0	-7	23	Південна Африка	122	0,8	-3
24	Катар	132	0,9	-4	24	Норвегія	89	0,6	-1
25	Кувейт	104	0,7	-9	25	Ізраїль	75	0,5	1
26	Нігерія	97	0,6	-7	26	Чилі	72	0,5	-9
27	Південна Африка	91	0,6	-5	27	Філіппіни	68	0,4	4
28	Іран	89	0,6	8	28	Єгипет	67	0,4	16
29	Ірак	85	0,6	-6	29	Аргентина	65	0,4	-11
30	Венесуела	80	0,5	-10	30	Колумбія	64	0,4	8

Продовження табл. Б.4

31	Казахстан	78	0,5	-8	31	Нігерія	60	0,4	7
32	Чилі	76	0,5	-1	32	Ірак	59	0,4	-3
33	Аргентина	72	0,5	-12	33	Алжир	58	0,4	6
34	Ізраїль	68	0,5	2	34	Україна	54	0,4	-29
35	Алжир	63	0,4	-3	35	Іран	51	0,3	4
36	Ангола	62	0,4	-9	36	Пакистан	48	0,3	7
37	Філіппіни	62	0,4	10	37	Марокко	46	0,3	1
38	Колумбія	55	0,4	-7	38	Венесуела	44	0,3	-19
39	Україна	54	0,4	-16	39	Нова Зеландія	43	0,3	7
40	Оман	53	0,4	-6	40	Перу	42	0,3	-2
41	Нова Зеландія	42	0,3	6	41	Бангладеш	42	0,3	14
42	Перу	39	0,3	-7	42	Казахстан	41	0,3	-16
43	Білорусь	36	0,2	-2	43	Білорусь	41	0,3	-5
44	Бангладеш	30	0,2	4	44	Катар	35	0,2	-1
45	Азербайджан	28	0,2	-11	45	Кувейт	31	0,2	7
46	Єгипет	27	0,2	-5	46	Оман	30	0,2	-15
47	Еквадор	26	0,2	4	47	Ангола	28	0,2	8
48	Пакистан	25	0,2	-2	48	Еквадор	28	0,2	2
49	Марокко	24	0,2	8	49	Туніс	25	0,2	2
50	Лівія	21	0,1	-52	50	Йорданія	23	0,2	5
	Всього	14622	96,8	-		Всього	14487	95,4	-
	Світ всього	15102	100,0	-1		Світ всього	15191	100,0	0

*Примітка: складено за даними СОТ [Електронний ресурс]. – Режим

доступу: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2014_e/its14_world_trade_dev_e.htm

**Провідні експортери та імпортери торгівлі комерційними послугами
у світі, 2014 р.**

Місце	Експортери	Обсяг, млрд. дол. США.	Частка %	Зміна річного відсотку %	Місце	Імпортери	Обсяг, млрд. дол. США	Частка %	Зміна річного відсотку %
1	США	688	13,9	4	1	США	452	9,4	3
2	Великобри- танія	337	6,8	8	2	Китай	382	8,0	15
3	Франція	267	5,4	5	3	Німеччина	326	6,8	1
4	Німеччина	266	5,4	4	4	Франція	248	5,2	8
5	Китай	232	4,7	12	5	Великобри- танія	197	4,1	4
6	Нідерланди	187	3,8	5	6	Японія	190	4,0	12
7	Японія	158	3,2	19	7	Нідерланди	156	3,3	3
8	Індія	156	3,2	5	8	Індія	147	3,1	17
9	Сінгапур	140	2,8	2	9	Ірландія	142	3,0	16
10	Іспанія	134	2,7	4	10	Сінгапур	141	3,0	0
11	Ірландія	133	2,7	9	11	Російська Федерація	119	2,5	-5
12	Бельгія	122	2,5	9	12	Бельгія	115	2,4	11
13	Італія	116	2,3	4	13	Республіка Корея	114	2,4	4
14	Швейцарія	113	2,3	2	14	Італія	113	2,4	5
15	Гонконг, Китай	106	2,1	1	15	Канада	106	2,2	-5
16	Республіка Корея	106	2,1	3	16	Швейцарія	93	1,9	1
17	Люксембург	98	2,0	12	17	Бразилія	86	1,8	3
18	Канада	85	1,7	-4	18	Гонконг, Китай	76	1,6	1
19	Швеція	77	1,6	3	19	Об'єднані Арабські Емірати	70	1,5	6
20	Данія	72	1,5	3	20	Іспанія	70	1,5	8
21	Австрія	66	1,3	5	21	Люксембург	67	1,4	13
22	Російська Федерація	65	1,3	-6	22	Швеція	67	1,4	8
23	Китайський Тайбей	57	1,2	12	23	Данія	64	1,3	1
24	Таїланд	55	1,1	-6	24	Австралія	62	1,3	-7
25	Австралія	53	1,1	1	25	Саудівська Аравія	59	1,2	14
26	Макао, Китай	53	1,1	-1	26	Норвегія	56	1,2	1

Продовження табл. Б.5

27	Туреччина	50	1,0	7	27	Австрія	53	1,1	7
28	Норвегія	49	1,0	2	28	Таїланд	53	1,1	-3
29	Польща	48	1,0	7	29	Китайський Тайбей	45	0,9	8
30	Греція	41	0,8	11	30	Малайзія	45	0,9	1
31	Малайзія	39	0,8	-1	31	Польща	36	0,7	5
32	Бразилія	39	0,8	5	32	Індонезія	33	0,7	-4
33	Ізраїль	35	0,7	3	33	Мексика	32	0,7	8
34	Португалія	30	0,6	4	34	Катар	30	0,6	21
35	Фінляндія	26	0,5	-7	35	Фінляндія	28	0,6	-6
36	Чехія	26	0,5	5	36	Туреччина	23	0,5	2
37	Філіппіни	25	0,5	6	37	Чехія	23	0,5	10
38	Угорщина	24	0,5	8	38	Нігерія	22	0,5	9
39	Індонезія	23	0,5	3	39	Кувейт	22	0,5	12
40	Мексика	21	0,4	5	40	Ізраїль	22	0,5	8
	Всього	4420	89,5	-		Всього	4185	87,5	-
	Світ всього	4940	100,0	5		Світ всього	4780	100,0	5

*Примітка: складено за даними СОТ[Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2014_e/its14_world_trade_dev_e.htm

Додаток В

Таблиця В.1

Країни та території Європи за класифікацією ООН

Країна	Населення	Столиця	Валюта
Східна Європа			
Білорусь	9,500,000	Мінськ	білоруський рубль
Болгарія	7,500,000	Софія	болгарський лев
Чехія	10,500,000	Прага	чеська корона
Угорщина	10,000,000	Будапешт	Форинт
Молдова	4,100,000	Кишинів	молдовський лей
Польща	38,200,000	Варшава	Злотий
Румунія	21,500,000	Бухарест	румунський лей
Росія	144,000,000	Москва	російський рубль
Словаччина	5,400,000	Братислава	євро
Україна	43,000,000	Київ	гривня
Північна Європа			
Данія	5,500,000	Копенгаген	данська корона
Естонія	1,300,000	Таллінн	євро
Фарерські острови (Данія)	43000	Торсгавн	данська корона
Фінляндія	5,400,000	Хельсінкі	євро
Гренландія (Данія)	56854	Нуук	данська корона
Ісландія	300,000	Рейк'явік	ісландська корона
Ірландія	4,500,000	Дублін	євро
Латвія	2,200,000	Рига	євро
Литва	3,300,000	Вільнюс	євро
Північна Ірландія (Великобританія)	1690000	Белфаст	фунт стерлінгів
Норвегія	4,900,000	Осло	норвезька корона
Шотландія	5200,000	Единбург	фунт стерлінгів
Швеція	9,400,000	Стокгольм	шведська корона
Великобританія	62,200,000	Лондон	фунт стерлінгів
Уельс	2750000	Кардіфф	фунт стерлінгів
Південна Європа			
Албанія	3,200,000	Тірана	албанський лек
Андорра	100,000	Андорра-ла- Велья	євро
Боснія і Герцеговина	3,800,000	Сараєво	конвертована марка
Хорватія	4,400,000	Загреб	хорватська куна
Кіпр	1,100,000	Нікосія (Лефкосія)	євро (турецька ліра)
Гібралтар	25000	Гібралтар	гібралтарський фунт
Греція	11,300	Афіни	євро
Ватикан	1000	Ватикан	євро
Італія	60,500,000	Рим	євро
Македонія	2,100,000	Скоп'є	македонський динар
Мальта	400,000	Валетта	євро
Чорногорія	600,000	Подгориця	євро
Португалія	10,700,000	Лісабон	євро
Сан Марино	30,000	Сан Марино	євро

Продовження табл. В.1

Сербія	7,300	Белград	сербський динар
Словенія	2,100,000	Любляна	євро
Іспанія	47,100,000	Мадрид	євро
Туреччина	73,600,000	Стамбул	турецька ліра
Західна Європа			
Австрія	8,400,000	Відень	євро
Бельгія	10,800,000	Брюссель	євро
Франція	63,000,000	Париж	євро
Німеччина	81,600,000	Берлін	євро
Ліхтенштейн	40,000	Вадуц	швейцарський франк
Люксембург	500,000	Люксембург	євро
Монако	40,000	Монако	євро
Нідерланди	16,000,000	Амстердам	євро
Швейцарія	7,800,000	Берн	швейцарський франк

**Примітка:* складено за даними ООН[Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://unstats.un.org/unsd/methods/m49/m49regin.htm#europe>

Додаток Г

Таблиця Г.1

Динаміка експорту (імпорту) товарів та послуг країн Європи,

МЛН. ДОЛ.

Країни/роки		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
КРАЇНИ ЄС									
Австрія	EX	210958	234785	185162	197761	229217	218038	227604	229575
	IM	192199	214646	170940	185612	219594	208390	215831	218529
Бельгія	EX	43245	410549	332766	369719	428643	410305	435557	443666
	IM	415762	416860	327524	363464	432124	414083	435583	437170
Болгарія	EX	18875	22486	16503	27265	35653	35390	37154	37546
	IM	30085	37015	23341	29674	36808	36504	37581	38342
Хорватія	EX	23098	26943	21387	22026	24942	23535	24538	26713
	IM	27632	32652	23924	22651	25361	23178	24541	26191
Кіпр	EX	8486	8713	98351	9414	9955	10526	9664	9648
	IM	8749	10849	11933	11836	12398	10967	9628	10125
Чехія	EX	126023	149364	121105	136966	162725	158289	160802	170552
	IM	121240	144322	113380	130815	153833	147999	148735	156626
Данія	EX	164227	190323	149558	158986	181160	173913	182279	183259
	IM	155105	178775	135609	139481	162176	156653	162999	165183
Естонія	EX	14052	16181	11970	14627	20062	20004	21420	21923
	IM	16025	17120	10986	13396	18724	19799	21059	21278
Фінляндія	EX	112363	127913	91727	96014	110241	102800	101387	103385
	IM	99749	117229	85903	92505	115321	108088	103319	104566
Франція	EX	740290	823384	663173	709142	822955	797377	835539	845780
	IM	758328	865457	695904	752550	879399	833364	867734	873492
Німеччина	EX	1477399	1630247	1290528	1441419	1679957	1620674	1699405	1763332
	IM	1251405	1408042	1124334	1265855	1499994	1415443	1487446	1514837
Греція	EX	54504	53509	58943	65667	67581	70821	73662	73713
	IM	76099	89302	83900	87083	86827	79249	76743	75751
Угорщина	EX	106353	125652	97570	106957	122132	110906	118381	123569
	IM	105661	125004	92268	100010	113457	102238	108343	113981
Ірландія	EX	210511	216002	200961	206616	230346	227123	244353	276143
	IM	183803	196011	167172	168202	182631	181626	196135	222673
Італія	EX	615911	657022	502609	547548	633143	609024	614722	636968
	IM	638869	691683	523011	599634	677033	595139	562820	557037
Латвія	EX	12088	14393	11352	12858	16366	17234	18203	18471
	IM	17597	18495	11485	13106	17704	18442	19222	19413
Литва	EX	20031	27386	19453	24248	32620	34933	39018	39258
	IM	25226	32953	20075	24949	33718	34580	38438	39258
Люксембург	EX	84099	92150	75912	83291	97413	99570	112381	122664
	IM	64298	70723	56772	63752	75387	75361	84643	91588
Мальта	EX	3158	3029	2280	7928	9214	9135	8502	8204
	IM	4947	5141	4034	7862	9496	9644	8975	9205
Нідерланди	EX	552955	670323	548697	601928	691433	675257	708048	727747
	IM	482769	599492	496530	548677	636979	622169	637304	633857
Польща	EX	171721	208039	167309	194873	225075	222451	242554	254550
	IM	189842	238813	173188	208629	234836	223338	231067	245959
Португалія	EX	75223	82499	66247	71645	85704	82588	91002	93138
	IM	92831	106987	82582	88659	94669	82799	86838	90271
Румунія	EX	43084	56163	45370	53835	67821	63885	76119	82062
	IM	67149	83417	56011	63664	77993	72173	77106	81417

Продовження табл. Г.1

Словаччина	EX	58036	70189	62098	70417	86487	88523	95082	92181
	IM	59208	72612	60780	68972	83705	81309	87635	87287
Словенія	EX	26551	36786	28771	30834	36082	33870	35848	37996
	IM	29478	37797	27812	30182	35426	31980	32504	33987
Іспанія	EX	253754	279231	223132	367070	437050	416732	439640	460651
	IM	391237	418728	287502	394977	447469	400168	392278	428877
Швеція	EX	234037	255893	188444	221651	260114	247147	254462	253831
	IM	200272	222061	164892	195583	231659	219824	220310	226458
Великобританія	EX	757035	773186	620424	683213	783997	783584	796263	816858
	IM	831522	851942	662560	742408	828182	837617	842905	862435
КРАЇНИ ЄАВТ									
Ісландія	EX	7831	7126	6356	7107	8226	8046	8553	9114
	IM	9547	7549	5223	5719	7021	7154	7274	7996
Норвегія	EX	173684	214316	152208	170572	205715	206252	202028	194975
	IM	119633	134545	105199	120111	138768	140241	148695	145270
Швейцарія	EX	291489	347961	308910	372128	453541	440475	486644	443271
	IM	238009	286756	266805	312065	399596	377581	411499	365687
Ліхтенштейн	EX								
	IM								
ІНШІ КРАЇНИ ЄВРОПИ									
Албанія	EX	2464	3278	3061	3324	3777	3558	3844	4109
	IM	5344	6731	6028	5782	6709	5855	6155	6580
Білорусь	EX	26851	36217	24310	29302	46537	51886	44059	43559
	IM	28694	40870	29918	36802	47746	49052	46354	43791
Боснія і Герцеговина	EX	4419	5313	4540	5232	6170	5743	6363	6464
	IM	8950	11396	8626	8794	10415	9581	9821	10559
Чорногорія	EX	1420	1345	1265	1479	1906	1736	1898	1690
	IM	2867	3731	2313	2628	2985	2832	2895	1783
Росія	EX	390390	523434	342952	441833	573448	589774	593397	564416
	IM	283662	366229	247321	320959	410050	444697	469737	429212
Сербія	EX	14332	15762	12765	14434	16859	15598	19391	20996
	IM	26543	30873	21908	22627	23654	22268	24070	27851
Молдова	EX	1745	2150	1716	1958	2709	2731	3037	2917
	IM	4065	5369	3704	4201	5547	5646	6004	5880
Македонія	EX	3612	4257	2996	3606	4794	4325	4683	5383
	IM	5201	6820	5132	5465	6937	6518	6669	7374
Україна	EX	61412	82480	52080	65626	83652	86516	81719	68568
	IM	69543	96848	54037	69608	93797	100862	97353	71051
Туреччина	EX	145383	178015	145547	157445	183490	205437	208921	220141
	IM	178279	212153	151771	197176	252624	248409	266002	258310

*Примітка: складено за даними Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://data.worldbank.org/indicator/BX.GSR.GNFS.CD/countries?display=default>

Таблиця Г.2

Частка країн Європи у їх загальному експорті/імпорті товарів та послуг

Країни/рік	2007		2008		2009		2010		2011		2012		2013		2014
Експорт															
Чорногорія	0,0002	Чорногорія	0,0002	Чорногорія	0,0002	Чорногорія	0,0002	Чорногорія	0,0002	Ліхтенштейн	0,0001	Ліхтенштейн	0,0001	Ліхтенштейн	0,0001
Молдова	0,0002	Молдова	0,0002	Молдова	0,0002	Молдова	0,0003	Молдова	0,0003	Чорногорія	0,0002	Чорногорія	0,0002	Чорногорія	0,0002
Албанія	0,0003	Мальта	0,0003	Мальта	0,0003	Ліхтенштейн	0,0004	Ліхтенштейн	0,0004	Молдова	0,0003	Молдова	0,0003	Молдова	0,0003
Мальта	0,0004	Албанія	0,0004	Македонія	0,0004	Албанія	0,0004	Албанія	0,0004	Албанія	0,0004	Албанія	0,0004	Албанія	0,0004
Македонія	0,0005	Ліхтенштейн	0,0005	Албанія	0,0004	Македонія	0,0005	Македонія	0,0005	Македонія	0,0005	Македонія	0,0005	Македонія	0,0006
Ліхтенштейн	0,0005	Македонія	0,0005	Ліхтенштейн	0,0006	Боснія і Герцеговина	0,0007	Боснія і Герцеговина	0,0007	Боснія і Герцеговина	0,0006	Боснія і Герцеговина	0,0007	Боснія і Герцеговина	0,0007
Боснія і Герцеговина	0,0006	Боснія і Герцеговина	0,0006	Боснія і Герцеговина	0,0007	Ісландія	0,0009	Ісландія	0,0009	Ісландія	0,0009	Мальта	0,0009	Мальта	0,0009
Ісландія	0,0011	Ісландія	0,0008	Ісландія	0,0009	Мальта	0,0010	Мальта	0,0010	Мальта	0,0010	Ісландія	0,0009	Ісландія	0,0010
Кіпр	0,0012	Кіпр	0,0010	Латвія	0,0016	Кіпр	0,0012	Кіпр	0,0011	Кіпр	0,0012	Кіпр	0,0010	Кіпр	0,0010
Латвія	0,0016	Латвія	0,0017	Естонія	0,0017	Латвія	0,0016	Латвія	0,0018	Сербія	0,0017	Латвія	0,0019	Латвія	0,0019
Естонія	0,0019	Сербія	0,0018	Сербія	0,0018	Сербія	0,0018	Сербія	0,0018	Латвія	0,0019	Сербія	0,0021	Сербія	0,0022
Сербія	0,0020	Естонія	0,0019	Болгарія	0,0024	Естонія	0,0019	Естонія	0,0022	Естонія	0,0022	Естонія	0,0023	Естонія	0,0023
Болгарія	0,0026	Болгарія	0,0026	Литва	0,0028	Хорватія	0,0028	Хорватія	0,0027	Хорватія	0,0026	Хорватія	0,0026	Хорватія	0,0028
Литва	0,0027	Хорватія	0,0031	Хорватія	0,0031	Литва	0,0031	Литва	0,0036	Словенія	0,0038	Словенія	0,0038	Болгарія	0,0039
Хорватія	0,0031	Литва	0,0032	Білорусь	0,0035	Болгарія	0,0035	Болгарія	0,0039	Литва	0,0039	Болгарія	0,0040	Словенія	0,0040
Словенія	0,0036	Білорусь	0,0042	Словенія	0,0041	Білорусь	0,0038	Словенія	0,0039	Болгарія	0,0039	Литва	0,0042	Литва	0,0041
Білорусь	0,0037	Словенія	0,0042	Румунія	0,0065	Словенія	0,0039	Білорусь	0,0051	Білорусь	0,0058	Білорусь	0,0047	Білорусь	0,0046
Румунія	0,0059	Греція	0,0062	Україна	0,0075	Румунія	0,0069	Греція	0,0074	Румунія	0,0071	Греція	0,0079	Україна	0,0072
Бельгія	0,0059	Румунія	0,0065	Греція	0,0085	Україна	0,0084	Румунія	0,0074	Греція	0,0079	Румунія	0,0081	Греція	0,0077
Греція	0,0074	Словаччина	0,0081	Словаччина	0,0089	Греція	0,0084	Україна	0,0091	Португалія	0,0092	Україна	0,0087	Румунія	0,0086
Словаччина	0,0079	Україна	0,0095	Португалія	0,0095	Словаччина	0,0090	Португалія	0,0093	Україна	0,0096	Португалія	0,0097	Словаччина	0,0097
Україна	0,0084	Португалія	0,0095	Люксембург	0,0109	Португалія	0,0092	Словаччина	0,0094	Словаччина	0,0099	Словаччина	0,0101	Португалія	0,0098
Португалія	0,0102	Люксембург	0,0106	Фінляндія	0,0132	Люксембург	0,0107	Люксембург	0,0106	Люксембург	0,0111	Фінляндія	0,0108	Фінляндія	0,0108

Продовження табл. Г.2

Люксембург	0,0114	Угорщина	0,0145	Угорщина	0,0140	Фінляндія	0,0123	Фінляндія	0,0120	Фінляндія	0,0114	Люксембург	0,0120	Люксембург	0,0129
Угорщина	0,0145	Фінляндія	0,0147	Кіпр	0,0141	Угорщина	0,0137	Угорщина	0,0133	Угорщина	0,0123	Угорщина	0,0126	Угорщина	0,0130
Фінляндія	0,0153	Чехія	0,0172	Чехія	0,0174	Чехія	0,0175	Чехія	0,0177	Чехія	0,0176	Чехія	0,0172	Чехія	0,0179
Чехія	0,0172	Туреччина	0,0205	Туреччина	0,0209	Туреччина	0,0202	Данія	0,0197	Данія	0,0194	Данія	0,0195	Данія	0,0192
Туреччина	0,0198	Данія	0,0219	Данія	0,0215	Данія	0,0204	Туреччина	0,0200	Туреччина	0,0229	Норвегія	0,0216	Норвегія	0,0204
Данія	0,0224	Польща	0,0239	Норвегія	0,0219	Норвегія	0,0218	Норвегія	0,0224	Норвегія	0,0230	Туреччина	0,0223	Туреччина	0,0231
Польща	0,0234	Норвегія	0,0247	Польща	0,0240	Польща	0,0249	Польща	0,0245	Австрія	0,0243	Австрія	0,0243	Австрія	0,0241
Норвегія	0,0236	Ірландія	0,0249	Австрія	0,0266	Австрія	0,0253	Австрія	0,0250	Польща	0,0248	Польща	0,0259	Швеція	0,0266
Ірландія	0,0287	Австрія	0,0270	Швеція	0,0271	Ірландія	0,0265	Ірландія	0,0251	Ірландія	0,0253	Ірландія	0,0261	Польща	0,0267
Австрія	0,0287	Швеція	0,0295	Ірландія	0,0289	Швеція	0,0284	Швеція	0,0283	Швеція	0,0275	Швеція	0,0272	Ірландія	0,0289
Швеція	0,0319	Іспанія	0,0321	Іспанія	0,0320	Іспанія	0,0470	Бельгія	0,0467	Бельгія	0,0457	Бельгія	0,0465	Швейцарія	0,0465
Іспанія	0,0345	Швейцарія	0,0401	Швейцарія	0,0444	Бельгія	0,0473	Іспанія	0,0476	Іспанія	0,0464	Іспанія	0,0469	Бельгія	0,0465
Швейцарія	0,0397	Бельгія	0,0473	Бельгія	0,0478	Швейцарія	0,0476	Швейцарія	0,0494	Швейцарія	0,0490	Швейцарія	0,0519	Іспанія	0,0483
Росія	0,0531	Росія	0,0602	Росія	0,0492	Росія	0,0566	Росія	0,0625	Росія	0,0656	Росія	0,0633	Росія	0,0592
Нідерланди	0,08	Італія	0,08	Італія	0,07	Італія	0,07	Італія	0,07	Італія	0,07	Італія	0,07	Італія	0,07
Італія	0,0838	Нідерланди	0,0772	Нідерланди	0,0788	Нідерланди	0,0771	Нідерланди	0,0753	Нідерланди	0,0751	Нідерланди	0,0756	Нідерланди	0,0763
Франція	0,1008	Великобританія	0,0890	Великобританія	0,0891	Великобританія	0,0875	Великобританія	0,0854	Великобританія	0,0872	Великобританія	0,0850	Великобританія	0,0856
Великобританія	0,1030	Франція	0,0948	Франція	0,0952	Франція	0,0908	Франція	0,0896	Франція	0,0887	Франція	0,0892	Франція	0,0887
Німеччина	0,2011	Німеччина	0,1876	Німеччина	0,1853	Німеччина	0,1845	Німеччина	0,1830	Німеччина	0,1803	Німеччина	0,1814	Німеччина	0,1848
Імпорт															
Ліхтенштейн	0,0299	Ліхтенштейн	0,0304	Чорногорія	0,0350	Ліхтенштейн	0,0203	Ліхтенштейн	0,0148	Ліхтенштейн	0,0075	Ліхтенштейн	0,0067	Чорногорія	0,0203
Чорногорія	0,0381	Чорногорія	0,0438	Ліхтенштейн	0,0373	Чорногорія	0,0349	Чорногорія	0,0338	Чорногорія	0,0335	Чорногорія	0,0332	Ліхтенштейн	0,0291
Молдова	0,0541	Мальта	0,0604	Молдова	0,0561	Молдова	0,0558	Молдова	0,0628	Молдова	0,0667	Молдова	0,0688	Молдова	0,0670
Мальта	0,0658	Молдова	0,0630	Мальта	0,0611	Македонія	0,0726	Албанія	0,0760	Албанія	0,0692	Албанія	0,0706	Албанія	0,0750
Македонія	0,0692	Албанія	0,0790	Македонія	0,0777	Ісландія	0,0760	Македонія	0,0786	Македонія	0,0770	Македонія	0,0765	Македонія	0,0841
Албанія	0,0711	Македонія	0,0801	Ісландія	0,0791	Албанія	0,0768	Ісландія	0,0795	Ісландія	0,0845	Ісландія	0,0834	Ісландія	0,0912
Кіпр	0,1163	Ісландія	0,0886	Албанія	0,0913	Мальта	0,1044	Мальта	0,1075	Боснія і Герцеговина	0,1132	Мальта	0,1029	Мальта	0,1050
Боснія і Герцеговина	0,1190	Кіпр	0,1274	Боснія і Герцеговина	0,1306	Боснія і Герцеговина	0,1168	Боснія і Герцеговина	0,1179	Мальта	0,1139	Кіпр	0,1104	Кіпр	0,1155

Продовження табл. Г.2

Ісландія	0,1270	Боснія і Герцеговина	0,1338	Естонія	0,1663	Кіпр	0,1572	Кіпр	0,1404	Кіпр	0,1296	Боснія і Герцеговина	0,1126	Боснія і Герцеговина	0,1204
Естонія	0,2131	Естонія	0,2010	Латвія	0,1739	Латвія	0,1741	Латвія	0,2005	Латвія	0,2179	Латвія	0,2204	Латвія	0,2214
Латвія	0,2340	Латвія	0,2172	Кіпр	0,1807	Естонія	0,1780	Естонія	0,2121	Естонія	0,2339	Естонія	0,2415	Естонія	0,2426
Литва	0,3355	Сербія	0,3625	Литва	0,3039	Сербія	0,3006	Сербія	0,2679	Сербія	0,2631	Сербія	0,2760	Хорватія	0,2986
Сербія	0,3530	Хорватія	0,3834	Сербія	0,3317	Хорватія	0,3009	Хорватія	0,2872	Хорватія	0,2739	Хорватія	0,2814	Сербія	0,3176
Хорватія	0,3675	Литва	0,3869	Болгарія	0,3534	Литва	0,3314	Литва	0,3819	Словенія	0,3779	Словенія	0,3727	Словенія	0,3876
Білорусь	0,3816	Болгарія	0,4346	Хорватія	0,3622	Болгарія	0,3942	Словенія	0,4012	Литва	0,4086	Болгарія	0,4309	Болгарія	0,4372
Словенія	0,3920	Словенія	0,4438	Словенія	0,4211	Словенія	0,4009	Болгарія	0,4168	Болгарія	0,4313	Литва	0,4408	Литва	0,4477
Болгарія	0,4001	Білорусь	0,4799	Білорусь	0,4530	Білорусь	0,4889	Білорусь	0,5407	Білорусь	0,5796	Білорусь	0,5315	Білорусь	0,4993
Словаччина	0,7874	Люксембург	0,8304	Україна	0,8181	Румунія	0,8457	Люксембург	0,8538	Румунія	0,8528	Греція	0,8800	Україна	0,8102
Люксембург	0,8551	Словаччина	0,8526	Румунія	0,8480	Люксембург	0,8469	Румунія	0,8833	Люксембург	0,8904	Румунія	0,8842	Греція	0,8638
Румунія	0,8930	Румунія	0,9795	Люксембург	0,8596	Словаччина	0,9162	Словаччина	0,9480	Греція	0,9364	Люксембург	0,9706	Румунія	0,9284
Україна	0,9248	Греція	1,0486	Словаччина	0,9202	Україна	0,9247	Греція	0,9833	Словаччина	0,9607	Португалія	0,9958	Словаччина	0,9953
Греція	1,0120	Україна	1,1372	Португалія	1,2503	Греція	1,1568	Україна	1,0622	Португалія	0,9783	Словаччина	1,0049	Португалія	1,0294
Португалія	1,2345	Португалія	1,2562	Греція	1,2703	Португалія	1,1778	Португалія	1,0721	Україна	1,1917	Україна	1,1163	Люксембург	1,0444
Фінляндія	1,3265	Фінляндія	1,3765	Фінляндія	1,3006	Фінляндія	1,2289	Угорщина	1,2849	Угорщина	1,2080	Фінляндія	1,1847	Фінляндія	1,1924
Угорщина	1,4051	Угорщина	1,4678	Угорщина	1,3970	Угорщина	1,3286	Фінляндія	1,3060	Фінляндія	1,2771	Угорщина	1,2423	Угорщина	1,2997
Норвегія	1,5909	Норвегія	1,5798	Норвегія	1,5928	Норвегія	1,5956	Норвегія	1,5715	Норвегія	1,6570	Норвегія	1,7051	Норвегія	1,6565
Чехія	1,6123	Чехія	1,6946	Чехія	1,7166	Чехія	1,7378	Чехія	1,7421	Чехія	1,7487	Чехія	1,7055	Чехія	1,7860
Данія	2,0627	Данія	2,0991	Данія	2,0532	Данія	1,8529	Данія	1,8366	Данія	1,8509	Данія	1,8691	Данія	1,8836
Туреччина	2,3708	Ірландія	2,3015	Туреччина	2,2979	Ірландія	2,2345	Ірландія	2,0683	Ірландія	2,1460	Ірландія	2,2490	Австрія	2,4919
Ірландія	2,4443	Туреччина	2,4911	Швеція	2,4965	Австрія	2,4657	Австрія	2,4869	Австрія	2,4622	Австрія	2,4749	Ірландія	2,5391
Польща	2,5246	Австрія	2,5203	Ірландія	2,5311	Швеція	2,5982	Швеція	2,6235	Швеція	2,5973	Швеція	2,5263	Швеція	2,5823
Австрія	2,5560	Швеція	2,6074	Австрія	2,5881	Туреччина	2,6194	Польща	2,6595	Польща	2,6389	Польща	2,6496	Польща	2,8046
Швеція	2,6633	Польща	2,8041	Польща	2,6222	Польща	2,7715	Туреччина	2,8610	Туреччина	2,9351	Туреччина	3,0502	Туреччина	2,9455
Швейцарія	3,1652	Швейцарія	3,3670	Росія	3,7446	Швейцарія	4,1456	Швейцарія	4,5254	Швейцарія	4,4613	Іспанія	4,4982	Швейцарія	4,1699
Росія	3,7723	Росія	4,3002	Швейцарія	4,0396	Росія	4,2637	Росія	4,6438	Іспанія	4,7282	Швейцарія	4,7186	Іспанія	4,8904
Іспанія	5,2028	Бельгія	4,8947	Іспанія	4,3529	Бельгія	4,8284	Бельгія	4,8938	Бельгія	4,8926	Бельгія	4,9947	Росія	4,8943
Бельгія	5,5290	Іспанія	4,9166	Бельгія	4,9589	Іспанія	5,2470	Іспанія	5,0676	Росія	5,2543	Росія	5,3864	Бельгія	4,9850
Нідерланди	6,4201	Нідерланди	7,0391	Нідерланди	7,5177	Нідерланди	7,2888	Нідерланди	7,2138	Італія	7,0319	Італія	6,4537	Італія	6,3519
Італія	8,4960	Італія	8,1216	Італія	7,9186	Італія	7,9658	Італія	7,6674	Нідерланди	7,3512	Нідерланди	7,3078	Нідерланди	7,2278

Продовження табл. Г.2

Франція	10,0846	Великобри- танія	10,0033	Великобри- танія	10,032	Великобри- танія	9,8624	Великобри- танія	9,3791	Франція	9,8466	Великобри- танія	9,6654	Великобри- танія	9,8343
Великобри- танія	11,0579	Франція	10,1620	Франція	10,536	Франція	9,9971	Франція	9,9592	Великобри- танія	9,8969	Франція	9,9501	Франція	9,9604
Німеччина	16,6417	Німеччина	16,5329	Німеччина	17,023	Німеччина	16,8161	Німеччина	16,9874	Німеччина	16,7242	Німеччина	17,0562	Німеччина	17,2736

* *Примітка:* розраховано автором

Додаток Д

Таблиця Д.1

Динаміка зовнішньоторговельної відкритості країн Європи, 2006-2014 рр.

Країна/ Рік	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	Експорт товарів і послуг (% ВВП)									Імпорт товарів і послуг (% ВВП)								
<i>Країни ЄС</i>																		
Австрія	50,8	52,5	53,2	44,9	51	53,7	53,8	53,2	53,2	47,4	48,3	49	41,9	47,7	51,2	51,2	50,2	49,5
Бельгія	75,7	77,5	79,7	69,3	76,4	81,6	82,3	82,2	84	72	73,7	79,2	67	74,7	81,1	81,7	80,9	83,1
Болгарія	47,1	52	52,3	42,4	53,7	62,3	63,4	67	65,1	64,2	70,6	72	50,7	56,5	61,4	66,2	67,6	66
Великобританія	27,7	25,6	27,7	26,8	28,6	30,7	30,1	30	28,4	30,3	28,3	30,7	29,2	31,3	32,3	32,2	32	30,3
Греція	21,2	22,5	23,4	19	22,1	25,5	28,7	30,6	32,7	31,7	35	36	28,8	30,7	32,3	33,1	33,4	35,2
Данія	50,5	51,3	53,8	46,7	49,7	52,9	54	54,3	53,7	46,6	48,5	50,6	42,4	43,6	47,4	48,6	48,5	48,3
Естонія	63,5	63,2	66,8	60,8	75,1	86,5	86,6	86,8	83,9	73,6	72,1	70,7	55,8	68,7	80,8	85,6	84,6	80,5
Ірландія	79	80,8	84,2	93,6	103,1	101,2	107,2	106,7	113,7	71	72,6	75,6	80,1	87,1	83,3	90	87,4	95,4
Іспанія	24,9	25,7	25,3	22,7	25,5	28,9	30,6	32	32,5	30,8	31,7	30,4	23,8	26,8	29,2	29,1	28,7	30,1
Італія	26,2	27,4	27	22,5	25,2	27	28,6	28,9	29,6	26,2	27,4	27,0	22,5	25,2	27,0	28,6	28,9	29,6
Кіпр	54	53,8	50,2	47,3	47,7	49,5	49,7	50,8	55,4	57	58,6	61	51,8	53,3	53	51,7	48,3	52,7
Латвія	40	38,5	39,6	42,6	53,7	58	61,5	60,4	59,5	60,7	57,6	52,5	44,3	55,2	63	66	63,6	61,8
Литва	55,7	50,4	57,1	51,9	65,3	75	81,7	84,1	81,2	65,9	63,5	68,7	53,6	67,2	77,6	80,8	82,8	79,3
Люксембург	175,6	184,2	189	166,5	179	185,6	189,2	195,6	203,3	145,3	152,1	159,4	136,5	147,1	154,8	158,9	161,9	170,9
Мальта	86,5	89,2	87,8	78,8	88,2	93,6	91	91,6	89,3	79	84,8	88,9
Німеччина	41,2	43	43,5	37,8	42,3	44,8	46	45,5	45,7	35,9	36,4	37,5	32,9	37,1	39,9	39,9	39,5	39
Нідерланди	69,3	70,3	71,6	63,2	72	77,4	81,9	82,6	82,9	60,5	61,4	63	55,8	63,6	68,8	72,3	71,6	71,5
Португалія	29,9	31	31,1	27,1	29,9	34,3	37,7	39,5	40	38,2	38,6	40,8	34	37,4	38,6	38,2	38,5	39,7
Польща	38,2	38,8	38,3	37,6	40	42,5	44,4	46,3	47,4	40,1	42,1	43,2	38,3	42,1	44,5	44,9	44,4	46,2
Румунія	32,1	29,1	26,9	27,4	32,3	36,8	37,4	39,7	41,1	44	43,4	40,2	33,8	38,4	42,4	42,3	40,4	41
Словенія	64,7	67,6	66,1	57,2	64,3	70,4	73,3	75,2	76,5	64,7	68,9	68	55,4	62,9	68,5	69,1	69,3	68,7

Продовження табл. Д.1

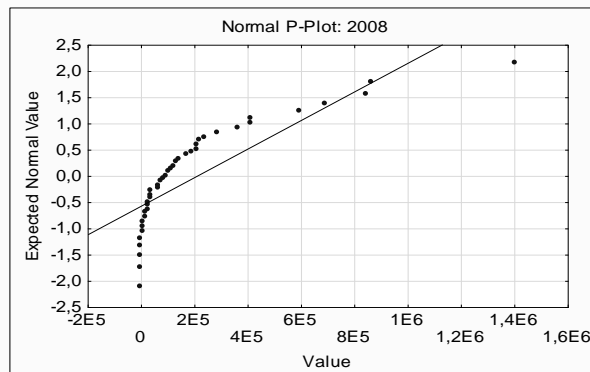
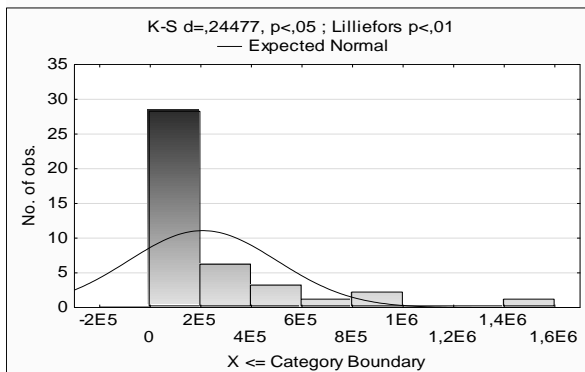
Словаччина	81,3	83,5	80,2	67,8	76,6	85,3	91,8	93,8	91,9	85,3	84,6	83,1	69,3	78	86,2	88,1	89,6	88,2
Угорщина	74,3	78,3	79,7	74,8	82,3	87,2	86,8	88	89,3	75,4	77,7	79,3	70,8	77	81,1	80,1	80,7	82
Фінляндія	43,2	44	45,1	36,3	38,7	39,2	39,5	39	37,9	39	39,2	41,4	34,3	37,4	40	40,9	39,8	38,7
Франція	27,2	27,1	27,4	24,1	26	27,8	28,5	28,5	28,7	28	28,4	29,1	25,5	27,9	30,4	30,7	30,4	30,5
Хорватія	39,7	39	38,5	34,5	37,7	40,4	41,6	43	46,3	46,4	46,3	46,5	38,2	38,2	40,9	41,1	42,6	44,2
Чехія	65,3	66,6	63,4	58,8	66,2	71,6	76,6	77,3	83,8	62,5	64,1	61,2	54,9	63,1	67,7	71,7	71,5	77,1
Швеція	48,2	48,3	49,8	44,5	46,2	46,7	46,3	43,8	44,5	40,6	41,3	43,5	38,7	40,7	42	41,4	39,3	40,8
<i>Країни ЄАВТ</i>																		
Ісландія	31,1	33,4	41,5	49,8	53,7	56,6	57	55,7	53,6	48,3	42,5	43,7	40,8	43,5	48,6	50,9	47,7	47,4
Ліхтенштейн
Норвегія	44,7	43,3	45,9	39,2	39,8	41,3	40,6	38,8	38,3	27,7	29,9	29	27,9	28,6	28,5	27,7	28,6	29,6
Швейцарія	56,7	61,6	63	57,4	64,2	65,8	67,3	72,3	64,3	48,2	50,3	52,4	49,9	53,5	57,3	56,9	60,2	53
<i>Інші країни Європи</i>																		
Албанія	24,9	28,1	29,6	29,6	32,4	34	33,4	35,4	28,2	48,5	54,8	56,4	53,8	53	56,7	52	53,5	47,3
Білорусь	60,1	60,9	60,9	50,5	53,2	81,1	81,3	60,3	57,2	64,2	67,2	68,7	61,8	66,9	82,2	76,7	63,5	57,9
Боснія і Герцеговина	35,9	27,7	27,4	25,5	30,3	32,6	32,8	34,2	34,3	64,6	57,7	60,6	49,7	52,3	56,8	56,9	55,2	57,6
Македонія	37,8	44,1	43,2	32,8	39,8	47,1	45,4	43,8	47,9	54,8	62	68,3	54,4	58,1	66,1	66,8	61,9	65,1
Молдова	45,3	47,5	40,8	36,9	39,2	45	43,5	43,3	41,6	91,9	97,1	93,6	73,5	78,5	85,8	83,9	80,6	78
Росія	33,7	30,2	31,3	27,9	29,2	30,3	29,5	28,6	30	21,0	21,5	22,1	20,5	21,1	21,7	22,3	22,7	22,9
Сербія	30,3	28,4	29,1	26,8	32,9	34	36,9	41,2	44,3	50,6	52,7	54,1	42,7	47,9	49,4	53,6	51,9	54,3
Туреччина	22,7	22,3	23,9	23,3	21,2	24	26,3	25,6	27,7	27,6	27,5	28,3	24,4	26,8	32,6	31,5	32,2	32,2
Україна	46,6	44,8	46,9	46,4	50,7	49,8	47,7	43	49,2	49,5	50,4	54,9	48	53,6	56,4	56,4	52,1	53,2
Чорногорія	49,4	44,4	39,5	32,1	37	42,3	43,7	41,3	40,1	79,1	86,7	94	65,4	62,7	64,3	68,1	61,4	

* *Примітка:* складено за даними Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.ZS>;<http://data.worldbank.org/indicator/NE.IMP.GNFS.ZS>

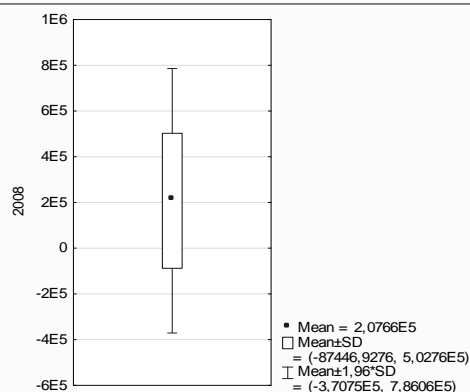
Додаток Е

Розподіл потоків імпорту товарів та послуг країн Європи у 2008-2013 рр.

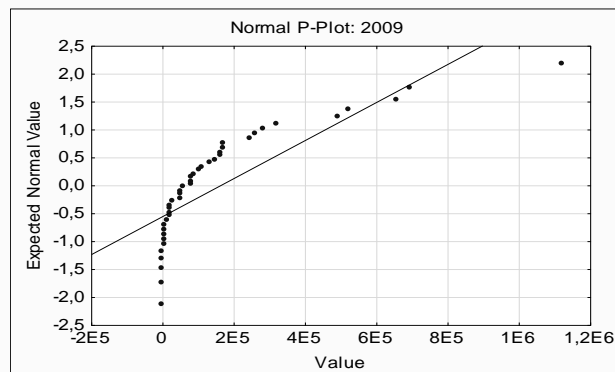
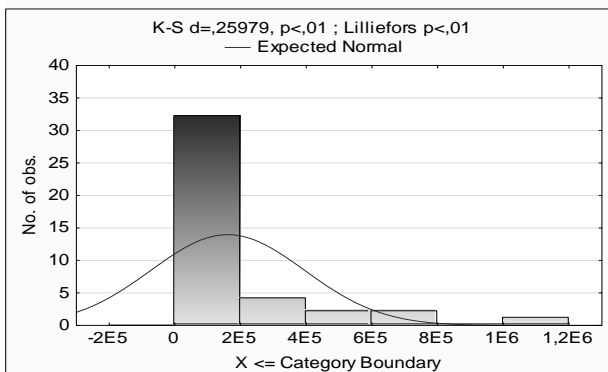
Summary: 2008

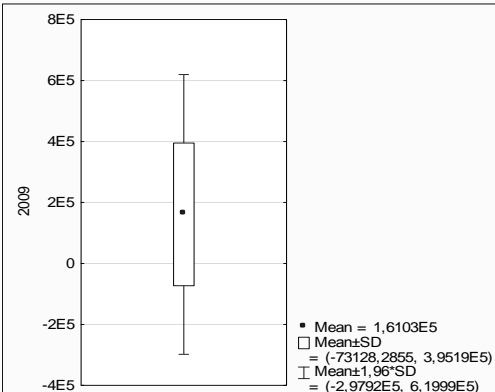
Summary Statistics:2008
Valid N=41
Mean=207658,436343
Minimum=3731,000000
Maximum=1408041,535536
Std.Dev.=295105,363962

Summary: 2009

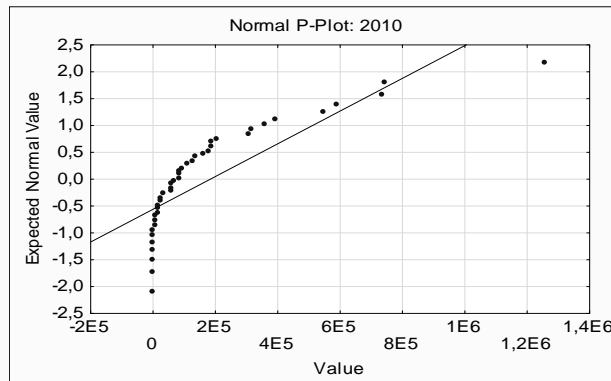
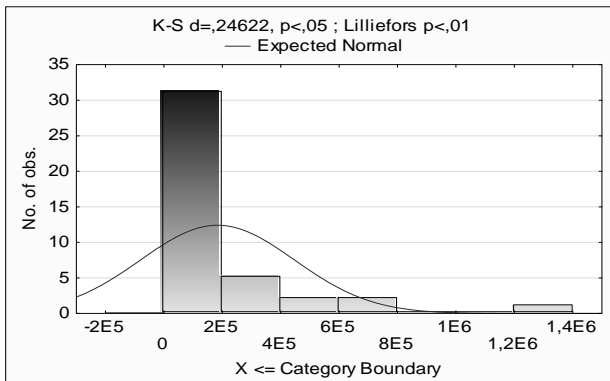

Summary Statistics:2009
Valid N=41
Mean=161032,600708
Minimum=2313,000000
Maximum=1124333,864138
Std.Dev.=234160,886249

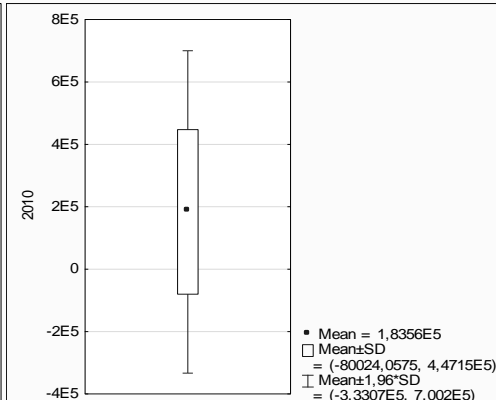

Продовження додатку Е

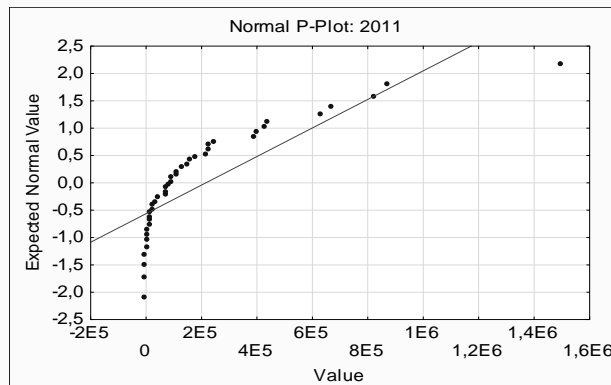
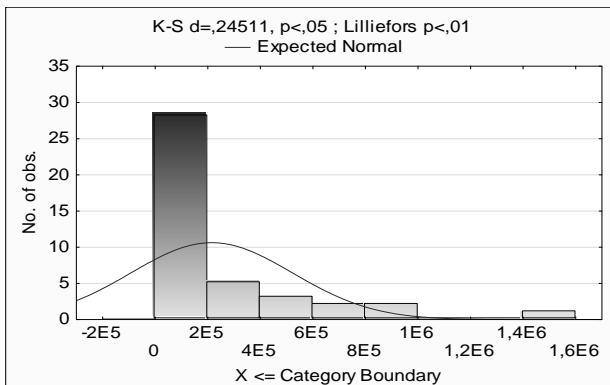
Summary: 2010

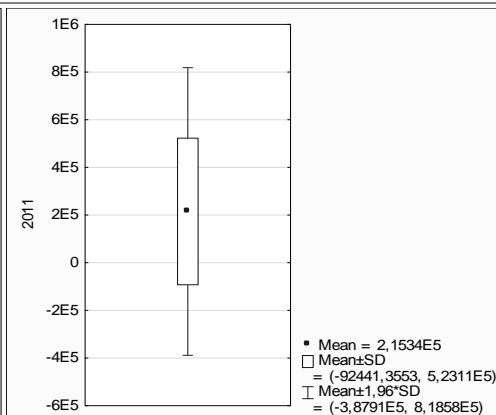
Summary Statistics:2010
 Valid N=41
 Mean=183563,953659
 Minimum=2628,000000
 Maximum=1265854,677120
 Std.Dev.=263588,011139

Summary: 2011

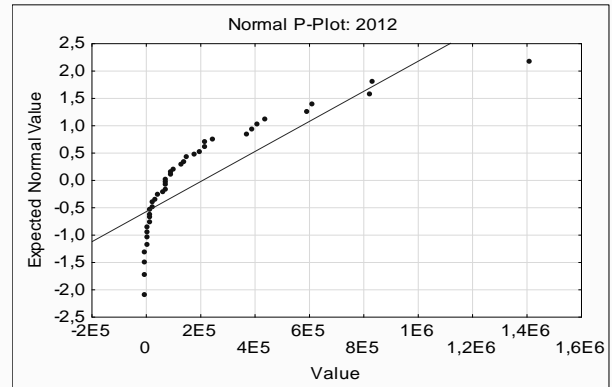
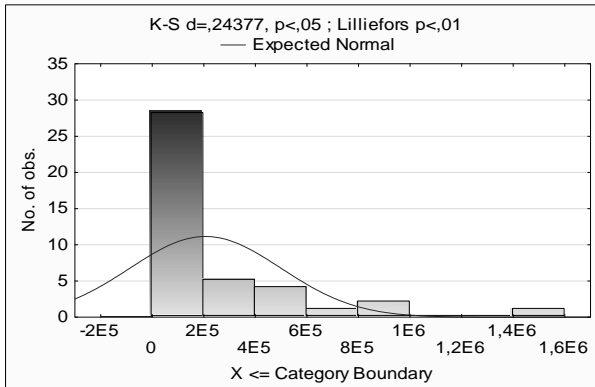

Summary Statistics:2011
 Valid N=41
 Mean=215335,425800
 Minimum=2985,000000
 Maximum=1499994,159345
 Std.Dev.=307776,781124

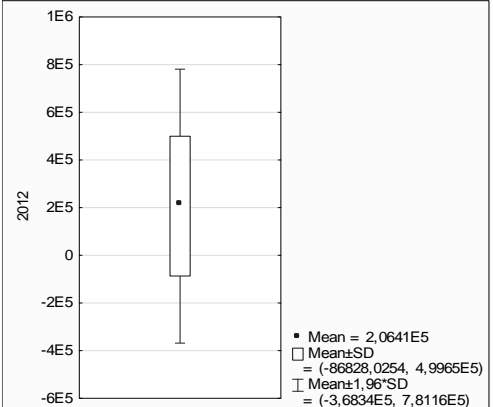

Продовження додатку Е

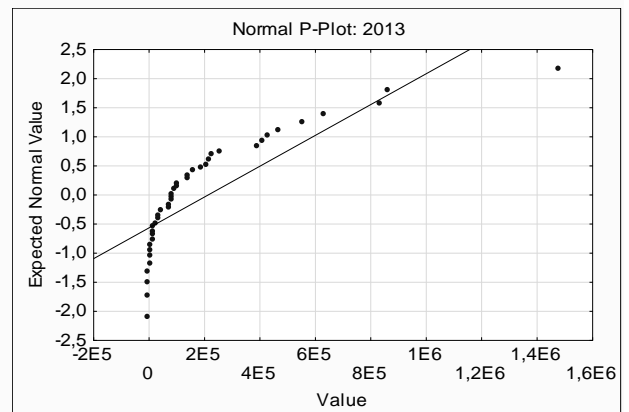
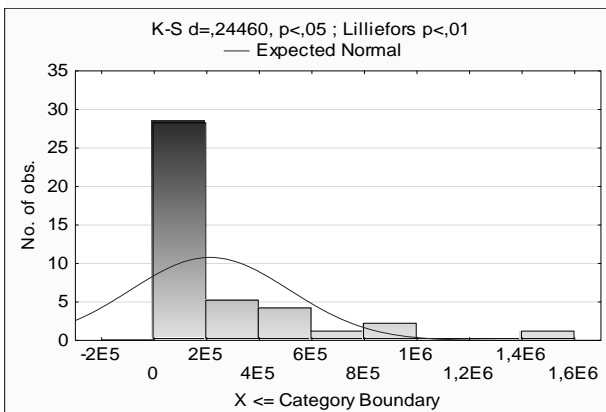
Summary: 2012

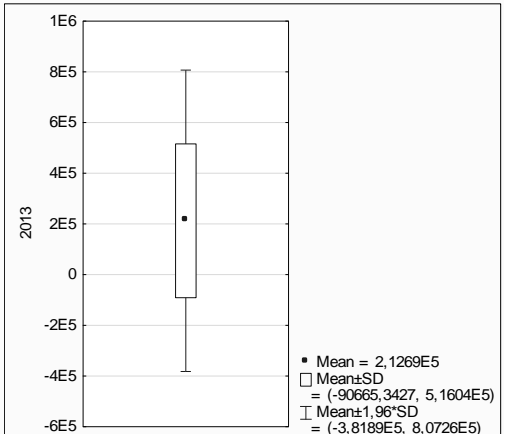
Summary Statistics:2012
Valid N=41
Mean=206410,217312
Minimum=2832,000000
Maximum=1415443,264371
Std.Dev.=293238,242696

Summary: 2013

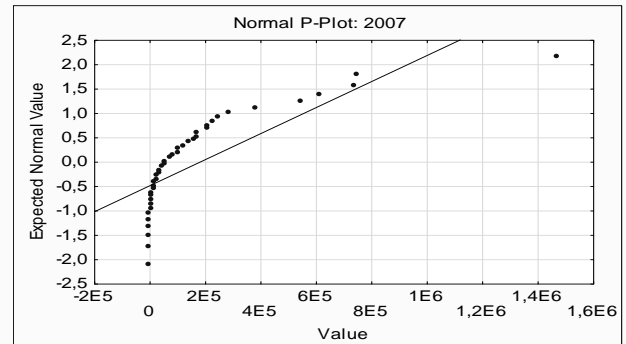
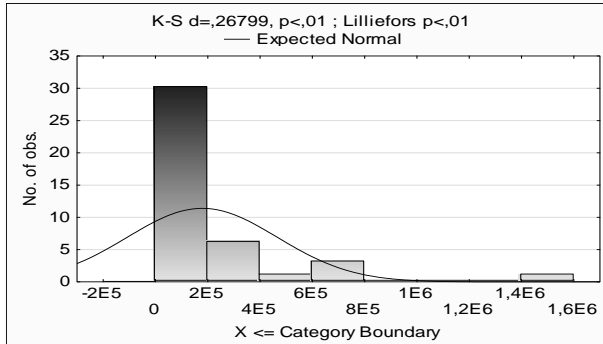
Summary Statistics:2013
Valid N=41
Mean=212688,994995
Minimum=2895,000000
Maximum=1487445,546027
Std.Dev.=303354,337729

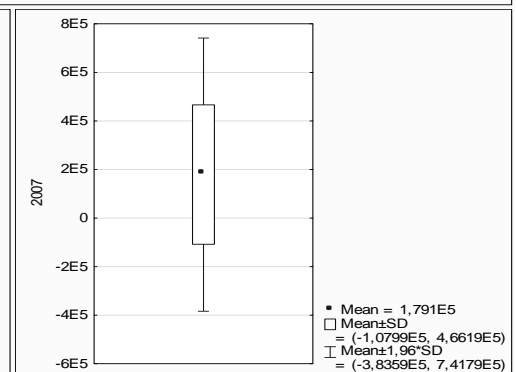
Продовження додатку Е

Розподіл потоків експорту товарів та послуг країн Європи у 2007-2013 рр.

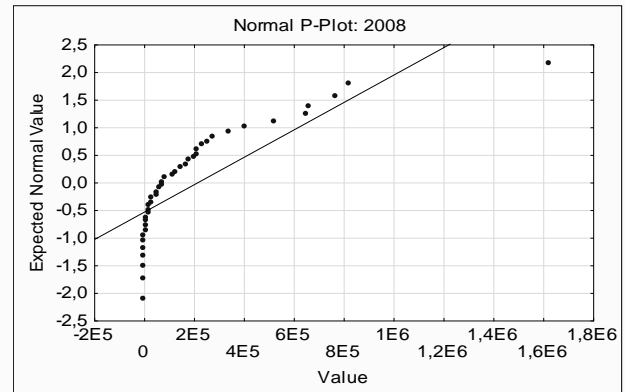
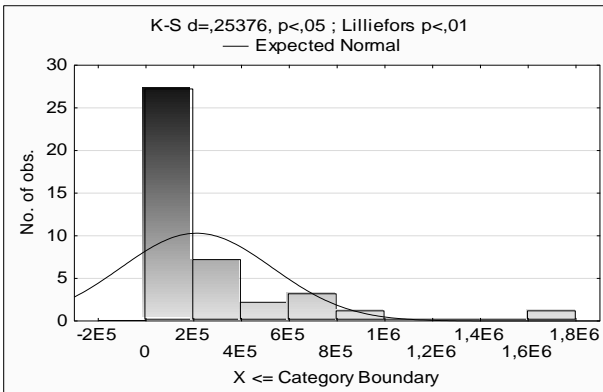
Summary: 2007

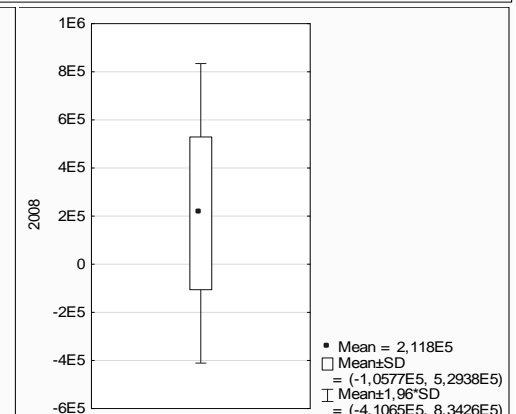
Summary Statistics:2007
 Valid N=41
 Mean=179099,986674
 Minimum=1420,000000
 Maximum=1477398,791026
 Std.Dev.=287086,550534

Summary: 2008

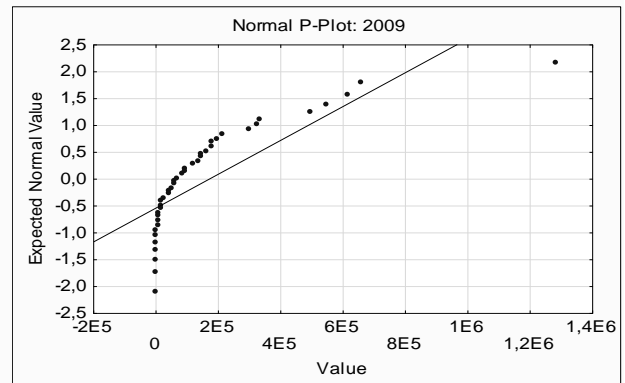
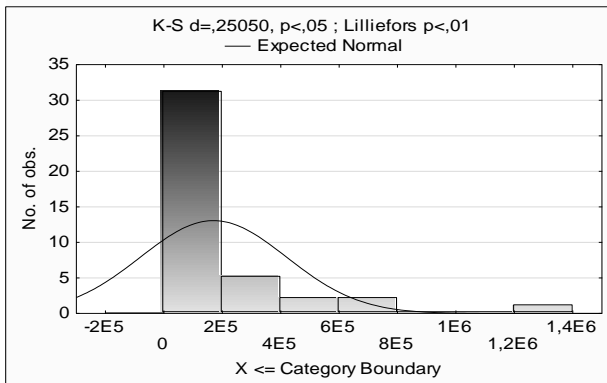

Summary Statistics:2008
 Valid N=41
 Mean=211804,716383
 Minimum=1345,000000
 Maximum=1630247,444705
 Std.Dev.=317577,460006

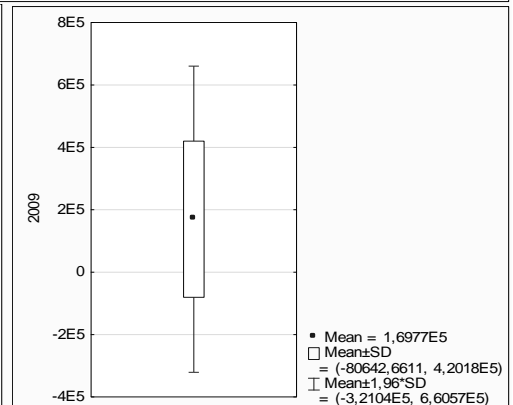

Продовження додатку Е

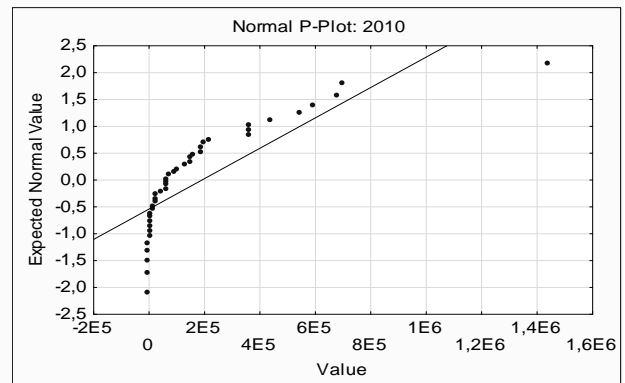
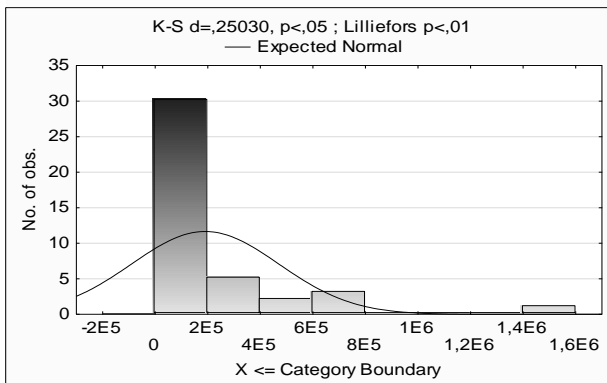
Summary: 2009

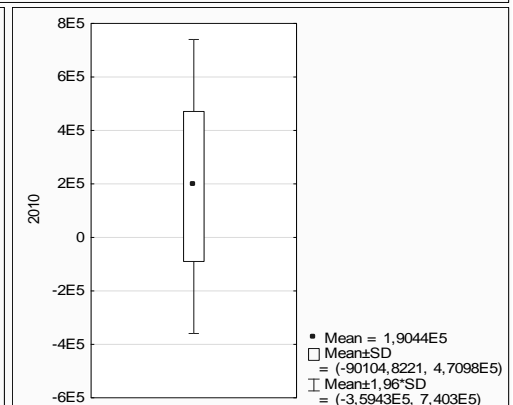
Summary Statistics:2009
 Valid N=41
 Mean=169768,419524
 Minimum=1265,000000
 Maximum=1290527,878898
 Std.Dev.=250411,080653

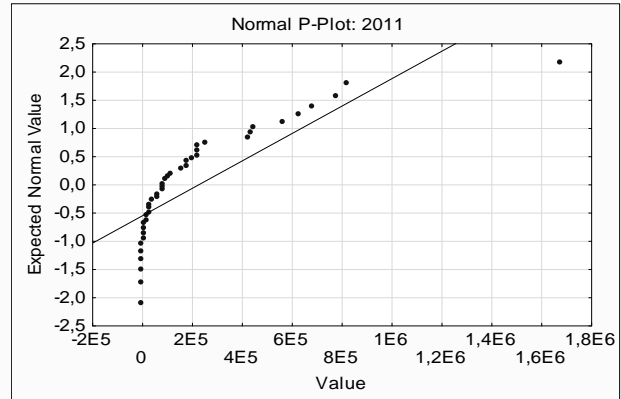
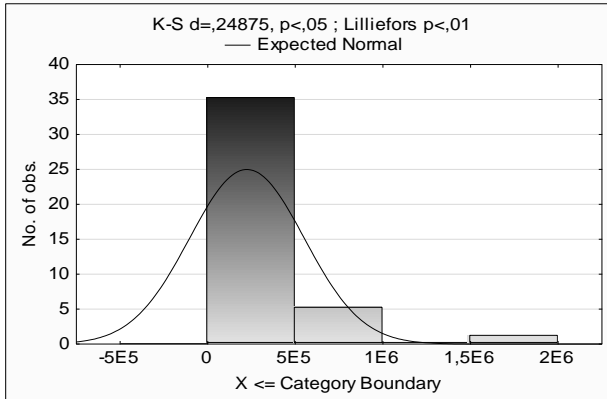
Summary: 2010

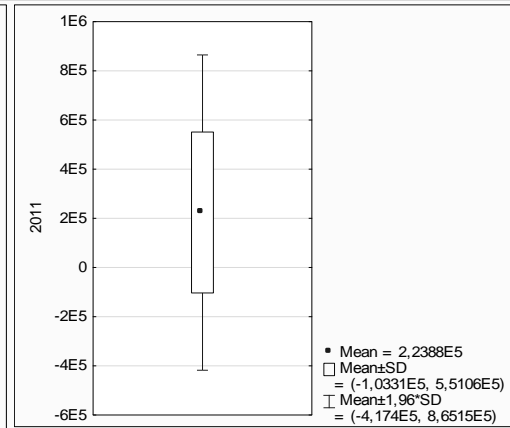
Summary Statistics:2010
 Valid N=41
 Mean=190438,091453
 Minimum=1479,000000
 Maximum=1441418,861639
 Std.Dev.=280542,913546

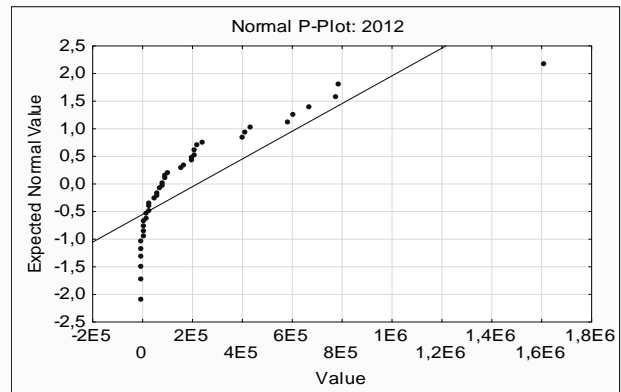
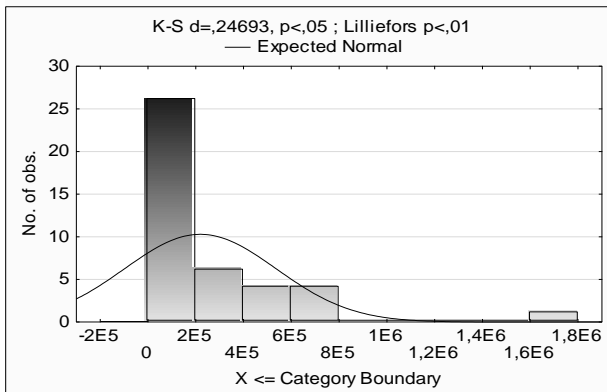
Summary: 2011

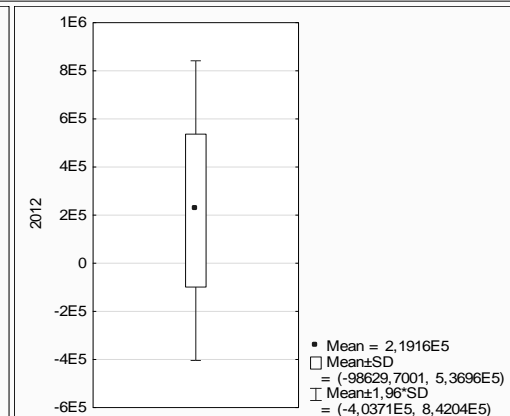
Summary Statistics:2011
 Valid N=41
 Mean=223875,922459
 Minimum=1906,000000
 Maximum=1679957,418896
 Std.Dev.=327182,468157

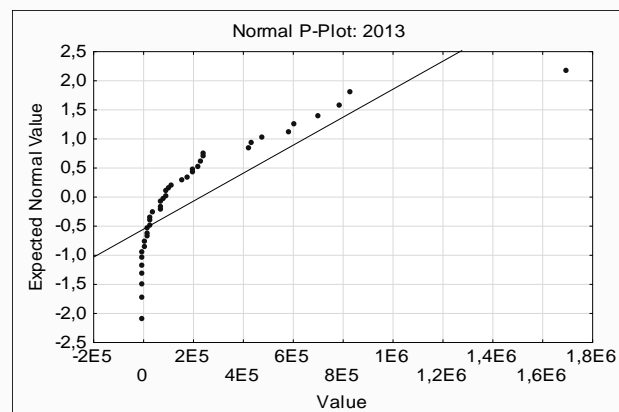
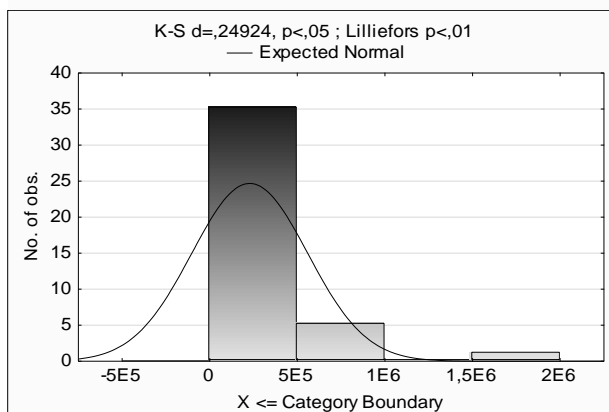
Summary: 2012

Summary Statistics:2012
 Valid N=41
 Mean=219163,673286
 Minimum=1736,000000
 Maximum=1620674,192529
 Std.Dev.=317793,373341

Summary: 2013

Summary Statistics:2013

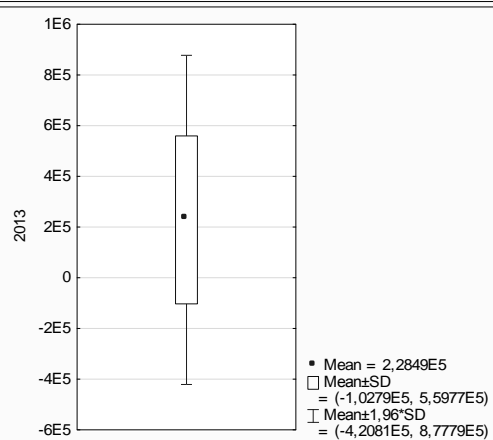
Valid N=41

Mean=228490,940144

Minimum=1898,000000

Maximum=1699404,773760

Std.Dev.=331276,626386

Додаток Ж
Результати кластерного аналізу країн Європи за обсягами імпорту та експорту товарів і послуг
Імпорт товарів та послуг

Variable	Cluster Means (імпорт)			
	Cluster No. 1	Cluster No. 2	Cluster No. 3	Cluster No. 4
2007	947085	408384,8	167546,5	36895,32
2008	1041814	463291,3	192665,6	44478,42
2009	827599	358115,4	147768,8	32862,36
2010	920271	423296,0	168201,1	36663,54
2011	1069192	500541,8	197015,1	43408,56
2012	1028808	475639,5	190810,1	41503,21
2013	1066028	484870,0	198721,8	42632,05
2014	1083588	475306,7	204875,9	42730,16

Cluster Number	Euclidean Distances between Clusters (імпорт)			
	Distances below diagonal			
	Squared distances above diagonal			
	No. 1	No. 2	No. 3	No. 4
No. 1	0,0	3,036742E+11	6,679748E+11	9,241522E+11
No. 2	551066,4	0,000000E-01	7,110378E+10	1,686031E+11
No. 3	817297,3	2,666529E+05	0,000000E-01	2,075969E+10
No. 4	961328,3	4,106131E+05	1,440823E+05	0,000000E-01

Variable	Descriptive Statistics for Cluster 1 (імпорт)		
	Mean	Standard Deviation	Variance
Cluster contains 3 cases			
2007	947085	266077,6	7,079730E+10
2008	1041814	317234,7	1,006379E+11
2009	827599	257520,1	6,631660E+10
2010	920271	299327,3	8,959686E+10
2011	1069192	373963,7	1,398488E+11
2012	1028808	334842,7	1,121196E+11
2013	1066028	365169,1	1,333484E+11
2014	1083588	373513,4	1,395123E+11

Variable	Descriptive Statistics for Cluster 2 (імпорт)		
	Mean	Standard Deviation	Variance
Cluster contains 6 cases			
2007	408384,8	143936,7	2,071761E+1
2008	463291,3	151948,4	2,308830E+1
2009	358115,4	120734,6	1,457684E+1
2010	423296,0	121690,2	1,480850E+1
2011	500541,8	122996,3	1,512810E+1
2012	475639,5	105649,5	1,116181E+1
2013	484870,0	95840,6	9,185422E+0
2014	475306,7	99568,4	9,913866E+0

Descriptive Statistics for Cluster 3 (імпорт) Cluster contains 8 cases			
Variable	Mean	Standard Deviation	Variance
2007	167546,5	31959,82	1021430000
2008	192665,6	37370,41	1396547000
2009	147768,8	26756,69	715920300
2010	168201,1	33937,08	1151726000
2011	197015,1	42946,55	1844407000
2012	190810,1	39942,20	1595379000
2013	198721,8	42452,88	1802247000
2014	204875,9	43042,20	1852631000

Descriptive Statistics for Cluster 4 (in импорт) Cluster contains 24 cases			
Variable	Mean	Standard Deviation	Variance
2007	36895,32	33269,82	1106881000
2008	44478,42	39889,50	1591172000
2009	32862,36	30267,92	916146900
2010	36663,54	32972,88	1087211000
2011	43408,56	38134,47	1454238000
2012	41503,21	35994,57	1295609000
2013	42632,05	36730,37	1349120000
2014	42730,16	36445,17	1328251000

Members of Cluster Number 1 (імпорт) and Distances from Respective Cluster Center Cluster contains 3 cases	
	Distance
Франція	183672,6
Німеччина	376307,5
Великобританія	194168,7

Members of Cluster Number 2 (імпорт) and Distances from Respective Cluster Center Cluster contains 6 cases	
	Distance
Бельгія	48836,2
Італія	166492,0
Нідерланди	135749,3
Іспанія	58427,3
Швейцарія	121505,0
Російська Федерація	86041,5

Members of Cluster Number 3 (імпорт) and Distances from Respective Cluster Center Cluster contains 8 cases	
	Distance
Австрія	20090,25
Чехія	44138,94
Данія	28619,42
Ірландія	12582,76
Польща	35583,80
Швеція	27276,01
Норвегія	52206,45
Туреччина	43506,21

Продовження Додатку Ж

	Members of Cluster Number 4 (імпорт) and Distances from Respective Cluster Center Cluster contains 24 cases
	Distance
Болгарія	6660,72
Хорватія	14850,54
Кіпр	29631,23
Естонія	22940,22
Фінляндія	63527,96
Греція	42215,09
Угорщина	67772,55
Латвія	23301,76
Литва	9625,91
Люксембург	33664,09
Мальта	32883,38
Португалія	50939,91
Румунія	32630,84
Словаччина	35936,44
Словенія	7910,45
Ісландія	33154,51
Албанія	34185,48
Білорусія	4740,06
Боснія і Гевцоговина	30534,19
Чорногорія	37575,24
Сербія	15554,30
Молдова	35231,62
Македонія	34026,92
Україна	43590,51

Експорт товарів та послуг

Variable	Cluster Means (Експорт)			
	Cluster No. 1	Cluster No. 2	Cluster No. 3	Cluster No. 4
2007	1477399	611316,2	184093,8	32670,34
2008	1630248	689469,8	244043,4	38413,34
2009	1290528	535571,0	197736,5	34042,55
2010	1441419	596732,9	232162,3	34545,53
2011	1679957	700995,3	272461,5	41537,61
2012	1620674	691003,2	266014,7	40994,11
2013	1699405	709593,9	280440,5	43162,84
2014	1763332	718353,8	284601,4	43886,29

Variable	Descriptive Statistics for Cluster 1		
	Mean	Standard Deviation	Variance
2007	1477399	0,00	0,00
2008	1630248	0,00	0,00
2009	1290528	0,00	0,00
2010	1441419	0,00	0,00
2011	1679957	0,00	0,00
2012	1620674	0,00	0,00
2013	1699405	0,00	0,00
2014	1763332	0,00	0,00

Продовження Додатку Ж

Descriptive Statistics for Cluster 2 Cluster contains 5 case			
Variable	Mean	Standard Deviation	Variance
2007	611316,2	150086,4	2,252592E+10
2008	689469,8	116112,7	1,348215E+10
2009	535571,0	124341,7	1,546085E+10
2010	596732,9	107882,6	1,163866E+10
2011	700995,3	103352,5	1,068174E+10
2012	691003,2	96310,0	9,275616E+09
2013	709593,9	107096,3	1,146962E+10
2014	718353,8	118690,0	1,408731E+10

Descriptive Statistics for Cluster 3 Cluster contains 11 cases			
Variable	Mean	Standard Deviation	Variance
2007	184093,8	67576,2	4,566541E+09
2008	244043,4	76917,9	5,916365E+09
2009	197736,5	67385,7	4,540834E+09
2010	232162,3	91565,7	8,384273E+09
2011	272461,5	110933,8	1,230630E+10
2012	266014,7	103618,8	1,073686E+10
2013	280440,5	115474,1	1,333426E+10
2014	284601,4	110402,0	1,218861E+10

Descriptive Statistics for Cluster 4 Cluster contains 24 cases			
Variable	Mean	Standard Deviation	Variance
2007	32670,34	33924,89	1150898000
2008	38413,34	39200,79	1536701000
2009	34042,55	33032,72	1091161000
2010	34545,53	32992,57	1088510000
2011	41537,61	38367,05	1472030000
2012	40994,11	37200,41	1383870000
2013	43162,84	39373,64	1550284000
2014	43886,29	40342,15	1627489000

Members of Cluster Number 1 and Distances from Respective Cluster Center Cluster contains 1 cases	
	Distance
Німеччина	0,00

Members of Cluster Number 2 and Distances from Respective Cluster Center Cluster contains 5 cases	
	Distance
Франція	123376,7
Італія	62777,7
Нідерланди	23457,2
Великобританія	97208,6
Російська Федерація	158582,2

Продовження Додатку Ж

Members of Cluster Number 3 and Distances from Respective Cluster Center Cluster contains 11 cases	
	Distance
Австрія	38955,8
Бельгія	149705,0
Чехія	98893,2
Данія	77201,9
Ірландія	29170,6
Польща	35790,2
Іспанія	128003,4
Швеція	24904,1
Норвегія	60277,0
Швейцарія	152153,3
Туреччина	66163,1

Members of Cluster Number 4 and Distances from Respective Cluster Center Cluster contains 24 cases	
	Distance
Болгарія	10879,97
Хорватія	14841,48
Кіпр	36149,63
Естонія	21159,46
Фінляндія	67949,69
Греція	26647,99
Угорщина	75588,57
Латвія	23592,64
Литва	9715,56
Люксембург	58322,52
Мальта	32355,06
Португалія	42665,49
Румунія	24192,41
Словаччина	40364,50
Словенія	5594,40
Ісландія	31059,33
Албанія	35420,81
Білорусія	6178,96
Боснія і Герцоговина	33300,97
Чорногорія	37271,95
Сербія	22499,07
Молдова	36466,77
Македонія	34623,20
Україна	35357,01

Додаток К

Таблиця К.1

Товарна структура експорту (імпорту) товарів країн Європи та показники зовнішньоторговельної активності

Країни	Кількість партнерів в експорті	Кількість партнерів в імпорті	Кількість експортної продукції	Кількість імпорتنної продукції	Основні товари експорту	Основні товари імпорту
<i>Європейський Союз -28</i>						
Австрія	217	211	4344	4510	інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; двигуни, дизель для транспортних засобів; нафтові мастила; запасні частини для автомобілів	нафтові мастила та мастила з бітумнію; нафтові мастила; автомобілі з робочим об'ємом циліндрів дизельного двигуна; природний газ в газоподібному стані; інші гормони та їх похідні
Бельгія	230	223	4482	4532	нафтові мастила; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; непромислово необроблені алмази; автомобілі з робочим об'ємом циліндрів дизельного двигуна; вакцини для людської медицини	нафтові мастила; нафтові мастила та мастила з бітумнію; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; непромислово необроблені алмази; автомобілі з робочим об'ємом циліндрів дизельного двигуна;
Болгарія	201	171	3782	4316	нафтові мастила; мідні катоди та їх частини; необроблена мідь, мідні аноди для електролітів; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; жито, звичайна пшениця та меслин	нафтові мастила та мастила з бітумнію; мідні руди та концентрати; нафтові мастила; природний газ в газоподібному стані; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції;
Великобританія	230	225	4501	4533	нафтові мастила та мастила з бітумнію; золото в інших напівоброблених формах, немонетарне; нафтові мастила; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; автомобілі з поршнеvim двигуном	нафтові мастила та мастила з бітумнію; нафтові мастила; автомобілі з робочим об'ємом циліндрів дизельного двигуна; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; золото в інших напівоброблених формах

Продовження табл. К.1

Греція	208	179	3954	4433	нафтові мастила; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; плити, листи та смуги, сплав з алюмінію; свіжа або охолоджена риба; сири	нафтові мастила ; нафтові мастила та мастила з бітумнію; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; вантажні судна або судна для транспортування; танкери
Данія	222	217	4248	4426	нафтові мастила; електричні генератори; нафтові мастила та мастила з бітумнію; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; антисироватки та фракції крові	нафтові мастила ; нафтові мастила та мастила з бітумнію; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; вантажні судна або судна для транспортування; пристрої передачі для радіо-телефонного зв'язку
Естонія	168	171	3702	4225	нафтові мастила; телеграфні апарати; пристрої для несучих струм системних ліній; частини електричних апаратів для телефонних ліній; електрична енергетика	нафтові мастила; частини електричних апаратів для телефонних ліній; монолітні інтегральні схеми; автомобілі з поршневим двигуном; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції
Ірландія	217	220	3652	4 399	інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; мікстури пахучих речовин для харчових продуктів; суміш з пірамідинових та піперазинових кілець; інші гетероциклічні компоненти; сульфаніламід	нафтові мастила; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; нафтові мастила та мастила з бітумнію; природний газ в газоподібному стані; частини та приладдя автоматичної обробки даних
Іспанія	223	226	4514	4563	нафтові мастила; автомобілі з робочим об'ємом циліндрів дизельного двигуна; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; автомобілі з поршневим двигуном;	нафтові мастила та мастила з бітумнію; частини автомобілів; нафтові мастила; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; автомобілі з робочим об'ємом циліндрів дизельного двигуна
Італія	226	208	4471	4562	нафтові мастила; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; частини автомобілів; пробки, крани, арматура, та схожі пристрої; ювелірні прикраси та частини для них	нафтові мастила та мастила з бітумнію; природний газ в газоподібному стані; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; нафтові мастила; автомобілі з робочим об'ємом циліндрів дизельного двигуна

Продовження табл. К.1

Кіпр	186	153	1730	3838	нафтові мастила; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; сири; немонетарне золото в необроблених формах; змінні резистори, включаючи реостати	нафтові мастила; моторні човни та інші види наземних човнів; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; пристрої передачі для радіо-телефонного зв'язку; автомобілі з робочим об'ємом циліндрів дизельного двигуна
Латвія	198	146	3624	4297	нафтові мастила; пристрої передачі для радіо-телефонного зв'язку; хвойні породи деревини пиломатеріалів або вздовж розколоті; жито, звичайна пшениця та меслин; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції	нафтові мастила; пристрої передачі для радіо-телефонного зв'язку; природний газ в газоподібному стані; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; телевізійні приймачі, включаючи відеомонітори
Литва	188	156	4095	4359	нафтові мастила; жито, звичайна пшениця та меслин; поліетиленерефталат в первинній формі; меблі, деревина; електричні провідники не більше 80В	нафтові мастила та мастила з бітумнію; нафтові мастила; природний газ в газоподібному стані; електричні провідники не більше 80В
Люксембург	193	208	3401	4295	паперова продукція; нові пневматичні шини або резина для такого ж призначення; продукція прокату металів; необроблений алюміній, сплави;	нафтові мастила; автомобілі з робочим об'ємом циліндрів дизельного двигуна; невеликі літаки; відходи чорних металів, лом, залізо та сталь; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції
Мальта	166	159	1541	3715	нафтові мастила; монолітні інтегральні схеми; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; напівпровідникові прилади; електричні перемикачі	нафтові мастила; моторні човни та інші види наземних човнів; невеликі літаки; монолітні інтегральні схеми; запчастини для літаків
Нідерланди	229	230	4490	4515	нафтові мастила; природний газ в газоподібному стані; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; телеграфні апарати; частини та приладдя автоматичної обробки даних	нафтові мастила та мастила з бітумнію; нафтові мастила; телеграфні апарати; автообробка цифрових даних; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції

Продовження табл. К.1

Німеччина	230	222	4429	4532	автомобілі з поршневим двигуном; автомобілі з робочим об'ємом циліндрів дизельного двигуна; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; невеликі літаки; автомобілі з поршневим двигуном	нафтові мастила та мастила з бітумнію; природній газ в газоподібному стані; нафтові мастила; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; невеликі літаки;
Польща	218	229	4409	4529	телевізійні приймачі, включаючи відеомонітори; нафтові мастила; автомобілі з поршневим двигуном; пристрої передачі для радіо-телефонного зв'язку; двигуни, дизель для транспортних засобів;	нафтові мастила та мастила з бітумнію; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; запчастини; пристрої передачі для радіо-телефонного зв'язку; монолітні інтегральні схеми
Португалія	207	177	4224	4489	нафтові мастила; папір; автомобілі з робочим об'ємом циліндрів дизельного двигуна; запасні частини для автомобілів; нові пневматичні шини або резина для такого ж призначення	нафтові мастила та мастила з бітумнію; нафтові мастила; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; автомобілі з робочим об'ємом циліндрів дизельного двигуна; запасні частини для автомобілів
Румунія	196	173	3990	4443	нафтові мастила; комплекти запалювання проводки та комплекти електропроводки; автомобілі з робочим об'ємом циліндрів дизельного двигуна; запасні частини для автомобілів; нові пневматичні шини або резина для такого ж призначення	нафтові мастила та мастила з бітумнію; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; нафтові мастила; пристрої передачі для радіо-телефонного зв'язку; запасні частини для автомобілів;
Словаччина	201	220	3912	4437	телевізійні приймачі, включаючи відеомонітори; пристрої передачі для радіо-телефонного зв'язку; автомобілі з робочим об'ємом циліндрів дизельного двигуна; автомобілі з поршневим двигуном; нафтові мастила	телевізійні приймачі, включаючи відеомонітори; частини та приладдя автоматичної обробки даних; природній газ в газоподібному стані; запчастини; оптичні пристрої, інструменти та техніка

Продовження табл. К.1

Словенія	193	223	4017	4378	інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; нафтові мастила; автомобілі з робочим об'ємом циліндрів дизельного двигуна; автомобілі з поршневим двигуном	нафтові мастила; автомобілі з робочим об'ємом циліндрів дизельного двигуна; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; природний газ в газоподібному стані; автомобілі з поршневим двигуном
Угорщина	205	169	4003	4396	автомобілі з поршневим двигуном; двигуни із зворотним іскровим запалюванням; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; телевізійні приймачі, включаючи відеомонітори; автомобілі з робочим об'ємом циліндрів дизельного двигуна	нафтові мастила та мастила з бітумнію; природний газ в газоподібному стані; нафтові мастила; монолітні інтегральні схеми запасні частини для автомобілів;
Фінляндія	216	201	3935	4391	нафтові мастила; хвойні породи деревини пиломатеріалів або вздовж розколоті; напів-знебарвлені або знебарвлені хвойні хімікати; картон і паперові дошки; папір з каоліновим покриттям	нафтові мастила та мастила з бітумнію; нафтові мастила; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; відходи чорних металів, лом, залізо та сталь; автомобілі з робочим об'ємом циліндрів дизельного двигуна
Франція	228	234	4380	4566	запчастини для літаків; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; нафтові мастила; автомобілі з робочим об'ємом циліндрів дизельного двигуна; монолітні інтегральні схеми	нафтові мастила та мастила з бітумнію; нафтові мастила; природний газ в газоподібному стані; запчастини для літаків; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції
Хорватія	182	167	3846	4346	нафтові мастила; електроенергія; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; запчастини; рідкі діелектричні трансформатори;	нафтові мастила та мастила з бітумнію; нафтові мастила; електроенергія; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; природний газ в газоподібному стані
Чехія	213	232	4378	4516	автомобілі з робочим об'ємом циліндрів дизельного двигуна; автомобілі з поршневим двигуном; запчастини для цифрових блоків; запасні частини для автомобілів; цифрові автоматичні системи	нафтові мастила та мастила з бітумнію; цифрові автоматичні системи; запчастини для цифрових блоків; монолітні інтегральні схеми; цифрові автоматичні системи; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції

Продовження табл. К.1

Швеція	223	217	4306	4475	нафтові мастила; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; хвойні породи деревини пиломатеріалів або вздовж розколоті; свіжа або охолоджена риба; автомобілі з робочим об'ємом циліндрів дизельного двигуна	нафтові мастила та мастила з бітумнію; нафтові мастила; автомобілі з робочим об'ємом циліндрів дизельного двигуна; пристрої передачі для радіо-телефонного зв'язку; свіжа або охолоджена риба
<i>Країни ЄАВТ</i>						
Ісландія	130	140	1521	4004	необроблений алюміній, сплави; заморожене філе риби; свіжа або охолоджена риба; заморожена скумбрія; бруси, прутки та інший профіль, алюмінієвий сплав	нафтові мастила; оксид алюмінію, інший штучний корунд; карбонові чи графітні електроди; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції;
Ліхтенштейн	-	-	-	-	-	-
Норвегія	112	189	3660	4371	нафтові мастила та мастила з бітумнію; природний газ в газоподібному стані нафтові мастила; свіжа або охолоджена риба; необроблений алюміній, сплави;	нафтові мастила; автомобілі з робочим об'ємом циліндрів дизельного двигуна; нікелевий штейн; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; пристрої передачі для радіо-телефонного зв'язку
Швейцарія	226	196	4323	4540	золото в інших напівоброблених формах, немонетарне; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; антисироватки та фракції крові; ювелірні прикраси та частини для них; наручні годинники з автоматичним механізмом	золото в інших напівоброблених формах, немонетарне; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; антисироватки та фракції крові; ювелірні прикраси та частини для них; нафтові мастила
<i>Інші країни Європи</i>						
Албанія	106	161	404	2333	запчастини; хромові руди та концентрати; чоловічі та дитячі штани, бриджу та інші вироби; резинове взуття, підошви, шкіра для взуття; взуття з металевими носочками, шкіряні гамаші	нафтові мастила; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; автомобілі з робочим об'ємом циліндрів дизельного двигуна; бичача та кінська шкіра

Продовження табл. К.1

Білорусь	158	115	3446	4244	нафтові мастила та мастила з бітумнію; хлористий калій; нафтові мастила; дизельні вантажівки; колісні трактори	нафтові мастила та мастила з бітумнію; природній газ в газоподібному стані; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; відходи чорних металів, лом, залізо та сталь; автомобілі з поршневим двигуном
Боснія і Герцеговина	126	192	2095	4159	частини сидінь; необроблений алюміній, сплави; електроенергетика; нафтові мастила; резинове взуття, підошви, шкіра для взуття	нафтові мастила; нафтові мастила та мастила з бітумнію; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; автомобілі з робочим об'ємом циліндрів дизельного двигуна; бітумінозне вугілля, неагломератне
Македонія	121	168	2739	4025	завдані каталізатори з дорогоцінними металами; фільтроване чи очищене устаткування; феро-нікелеві сплави; комплекти запалювання проводки та комплекти електро-проводки; нестебловий тютюн	нафтові мастила; необроблена платина або у порошкоподібному стані; електроенергія; необроблений паладій або у порошкоподібному стані; лабораторні керамічні вироби, хімічна та інша техніка
Молдова	111	167	2019	3817	спільно осьовий кабель та інше; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; волоські горіхи без шкірки, свіжий чи висушений; соняшникове насіння; жито, звичайна пшениця та меслин	нафтові мастила; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; електричні провідники не більше 80В; тютюнові вироби; пропан, скраплений
Росія	190	210	4299	4470	нафтові мастила та мастила з бітумнію; нафтові мастила; природній газ в газоподібному стані; бітумінозне вугілля, неагломератне; золото в інших напівоброблених формах, немонетарне	автомобілі з поршневим двигуном; ; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; пристрої передачі для радіо-телефонного зв'язку; невеликі літаки; пояси безпеки для пасажирів транспортних засобів
Сербія	159	195	3793	4294	автомобілі з робочим об'ємом циліндрів дизельного двигуна; кукурудза; комплекти запалювання проводки та комплекти електропроводки; автомобілі з поршневим двигуном;	запасні частини для автомобілів; нафтові мастила та мастила з бітумнію; нафтові мастила; природній газ в газоподібному стані; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції

Продовження табл. К.1

Туреччина	216	218	4311	4370	нафтові мастила; ювелірні прикраси та частини для них; бруси, прутки та інший профіль; дизельні вантажівки; золото в інших напів-оброблених формах, немонетарне	нафтові мастила; золото в інших напівоброблених формах, немонетарне; відходи чорних металів, лом, залізо та сталь; автомобілі з робочим об'ємом циліндрів дизельного двигуна; пристрої передачі для радіотелефонного зв'язку
Україна	192	198	3594	4273	кукурудза; сире соняшникове насіння, соняшnikова олія; жито, звичайна пшениця та меслин; напівготова чи готова продукція з сталі або заліза; неагломератні залізні руди та концентрати	нафтові мастила; природній газ в газоподібному стані; бітумінозне вугілля, неагломератне; інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; паливні елементи (картриджі), неопромінювані
Чорногорія	80	172	1690	3655	необроблений алюміній, сплави; електроенергія; заморожена свинина; вино (негазоване); відходи чорних металів, лом, залізо та сталь;	нафтові мастила; електроенергія інші медикаменти змішаної та незмішаної продукції; автомобілі з робочим об'ємом циліндрів дизельного двигуна; свіжа або охолоджена шинка без кістки

* Примітка: складено за даними WITS [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://wits.worldbank.org/countrysnapshot/en/AUT>

Додаток Л

Таблиця Л.1

**Динаміка географічної структури експорту продуктів харчування
країнами Європейського Союзу, (%)**

Партнери/ Рік	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Extra EU-28	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Сполучені Штати	19,8	18,2	14,8	14,9	14,2	13,5	13,6	13,2	13,5
Китай (за винятком Гонконгу)	1,5	1,9	1,9	2,5	3,0	3,8	4,4	4,7	5,2
Швейцарія	7,2	7,1	7,4	8,0	7,1	6,6	6,2	6,2	6,1
Японія	6,5	6,1	5,8	5,7	5,2	4,9	4,9	4,5	4,5
Саудівська Аравія	2,4	3,0	2,5	2,3	2,7	2,9	3,2	3,6	3,2
Росія	10,4	11,0	11,2	9,8	10,8	10,3	10,0	10,0	7,4
Норвегія	3,3	3,6	3,6	3,8	3,6	3,5	3,5	3,6	3,5
Гонконг	1,3	1,4	1,7	2,2	2,5	3,2	2,8	2,8	3,4
Алжир	2,2	2,4	3,2	2,6	2,5	3,4	2,6	2,8	3,1
Канада	3,2	3,1	2,9	2,9	2,8	2,6	2,6	2,5	2,4
Об'єднані Арабські Емірати	1,9	1,8	1,9	2,1	2,0	1,9	2,1	2,2	2,4
Австралія	2,0	2,0	2,0	2,1	2,0	2,0	2,1	2,2	2,2
Туреччина	1,4	1,6	1,7	1,8	2,3	2,6	2,3	1,8	1,9
Єгипет	1,0	0,9	1,0	1,6	1,7	1,4	1,5	1,4	1,8
Південна Корея	1,7	1,7	1,4	1,3	1,5	1,7	1,6	1,6	1,8
Сінгапур	1,5	1,7	1,6	1,5	1,7	1,9	2,0	1,9	1,7
Південна Африка	1,0	1,1	1,0	1,3	1,1	1,2	1,2	1,1	1,2
Ізраїль	1,2	1,1	1,1	1,1	1,1	1,0	0,9	1,0	1,1
Нігерія	1,1	1,1	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,3
Бразилія	0,8	0,8	0,9	1,0	1,1	1,1	1,1	1,1	1,2
Україна	1,5	1,7	2,2	1,8	1,8	1,8	1,9	1,8	1,4
Лівія	0,7	0,6	0,8	0,8	0,9	0,5	1,0	1,2	1,1
Марокко	0,9	1,4	1,7	1,1	1,3	1,4	1,0	1,1	1,3
Тайвань	1,1	0,9	0,8	0,8	0,9	0,9	0,9	0,8	1,0
Мексика	0,9	0,9	0,8	0,7	0,8	0,7	0,7	0,7	0,8
Таїланд	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,8	0,7	0,8
В'єтнам	0,3	0,4	0,4	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7	0,8
Ліван	0,6	0,6	0,6	0,7	0,9	0,8	0,9	0,9	0,9
Білорусь	0,7	0,5	0,7	0,5	0,6	0,7	0,8	0,8	0,8
Сербія	0,5	0,6	0,7	0,7	0,6	0,5	0,6	0,6	0,7
Боснія і Герцеговина	0,9	0,9	1,0	1,0	0,8	0,8	0,7	0,7	0,7
Ангола	0,9	1,0	1,1	1,1	1,0	1,1	1,1	1,1	1,1
Малайзія	0,5	0,6	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7
Філіппіни	0,4	0,5	0,5	0,5	0,6	0,5	0,6	0,7	0,8
Іран	0,3	0,3	0,7	0,6	0,4	0,4	1,0	0,7	1,1
Йорданія	0,4	0,4	0,4	0,3	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6
Кувейт	0,5	0,5	0,5	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Туніс	0,5	0,6	0,7	0,4	0,7	0,6	0,4	0,6	0,5
Кот-д'Івуар	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Індонезія	0,5	0,5	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5

Продовження табл. Л.1

Буркіна - Фасо	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Кабо - Верде	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Гвінея	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Ліберія	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Нігер	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1
Того	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Гренландія (DK)	0,1	0,2	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
Нова Каледонія (FR)	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2
Французька Полінезія	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Косово	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Сеута	0,2	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	0,2
Мелілья (ES)	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Майотта	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0
Аруба (NL)	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Ямайка	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1
Тринідад і Тобаго	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Коста-Ріка	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0
Гватемала	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1
Аргентина	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Еквадор	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Суринам	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Уругвай	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Узбекистан	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Макао	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Шрі Ланка	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Камбоджа	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Вірменія	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Сирія	0,6	0,3	0,4	0,5	0,5	0,5	0,3	0,3	0,2
Ліхтенштейн	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Сан - Марино	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Мадагаскар	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Гамбія	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Багамські о- ва	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Гаїті	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1
Гондурас	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
Парагвай	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1
Таджикистан	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Монголія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
Афганістан	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,0
Інші	1,7	1,5	1,6	2,4	1,0	0,8	1,6	1,4	1,1

* Примітка: складено за даними Євростату [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://ec.europa.eu/eurostat/data/database?p_p_id=NavTreeportletprod_WAR_NavTreeportletprod_INSTANCE_nPqeVbPXRmWQ&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=1

Індивідуальні показники абсолютних та відносних структурних змін (абсолютне значення) експорту продуктів харчування країнами Європейського Союзу

Партнери/ Рік	Індивідуальні показники структурних змін (абсолютне значення)								Індивідуальні показники відносних структурних змін (абсолютне значення)							
	d2007	d2008	d2009	d2010	d2011	d2012	d2013	d2014	d2007	d2008	d2009	d2010	d2011	d2012	d2013	d2014
Extra EU-28																
Сполучені Штати	1,6	3,4	0,1	0,7	0,7	0,1	0,4	0,3	0,1	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Китай (за винятком Гонконгу)	0,4	0,0	0,6	0,5	0,8	0,6	0,3	0,5	0,3	0,0	0,3	0,2	0,3	0,2	0,1	0,1
Швейцарія	0,1	0,3	0,6	0,9	0,5	0,4	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
Японія	0,4	0,3	0,1	0,5	0,3	0,0	0,4	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0
Саудівська Аравія	0,6	0,5	0,2	0,4	0,2	0,3	0,4	0,4	0,3	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
Росія	0,6	0,2	1,4	1,0	0,5	0,3	0,0	2,6	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,3
Норвегія	0,3	0,0	0,2	0,2	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Гонконг	0,1	0,3	0,5	0,3	0,7	0,4	0,0	0,6	0,1	0,2	0,3	0,1	0,3	0,1	0,0	0,2
Алжир	0,2	0,8	0,6	0,1	0,9	0,8	0,2	0,3	0,1	0,3	0,2	0,0	0,4	0,2	0,1	0,1
Канада	0,1	0,2	0,0	0,1	0,2	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
ОАЕ	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1
Австралія	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0
Туреччина	0,2	0,1	0,1	0,5	0,3	0,3	0,5	0,1	0,1	0,1	0,1	0,3	0,1	0,1	0,2	0,1
Єгипет	0,1	0,1	0,6	0,1	0,3	0,1	0,1	0,4	0,1	0,1	0,6	0,1	0,2	0,1	0,1	0,3
Південна Корея	0,0	0,3	0,1	0,2	0,2	0,1	0,0	0,2	0,0	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,0	0,1
Сінгапур	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Південна Африка	0,1	0,1	0,3	0,2	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,3	0,2	0,1	0,0	0,1	0,1
Ізраїль	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
Нігерія	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1

Продовження табл. Л.2

Бразилія	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1
Україна	0,2	0,5	0,4	0,0	0,0	0,1	0,1	0,4	0,1	0,3	0,2	0,0	0,0	0,1	0,1	0,2
Лівія	0,1	0,2	0,0	0,1	0,4	0,5	0,2	0,1	0,1	0,3	0,0	0,1	0,4	1,0	0,2	0,1
Марокко	0,5	0,3	0,6	0,2	0,1	0,4	0,1	0,2	0,6	0,2	0,4	0,2	0,1	0,3	0,1	0,2
Тайвань	0,2	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,2	0,2	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,3
Мексика	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1
Таїланд	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1
В'єтнам	0,1	0,0	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,3	0,0	0,5	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1
Ліван	0,0	0,0	0,1	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,3	0,1	0,1	0,0	0,0
Білорусь	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,3	0,4	0,3	0,2	0,2	0,1	0,0	0,0
Сербія	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,2	0,2	0,0	0,1	0,2	0,2	0,0	0,2
Боснія і Герцеговина	0,0	0,1	0,0	0,2	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,2	0,0	0,1	0,0	0,0
Ангола	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
Малайзія	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,2	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0
Філіппіни	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,3	0,0	0,0	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1
Іран	0,0	0,4	0,1	0,2	0,0	0,6	0,3	0,4	0,0	1,3	0,1	0,3	0,0	1,5	0,3	0,6
Йорданія	0,0	0,0	0,1	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,3	0,7	0,0	0,0	0,0	0,2
Кувейт	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Туніс	0,1	0,1	0,3	0,3	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2	0,4	0,8	0,1	0,3	0,5	0,2
Кот-д'Івуар	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Індонезія	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Сенегал	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,3	0,2	0,0	0,3	0,2	0,0	0,3	0,2
Чилі	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	1,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,3
Індія	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,4	0,0	0,0	0,0	0,3	0,3	0,0	0,0
Ірак	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,5	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3
Оман	0,0	0,2	0,2	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,7	0,4	0,3	0,3	0,0	0,3	0,3
Ісландія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,5
Македонія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Албанія	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,2	0,0	0,3	0,0	0,0

Продовження табл. Л.2

Камерун	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Гана	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,3
Куба	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0
Колумбія	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0
Казахстан	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,3	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0
Катар	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0
Ємен	0,0	0,1	0,2	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,5	0,7	0,2	0,3	0,0	0,3	0,3
Нова Зеландія	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,3	0,0	0,5	0,0	0,0	0,3
Андорра	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,5	0,3	0,0	0,0
Молдова	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Конго	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Демократична Республіка Конго	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0
Екваторіальна Гвінея	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0
Габон	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ефіопія	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	1,0	0,5	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0
Кенія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0
Маврикій	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Судан	0,2	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	0,7	1,0	0,0	0,5	0,0	0,3	0,0	0,5
Бенін	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0
Малі	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0
Мавританія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Домініканська рес- ка	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Панама	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Перу	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0
Венесуела	0,0	0,1	0,2	0,2	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,3	0,3	0,0	0,3	0,2	0,3
Бангладеш	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,5	0,0	0,0	0,0
Пакистан	0,1	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,5	2,0	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0

Продовження табл. Л.2

Азербайджан	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Бахрейн	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,5	0,0	1,0	0,5	0,0	0,0	0,0	1,0
Грузія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0
Чорногорія	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Фарерські острови	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Гібралтар	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	1,0	0,5	0,0	0,0
Чад	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	1,0
Джибуті	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	1,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0
Мозамбік	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Сейшельські острови	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Танзанія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Буркіна - Фасо	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Кабо - Верде	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Гвінея	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ліберія	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Нігер	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0
Того	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Гренландія (DK)	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	1,0	0,5	1,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0
Нова Каледонія (FR)	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	1,0
Французька Полінезія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Косово	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Сеута	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,5	0,0	0,0	0,3	0,5	0,0	0,0	0,3
Мелілья (ES)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Майотга	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0
Аруба (NL)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ямайка	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0
Тринідад і Тобаго	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Продовження табл. Л.2

Коста-Ріка	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0
Гватемала	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Аргентина	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Еквадор	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Суринам	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Уругвай	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Узбекистан	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Макао	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Шрі Ланка	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Камбоджа	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Вірменія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Сирія	0,3	0,1	0,1	0,0	0,0	0,2	0,0	0,1	0,5	0,3	0,3	0,0	0,0	0,4	0,0	0,3
Ліхтенштейн	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Сан - Марино	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Мадагаскар	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Гамбія	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Багамські о- ва	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Гаїті	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	1,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0
Гондурас	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0
Парагвай	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0
Таджикистан	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Монголія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Афганістан	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	1,0	0,5	0,0	0,0	1,0
Інші	0,2	0,1	0,8	1,4	0,2	0,8	0,2	0,3	0,1	0,1	0,5	0,6	0,2	1,0	0,1	0,2

* Примітка : розраховано автором

Додаток Л.3

**Динаміка географічної структури експорту сировини країнами
Європейського Союзу, (%)**

Партнери/ Рік	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Extra EU-28	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Китай (за винятком Гонконгу)	17,3	17,7	16,4	20,6	20,4	22,5	21,1	22,2	21,0
Сполучені Штати	12,8	10,1	9,1	7,4	7,0	6,6	7,0	7,4	8,4
Туреччина	8,2	8,8	10,4	8,8	11,6	11,0	11,0	10,5	10,0
Індія	3,3	4,1	4,2	5,0	5,2	5,4	5,4	3,9	4,7
Швейцарія	5,6	5,4	5,2	5,3	4,8	4,5	4,1	4,2	4,3
Норвегія	4,4	4,6	4,0	3,5	3,4	3,5	3,6	3,5	3,9
Японія	5,8	4,9	4,2	4,1	4,0	3,9	3,5	3,9	3,6
Гонконг	4,0	2,9	3,3	3,7	4,2	3,8	4,0	4,7	2,8
Єгипет	2,3	2,4	3,3	3,1	3,8	3,0	3,2	3,0	3,7
Південна Корея	2,6	3,0	2,1	2,3	2,8	3,1	2,5	2,2	2,6
Марокко	1,6	1,7	1,9	1,9	1,5	1,6	1,9	1,5	1,8
Канада	1,5	1,9	1,5	1,1	1,3	1,3	1,3	1,5	1,8
Алжир	1,0	1,4	1,3	1,6	1,4	1,2	1,5	1,7	1,8
Саудівська Аравія	1,3	1,4	1,6	1,5	1,8	1,7	1,7	1,5	1,8
Бразилія	1,1	1,1	1,4	1,4	1,3	1,3	1,4	1,6	1,5
Пакистан	0,9	1,0	0,9	1,2	0,9	1,0	1,0	1,0	1,4
В'єтнам	0,3	0,3	0,4	0,8	0,7	0,7	0,6	0,7	0,8
ОАЕ	0,7	0,8	0,8	0,7	0,6	0,7	0,8	0,9	1,1
Океанія і південні полярні регіони	1,2	1,2	1,0	1,0	1,0	0,9	0,8	0,9	1,1
Індонезія	1,2	1,0	1,0	1,2	1,1	1,3	1,3	1,2	1,1
Австралія	1,0	1,0	0,8	0,8	0,9	0,7	0,7	0,7	0,9
Тайвань	2,3	2,8	2,4	1,5	1,6	1,2	0,9	0,8	0,8
Сербія	0,6	0,7	0,8	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7	0,6
Південна Африка	0,8	0,8	0,6	0,5	0,8	0,9	1,1	0,9	0,8
Мексика	1,0	1,1	0,8	0,7	0,6	0,5	0,6	0,7	0,6
Таїланд	0,8	0,8	1,0	0,9	0,9	0,8	0,7	0,6	0,6
Туніс	0,8	0,9	1,1	0,9	0,7	0,7	0,7	0,6	0,7
Сінгапур	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4
Катар	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,4	0,5	0,4	0,5
Боснія і Герцеговина	0,4	0,5	0,7	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4
Іран	0,6	0,8	0,6	0,7	0,7	0,6	0,4	0,4	0,3
Малайзія	0,7	1,0	1,0	0,6	0,6	0,5	0,6	0,4	0,4
Білорусь	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Гана	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Бангладеш	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2	0,3
Йорданія	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3
Ліван	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3
Ісландія	0,3	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2
Македонія	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3	0,2	0,1	0,2
Ангола	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2
Камерун	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Кенія	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2

Продовження табл. Л.3

Намібія	0,0	0,1	0,2	0,3	0,3	0,4	0,5	0,3	0,2
Бенін	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2
Нігерія	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2
Аргентина	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Чилі	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Колумбія	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Філіппіни	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3
Кувейт	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2
Оман	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Мелілья (ES)	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Албанія	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Конго	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1
ДР Конго	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Габон	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1
Лівія	0,4	0,4	0,6	0,5	0,4	0,1	0,3	0,4	0,2
Судан	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1
Кот-д'Івуар	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Гвінея	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Сенегал	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Того	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Куба	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Домініканська респ.	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Коста-Ріка	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Гватемала	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Гондурас	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
Еквадор	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Перу	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Уругвай	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Венесуела	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1
Шрі Ланка	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Камбоджа	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Азербайджан	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
Бахрейн	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1
Грузія	0,3	0,2	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1
Ірак	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
Нова Зеландія	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Сеута (ES)	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ліхтенштейн	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Андорра	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Фарерські острови	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0
Мозамбік	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1
Нігер	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Сирія	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,1	0,1	0,1
Ємен	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Інші	7,1	7,5	8,9	8,7	6,7	7,4	8,5	8,5	6,9

* Примітка: складено за даними Євростату [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://ec.europa.eu/eurostat/data/database?p_p_id=NavTreeportletprod_WAR_NavTreeportletprod_INSTANCE_nPqeVbPXRmWQ&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=1

**Індивідуальні показники абсолютних та відносних структурних змін (абсолютне значення)
експорту сировини країнами Європейського Союзу**

Партнери/ Рік	Індивідуальні показники структурних змін (абсолютне значення)								Індивідуальні показники відносних структурних змін (абсолютне значення)							
	d2007	d2008	d2009	d2010	d2011	d2012	d2013	d2014	d2007	d2008	d2009	d2010	d2011	d2012	d2013	d2014
Extra EU-28																
Китай (за винятком Гонконгу)	0,4	1,3	4,2	0,2	2,1	1,4	1,1	1,2	0,0	0,1	0,3	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
Сполучені Штати	2,7	1,0	1,7	0,4	0,4	0,4	0,4	1,0	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Туреччина	0,6	1,6	1,6	2,8	0,6	0,0	0,5	0,5	0,1	0,2	0,2	0,3	0,1	0,0	0,0	0,0
Індія	0,8	0,1	0,8	0,2	0,2	0,0	1,5	0,8	0,2	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,3	0,2
Швейцарія	0,2	0,2	0,1	0,5	0,3	0,4	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
Норвегія	0,2	0,6	0,5	0,1	0,1	0,1	0,1	0,4	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Японія	0,9	0,7	0,1	0,1	0,1	0,4	0,4	0,3	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1
Гонконг	1,1	0,4	0,4	0,5	0,4	0,2	0,7	1,9	0,3	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,4
Єгипет	0,1	0,9	0,2	0,7	0,8	0,2	0,2	0,7	0,0	0,4	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2
Південна Корея	0,4	0,9	0,2	0,5	0,3	0,6	0,3	0,4	0,2	0,3	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1	0,2
Марокко	0,1	0,2	0,0	0,4	0,1	0,3	0,4	0,3	0,1	0,1	0,0	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2
Канада	0,4	0,4	0,4	0,2	0,0	0,0	0,2	0,3	0,3	0,2	0,3	0,2	0,0	0,0	0,2	0,2
Алжир	0,4	0,1	0,3	0,2	0,2	0,3	0,2	0,1	0,4	0,1	0,2	0,1	0,1	0,3	0,1	0,1
Саудівська Аравія	0,1	0,2	0,1	0,3	0,1	0,0	0,2	0,3	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,0	0,1	0,2
Бразилія	0,0	0,3	0,0	0,1	0,0	0,1	0,2	0,1	0,0	0,3	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1
Пакистан	0,1	0,1	0,3	0,3	0,1	0,0	0,0	0,4	0,1	0,1	0,3	0,3	0,1	0,0	0,0	0,4
В'єтнам	0,0	0,1	0,4	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,3	1,0	0,1	0,0	0,1	0,2	0,1
ОАЕ	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,0	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2
Океанія і південні полярні регіони	0,0	0,2	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,2	0,0	0,2	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,2
Індонезія	0,2	0,0	0,2	0,1	0,2	0,0	0,1	0,1	0,2	0,0	0,2	0,1	0,2	0,0	0,1	0,1
Австралія	0,0	0,2	0,0	0,1	0,2	0,0	0,0	0,2	0,0	0,2	0,0	0,1	0,2	0,0	0,0	0,3
Тайвань	0,5	0,4	0,9	0,1	0,4	0,3	0,1	0,0	0,2	0,1	0,4	0,1	0,3	0,3	0,1	0,0
Сербія	0,1	0,1	0,2	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,2	0,1	0,3	0,0	0,0	0,2	0,0	0,1
Південна Африка	0,0	0,2	0,1	0,3	0,1	0,2	0,2	0,1	0,0	0,3	0,2	0,6	0,1	0,2	0,2	0,1
Мексика	0,1	0,3	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,3	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1

Продовження табл. Л.4

Таїланд	0,0	0,2	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,3	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0
Туніс	0,1	0,2	0,2	0,2	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,0	0,0	0,1	0,2
Сінгапур	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,3	0,0	0,0
Катар	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,5	0,0	0,3	0,3	0,2	0,3
Боснія і Герцеговина	0,1	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,3	0,4	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2
Іран	0,2	0,2	0,1	0,0	0,1	0,2	0,0	0,1	0,3	0,3	0,2	0,0	0,1	0,3	0,0	0,3
Малайзія	0,3	0,0	0,4	0,0	0,1	0,1	0,2	0,0	0,4	0,0	0,4	0,0	0,2	0,2	0,3	0,0
Білорусь	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Гана	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Бангладеш	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	1,0	0,0	0,5	0,3	0,0	0,5
Йорданія	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,5	0,3	0,0	0,0	0,0	0,5
Ліван	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,5	0,3	0,0	0,0	0,5	0,0
Ісландія	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,3	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0
Македонія	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,3	0,5	0,0	0,3	0,5	1,0
Ангола	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,3	0,0	0,0
Камерун	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Кенія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	1,0	0,0
Намібія	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,2	0,1	0,0	1,0	0,5	0,0	0,3	0,3	0,4	0,3
Бенін	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0
Нігерія	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,5	0,0	1,0	0,0	0,0
Аргентина	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Чилі	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Колумбія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Філіппіни	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,5	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5
Кувейт	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	1,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0
Оман	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Мелілья (ES)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Албанія	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0
Конго	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0
ДР Конго	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Габон	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0
Лівія	0,0	0,2	0,1	0,1	0,3	0,2	0,1	0,2	0,0	0,5	0,2	0,2	0,8	2,0	0,3	0,5
Судан	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0
Кот-д'Івуар	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Продовження табл. Л.4

Гвінея	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Сенегал	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Того	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Куба	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Домініканська республіка	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Коста-Ріка	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Гватемала	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Гондурас	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0
Еквадор	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Перу	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Уругвай	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Венесуела	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	1,0	0,0	0,5	1,0	0,0	0,5	0,0
Шрі Ланка	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Камбоджа	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Азербайджан	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Бахрейн	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Грузія	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,3	0,5	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0
Ірак	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Нова Зеландія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Сеута (ЕС)	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ліхтенштейн	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Андорра	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Фарерські острови	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0
Мозамбік	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Нігер	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Сирія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,7	0,0	0,0
Ємен	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0
Інші	0,4	1,4	0,2	2,0	0,7	1,1	0,0	1,6	0,1	0,2	0,0	0,2	0,1	0,1	0,0	0,2

* Примітка: розраховано автором

Продовження табл. Л.5

Чорногорія	0,1	0,1	0,1	0,2	0,3	0,2	0,3	0,3	0,2
Ангола	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2
Венесуела	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,3	0,3	0,2	0,1
Тайвань	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1
Індія	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	0,5
Індонезія	0,3	0,2	0,2	0,4	0,2	0,3	0,3	0,2	0,3
Оман	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,2	0,0
Сеута (ЕС)	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,3	0,2	0,2	0,1
Ісландія	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,0	0,1	0,1	0,1
Андорра	0,4	0,6	0,3	0,3	0,4	0,0	0,1	0,1	0,1
Білорусь	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
Косово	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Камерун	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0
Габон	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1
Намібія	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1
Кабо-Верде	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1
Кот-д'Івуар	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,0
Гренландія (ДК)	0,0	0,0	0,0	0,3	0,2	0,0	0,1	0,1	0,1
Багамські о-ви	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
Колумбія	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,0	0,2	0,1	0,2
Казахстан	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0
Афганістан	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Таїланд	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,2	0,2	0,1	0,0
Ірак	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0
Йорданія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
Кувейт	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,3	0,1	0,1	0,3
Океанія і південні полярні регіони	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1
Австралія	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Мелілья (ЕС)	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1
Сан - Марино	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Держава Ватикан	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0
Чад	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0
Демократична Республіка Конго	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1
Екваторіальна Гвінея	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Мадагаскар	0,1	0,1	0,1	0,2	0,3	0,1	0,0	0,0	0,0
Руанда	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Буркіна-Фасо	0,1	0,1	0,1	0,4	0,8	1,8	0,1	0,0	0,0
Ліберія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Малі	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
Барбадос	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Британські Віргінські острови (Великобританія)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Кайманові острови (Великобританія)	0,0	0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0

Продовження табл. Л.5

Сент-Вінсент і Гренадіни	0,3	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Теркс і Кайкос (Великобританія)	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Беліз	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0
Сальвадор	0,2	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Гондурас	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Болівія	0,1	0,2	0,3	0,2	0,3	0,2	0,0	0,0	0,0
Гайана	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
Киргизія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
Таджикистан	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0
Макао	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,0	0,0	0,0
Мальдіви	0,9	0,2	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Шрі Ланка	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,2	0,2	0,0	0,1
М'янма / Бірма	0,0	0,0	0,1	0,2	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1
Нова Зеландія	0,8	1,2	0,9	0,5	1,0	0,2	0,0	0,0	0,0
Палау	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Інші	11,0	15,2	17,5	19,0	16,2	18,5	13,1	15,2	15,1

* *Примітка:* складено за даними Євростату [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://ec.europa.eu/eurostat/data/database?p_p_id=NavTreeportletprod_WAR_NavTreeportletprod_INSTANCE_nPqeVbPXRmWQ&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=1

**Індивідуальні показники абсолютних та відносних структурних змін (абсолютне значення) експорту
мінерального палива країнами Європейського Союзу**

Партнери/ Рік	Індивідуальні показники структурних змін (абсолютне значення)								Індивідуальні показники відносних структурних змін (абсолютне значення)							
	d2007	d2008	d2009	d2010	d2011	d2012	d2013	d2014	d2007	d2008	d2009	d2010	d2011	d2012	d2013	d2014
Extra EU-28																
Сполучені Штати	3,4	1,3	3,6	3,0	1,5	3,0	1,4	0,7	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,0
Гібралтар (Великобританія)	1,7	1,0	0,5	0,6	2,0	0,2	0,8	0,6	0,1	0,1	0,0	0,1	0,2	0,0	0,1	0,1
Швейцарія	1,3	0,6	0,2	1,1	0,5	0,2	0,4	1,6	0,3	0,1	0,0	0,2	0,1	0,0	0,1	0,3
Туреччина	0,3	0,5	0,4	0,2	0,5	2,6	0,2	0,5	0,2	0,3	0,2	0,1	0,2	0,9	0,0	0,1
Нігерія	0,4	0,9	0,0	0,0	0,9	0,8	0,4	0,7	0,1	0,4	0,0	0,0	0,3	0,2	0,1	0,2
Південна Корея	0,4	0,0	0,5	0,1	0,1	0,7	0,1	0,1	0,2	0,0	0,3	0,1	0,0	0,3	0,0	0,0
Сінгапур	0,1	0,5	0,2	0,1	0,2	2,0	0,0	0,0	0,0	5,0	0,3	0,3	0,7	4,0	0,0	0,0
Норвегія	0,3	0,0	0,3	0,2	0,1	0,7	0,2	0,2	0,2	0,0	0,2	0,1	0,1	0,4	0,1	0,1
Того	0,2	0,6	0,3	0,8	1,1	0,1	0,2	0,0	0,1	0,2	0,1	0,3	0,3	0,0	0,1	0,0
Марокко	0,2	0,7	0,0	0,2	0,4	0,6	1,1	1,5	0,3	0,7	0,0	0,7	4,0	1,2	1,0	0,7
Україна	0,1	0,1	0,1	0,0	0,3	0,5	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,2	0,4	0,1	0,0
Алжир	0,3	0,4	0,6	0,3	0,1	0,0	0,6	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3	0,1	0,0	0,4	0,2
Канада	0,2	0,0	0,2	0,0	0,1	1,0	0,1	0,7	0,5	0,0	0,3	0,0	0,1	1,1	0,1	0,4
Ліван	0,9	0,4	0,1	0,0	0,5	1,4	0,2	0,1	0,2	0,1	0,0	0,0	0,2	0,5	0,1	0,1
Лівія	0,2	0,1	0,0	0,3	0,0	0,4	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,3	0,0	0,3	0,0	0,1
Мексика	0,3	0,3	0,2	0,2	1,5	1,1	0,0	0,3	0,3	0,2	0,1	0,1	0,7	1,8	0,0	0,2
Китай (за винятком Гонконгу)	0,7	0,0	0,7	0,1	0,4	0,4	0,3	0,0	0,3	0,0	0,2	0,0	0,1	0,2	0,2	0,0
Єгипет	0,0	0,0	0,2	0,7	0,2	0,2	0,1	0,3	0,0	0,0	1,0	1,8	0,2	0,2	0,1	0,2
Аргентина	0,0	0,2	0,3	0,1	0,4	0,4	0,4	0,0	0,0	0,4	0,4	0,1	0,4	0,3	0,2	0,0
Саудівська Аравія	0,4	0,3	0,0	0,3	0,1	0,0	0,9	0,5	4,0	0,6	0,0	1,5	0,2	0,0	2,3	0,4
Туніс	0,0	0,2	0,1	0,0	0,8	0,3	0,3	0,6	0,0	0,5	0,2	0,0	1,6	0,2	0,3	0,5
Бразилія	0,4	0,5	0,1	0,5	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	0,4	0,1	0,6	0,1	0,1	0,1	0,2

Продовження табл. Л.6

Сенегал	0,1	0,0	0,2	0,7	0,0	0,6	0,6	0,3	0,2	0,0	0,3	1,4	0,0	0,5	0,3	0,3
Росія	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,3	0,0	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2	0,0
Гана	0,1	0,1	0,3	0,1	0,2	0,0	0,2	0,2	0,1	0,1	0,4	0,1	0,2	0,0	0,2	0,2
Об'єднані Арабські Емірати	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,3	0,0	0,2	0,3	0,5	0,3	1,0	0,5	0,5	0,0	0,2
Чилі	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	0,3	0,1	0,0	0,2	0,1	0,2	0,3	0,2	0,3	0,1	0,0
Ізраїль	0,1	0,1	0,7	0,2	0,0	0,2	0,4	0,5	0,5	1,0	0,0	0,3	0,0	0,4	1,3	0,7
Сербія	0,0	0,3	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,3	0,0	0,4	0,3	0,2	0,2	0,1	0,1	0,4
Гвінея	0,4	0,2	0,2	0,2	0,1	0,3	0,3	0,3	0,8	0,2	0,2	0,2	0,1	0,3	0,3	0,5
Македонія	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,2	0,1	1,0	0,5	0,3	0,3	0,0	0,3	0,5	0,2
Боснія і Герцеговина	0,0	0,0	0,1	0,0	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,7	0,2	0,2	0,0
Еквадор	0,2	0,1	0,2	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,2	0,1	0,2	0,1	0,0	0,2	0,0	0,0
Грузія	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,5	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,2
Албанія	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,3	0,0	0,3	0,2	0,3	0,0	0,0	0,2
Японія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,3	0,2	0,0
Ємен	0,4	0,1	0,4	0,0	0,0	0,1	0,0	0,3	2,0	0,2	0,6	0,0	0,0	0,3	0,0	0,8
Молдова	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,5	2,0	0,3	0,0
Мавританія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3
Чорногорія	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	1,0	0,5	0,3	0,5	0,0	0,3
Ангола	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	1,0	0,0	0,5	1,0	0,0	0,5	1,0	0,0
Венесуела	0,0	0,1	0,1	0,0	0,2	0,0	0,1	0,1	0,0	1,0	0,5	0,0	2,0	0,0	0,3	0,5
Тайвань	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,5
Індія	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,3	0,0	0,0	1,0	0,5	0,0	1,0	0,0	1,5
Індонезія	0,1	0,0	0,2	0,2	0,1	0,0	0,1	0,1	0,3	0,0	1,0	0,5	0,5	0,0	0,3	0,5
Оман	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	1,0
Сеута (ES)	0,1	0,1	0,1	0,0	0,2	0,1	0,0	0,1	0,0	1,0	0,0	0,0	2,0	0,3	0,0	0,5
Ісландія	0,1	0,1	0,0	0,0	0,2	0,1	0,0	0,0	0,5	0,3	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0
Андорра	0,2	0,3	0,0	0,1	0,4	0,1	0,0	0,0	0,5	0,5	0,0	0,3	1,0	0,0	0,0	0,0
Білорусь	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,5	1,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0
Косово	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Камерун	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0
Габон	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Продовження табл. Л.6

Намібія	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Кабо-Верде	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0
Кот-д'Івуар	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,5	0,0	1,0
Гренландія (ДК)	0,0	0,0	0,3	0,1	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	1,0	0,0	0,0	0,0
Багамські о-ви	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,5	1,0	0,5	0,0	0,0	0,0
Колумбія	0,0	0,1	0,0	0,0	0,2	0,2	0,1	0,1	0,0	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,5	1,0
Казахстан	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0
Афганістан	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Таїланд	0,0	0,0	0,1	0,1	0,2	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,5	1,0
Ірак	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	1,0
Йорданія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0
Кувейт	0,0	0,1	0,0	0,0	0,2	0,2	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	2,0	0,7	0,0	2,0
Океанія і південні полярні регіони	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0
Австралія	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Мелілья (ЕС)	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Сан - Марино	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Держава Ватикан	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0
Чад	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0
Демократична Республіка Конго	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0
Екваторіальна Гвінея	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Мадагаскар	0,0	0,0	0,1	0,1	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,5	0,7	1,0	0,0	0,0
Руанда	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0
Буркіна-Фасо	0,0	0,0	0,3	0,4	1,0	1,7	0,1	0,0	0,0	0,0	3,0	1,0	1,3	0,9	1,0	0,0
Ліберія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Малі	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	1,0	0,0	0,5	0,0	0,0	1,0	0,0
Барбадос	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Британські Віргінські острови (Великобританія)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Продовження табл. Л.6

Кайманові острови (Великобританія)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0
Сент-Вінсент і Гренадіни	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,7	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Теркс і Кайкос (Великобританія)	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Беліз	0,0	0,1	0,1	0,0	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0
Сальвадор	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Гондурас	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0
Болівія	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,0	0,0	1,0	0,5	0,3	0,5	0,3	1,0	0,0	0,0
Гайана	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0
Киргизія	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0
Таджикистан	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0
Макао	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	1,0	0,0	0,0
Мальдіви	0,7	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,8	0,0	0,5	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0
Шрі Ланка	0,0	0,0	0,1	0,1	0,2	0,0	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0
М'янма / Бірма	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	1,0	0,5	1,0	0,0	1,0	0,0
Нова Зеландія	0,4	0,3	0,4	0,5	0,8	0,2	0,0	0,0	0,5	0,3	0,4	1,0	0,8	1,0	0,0	0,0
Палау	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0
Інші	4,2	2,3	1,5	2,8	2,3	5,4	2,1	0,1	0,0	0,2	0,1	0,1	0,1	0,3	0,2	0,0

* Примітка: розраховано автором

Таблиця Л.7

**Динаміка географічної структури експорту хімічних продуктів країнами
Європейського Союзу, (%)**

Партнери/ Рік	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Extra EU-28	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ісландія	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Норвегія	1,9	1,9	1,9	1,9	1,8	1,7	1,7	1,8	1,7
Швейцарія	9,9	10,1	9,1	9,0	8,7	9,3	9,1	9,3	9,4
Македонія	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2	0,1
Албанія	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Сербія	0,5	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Туреччина	4,8	4,7	4,7	4,4	4,5	4,7	4,4	4,5	4,5
Андорра	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
Білорусь	0,4	0,4	0,5	0,4	0,5	0,4	0,5	0,5	0,5
Боснія і Герцеговина	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3
Молдова	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Росія	6,0	6,3	7,0	5,8	6,5	7,1	7,1	7,4	6,9
Україна	1,4	1,6	1,8	1,4	1,5	1,6	1,7	1,7	1,3
Ангола	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2
Камерун	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Конго	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1
ДР Конго	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Габон	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
Ефіопія	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Кенія	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Уганда	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1
Танзанія	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Алжир	0,7	0,7	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	1,1	1,1
Єгипет	0,8	0,9	0,9	1,0	1,0	0,9	1,0	1,0	1,1
Лівія	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2
Марокко	0,6	0,6	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7
Судан	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Туніс	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4
Південна Африка	1,3	1,4	1,4	1,2	1,4	1,4	1,4	1,3	1,4
Кот-д'Івуар	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Гана	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Малі	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Нігерія	0,4	0,4	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Сенегал	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Канада	2,7	2,6	2,5	2,5	2,3	2,0	2,1	2,2	2,0
Сполучені Штати	29,6	28,0	26,7	27,4	25,6	24,4	24,3	22,7	24,1
Куба	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Домініканська республіка	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Коста-Ріка	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Гватемала	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Мексика	1,7	1,7	1,8	1,6	1,7	1,7	1,7	1,7	1,8
Панама	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2
Аргентина	0,5	0,6	0,6	0,5	0,7	0,7	0,7	0,7	0,6
Бразилія	2,0	2,2	2,6	2,6	3,0	3,0	3,2	3,2	3,2
Чилі	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4

Продовження табл. Л.7

Колумбія	0,4	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5
Еквадор	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Парагвай	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Перу	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Уругвай	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1
Венесуела	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,4
Казахстан	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,4
Узбекистан	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Китай (за винятком Гонконгу)	3,3	3,8	4,2	5,2	5,4	5,8	6,1	6,4	6,8
Гонконг	1,5	1,4	1,3	1,3	1,4	1,2	1,0	0,9	1,0
Японія	4,9	4,4	4,4	4,9	5,1	5,1	5,3	4,9	4,3
Південна Корея	2,0	2,1	2,1	1,9	2,0	2,1	2,1	2,1	2,2
Тайвань	1,2	1,2	1,1	1,3	1,4	1,3	1,2	1,3	1,2
Бангладеш	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Індія	1,2	1,3	1,5	1,5	1,7	1,7	1,6	1,6	1,7
Іран	0,7	0,8	0,7	0,8	0,8	0,7	0,5	0,4	0,5
Пакистан	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Шрі Ланка	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Індонезія	0,4	0,4	0,5	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5
Малайзія	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Філіппіни	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,3
Сінгапур	1,4	1,3	1,3	1,3	1,4	1,5	1,4	1,4	1,4
Таїланд	0,7	0,7	0,8	0,7	0,8	0,8	0,7	0,8	0,7
В'єтнам	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4
Азербайджан	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Бахрейн	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Грузія	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Ірак	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2
Ізраїль	1,2	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,0	1,1	1,1
Йорданія	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Кувейт	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Ліван	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Оман	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1
Катар	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2
Саудівська Аравія	1,3	1,2	1,4	1,5	1,6	1,6	1,8	1,8	1,8
Сирія	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,0
Об'єднані Арабські Емірати	1,0	1,1	1,2	1,1	1,2	1,2	1,3	1,4	1,4
Ємен	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1
Океанія і півд. пол. регіони	2,6	2,5	2,6	2,7	2,5	2,6	2,5	2,4	2,3
Австралія	2,2	2,2	2,2	2,4	2,4	2,3	2,2	2,1	2,0
Нова Зеландія	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Нова Каледонія (FR)	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Французька Полінезія (FR)	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Інші	1,2	1,2	0,8	0,9	0,1	0,5	0,3	0,3	0,5

* *Примітка:* складено за даними Євростату [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

[http://ec.europa.eu/eurostat/data/database?p_p_id=NavTreeportletprod_WAR_NavTreeportletprod_INSTAN
CE_nPqeVbPXRmWQ&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-
2&p_p_col_count=1](http://ec.europa.eu/eurostat/data/database?p_p_id=NavTreeportletprod_WAR_NavTreeportletprod_INSTANCE_nPqeVbPXRmWQ&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=1)

Індивідуальні показники абсолютних та відносних структурних змін (абсолютне значення) експорту хімічних продуктів країнами Європейського Союзу

Партнери/ Рік	Індивідуальні показники структурних змін (абсолютне значення)								Індивідуальні показники відносних структурних змін (абсолютне значення)							
	d2007	d2008	d2009	d2010	d2011	d2012	d2013	d2014	d2007	d2008	d2009	d2010	d2011	d2012	d2013	d2014
Extra EU-28																
Ісландія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Норвегія	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1
Швейцарія	0,2	1,0	0,1	0,3	0,6	0,2	0,2	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
Македонія	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,5	1,0	0,5
Албанія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Сербія	0,2	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Туреччина	0,1	0,0	0,3	0,1	0,2	0,3	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0
Андорра	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0
Білорусь	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,3	0,2	0,3	0,2	0,3	0,0	0,0
Боснія і Герцеговина	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,5	0,0
Молдова	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Росія	0,3	0,7	1,2	0,7	0,6	0,0	0,3	0,5	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1
Україна	0,2	0,2	0,4	0,1	0,1	0,1	0,0	0,4	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,0	0,2
Ангола	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0
Камерун	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Конго	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ДР Конго	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Габон	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ефіопія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Кенія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Уганда	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Танзанія	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Алжир	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0
Єгипет	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1
Лівія	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,5	1,0	0,0	0,0
Марокко	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0

Продовження табл. Л.8

Судан	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Туніс	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0
Південна Африка	0,1	0,0	0,2	0,2	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,2	0,0	0,0	0,1	0,1
Кот-д'Івуар	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Гана	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Малі	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0
Нігерія	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Сенегал	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Канада	0,1	0,1	0,0	0,2	0,3	0,1	0,1	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1
Сполучені Штати	1,6	1,3	0,7	1,8	1,2	0,1	1,6	1,4	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1
Куба	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Домініканська республіка	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Коста-Ріка	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Гватемала	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Мексика	0,0	0,1	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1
Панама	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,3
Аргентина	0,1	0,0	0,1	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1	0,2	0,0	0,2	0,4	0,0	0,0	0,0	0,1
Бразилія	0,2	0,4	0,0	0,4	0,0	0,2	0,0	0,0	0,1	0,2	0,0	0,2	0,0	0,1	0,0	0,0
Чилі	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0
Колумбія	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,3	0,3	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0
Еквадор	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Парагвай	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Перу	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Уругвай	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,5
Венесуела	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,3	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,2
Казахстан	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,2
Узбекистан	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Китай (за винятком Гонконгу)	0,5	0,4	1,0	0,2	0,4	0,3	0,3	0,4	0,2	0,1	0,2	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1
Гонконг	0,1	0,1	0,0	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1
Японія	0,5	0,0	0,5	0,2	0,0	0,2	0,4	0,6	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1
Південна Корея	0,1	0,0	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0

Продовження табл. Л.8

Тайвань	0,0	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Бангладеш	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Індія	0,1	0,2	0,0	0,2	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,2	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1
Іран	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,3	0,2	0,3
Пакистан	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Шрі Ланка	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Індонезія	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,3	0,2	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0
Малайзія	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
Філіппіни	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,5
Сінгапур	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
Таїланд	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1
В'єтнам	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0
Азербайджан	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Бахрейн	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Грузія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ірак	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0
Ізраїль	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0
Йорданія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Кувейт	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ліван	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Оман	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,5
Катар	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	1,0	0,5	1,0	0,5	0,0	1,0	0,0
Саудівська Аравія	0,1	0,2	0,1	0,1	0,0	0,2	0,0	0,0	0,1	0,2	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0
Сирія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	1,0
Об'єднані Арабські Емірати	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0
Ємен	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0
Океанія і південні полярні регіони	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Австралія	0,0	0,0	0,2	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Нова Зеландія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Нова Каледонія (FR)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Французька Полінезія	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Інші	0,0	0,4	0,1	0,8	0,4	0,2	0,0	0,2	0,0	0,3	0,1	0,9	4,0	0,4	0,0	0,7

* Примітка: розраховано автором

**Динаміка географічної структури експорту інших промислових товарів
країнами Європейського Союзу, (%)**

Партнери/ Рік	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Extra EU-28	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ісландія	0,3	0,3	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1
Ліхтенштейн	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Норвегія	4,1	4,4	4,3	4,5	4,0	3,9	4,0	3,9
Швейцарія	10,0	10,3	10,6	11,1	10,8	11,1	10,8	10,5
Чорногорія	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
Македонія	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Албанія	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2
Сербія	0,7	0,9	0,9	0,9	0,8	0,8	0,7	0,8
Туреччина	4,0	4,2	4,1	4,1	4,4	4,5	4,4	4,6
Андорра	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Білорусь	0,3	0,4	0,4	0,4	0,5	0,4	0,4	0,5
Боснія і Герцеговина	0,4	0,5	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4
Молдова	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Росія	6,5	7,5	8,2	6,4	6,6	7,0	7,2	7,2
Сан - Марино	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Україна	1,8	2,0	2,1	1,7	1,6	1,6	1,5	1,5
Ангола	0,3	0,4	0,5	0,6	0,5	0,4	0,5	0,5
Камерун	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Конго	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Екваторіальна Гвінея	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
Габон	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Кенія	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Мадагаскар	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Маврикій	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Мозамбік	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Алжир	0,9	0,9	1,3	1,5	1,3	1,2	1,3	1,4
Єгипет	0,6	0,7	0,8	1,1	0,9	0,7	0,8	0,7
Лівія	0,3	0,3	0,3	0,5	0,4	0,1	0,2	0,3
Марокко	1,2	1,3	1,3	1,5	1,4	1,3	1,3	1,3
Судан	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
Туніс	1,2	1,2	1,2	1,4	1,3	1,1	1,0	1,0
Ботсвана	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,3	0,2
Намібія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
Південна Африка	1,4	1,4	1,3	1,3	1,4	1,3	1,3	1,2
Бенін	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Кот-д'Івуар	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Гана	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Малі	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
Мавританія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1

Продовження табл. Л.9

Кувейт	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,4
Ліван	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3
Оман	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Катар	0,4	0,5	0,6	0,6	0,4	0,4	0,5	0,4
Саудівська Аравія	1,6	1,6	1,7	1,9	1,6	1,7	1,8	2,0
Сирія	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,0
Об'єднані Арабські Емірати	2,3	2,5	2,9	2,6	2,4	2,5	2,6	2,8
Ємен	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Австралія	1,7	1,8	1,8	1,8	1,8	1,9	1,8	1,8
Нова Зеландія	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Інші	1,5	1,8	2,3	1,9	2,0	2,1	1,8	1,9

*Примітка: складено за даними Євростату [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://ec.europa.eu/eurostat/data/database?p_p_id=NavTreeprotletprod_WAR_NavTreeprotletprod_INSTANCE_nPqeVbPXRmWQ&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=1

Таблиця Л.10

Індивідуальні показники абсолютних та відносних структурних змін (абсолютне значення) експорту інших промислових товарів країнами Європейського Союзу

Партнери/ Рік	Індивідуальні показники структурних змін (абсолютне значення)								Індивідуальні показники відносних структурних змін (абсолютне значення)							
	d2007	d2008	d2009	d2010	d2011	d2012	d2013	d2014	d2007	d2008	d2009	d2010	d2011	d2012	d2013	d2014
Extra EU-28																
Ісландія	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,3	0,5	0,0	1,0	0,5	0,0	0,0
Ліхтенштейн	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Норвегія	0,3	0,1	0,2	0,5	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Швейцарія	0,3	0,3	0,5	0,3	0,3	0,3	0,3	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Чорногорія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0
Македонія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3
Албанія	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0
Сербія	0,2	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,3	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0
Туреччина	0,2	0,1	0,0	0,3	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Андорра	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Білорусь	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,3	0,0	0,0	0,3	0,2	0,0	0,3	0,2
Боснія і Герцеговина	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
Молдова	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Росія	1,0	0,7	1,8	0,2	0,4	0,2	0,0	0,8	0,2	0,1	0,2	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1
Сан - Марино	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Україна	0,2	0,1	0,4	0,1	0,0	0,1	0,0	0,4	0,1	0,1	0,2	0,1	0,0	0,1	0,0	0,3
Ангола	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,3	0,0	0,2
Камерун	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Конго	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Екваторіальна Гвінея	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Габон	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Кенія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Мадагаскар	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Маврикій	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Продовження табл. Л.10

Мозамбiк	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Алжир	0,0	0,4	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,4	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Єгипет	0,1	0,1	0,3	0,2	0,2	0,1	0,1	0,0	0,2	0,1	0,4	0,2	0,2	0,1	0,1	0,0
Лiвiя	0,0	0,0	0,2	0,1	0,3	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,7	0,2	0,8	1,0	0,5	0,3
Марокко	0,1	0,0	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1
Судан	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0
Тунiс	0,0	0,0	0,2	0,1	0,2	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,2	0,1	0,2	0,1	0,0	0,1
Ботсвана	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,2	0,1	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,0	0,3	1,0
Намiбiя	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0
Пiвденна Африка	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1
Бенiн	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Кот-д'Ивуар	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Гана	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Малi	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0
Мавританiя	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0
Нiгерiя	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
Сенегал	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Канада	0,2	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1
Сполученi Штати	1,9	2,3	1,1	0,7	0,4	0,6	0,1	1,3	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Куба	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Домiнiканська республiка	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Тринiдад i Тобаго	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Коста-Рiка	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Мексика	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1
Панама	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0
Аргентина	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,2	0,0	0,0
Бразилiя	0,1	0,3	0,1	0,4	0,1	0,0	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1	0,3	0,1	0,0	0,1	0,1
Чилi	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,2
Колумбiя	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Продовження табл. Л.10

Еквадор	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Перу	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,5	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Уругвай	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Венесуела	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,5	0,3	0,0
Казахстан	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,2	0,3	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
Туркменістан	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Узбекистан	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Китай (за винятком Гонконгу)	0,1	0,2	1,1	0,3	0,5	0,1	0,2	0,2	0,0	0,0	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
Гонконг	0,0	0,1	0,2	0,3	0,1	0,0	0,1	0,3	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1
Японія	0,7	0,4	0,1	0,0	0,2	0,2	0,3	0,0	0,2	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0
Південна Корея	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0
Тайвань	0,3	0,2	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,3	0,2	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0
Бангладеш	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Індія	0,3	0,1	0,0	0,5	0,3	0,6	0,0	0,2	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1
Іран	0,1	0,0	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2	0,0	0,1	0,0	0,1	0,2	0,1	0,2	0,4	0,0
Пакистан	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,5	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Шрі Ланка	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0
Індонезія	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,3	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3
Малайзія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,1
Філіппіни	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Сінгапур	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Таїланд	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,2	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1
В'єтнам	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Вірменія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Азербайджан	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,3	0,5
Бахрейн	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Грузія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ірак	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,5	0,0
Ізраїль	0,0	0,4	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,2	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1

Продовження табл. Л.10

Йорданія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Кувейт	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,3	0,0
Ліван	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0
Оман	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Катар	0,1	0,1	0,0	0,2	0,0	0,1	0,1	0,1	0,3	0,2	0,0	0,3	0,0	0,3	0,2	0,3
Саудівська Аравія	0,0	0,1	0,2	0,3	0,1	0,1	0,2	0,1	0,0	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
Сирія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	1,0	0,0
ОАЕ	0,2	0,4	0,3	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0
Ємен	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Австралія	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1
Нова Зеландія	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Інші	0,3	0,5	0,4	0,1	0,1	0,3	0,1	0,1	0,2	0,3	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1

* Примітка: розраховано автором

**Динаміка географічної структури експорту машин і транспортного
обладнання країнами Європейського Союзу, (%)**

Партнери/ Рік	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Extra EU-28	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Сполучені Штати	22,3	19,7	17,5	16,9	16,4	16,1	17,2	17,5	19,1
Китай (за винятком Гонконгу)	7,5	7,8	8,2	10,5	12,2	12,7	12,0	12,1	13,5
Туреччина	4,7	4,4	4,2	4,1	4,8	5,0	4,5	4,7	4,4
Швейцарія	5,0	4,7	4,9	5,4	5,0	4,9	4,4	4,4	4,4
Росія	6,7	7,9	9,4	6,2	6,8	8,1	8,7	8,0	6,7
ОАЕ	2,9	2,6	2,9	2,8	2,6	2,6	2,7	2,8	3,1
Південна Корея	2,0	2,2	2,2	2,3	2,5	2,5	2,5	2,8	3,0
Норвегія	3,3	3,5	3,3	3,5	3,1	3,1	2,9	3,0	3,0
Японія	3,0	2,9	2,6	2,4	2,4	2,5	2,8	2,8	2,8
Мексика	1,6	1,7	1,7	1,4	1,6	1,6	1,9	1,8	1,9
Саудівська Аравія	1,6	1,8	1,7	1,9	1,8	1,6	1,8	2,0	2,0
Канада	1,9	1,8	1,7	1,8	1,8	1,7	1,8	1,8	1,9
Бразилія	1,8	2,0	2,4	2,3	2,7	2,7	2,5	2,6	2,5
Австралія	2,0	2,0	2,2	2,2	2,2	2,4	2,4	2,2	2,0
Індія	2,0	2,4	2,4	2,7	2,5	2,4	2,1	1,8	1,8
Південна Африка	2,3	2,1	1,9	1,8	1,9	2,1	1,9	1,8	1,7
Сінгапур	2,1	2,1	2,2	2,6	2,3	2,1	2,1	2,0	1,9
Гонконг	1,7	1,4	1,3	1,6	1,8	1,6	1,8	1,5	1,4
Тайвань	1,1	1,1	0,9	0,9	1,3	1,3	1,1	1,2	1,2
Алжир	0,9	0,9	1,1	1,4	1,1	0,9	1,1	1,1	1,2
Ізраїль	0,9	0,9	0,9	0,9	1,0	1,0	0,9	0,9	0,9
Малайзія	1,4	1,4	1,3	1,3	1,2	1,1	1,3	1,2	1,2
Єгипет	0,8	0,8	1,0	1,1	1,0	0,8	0,6	0,6	0,8
Марокко	0,7	0,9	1,0	1,0	0,9	0,8	0,8	0,8	0,9
Таїланд	0,6	0,7	0,6	0,7	0,8	0,8	1,0	1,0	0,8
Катар	0,7	0,8	0,7	0,7	0,6	0,4	0,5	0,5	0,7
Індонезія	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,8	0,7	0,8
Україна	1,7	1,9	1,9	1,0	1,0	1,2	1,3	1,1	0,7
Аргентина	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,7	0,5
Чилі	0,4	0,5	0,5	0,5	0,6	0,7	0,7	0,7	0,5
Сербія	0,4	0,6	0,6	0,5	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5
Туніс	0,6	0,6	0,6	0,8	0,7	0,6	0,6	0,5	0,5
В'єтнам	0,2	0,4	0,3	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3
Колумбія	0,2	0,3	0,3	0,4	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4
Іран	1,3	1,0	1,1	1,2	1,1	0,9	0,4	0,3	0,4
Філіппіни	0,5	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,4	0,5	0,6
Кувейт	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,2	0,3	0,3	0,3
Білорусь	0,4	0,4	0,6	0,5	0,6	0,6	0,5	0,6	0,5
Нігерія	0,7	0,6	0,7	0,7	0,5	0,6	0,5	0,5	0,5

Продовження табл. Л.11

Домініканська республіка	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0
Коста-Ріка	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0
Гватемала	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Панама	0,2	0,3	0,3	0,4	0,2	0,1	0,2	0,2	0,1
Болівія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1
Еквадор	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Уругвай	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Венесуела	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,2	0,2
Туркменістан	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Узбекистан	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Бахрейн	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1
Грузія	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Нова Каледонія (FR)	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Чорногорія	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Андорра	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Габон	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Маврикій	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Замбія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
Судан	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
Намібія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
Бенін	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Мавританія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0
Антигуа і Барбуда	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Тринідад і Тобаго	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Сальвадор	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0
Афганістан	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
Сирія	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0
Ємен	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0
Папуа-Нова Гвінея	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0
Інші	1,9	3,0	2,8	2,6	2,0	2,5	2,2	2,4	1,7

*Примітка: складено за даними Євростату [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://ec.europa.eu/eurostat/data/database?p_p_id=NavTreeporletprod_WAR_NavTreeporletprod_INSTANCE_nPqeVbPXRmWQ&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=1

Індивідуальні показники абсолютних та відносних структурних змін (абсолютне значення) експорту машин та транспортного обладнання країнами Європейського Союзу

Партнери/ Рік	Індивідуальні показники структурних змін (абсолютне значення)								Індивідуальні показники відносних структурних змін (абсолютне значення)							
	d2007	d2008	d2009	d2010	d2011	d2012	d2013	d2014	d2007	d2008	d2009	d2010	d2011	d2012	d2013	d2014
Extra EU-28																
Сполучені Штати	2,6	2,2	0,6	0,5	0,3	1,1	0,3	1,6	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1
Китай (за винятком Гонконгу)	0,3	0,4	2,3	1,7	0,5	0,7	0,1	1,4	0,0	0,1	0,3	0,2	0,0	0,1	0,0	0,1
Туреччина	0,3	0,2	0,1	0,7	0,2	0,5	0,2	0,3	0,1	0,0	0,0	0,2	0,0	0,1	0,0	0,1
Швейцарія	0,3	0,2	0,5	0,4	0,1	0,5	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0
Росія	1,2	1,5	3,2	0,6	1,3	0,6	0,7	1,3	0,2	0,2	0,3	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2
ОАЕ	0,3	0,3	0,1	0,2	0,0	0,1	0,1	0,3	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1
Південна Корея	0,2	0,0	0,1	0,2	0,0	0,0	0,3	0,2	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1
Норвегія	0,2	0,2	0,2	0,4	0,0	0,2	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0
Японія	0,1	0,3	0,2	0,0	0,1	0,3	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0
Мексика	0,1	0,0	0,3	0,2	0,0	0,3	0,1	0,1	0,1	0,0	0,2	0,1	0,0	0,2	0,1	0,1
Саудівська Аравія	0,2	0,1	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0
Канада	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1
Бразилія	0,2	0,4	0,1	0,4	0,0	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,0	0,2	0,0	0,1	0,0	0,0
Австралія	0,0	0,2	0,0	0,0	0,2	0,0	0,2	0,2	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1
Індія	0,4	0,0	0,3	0,2	0,1	0,3	0,3	0,0	0,2	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0
Південна Африка	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Сінгапур	0,0	0,1	0,4	0,3	0,2	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1
Гонконг	0,3	0,1	0,3	0,2	0,2	0,2	0,3	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1
Тайвань	0,0	0,2	0,0	0,4	0,0	0,2	0,1	0,0	0,0	0,2	0,0	0,4	0,0	0,2	0,1	0,0
Алжир	0,0	0,2	0,3	0,3	0,2	0,2	0,0	0,1	0,0	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,0	0,1
Ізраїль	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0
Малайзія	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,2	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,2	0,1	0,0
Єгипет	0,0	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	0,0	0,2	0,0	0,3	0,1	0,1	0,2	0,3	0,0	0,3
Марокко	0,2	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,3	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1
Таїланд	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,2	0,0	0,2	0,2	0,1	0,2	0,1	0,0	0,3	0,0	0,2

Продовження табл. Л.12

Катар	0,1	0,1	0,0	0,1	0,2	0,1	0,0	0,2	0,1	0,1	0,0	0,1	0,3	0,3	0,0	0,4
Індонезія	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,3	0,1	0,1
Україна	0,2	0,0	0,9	0,0	0,2	0,1	0,2	0,4	0,1	0,0	0,5	0,0	0,2	0,1	0,2	0,4
Аргентина	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,2	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,2	0,3
Чилі	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,2	0,3	0,0	0,0	0,2	0,2	0,0	0,0	0,3
Сербія	0,2	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,5	0,0	0,2	0,2	0,0	0,0	0,3	0,0
Туніс	0,0	0,0	0,2	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,3	0,1	0,1	0,0	0,2	0,0
В'єтнам	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	1,0	0,3	0,3	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0
Колумбія	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,3	0,3	0,3	0,0	0,0	0,0
Іран	0,3	0,1	0,1	0,1	0,2	0,5	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,6	0,3	0,3
Філіппіни	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,2	0,0	0,3	0,0	0,0	0,3	0,3	0,2
Кувейт	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,5	0,0	0,0
Білорусь	0,0	0,2	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,5	0,2	0,2	0,0	0,2	0,2	0,2
Нігерія	0,1	0,1	0,0	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,2	0,0	0,3	0,2	0,2	0,0	0,0
Казахстан	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
Ірак	0,0	0,0	0,2	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	1,0	0,3	0,3	0,0	0,3	0,2
Оман	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,5	0,0
Нова Зеландія	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,3	0,0	0,5	0,0	0,0	0,3
Боснія і Герцеговина	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	1,0
Ангола	0,0	0,1	0,2	0,2	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,3	0,5	0,3	0,3	0,0	0,0	0,3
Лівія	0,0	0,1	0,3	0,2	0,4	0,1	0,2	0,2	0,0	0,3	0,8	0,3	0,8	1,0	1,0	0,5
Перу	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,3
Бангладеш	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Пакистан	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,0	0,0	0,0
Шрі Ланка	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Азербайджан	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Йорданія	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,5	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Ліван	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,5	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Маршаллові острови	0,1	0,0	0,2	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0
Ісландія	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ліхтенштейн	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Македонія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Албанія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Продовження табл. Л.12

Гібралтар	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	1,0	0,5	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0
Молдова	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Камерун	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Конго	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Конго ДР	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	1,0
Екваторіальна Гвінея	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0
Ефіопія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Кенія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Мозамбік	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Танзанія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Кот-д'Івуар	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Гана	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	1,0	0,5	1,0	0,0	0,5	0,0
Ліберія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Малі	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Сенегал	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Бермудські острови (Великобританія)	0,1	0,0	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0
Багамські о-ви	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,5	0,0	1,0	0,5	1,0	0,0	0,0
Британські Віргінські острови	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Кайманові острови (Великобританія)	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,7	1,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Куба	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Домініканська республіка	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0
Коста-Ріка	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0
Гватемала	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Панама	0,1	0,0	0,1	0,2	0,1	0,1	0,0	0,1	0,5	0,0	0,3	0,5	0,5	1,0	0,0	0,5
Болівія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Еквадор	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Уругвай	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Венесуела	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,5	0,0
Туркменістан	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Продовження табл. Л.12

Узбекистан	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Бахрейн	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,5	1,0	0,5	0,0
Грузія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Нова Каледонія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Чорногорія	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Андорра	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Габон	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Маврикій	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0
Замбія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0
Судан	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0
Намібія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0
Бенін	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Мавританія	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0
Антигуа і Барбуда	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Тринідад і Тобаго	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Сальвадор	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0
Афганістан	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0
Сирія	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,3	0,0	1,0	0,0	0,0
Ємен	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	1,0
Папуа-Нова Гвінея	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0
Інші	1,1	0,2	0,2	0,6	0,5	0,3	0,2	0,7	0,6	0,1	0,1	0,2	0,3	0,1	0,1	0,3

* Примітка: розраховано автором

**Середньоквадратичний коефіцієнт абсолютних структурних
трансформацій у географічній структурі експорту ЄС**

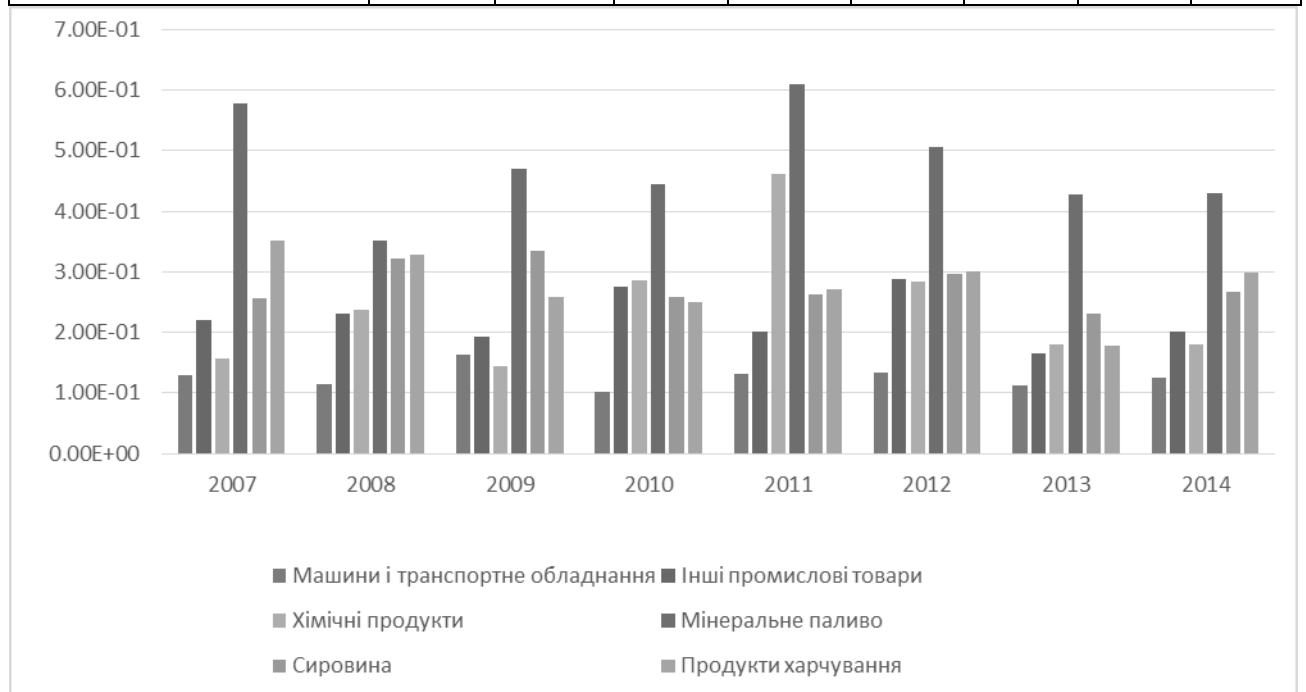
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Машини і транспортне обладнання	0,125	0,059	0,113	0,085	0,088	0,083	0,063	0,100
Інші промислові товари	0,251	0,273	0,264	0,137	0,106	0,112	0,075	0,178
Хімічні продукти	0,199	0,212	0,207	0,240	0,178	0,090	0,189	0,189
Мінеральне паливо	0,464	0,263	0,225	0,326	0,346	0,631	0,270	0,161
Сировина	0,368	0,355	0,548	0,403	0,285	0,233	0,247	0,359
Продукти харчування	0,194	0,332	0,212	0,220	0,176	0,165	0,102	0,266

* Примітка: розраховано автором

**Середньоквадратичний коефіцієнт відносних структурних трансформацій
у географічній структурі експорту ЄС**

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Машини і транспортне обладнання	0,130	0,115	0,164	0,101	0,132	0,133	0,112	0,124
Інші промислові товари	0,221	0,230	0,193	0,276	0,202	0,289	0,165	0,200
Хімічні продукти	0,157	0,236	0,145	0,285	0,462	0,284	0,180	0,180
Мінеральне паливо	0,579	0,350	0,470	0,445	0,610	0,507	0,428	0,429
Сировина	0,256	0,321	0,334	0,259	0,263	0,296	0,230	0,267
Продукти харчування	0,351	0,329	0,259	0,250	0,271	0,300	0,178	0,300

* Примітка: розраховано автором

Додаток М

Таблиця М.1

Динаміка індексу людського розвитку і ВВП на одну особу в країнах Європи

Країни\Рік	Індекс людського розвитку						ВВП на одну особу, тис. дол.					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Країни-члени ЄС												
Австрія	0,868	0,849	0,877	0,879	0,88	0,881	51,38	47,65	46,59	51,13	48,34	50,51
Бельгія	0,873	0,865	0,877	0,88	0,88	0,881	48,56	44,99	44,36	47,8	44,81	46,92
Болгарія	0,766	0,741	0,773	0,774	0,776	0,777	7,11	6,73	6,58	7,58	7,19	7,49
Хорватія	0,801	0,765	0,806	0,812	0,812	0,812	15,88	14,14	13,5	14,53	13,23	13,59
Кіпр	0,844	0,809	0,848	0,85	0,848	0,845	34,95	31,67	30,43	31,83	28,86	27,91
Чехія	0,856	0,841	0,858	0,861	0,861	0,861	22,64	19,69	19,76	21,65	19,67	19,85
Данія	0,896	0,864	0,898	0,899	0,9	0,9	64,18	57,89	57,64	61,3	57,63	59,81
Естонія	0,832	0,809	0,83	0,836	0,839	0,84	18,08	14,71	14,63	17,17	17,13	18,87
Фінляндія	0,878	0,869	0,877	0,879	0,879	0,879	53,4	47,1	46,2	50,78	47,41	49,31
Франція	0,875	0,869	0,879	0,882	0,884	0,884	45,41	41,63	40,7	43,61	40,85	42,63
Німеччина	0,902	0,883	0,904	0,908	0,911	0,911	45,63	41,67	41,72	45,86	43,93	46,25
Греція	0,858	0,853	0,856	0,854	0,854	0,853	31,7	29,48	26,86	25,96	22,49	21,96
Угорщина	0,814	0,803	0,817	0,817	0,817	0,818	15,59	12,9	12,95	13,98	12,78	13,48
Ірландія	0,902	0,894	0,899	0,9	0,901	0,899	60,96	51,49	47,9	51,94	48,39	50,47
Італія	0,868	0,851	0,869	0,872	0,872	0,872	40,65	36,99	35,87	38,36	34,85	35,47
Латвія	0,813	0,769	0,809	0,804	0,808	0,81	16,38	12,21	11,37	13,74	14,03	15,35
Литва	0,827	0,782	0,829	0,828	0,831	0,834	14,96	11,83	11,97	14,36	14,33	15,68
Люксембург	0,882	0,85	0,881	0,881	0,88	0,881	112,47	100,73	102,86	113,73	106,02	110,66
Мальта	0,809	0,813	0,821	0,823	0,827	0,829	20,89	19,63	19,69	22,34	21,17	22,77
Нідерланди	0,901	0,888	0,904	0,914	0,915	0,915	56,62	51,9	50,34	53,53	49,12	50,79
Польща	0,817	0,791	0,826	0,83	0,833	0,834	13,9	11,44	12,53	13,77	13,03	13,82
Португалія	0,805	0,791	0,816	0,819	0,822	0,822	24,81	23,06	22,54	23,19	20,57	21,5
Румунія	0,781	0,764	0,779	0,782	0,782	0,785	9,94	8,06	8,13	9,06	8,44	9,48
Словаччина	0,824	0,815	0,826	0,827	0,829	0,83	18,55	16,45	16,5	18,06	17,15	18,05
Словенія	0,871	0,826	0,873	0,874	0,874	0,874	27,5	24,63	23,41	24,96	22,48	23,29
Іспанія	0,857	0,861	0,864	0,868	0,869	0,869	35,57	32,33	30,73	31,97	28,98	29,88
Швеція	0,891	0,884	0,895	0,896	0,897	0,898	55,74	46,2	52,07	59,59	57,13	60,36
Великобританія	0,89	0,847	0,895	0,891	0,89	0,892	45,16	37,07	38,36	40,97	41,05	41,77

Країни ЄАВТ												
Ісландія	0,886	0,869	0,886	0,89	0,893	0,895	55,44	40,26	41,69	46,04	44,37	47,54
Норвегія	0,937	0,937	0,939	0,941	0,943	0,944	96,88	80,01	87,64	100,57	101,56	102,83
Швейцарія	0,903	0,872	0,915	0,914	0,916	0,917	72,11	69,67	74,27	88	83,29	84,73
Інші країни Європи												
Албанія	0,703	0,716	0,708	0,714	0,714	0,716	4,37	4,11	4,09	4,43	4,25	4,45
Білорусь	0,764	0,729	0,779	0,784	0,785	0,786	6,37	5,17	5,81	6,3	6,7	7,72
Боснія і Герцеговина	0,727	0,709	0,726	0,729	0,729	0,731	4,84	4,48	4,38	4,77	4,4	4,66
Чорногорія	0,78	0,768	0,784	0,787	0,787	0,789	7,32	6,69	6,63	7,24	6,51	7,11
Росія	0,77	0,714	0,773	0,775	0,777	0,778	11,63	8,56	10,67	13,32	14,07	14,48
Сербія	0,743	0,733	0,743	0,744	0,743	0,745	6,7	5,82	5,41	6,42	5,65	6,35
Молдова	0,652	0,62	0,652	0,656	0,657	0,663	1,69	1,52	1,63	1,97	2,04	2,24
Македонія	0,724	0,697	0,728	0,73	0,73	0,732	4,72	4,47	4,47	4,98	4,62	5,1
Україна	0,729	0,706	0,726	0,73	0,733	0,734	3,89	2,54	2,97	3,56	3,85	4,02
Туреччина	0,71	0,674	0,738	0,752	0,756	0,759	10,37	8,62	10,13	10,6	10,66	10,98
		2008		2009		2010		2011		2012		2013
Країни-члени ЄС - прямі іноземні інвестиції, дол.												
Австрія		6310797391		14293213431		-22005597161		22974390293		5219630177		15046402113
Бельгія		1,84842E+11		65834501656		78185288728		1,17161E+11		-30828712281		-48286210925
Болгарія		10296720634		3896664559		1866586151		2124233096		1578342036		1887670064
Хорватія		5812569932		3400982324		845077448		1242601505		1336488216		588376068
Кіпр		1015181777		2180419791		70665708		2078721742		1233052957		3765400619
Чехія		8815393022		5271613702		10167834375		4188736491		9433199805		7357578653
Данія		2191207507		3918212678		-11766404173		13555949082		2753929972		-862218938
Естонія		1873250285		1866721130		2052910729		510687622		1592119534		884156370
Фінляндія		19403251043		-8826571048		12226450062		-6008146394		4937316091		-5296740409
Франція		67999194663		18380195793		38899924638		44191741840		30885009851		6481058961
Німеччина		30926584570		56668692241		86053315652		97481151362		54659879056		59014769119
Греція		5733408744		2762586782		533689273		1092091924		1663327173		2945417938
Угорщина		75013000490		-2967152013		-20933508134		10506179880		10635272721		-4112268953
Ірландія		23258563614		53935264225		37763638573		23664918435		40961642315		49960134752
Італія		-9500316173		16574423268		9937474797		34443576600		34812128		19530574591
Латвія		1434900000		-44000000		433000000		1502300000		1076300000		989503246
Литва		1907529763		17988257		865316052		1537976948		575641354		708290851

Продовження табл. М.1

Люксембург	16853281913	19313900684	2,24552E+11	18116198692	9526574499	30075373593
Мальта	1055991128	898505689	1034104585	673270699	3115895610	585270827
Нідерланди	1,95192E+11	95931335754	1,1573E+11	3,31838E+11	2,37292E+11	5,25709E+11
Польща	15031000000	14388000000	18145000000	18485000000	7189000000	12000000
Португалія	7518979341	5319202736	6187057515	11878396627	13377449646	7881591922
Румунія	13849000000	4926000000	3204000000	2557000000	2629000000	4108000000
Словаччина	4076009621	1605221844	2117516331	3658300079	1527246240	2145607056
Словенія	1104479172	-351465352	304617625	885515184	35976141	84975396
Іспанія	77884454330	19427271414	45382074663	34098152765	33231832534	41752619471
Швеція	41490542561	9091146178	2287339572	6516334330	4771145226	-857637208
Великобританія	2,54753E+11	15463388962	67483246629	26613328526	80179877500	41136813985
Країни ЄАВТ						
Ісландія	-220811868	-382126777	-93134563	137129700	238743747	472623706
Норвегія	23901506606	7482324092	20398921411	14324832846	27710292562	-1018160691
Швейцарія	105729375	65705860	135660414	93211829	89720141	24201256
Інші країни Європи						
Албанія	1240972849	1343091150	1089416366	1049425306	920080650	1253783309
Білорусь	2187900000	1876500000	1393400000	4002400000	1463600000	2246100000
Боснія і Герцеговина	1004852660	138511020	443840207	471610992	334821080	315018539
Чорногорія	975105642	1549312935	758407500	556257883	618367296	446490330
Росія	74782907000	36583098400	43167769100	55083632500	50587554700	69218898709
Сербія	2996385201	1935601654	1340194855	2700435377	1185768461	1974338182
Молдова	726610000	135150000	211990000	301420000	204870000	249040000
Македонія	611688379	259530321	301441682	507920733	332587282	413462639
Україна	10700000000	4769000000	6451000000	7207000000	8175000000	4509000000
Туреччина	19851000000	8585000000	9099000000	16176000000	13282000000	12457000000

*Примітка: складено за даними Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hdr.undp.org/en>;
<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?page=1>;

Динаміка впливу зовнішньої торгівлі на рівень людського розвитку в країнах Європи (за країнами)

Країна	Коефіцієнт кореляції	Тип зв'язку	Країна	Коефіцієнт кореляції	Тип зв'язку
Експорт			Імпорт		
Кіпр	-0,9885	щільний негативний	Кіпр	-0,2178	слабкий негативний
Греція	-0,6383	середній негативний	Португалія	-0,0717	слабкий негативний
Ірландія	0,4751	середній	Хорватія	0,0151	дуже слабкий
Фінляндія	0,5076		Іспанія	0,2972	Слабкий
Хорватія	0,5118		Угорщина	0,4636	Середній
Австрія	0,6211		Італія	0,5547	Середній
Латвія	0,6396		Данія	0,5841	Середній
Угорщина	0,6445		Словенія	0,6292	Середній
Люксембург	0,6594		Ірландія	0,6558	Середній
Франція	0,7005		Франція	0,6967	Середній
Данія	0,7108		Австрія	0,7241	Середній
Португалія	0,7310		Греція	0,7313	Середній
Словенія	0,7369		Латвія	0,7411	Середній
Литва	0,7524	щільний	Фінляндія	0,7649	Щільний
Італія	0,7642		Швеція	0,7895	
Великобританія	0,7660		Великобританія	0,7976	
Швеція	0,7700		Польща	0,7983	
Румунія	0,8346		Литва	0,8037	
Бельгія	0,8397		Бельгія	0,8092	
Словаччина	0,8615		Румунія	0,8146	
Німеччина	0,8744		Болгарія	0,8307	
Болгарія	0,8792		Німеччина	0,8800	
Нідерланди	0,8813		Словаччина	0,8854	
Іспанія	0,8828		Мальта	0,9037	
Польща	0,8904		Люксембург	0,9037	
Чехія	0,8963		Чехія	0,9070	
Естонія	0,9014		Естонія	0,9099	
Мальта	0,9116		Нідерланди	0,9225	
		Експорт		Імпорт	
Ісландія		0,9090		0,7901	
Норвегія		0,4627		0,7742	
Швейцарія		0,7934		0,7476	
Ліхтенштейн		0,0136		0,1854	
Албанія		0,3710		-0,3339	
Білорусь		0,7733		0,8642	
Боснія і Герцеговина		0,8618		0,5410	
Чорногорія		0,8491		0,3302	
Росія		0,8602		0,8195	
Сербія		0,7824		0,3026	
Молдова		0,8022		0,8487	
Македонія		0,8353		0,7144	
Україна		0,9227		0,9100	
Туреччина		0,7969		0,9161	

* Примітка: розраховано автором

Динаміка впливу зовнішньої торгівлі на залучення прямих іноземних інвестицій та ВВП на одну особу в країнах Європи

Країни / Рік	Прямі іноземні інвестиції		ВВП на одну особу	
	Коефіцієнт кореляції		Коефіцієнт кореляції	
Країни ЄС	Експорт	Експорт	Імпорт	Імпорт
2008	0,3580	0,2949	0,2749	0,3645
2009	0,6141	0,3091	0,2911	0,5887
2010	0,4062	0,2963	0,2791	0,3904
2011	0,5167	0,2844	0,2695	0,5010
2012	0,4752	0,2956	0,2855	0,4741
2013	0,5167	0,2953	0,2856	0,5010
Країни ЄАВТ				
2008	0,1353	-0,3037	-0,3343	-0,0403
2009	0,0300	-0,1771	-0,1842	-0,0844
2010	-0,0504	-0,1984	-0,2037	-0,1350
2011	-0,0678	-0,1460	-0,1541	-0,1891
2012	-0,0527	-0,1464	-0,1595	-0,1650
2013	-0,1868	-0,1721	-0,1787	-0,1255
Інші країни Європи				
2008	0,9870	0,7922	0,8044	0,9542
2009	0,9902	0,6366	0,6971	0,9342
2010	0,9923	0,7500	0,8215	0,9282
2011	0,9978	0,8380	0,8633	0,9545
2012	0,9944	0,8881	0,9047	0,9605
2013	0,9778	0,8795	0,8848	0,9297

* Примітка: розраховано автором

Додаток Н

Таблиця Н.1

Структура експорту/імпорту товарів у торгівлі ЄС з Україною (2014 р.)

Продукція в порядку її значимості	Експорт		Імпорт	
	млн. євро	Частка від загального експорту ЄС, %	млн. євро	Частка від загального імпорту ЄС, %
Всього	17,14	100	13,76	100
Машини та транспортне обладнання	4,93	28,8	3,84	27,9
Промислові товари, що класифікуються за видом матеріалу	2,60	15,2	2,60	18,9
Хімічні продукти та аналогічна продукція, яка не включена в інших категоріях	3,68	21,5	1,04	7,6
Різнманітні готові вироби	1,68	9,8	1,41	10,3
Харчові продукти та живі тварини	1,31	7,6	631	4,6
Сировина непродовольча, окрім палива	418	2,4	554	4,0
Мінеральне паливо, мастильні масла та споріднені матеріали	2,00	11,7	2,48	18,1
Товари та операції, які не включені в інші категорії СМТК	191	1,1	615	4,5
Напої та тютюн	187	1,1	33	0,2
Тваринна і рослинна олія, жири та воски	54	0,3	18	0,1

*Примітка: складено за даними Євростату ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113459.pdf)

Таблиця Н.2

Структура торгового балансу між ЄС і Україною у 2014 р.

Продукція в порядку її значимості	Баланс, млн. євро
Всього	3,38
Машини та транспортне Обладнання	3,52
Хімічна продукція та аналогічна продукція, яка не включена в інших категоріях	-550,32
Різнманітні готові вироби	-629,32
Товари та операції, які не включені в інші категорії СМТК	158
Напої та тютюн	169
Харчові продукти та живі тварини	-1,17
Тваринна і рослинна олія, жири та воски	-561
Промислові товари, що класифікуються за видом матеріалу	-1,24
Мінеральне паливо, мастильні масла та споріднені матеріали	0,96
Сировина непродовольча, окрім палива	415,4

*Примітка: складено за даними Євростату([Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113459.pdf)

Додаток II

Таблиця П.1

Динаміка структури експорту країн Європи (за залученням доданої вартості, створеної за межами країни, та в країні (%))

Країни \ Рік	Частка доданої вартості, створеної за межами країни, від сукупного експорту							Частка доданої вартості, створеної в країні, від сукупного експорту						
	1995	2000	2005	2008	2009	2010	2011	1995	2000	2005	2008	2009	2010	2011
Австрія	21,45	24,8	26,46	28,07	24,69	26,43	27,82	78,55	75,2	73,54	71,93	75,31	73,57	72,18
Бельгія	31,11	34,44	31,26	36,64	30,57	30,87	34,54	68,89	65,56	68,74	63,36	69,43	69,13	65,46
Чехія	30,47	38,73	42,55	42,31	40,16	44,08	45,28	69,53	61,27	57,45	57,69	59,84	55,92	54,72
Данія	23,14	26,12	27,74	34,07	30,74	29,94	32,64	76,86	73,88	72,26	65,93	69,26	70,06	67,36
Естонія	36,7	44,59	42,69	32,98	28,39	32,97	35,21	63,3	55,41	57,31	67,02	71,61	67,03	64,79
Фінляндія	24,07	30,62	31,8	33,59	30,56	31,81	34,7	75,93	69,38	68,2	66,41	69,44	68,19	65,3
Франція	17,29	22,83	23,44	24,77	21,59	23,74	25,13	82,71	77,17	76,56	75,23	78,41	76,26	74,87
Німеччина	14,86	20,22	21,34	24,77	21,87	23,34	25,54	85,14	79,78	78,66	75,23	78,13	76,66	74,46
Греція	16,25	23,94	21,26	25,31	20,71	21,75	24,95	83,75	76,06	78,74	74,69	79,29	78,25	75,05
Угорщина	30,13	51,57	48,09	46,4	44,95	48,85	48,68	69,87	48,43	51,91	53,6	55,05	51,15	51,32
Ісландія	18,84	24,24	28,97	29,62	30,37	31,17	33,19	81,16	75,76	71,03	70,38	69,63	68,83	66,81
Ірландія	38,47	42,97	41,89	43,64	42,03	43,69	43,62	61,53	57,03	58,11	56,36	57,97	56,31	56,38
Італія	17,23	19,96	22,04	25,79	21,2	24,95	26,49	82,77	80,04	77,96	74,21	78,8	75,05	73,51
Люксембург	41,02	52,91	54,66	58,86	55,21	57,5	58,98	58,98	47,09	45,34	41,14	44,79	42,5	41,02
Нідерланди	23,23	22,54	18,55	19,58	17,79	19,44	20,05	76,77	77,46	81,45	80,42	82,21	80,56	79,95
Норвегія	19,9	16,07	15,89	16,19	17,49	17,68	17,16	80,1	83,93	84,11	83,81	82,51	82,32	82,84
Польща	16,11	23,95	28,28	31,13	27,1	31,31	32,39	83,89	76,05	71,72	68,87	72,9	68,69	67,61
Португалія	27,37	30,18	31,81	33,81	28,6	31,61	32,78	72,63	69,82	68,19	66,19	71,4	68,39	67,22
Словаччина	31,87	44,18	47,17	46,49	43,6	45,87	46,84	68,13	55,82	52,83	53,51	56,4	54,13	53,16
Словенія	32,29	36,49	37,85	36,19	31,09	34,86	36,18	67,71	63,51	62,15	63,81	68,91	65,14	63,82
Іспанія	19,16	25,83	26,28	27,58	22,24	24,84	26,88	80,84	74,17	73,72	72,42	77,76	75,16	73,12

Продовження табл. П.1

Швеція	26,29	29,19	29,14	32,13	28,7	28,9	29,2	73,71	70,81	70,86	67,87	71,3	71,1	70,8
Швейцарія	17,62	21,31	25,85	22,87	21,37	22,05	21,81	82,38	78,69	74,15	77,13	78,63	77,95	78,19
Туреччина	8,94	13,06	20,96	24,99	21,58	22,64	25,73	91,06	86,94	79,04	75,01	78,42	77,36	74,27
Великобританія	18,25	18,05	17,08	19,54	18,89	21,14	23,05	81,75	81,95	82,92	80,46	81,11	78,86	76,95
Болгарія	30,04	34,1	32,23	47,5	36,79	36,13	39,96	69,96	65,9	67,77	52,5	63,21	63,87	60,04
Хорватія	20,79	20,47	20,81	21,48	18,47	19,69	20,17	79,21	79,53	79,19	78,52	81,53	80,31	79,83
Кіпр	20,9	22,13	22,03	24,82	21,68	21,56	21,48	79,1	77,87	77,97	75,18	78,32	78,44	78,52
Латвія	22,69	26,88	26,68	27,52	22,45	26,42	28,73	77,31	73,12	73,32	72,48	77,55	73,58	71,27
Литва	24,57	22,08	18,21	24,5	21,38	23,27	23,74	75,43	77,92	81,79	75,5	78,62	76,73	76,26
Мальта	49,99	53,41	45,31	45,85	41,99	39,33	36,97	50,01	46,59	54,69	54,15	58,01	60,67	63,03
Румунія	21,17	22,95	27,95	27,02	22,86	21,96	24,41	78,83	77,05	72,05	72,98	77,14	78,04	75,59
Росія	13,26	18,31	12,78	13,89	12,7	13,1	13,72	86,74	81,69	87,22	86,11	87,3	86,9	86,28
ЄС-15	18,9	23,01	23,65	26,85	23,84	25,65	27,35	81,1	76,99	76,35	73,15	76,16	74,35	72,65
ЄС-28	19,15	23,45	24,35	27,6	24,54	26,44	28,17	80,85	76,55	75,65	72,4	75,46	73,56	71,83

*Примітка: складено за даними ОЕСР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=TIVA2015_C1

Додаток Р

Таблиця Р.1

Динаміка індексу Грубеля-Ллойда для країн Європи

Експорт з ЄС-28												
Рік	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Албанія	0,273	0,279	0,269	0,249	0,242	0,274	0,257	0,417	0,215	0,225	0,22	0,205
Білорусь	0,483	0,474	0,451	0,409	0,403	0,410	0,393	0,388	0,434	0,413	0,416	0,463
Боснія і Герцеговина	0,327	0,332	0,35	0,342	0,332	0,358	0,391	0,412	0,409	0,409	0,420	0,434
Чорногорія	–	–	–	–	–	–	0,252	0,319	0,319	0,252	0,279	0,27
Молдова	0,235	0,231	0,236	0,237	0,277	0,305	0,274	0,280	0,295	0,309	0,316	0,317
Росія	0,274	0,270	0,277	0,254	0,264	0,278	0,275	0,276	0,254	0,249	0,271	0,284
Сербія	–	–	–	–	–	–	0,498	0,512	0,499	0,51	0,533	0,525
Македонія	0,342	0,327	0,324	0,319	0,318	0,306	0,287	0,36	0,350	0,348	0,354	0,329
Україна	0,382	0,411	0,409	0,387	0,416	0,424	0,391	0,417	0,403	0,395	0,376	0,366
ЄАВТ	0,521	0,519	0,511	0,496	0,484	0,497	0,482	0,499	0,481	0,47	0,459	0,471
ЄС-28	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Зі світом												
Албанія	0,299	0,307	0,294	0,281	0,266	0,313	0,302	0,432	0,286	0,308	0,305	0,287
Білорусь	0,476	0,475	0,459	0,437	0,419	0,421	0,414	0,416	0,459	0,428	0,414	0,474
Боснія і Герцеговина	0,345	0,334	0,362	0,342	0,317	0,374	0,41	0,387	0,421	0,377	0,397	0,439
Чорногорія	–	–	–	–	–	–	0,298	0,299	0,3335	0,247	0,300	0,304
Молдова	0,264	0,264	0,241	0,277	0,311	0,329	0,321	0,317	0,327	0,348	0,356	0,350
Росія	0,335	0,329	0,338	0,338	0,354	0,364	0,38	0,358	0,346	0,363	0,393	0,396
Сербія	–	–	–	–	–	–	0,451	0,474	0,458	0,462	0,485	0,467
Македонія	0,359	0,354	0,346	0,353	0,355	0,341	0,316	0,374	0,376	0,374	0,381	0,363
Україна	0,394	0,429	0,419	0,391	0,407	0,411	0,389	0,399	0,431	0,427	0,405	0,391
ЄАВТ	0,537	0,543	0,542	0,536	0,53	0,538	0,54	0,526	0,513	0,519	0,514	0,515
ЄС-28	0,836	0,824	0,819	0,812	0,809	0,8	0,787	0,782	0,781	0,776	0,771	0,781
Імпорт з ЄС-28												
Албанія	0,546	0,553	0,555	0,561	0,553	0,567	0,619	0,614	0,583	0,569	0,5517	0,61
Білорусь	0,589	0,606	0,605	0,588	0,631	0,624	0,657	0,614	0,625	0,618	0,660	0,666
Боснія і Герцеговина	0,596	0,591	0,606	0,620	0,614	0,62	0,62	0,639	0,640	0,663	0,657	0,676
Чорногорія	–	–	–	–	–	–	0,575	0,621	0,584	0,538	0,596	0,6155
Молдова	0,557	0,569	0,567	0,573	0,593	0,598	0,648	0,633	0,627	0,592	0,583	0,594
Росія	0,692	0,705	0,711	0,700	0,693	0,683	0,674	0,719	0,696	0,695	0,677	0,696
Сербія	–	–	–	–	–	–	0,729	0,692	0,673	0,711	0,729	0,712

Продовження табл. Р.1

Македонія	0,613	0,611	0,64	0,609	0,599	0,592	0,605	0,631	0,627	0,62	0,574	0,569
Україна	0,553	0,577	0,615	0,664	0,679	0,677	0,666	0,628	0,652	0,643	0,634	0,650
ЄАВТ	0,773	0,768	0,7675	0,765	0,75	0,752	0,746	0,752	0,735	0,726	0,72	0,73
ЄС-28	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Зі світом												
Албанія	0,548	0,549	0,553	0,552	0,538	0,553	0,618	0,600	0,564	0,552	0,528	0,586
Білорусь	0,584	0,600	0,602	0,585	0,624	0,621	0,672	0,635	0,62	0,630	0,664	0,657
Боснія і Герцеговина	0,581	0,575	0,59	0,601	0,593	0,601	0,605	0,620	0,618	0,639	0,634	0,649
Чорногорія	–	–	–	–	–	–	0,547	0,603	0,551	0,511	0,568	0,583
Молдова	0,528	0,543	0,54	0,545	0,56	0,572	0,624	0,584	0,600	0,557	0,544	0,555
Росія	0,671	0,687	0,684	0,664	0,662	0,657	0,640	0,691	0,67	0,661	0,651	0,658
Сербія	–	–	–	–	–	–	0,718	0,665	0,644	0,680	0,686	0,668
Македонія	0,599	0,600	0,624	0,609	0,603	0,591	0,616	0,61	0,625	0,621	0,566	0,557
Україна	0,558	0,585	0,624	0,664	0,672	0,667	0,644	0,618	0,631	0,626	0,610	0,614
ЄАВТ	0,750	0,745	0,740	0,736	0,725	0,725	0,712	0,711	0,698	0,689	0,684	0,691
ЄС-28	0,915	0,905	0,897	0,898	0,896	0,888	0,888	0,870	0,878	0,883	0,885	0,886

*Примітка: складено автором за даними ЮНКТАД [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx?IF_ActivePath=P,15912&sCS_ChosenLanguage=en

Додаток С

Таблиця С.1

**Перелік розслідувань та переглядів, які проводяться щодо
української продукції на ринках країн Європи**

№	Вид розслідування	Назва товару	Дата застосування/ продовження остаточних заходів	Дата порушення/ орієнтовна дата завершення	Розмір мита/наявність попередніх заходів
АНТИДЕМПІНГОВІТА АНТИСУБСИДИЦІЙНІ РОЗСЛІДУВАННЯ					
Євразійський економічний союз (Білорусь, Вірменія, Казахстан, Киргизія, Росія)					
1	Антидемпінгове розслідування	Прутки із заліза і сталі з круглим або профільним перерізом (арматура)	-	20.11.2013/ 19.05.2015	Розслідування завершено, рішення немає
2	Антидемпінгове розслідування	Сталеві суцільнокатані колеса	-	17.10.2014/ 10.2015	
3	Антидемпінгове розслідування	Феросилікомарганець	-	26.12.2014/ 12.2015	
4	Антисубсидиційне розслідування	Феросилікомарганець	-	26.12.2014/ 12.2015	
5	Антидемпінгове розслідування	Безшовні нержавіючі труби	-	10.02.2015/ 02.2016	
6	Перегляд антидемпінгових заходів у зв'язку із закінченням терміну дії	Трубна продукція (труби малого та середнього діаметру)	10.2011	06.07.2015/ 07.2016	- на обсадні труби – 18,9%, - на насосно-компресорні труби – 19,9%; - на нафтопровідні, газопровідні і гарячедеформовані труби загального призначення діаметром до 820 мм - включно виробництва компаній групи «Інтерпайп» – 19,4%, - для інших – 37,8%.
Європейський Союз					
7	Проміжний перегляд антидемпінгових заходів	Джгути, канати, троси з чорних металів	08.1999/02.2012	18.11.2014/ 17.11.2015	51,8%
Туреччина					
1	Антидемпінгове розслідування	Гарячекатаний прокат		28.01.2015- 01.2016	

*Примітка: складено автором за даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [55]

Продовження табл. С.2

Інші країни Європи												
Албанія	-	-	-	-	-	-	-	-	7	19,0	8	18,0
Білорусь	99	2,64	2,50	2,55	2,74	2,46	2,51	3,05	8	15,0	10	30,0
Боснія і Герцеговина	81	2,75	2,41	2,55	2,78	2,73	2,55	3,44	8	16,0	8	13,0
Чорногорія	67	2,88	2,83	2,84	3,15	2,45	2,76	3,19	6	14,0	5	14,0
Росія	90	2,69	2,20	2,59	2,64	2,74	2,85	3,14	9	22,0	10	20,0
Сербія	63	2,96	2,37	2,73	3,12	3,02	2,94	3,55	6	12,0	7	15,0
Молдова	94	2,65	2,46	2,55	3,14	2,44	2,35	2,89	9	23,0	11	27,0
Македонія	117	2,50	2,35	2,50	2,38	2,51	2,46	2,81	6	12,0	8	11,0
Україна	61	2,98	2,69	2,65	2,95	2,84	3,20	3,51	8	29,0	9	28,0
Туреччина	30	3,50	3,23	3,53	3,18	3,64	3,77	3,68	7	13,0	8	14,0

*Примітка: складено автором за даними Світового банку [262]

Додаток Т

Таблиця Т.1

Тарифний профіль України за групами товарів

Товарні групи	Кінцева ставка мита			Мито за РНС			Імпорт	
	сер. знач.	безмит. (%)	макс. знач.	сер. знач.	безмит. (%)	макс. знач.	частка (%)	(%) безмит. імпорту
Продукція тваринного походження	13,0	0	20	11,0	9,0	20	1,0	8,3
Товари повсякденного вжитку	10,0	0	10	10,0	0	10	0,2	0
Фрукти, овочі, рослини	12,7	10,4	20	9,9	18,9	20	2,0	54,5
Кава, чай	5,8	35,4	20	5,8	35,4	20	1,2	41,6
Зернові культури	12,6	3,4	20	12,6	3,8	20	1,0	40,5
Насіння, жири та олія	10,8	11,7	30	8,3	20,1	30	0,8	84,1
Цукри та кондитерські вироби	17,5	0,6	50	17,5	0	50	0,1	0
Напої та тютюн	7,8	25,7	59	8,0	26,2	59	1,3	26,7
Бавовняні вироби	1,4	40,0	5	1,4	40,0	5	0,0	60,6
Інша с/г продукція	7,7	24,7	20	5,5	45,2	20	0,6	19,2
Риба та рибна продукція	3,6	63,7	20	2,6	68,2	20	1,0	72,1
Мінерали та метали	4,5	41,9	20	3,2	47,7	20	31,0	79,8
Нафтопродукти	1,5	72,0	10	0,9	84,3	10	10,5	96,8
Хімічна продукція	5,1	16,3	10	3,2	38,0	7	13,0	56,9
Деревина, папір та ін.	0,4	95,8	10	0,3	95,8	10	3,0	99,0
Текстиль	4,1	32,8	13	3,8	35,6	13	2,2	23,4
Одяг	11,4	1,1	12	11,3	1,1	12	1,3	0,4
Шкіра, взуття та ін.	7,1	14,8	25	5,6	24,8	25	2,3	14,3
Неелектричне устаткування	4,1	38,4	12	2,1	51,6	10	8,7	62,0
Електричне устаткування	5,4	31,6	25	3,7	40,2	25	7,0	47,6
Транспортне обладнання	7,6	14,4	20	5,7	33,1	20	9,6	32,6
Інше машинобудування	6,6	29,1	25	5,5	32,0	25	2,4	70,5
Україна		Сільськогосподарська продукція		Несільськогосподарська продукція		Член у СОТ - 2008 р.		
Середньоарифметична зв'язана кінцева ставка мита	5,8	10,9		5,0		Узгодження тарифів (%)	За всією продукцією	100
Середньоарифметична ставка мита за РНС	4,5	9,2		3,8			За несільськогосподарською продукцією	100
С/г продукція: тарифні квоти (%)						0,1		
С/г продукція: спеціальний захист						0		

* Примітка: складено за даними СОТ [Електронний ресурс]. – Режим доступу :https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/tariff_profiles14_e.pdf

Тарифний профіль ЄС за групами товарів

Товарні групи	Кінцева ставка мита			Мито за РНС			Імпорт	
	сер. знач.	безмит. (%)	макс. знач.	сер. знач.	безмит. (%)	макс. знач.	частка (%)	(%) безмит. імпорту
Продукція тваринного походження	23,2	20,6	133	20,0	27,3	133	0,3	7,1
Товари повсякденного вжитку	53,9	0	597	52,8	0	511	0,0	0
Фрукти, овочі, рослини	10,2	22,6	154	10,7	19,7	154	1,4	14,7
Кава, чай	6,2	27,1	21	6,2	27,1	21	0,9	77,0
Зернові культури	21,9	6,3	60	17,1	13,8	60	0,5	31,1
Насіння, жири та олія	5,6	48,2	86	6,1	48,1	88	1,6	73,8
Цукри та кондитерські вироби	30,6	0	131	29,7	0	117	0,2	0
Напої та тютюн	21,2	23,0	165	20,8	18,8	182	0,5	16,5
Бавовняні вироби	0,0	100	0	0,0	100	0	0,0	100
Інша с/г продукція	4,1	65,9	101	4,4	65,0	98	0,4	66,3
Риба та рибна продукція	10,9	12,3	26	11,8	9,4	26	1,2	7,4
Мінерали та метали	2,0	49,5	12	2,0	50,2	12	17,6	75,3
Нафтопродукти	2,0	50,0	5	2,8	24,8	5	25,0	86,8
Хімічна продукція	4,6	20,0	17	4,6	21,3	17	9,5	45,8
Деревина, папір та ін.	0,9	84,1	10	1,0	80,8	12	2,4	85,9
Текстиль	6,5	3,4	12	6,6	2,1	12	2,0	2,5
Одяг	11,5	0	12	11,5	0,0	12	3,9	0,0
Шкіра, взуття та ін.	4,2	27,8	17	4,2	22,8	17	2,4	17,9
Неелектричне устаткування	1,7	26,5	10	1,9	21,3	10	10,1	54,8
Електричне устаткування	2,4	31,5	14	2,8	20,5	14	10,1	57,3
Транспортне обладнання	4,1	15,7	22	4,3	12,8	22	4,2	16,2
Інше машинобудування	2,5	26,7	14	2,6	20,9	14	5,8	50,9
ЄС		Сільськогосподарська продукція		Несільськогосподарська продукція				
Середньоарифметична зв'язана кінцева ставка мита	5,2	13,5		3,9		Узгодження тарифів (%)	За всією продукцією	100
Середньоарифметична ставка мита за РНС	5,5	13,2		4,2			За несільськогосподарською продукцією	100
С/г продукція: тарифні квоти (%)						11,3		
С/г продукція: спеціальний захист						23,9		

* Примітка: складено за даними СOT [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/tariff_profiles14_e.pdf

Тарифний профіль Росії за групами товарів

Товарні групи	Кінцева ставка мита			Мито за РНС			Імпорт	
	сер. знач.	безмит. (%)	макс. знач.	сер. знач.	безмит. (%)	макс. знач.	(%)	(%) безмит. імпорту
Продукція тваринного походження	23,1	7,4	80	19,8	17,5	80	2,7	21,8
Товари повсякденного вжитку	14,0	0	21	16,1	0	25	1,0	0
Фрукти, овочі, рослини	8,7	0,2	44	11,3	4,6	44	3,5	7,0
Кава, чай	6,4	4,2	13	8,1	20,8	20	1,0	34,0
Зернові культури	10,1	1,3	74	11,8	3,5	74	1,0	5,7
Насіння, жири та олія	7,1	8,2	25	8,2	11,5	20	0,8	48,1
Цукри та кондитерські вироби	12,3	0	48	12,6	0	48	0,2	0
Напої та тютюн	22,1	0	265	26,1	4,4	265	1,6	2,3
Бавовняні вироби	0,0	100	0	0	100	0	0,0	100
Інша с/г продукція	5,3	0	10	5,5	7,4	20	0,6	6,9
Риба та рибна продукція	7,5	0	76	12,3	0,4	76	0,9	2,5
Мінерали та метали	8,0	0,1	20	9,5	6,4	20	10,2	15,0
Нафтопродукти	5,0	0	5	4,4	11,9	5	0,7	0
Хімічна продукція	5,2	0,4	10	6,3	5,9	20	13,2	13,6
Деревина, папір та ін.	7,9	5,0	15	12,6	6,1	30	3,3	8,8
Текстиль	7,8	0	18	10,8	0,6	31	2,2	2,5
Одяг	11,7	0	42	22,7	0	441	2,6	0
Шкіра, взуття	6,3	0	15	9,6	8,6	223	3,2	7,2
Неелектричне устаткування	5,8	7,9	15	3,4	66	20	18,4	70,3
Електричне устаткування	6,2	23,3	15	7,2	25,2	34	11,2	39,3
Транспортне обладнання	8,9	2,5	20	9,8	17,3	25	16,7	33,9
Інше машинобудування	8,4	7,9	20	10,5	17,2	87	5,2	38,6
Росія		Сільськогосподарська продукція		Несільськогосподарська продукція				
Середньоарифметична зв'язана кінцева ставка мита	7,7	11,1		7,2		Узгодження тарифів (%)	За всією продукцією	100
Середньоарифметична ставка мита за РНС	9,7	12,2		9,3			За несільськогосподарською продукцією	100
С/г продукція: тарифні квоти (%)						3,2		
С/г продукція: спеціальний захист						0		

* Примітка: складено за даними СОТ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/tariff_profiles14_e.pdf

Додаток У

Таблиця У.1

**Географічна структура експорту товарів з України та імпорту в Україну
(млн. дол.)**

Експорт товарів	Усього	Країни СНД	Країни ЄС (28)	Інші країни Європи	Азія	Африка	Америка	Австралія і Океанія
1996	14401	7222	3321,2	135,7	2894,2	209,3	598,3	20,1
1997	14232	5536,3	3491	184,3	3878,6	472,4	652,5	16,8
1998	12637	4170,8	3873	120	3028,5	562	865,4	17,4
1999	11582	3210,1	3663,7	126,5	3225,9	617,1	692,4	45,1
2000	14573	4459,7	4576,3	103,9	3475,7	731,5	1217,5	7
2001	16265	4639	5536,1	184,8	4006,6	877	1011,9	7,4
2002	17957	4320,1	6384	131,8	5125	1055,2	936,9	4,1
2003	23067	5942	8705,9	441,5	5503,1	1250,3	1219,2	4,8
2004	32666	8409,4	11061,6	702,7	8178,3	1758	2544,2	11,7
2005	34228	10531,1	10293,3	588,1	8576,9	2393,9	1831,2	13,7
2006	38368	12351,1	12166,3	459,2	8446,2	2373,7	2550,9	17,9
2007	49296	18087	14021,3	752,5	10881,6	2792	2686,3	15,7
2008	66967	23166,3	18265,7	1467,1	15887	3902,4	4144	64
2009	39696	13472,9	9514,3	750,2	12131,7	2627,8	1124,2	21,6
2010	51405	18740,6	13085,3	744,3	13715,4	3018,7	2000	28,4
2011	68394	26177	18021,5	420,9	17737,8	3344,2	2552,3	29,8
2012	68830	25318,6	17123,7	300,3	17681,1	5638,2	2607,7	50,9
2013	63321	22077,3	16758,6	305,6	16813	5094,7	2163,6	40,1
2014	53902	14882,3	17002,9	119,2	15350,9	5098,2	1372,2	23,5
Імпорт товарів	Усього	Країни СНД	Країни ЄС (28)	Інші країни Європи	Азія	Африка	Америка	Австралія і Океанія
1996	17603	11172,1	4500,9	154,7	672,6	141,5	931	24,3
1997	17128	9871,7	5261,7	189,9	844,9	136,8	797,9	22
1998	14676	7889,2	4843	155,5	886,9	118,7	755,5	20,9
1999	11846	6737,2	3460,8	86,6	762,7	157,8	588,4	27,2
2000	13956	8029,6	4047,7	263,8	842,3	136,4	581,4	54,7
2001	15775	8821	4755	226,7	982	198,5	740,9	51
2002	16977	8952,4	5516,8	234,3	1187,4	177,3	856,7	51,5
2003	23020	11468,4	7883,2	282,4	2011,3	248,8	1072,2	53,4
2004	28997	15189,2	9564,8	322,4	2592,8	279,7	966,1	81,5
2005	36136	16988,3	12211,3	455,1	4685,5	426,2	1265,5	103,9
2006	45039	20112,3	16232,2	572	6143,7	413	1465,3	99,5
2007	60618	25469,3	22274,5	774,4	9042,2	673,1	2255,4	128,4
2008	85535	33377,8	28928,6	1548,4	15497,7	1559,1	4190,6	431,7
2009	45433	19692,6	15438,5	795,3	6538,6	617,6	2197,9	149,4
2010	60742	26697,4	19151,4	853,1	10023,3	874,4	2879,4	261,4
2011	82608	37212,4	25805,8	1260,1	13279,9	940,6	3913,9	194
2012	84718	34497,2	26237,2	1332,4	17140,5	851,3	4446,7	195,7
2013	76987	27941,6	27046,5	1519,7	15237,3	749,8	4339,9	93,7
2014	54429	17276,8	21069,1	1313,9	10848,3	679,9	3021,5	182,2

* *Примітка:* складено за даними Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

**Результати регресійного аналізу експорту товарів з України та
імпорту в Україну**

Експорт товарів з України					
Економетрична модель		Лінійна багатофакторна $y = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2 + a_3x_3$			
Коефіцієнти		a_0	a_1	a_2	a_3
Значення коефіцієнта		568,3	1,397	1,91	0,1772
Статистична помилка	757,5	0,1128	0,1659		0,164
Значущість	0,5292	0	0		0,08754
Коефіцієнт кореляції, R	Статистична помилка R		Значущість R		
0,99802	1453,9		0		
Підтвердження гіпотези	Модель адекватна до експериментальних даних				
Економетрична модель	Нелінійна багатофакторна $y = a_0x_1^{a_1}x_2^{a_2}x_3^{a_3}$				
Коефіцієнти	a_0	a_1	a_2	a_3	
Значення коефіцієнта	1,045	0,4413	0,5735	0,001061	
Статистична помилка	0,1389	0,02969	0,03417	0,01525	
Значущість	0	0	0	0,09438	
Коефіцієнт кореляції, R	Статистична помилка R		Значущість R		
0,9985	0,0389		0		
Підтвердження гіпотези	Модель адекватна до експериментальних даних				
імпорту товарів в Україну					
Модель		Лінійна багатофакторна $y = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2 + a_3x_3$			
Коефіцієнти		a_0	a_1	a_2	a_3
Значення коефіцієнта		-2599	1,261	1,03	0,065
Статистична помилка		548	0,08842	0,1699	2,012
Значущість		0,004	0	0	0,0002
Коефіцієнт кореляції, R		Статистична помилка R		Значущість R	
0,9994		14039		0	
Підтвердження гіпотези		Модель адекватна до експериментальних даних			
Модель		Нелінійна багатофакторна $y = a_0x_1^{a_1}x_2^{a_2}x_3^{a_3}$			
Коефіцієнти		a_0	a_1	a_2	a_3
Значення коефіцієнта		0,6981	0,4927	0,4804	0,08008
Статистична помилка		0,2228	0,05186	0,05689	0,01525
Значущість		0	0	0	0,03272
Коефіцієнт кореляції, R		Статистична помилка R		Значущість R	
0,9991		0,031308		0	
Підтвердження гіпотези		Модель адекватна до експериментальних даних			

*Примітка: розраховано автором

Очікувані обсяги експорту товарів з України у 2015-2019 рр.

Країни СНД		
Модель лінійна	$y = a_0 + a_1 t$	
Коефіцієнти	a_0	a_1
Значення коефіцієнта	342,5	1191
Статистична помилка	2051	179,9
Значущість	0,08635	0
Коефіцієнт кореляції, R	Статистична помилка R	Значущість R
0,8488	0,4294	0
Підтвердження гіпотези	Модель адекватна до експериментальних даних	
Період	Прогнозне значення	
2015	24100	
2016	25300	
2017	26530	
2018	27730	
2019	28920	
Модель експонента	$y = e^{a_0 + a_1 t}$	
Коефіцієнти	a_0	a_1
Значення коефіцієнта	8,107	0,1086
Статистична помилка	0,1717	0,01506
Значущість	0,0	0
Коефіцієнт кореляції, R	Статистична помилка R	Значущість R
0,8681	0,3595	0
Підтвердження гіпотези	Модель адекватна до експериментальних даних	
Період	Прогнозне значення	
2015	29100	
2016	32430	
2017	36150	
2018	40300	
2019	44920	
Країни ЄС		
Модель лінійна	$y = a_0 + a_1 t$	
Коефіцієнти	a_0	a_1
Значення коефіцієнта	1344	901,8
Статистична помилка	986,6	86,62
Значущість	0,1889	0
Коефіцієнт кореляції, R	Статистична помилка R	Значущість R
0,9297	2068,1	0
Підтвердження гіпотези	Модель адекватна до експериментальних даних	

Продовження табл. У.3

Період	Прогнозне значення		
2015	19380		
2016	20280		
2017	21180		
2018	22080		
2019	22990		
Модель експонента	$y = e^{a_0 + a_1 t}$		
Коефіцієнти	a_0	a_1	
Значення коефіцієнта	8,051	0,1032	
Статистична помилка	0,1049	0,0092	
Значущість	0,0	0	
Коефіцієнт кореляції, R	Статистична помилка R	Значущість R	
0,9386	0,2197	0	
Підтвердження гіпотези	Модель адекватна до експериментальних даних		
Період	Прогнозне значення		
2015	24730		
2016	27420		
2017	30400		
2018	33700		
2019	37370		
Інші країни ЄС			
Модель оптимуму	$y = \frac{t}{a_0 + a_1 t + a_2 t^2}$		
Коефіцієнти	a_0	a_1	a_2
Значення коефіцієнта	0,0004551	0,0005332	0,00019
Статистична помилка	0,006689	0,001776	0,0001366
Значущість	0,0945	0,07647	0,1807
Коефіцієнт кореляції, R	Статистична помилка R	Значущість R	
0,7456	0,02783	0,0132	
Підтвердження гіпотези	Модель адекватна до експериментальних даних		
Період	Прогнозне значення		
2015	229,6		
2016	220,1		
2017	211,3		
2018	203,2		
2019	195,7		

*Примітка: розраховано автором

Очікувані обсяги імпорту товарів в Україну у 2015-2019 рр.

Країни СНД		
Модель лінійна	$y = a_0 + a_1 t$	
Коефіцієнти	a_0	a_1
Значення коефіцієнта	4045	1424
Статистична помилка	2878	252,4
Значущість	0,1752	
Коефіцієнт кореляції, R	Статистична помилка R	Значущість R
0,8073	0,6026	0,0001
Підтвердження гіпотези	Модель адекватна до експериментальних даних	
Період	Прогнозне значення	
2015	32520	
2016	33950	
2017	35370	
2018	36800	
2019	38220	
Модель експонента	$y = e^{a_0 + a_1 t}$	
Коефіцієнти	a_0	a_1
Значення коефіцієнта	8,829	0,08399
Статистична помилка	0,1468	0,01287
Значущість	0,0	0
Коефіцієнт кореляції, R	Статистична помилка R	Значущість R
0,8454	0,3073	0
Підтвердження гіпотези	Модель адекватна до експериментальних даних	
Період	Прогнозне значення	
2015	36650	
2016	39860	
2017	43350	
2018	47150	
2019	51280	
Країни ЄС		
Модель лінійна	$y = a_0 + a_1 t$	
Коефіцієнти	a_0	a_1
Значення коефіцієнта	-675	1458
Статистична помилка	2007	176,1
Значущість	0,7395	0
Коефіцієнт кореляції, R	Статистична помилка R	Значущість R
0,8952	0,4203	0
Підтвердження гіпотези	Модель адекватна до експериментальних даних	
Період	Прогнозне значення	
2015	28490	
2016	29950	
2017	31400	
2018	32860	
2019	34320	

Продовження табл. У.4

Модель експонента	$y = e^{a_0+a_1t}$	
Коефіцієнти	a_0	a_1
Значення коефіцієнта	8,047	0,1244
Статистична помилка	0,1448	0,0127
Значущість	0,0	0
Коефіцієнт кореляції, R	Статистична помилка R	Значущість R
0,9217	0,30329	0
Підтвердження гіпотези	Модель адекватна до експериментальних даних	
Період	Прогнозне значення	
2015	37620	
2016	42610	
2017	48260	
2018	54650	
2019	61890	
Інші країни Європи		
Модель лінійна	$y = a_0 + a_1t$	
Коефіцієнти	a_0	a_1
Значення коефіцієнта	-170,6	82,01
Статистична помилка	109,4	9,598
Значущість	0,1342	0
Коефіцієнт кореляції, R	Статистична помилка R	Значущість R
0,9006	0,22916	0
Підтвердження гіпотези	Модель адекватна до експериментальних даних	
Період	Прогнозне значення	
2015	1470	
2016	1552	
2017	1634	
2018	1716	
2019	1798	
Модель експонента	$y = e^{a_0+a_1t}$	
Коефіцієнти	a_0	a_1
Значення коефіцієнта	4,615	0,1511
Статистична помилка	0,1509	0,01323
Значущість	0,0	0
Коефіцієнт кореляції, R	Статистична помилка R	Значущість R
0,9406	0,31589	0
Підтвердження гіпотези	Модель адекватна до експериментальних даних	
Період	Прогнозне значення	
2015	2075	
2016	2414	
2017	2808	
2018	3266	
2019	3798	

*Примітка: розраховано автором